

LES AUDIENCES GÉNÉRALES
D'AMÉDÉE VIII DE SAVOIE EN VALLÉE D'AOSTE

Région Autonome
Vallée d'Aoste
Regione Autonoma
Valle d'Aosta

BIBLIOTHÈQUE DE L'ARCHIVUM AUGUSTANUM

Volumes parus :

- I J.-C. PERRIN, *Inventaire des Archives des Challant*, tome Ier.
- II J. REBOTTON, *Études Maistriennes*.
- III O. ZANOLLI, *Les testaments des seigneurs de Challant*, tome Ier.
- IV J.-C. PERRIN, *Inventaire des Archives des Challant*, tome II.
- V O. ZANOLLI, *Cartulaire de Saint-Ours (XVe siècle)*.
- VI J.-C. PERRIN, *Inventaire des Archives des Challant*, tome III.
- VII F. CHABOD, *Écrits d'Histoire*.
- VIII J.-C. PERRIN, *Inventaire des Archives des Challant*, tome IV (avec l'index alphabétique).
- IX O. ZANOLLI, *Les testaments des seigneurs de Challant*, tome II.
- X O. ZANOLLI-L. COLLIARD, *Les Obituaires d'Aoste*.
- XI E. GERBORE, *Il territorio di Fénis e della Rivière nel Basso Medioevo*.
- XII F. ORSIÈRES, *Écrits pédagogiques, religieux et politiques* (par les soins de L. Colliard).
- XIII *Sources et documents d'histoire valdôtaine*, tome Ier.
- XIV *Sources et documents d'histoire valdôtaine*, tome II.
- XV *Sources et documents d'histoire valdôtaine*, tome III.
- XVI L. COLLIARD, *Études d'histoire valdôtaine (Écrits choisis)*.
- XVII *Sources et documents d'histoire valdôtaine*, tome IV.
- XVIII O. ZANOLLI, *Inventaire des Archives des Vallaise*, tome Ier.
- XIX M. COSTA, *Les incunables et les impressions du XVIe siècle des Archives Historiques d'Aoste*.
- XX *Sources et documents d'histoire valdôtaine*, tome V.
- XXI O. ZANOLLI, *Inventaire des Archives des Vallaise*, tome II.
- XXII O. ZANOLLI, *Inventaire des Archives des Vallaise*, tome III.
- XXIII M. COSTA, *Le più antiche carte del priorato aostano di Saint-Bénin (1239-1370). Edizione critica e commento*.
- XXIV *Sources et documents d'histoire valdôtaine*, tome VI.
- XXV A. CLOS-O. ZANOLLI, *Inventaire des Archives des Vallaise - Index*, tome IV.
- XXVI L. GIACHINO, *Lettres inédites de Mgr Albert Bailly (Rome, 1658)*.
- XXVII A. BARBERO, *Valle d'Aosta medievale*.
- XXVIII J.-G. RIVOLIN, *Uomini e terre in una signoria alpina: la castellania di Bard nel Duecento*.

- XXIX M. S. BIONAZ, *Un monastero intramontano: la Visitazione di Santa Maria di Aosta (1631-1720)*.
- XXX A. PESSION, *Comptes de la châtellenie de Cly (1376-1385)*.
- XXXI A. PESSION, *Comptes de la châtellenie de Cly (1385-1390)*.
- XXXII A. PESSION, *Comptes de la châtellenie de Cly (1390-1399)*.
- XXXIII B. ORLANDONI, *Costruttori di castelli, (il XIII e il XIV secolo)*, tomo I.
- XXXIV B. ORLANDONI, *Costruttori di castelli, (il XV secolo)*, tomo II.
- XXXV B. ORLANDONI (a cura di), *Costruttori di castelli, (addenda e apparati)*, tomo III.
- XXXVI P. PAPONE, *Il chiostro di Sant'Orso in Aosta e la sua interpretazione*.
- XXXVII C. ANDRIOT, *Un siècle de présence des chanoines réguliers de Notre-Sauveur dans le Val d'Aoste*.
- XXXVIII F. DEGL'INNOCENTI, *Cortemaggiore, Monreale delle Alpi o Curmaier? L'italianizzazione della toponomastica valdostana (1861-1946)*.
- XXXIX A. PESSION, *Comptes de la châtellenie de Cly (1399-1409)*.
- XL A. PESSION, *Comptes de la châtellenie de Cly (1414-1424)*.
- XLI B. DEL BO, *La valeur d'un château. Le contrôle du territoire en Vallée d'Aoste du XIIIe au XVe siècle*.
- XLII J.-G. RIVOLIN – R. WILLIEN, *La valeur d'un château. Le contrôle du territoire en Vallée d'Aoste du XIIIe au XVe siècle. Supplément*.
- XLIII F. BAUDIN, R. BERTOLIN, J.-G. RIVOLIN, R. WILLIEN, *Les Audiences générales d'Amédée VIII de Savoie en Vallée d'Aoste*.

BIBLIOTHÈQUE DE L'ARCHIVUM AUGUSTANUM

COLLECTION D'ÉTUDES D'HISTOIRE VALDÔTAINE
PUBLIÉE PAR LES ARCHIVES HISTORIQUES RÉGIONALES
SOUS LA DIRECTION DE FAUSTO BALLERINI

XLIII

FAUSTA BAUDIN, ROBERTO BERTOLIN,
JOSEPH-GABRIEL RIVOLIN, ROBERTO WILLIEN

LES AUDIENCES GÉNÉRALES D'AMÉDÉE VIII DE SAVOIE EN VALLÉE D'AOSTE

AOSTE 2022

PRÉFACE

La publication des actes des Audiences générales que le comte puis duc de Savoie Amédée VIII a tenues à Aoste en 1409 et en 1430 est une source importante pour comprendre la manière dont la justice était exercée en Vallée d'Aoste. Un travail qui complète idéalement le volume sur les Audiences générales de 1337 et 1351 d'Augusta Lange et qui vient achever un parcours commencé en 2016. Cette année-là une exposition ainsi qu'un colloque avaient été organisés par les Archives historiques régionales en collaboration avec les autres services de la Surintendance régionale des activités et des biens culturels pour célébrer les 600 ans de l'attribution du titre de duc de Savoie au comte Amédée VIII.

Les Audiences générales étaient les assises judiciaires que le prince tenait en Vallée d'Aoste « *pro iusticia tenenda, facienda, accipienda et reddenda* » et s'inscrivaient dans une cérémonie bien ficelée du point de vue protocolaire, qui commençait dès l'arrivée du prince en Vallée d'Aoste par le col du Petit-Saint-Bernard. Après la remise des châteaux et maisons fortes, le prince était accueilli à Sarre par les nobles et les ecclésiastiques qui l'accompagnaient ensuite en procession dans la Cathédrale d'Aoste pour le serment du prince avec l'assurance de respecter les coutumes du Pays d'Aoste, suivi de la prestation de l'hommage des nobles et des Audiences proprement dites qui se tenaient dans la salle de Cogne de l'Épiscopat.

Cette publication, qui est le fruit de la collaboration avec les Archives d'État de Turin où sont conservés les originaux des actes transcrits, offre un intéressant éclairage sur l'administration de la justice à l'époque d'Amédée VIII et sur les rapports entre les princes de Savoie et leurs sujets valdôtains, notamment pour ce qui est du délicat équilibre entre les prérogatives du prince et le respect des « *consuetudines Patriæ Vallis Augustæ* ».

JEAN-PIERRE GUICHARDAZ
*Assesseur régional aux biens culturels,
au tourisme, aux sports et au commerce*

LES AUDIENCES GÉNÉRALES TENUES À AOSTE PAR AMÉDÉE VIII EN 1409 ET EN 1430

JOSEPH-GABRIEL RIVOLIN

INTRODUCTION

Dans une étude sur les rapports entre le prince et l'aristocratie dans les États de Savoie, Alessandro Barbero remarquait la tendance, chez les comtes et ducs de Savoie, de s'affranchir progressivement de la « surveillance » des nobles pairs lors du déroulement des Audiences générales qui se tenaient à Aoste : à cette attitude correspondait une réaction en sens contraire de la part de l'aristocratie locale, visant à accentuer ses pouvoirs de contrôle de l'autorité princière.¹ Si, en effet, les Audiences convoquées par les comtes (puis ducs) de Savoie à partir de Thomas Ier constituaient l'occasion la plus significative de renouveler les engagements réciproques qui liaient le souverain-suzerain à ses vassaux et sujets valdôtains, sur la base des rapports féodaux et des chartes de franchises que les princes savoyards avaient octroyées au cours des siècles, elles avaient aussi la fonction de réaffirmer les prérogatives de la noblesse, qui consistaient notamment à exercer des fonctions exclusives, à la fois recognitives et réformatrices, des coutumes locales.

Cette dialectique des pouvoirs se manifesta d'une manière évidente à l'époque d'Amédée VIII, lors des Audiences générales de 1409 et de 1430².

¹ A. BARBERO, *Principe e nobiltà negli Stati sabaudi: gli Challant in Valle d'Aosta tra XIV e XVI secolo*, dans C. MOZZARELLI (dir. de), *"Familia" del principe e famiglia aristocratica*, Rome 1988, pp. 245-276, reproduit dans A. BARBERO, *Valle d'Aosta medievale* (Bibliothèque de l'Archivum Augustanum XXVII), Naples 2000, pp. 179-210. Sur les Audiences générales cfr. C. G. MOR, *Conte di Savoia, Feudali e Comunità in Valle d'Aosta nei sec. XI-XV*, dans *La Valle d'Aosta* (Relazioni e comunicazioni presentate al XXXI Congresso storico subalpino di Aosta, 9-10-11 settembre 1956), Cuneo, 1958, pp. 237-316; et A. LANGE, *Le udienze dei conti e duchi di Savoia nella Valle d'Aosta, 1337-1351*, Torino, 1956.

² Les sources relatant le déroulement des Audiences de 1409 et de 1430 sont conservées aux Archives d'État de Turin, *Sezione di Corte* (dorénavant ASTo), inventaire « Cité et duché d'Aoste » et série *Protocolli ducali*. Elles comprennent essentiellement les procès-verbaux des différentes phases, gérées par les secrétaires ducaux Jean Balay (paquet III, doc 1) pour 1409 et Guillaume Bolomier (paquet III, docc. 3, 4, 5 et 6 ; paquet IV, doc. 1) pour 1430, ainsi que les protocoles cotés : 6, fol. 17 et 71 fol. 1 (série rouge) pour 1409 ; 73 fol. 9 (série rouge) et 74 fol. 521 (ex 471, série rouge) pour 1430.

Les Audiences générales de 1409

Les Audiences générales de 1409, qui se déroulèrent du 16 juillet au 20 août, furent précédées par une requête insolite adressée au prince lors de son arrivée à Aoste : en plus du serment habituel concernant le respect des franchises et des coutumes et la défense des droits des veuves et des orphelins,³ on lui demanda de s'engager par serment de respecter les privilèges de l'Église et de rendre la disponibilité des forteresses à leurs possesseurs dans le délai d'un mois. Amédée VIII refusa de le faire, en déclarant vouloir s'en tenir aux engagements pris par ses prédécesseurs lors des Audiences précédentes⁴. Ces requêtes, qui allaient dans le sens d'alourdir le contrôle des pairs sur l'autorité comtale, révélaient la crainte, tout à fait justifiée, que le comte voulût introduire des nouveautés importantes et qu'il utilisât l'institut juridique de la *redditio castrorum* comme arme de pression sur la noblesse, pour qu'elles soient acceptées. Dès l'ouverture des séances solennelles, les pairs durent accueillir dans leurs rangs, sur désignation du comte, Thibaut de Montagny, qui avait reçu l'investiture des seigneuries de Brissogne, de Sarre et de Rhins en 1405 : il s'agissait d'une nouveauté absolue, la liste des familles jouissant des droits de pairie étant close et bloquée depuis le XIIIe siècle.⁵ Le même jour, un différend se manifesta quant à la procédure des délibérations : requis de leur conseil selon la coutume, les pairs, guidés par François de Challant seigneur de Montjovet, demandèrent de se retirer pour délibérer en l'absence du comte ; mais celui-ci refusa net, comme l'avait fait son grand-père Amédée VI lors des Audiences de 1376, face à une requête analogue. Les pairs se refusèrent à leur tour de se ranger à cette décision et refusèrent de donner leur avis : Amédée VIII, après avoir entendu l'avis des juristes qui l'accompagnaient, émit alors une sentence « *sine consilio dictorum parium* », en violant ainsi la coutume (ou, si l'on veut, en la réformant) et en établissant un précédent qui portait atteinte à l'autorité des pairs, encore que la

³ Le contenu du serment du prince nous est connu grâce aux procès-verbaux des Audiences générales de 1351, lorsque Pierre de Challant, chanoine de Lyon, reçut le comte Amédée VI au pied du maître-autel de la cathédrale en lui disant : « *Domine, vos venistis pro iusticia tenenda et debetis hic iurare bonas patrie consuetudines servare, viduas, orfanos et eorum iura deffendere et chertras servare* ». *Qui dominus, flexis genibus ante dictum altare, manu extensa versum ipsum non tamen altare tangendo, hec promissit* » (A. LANGE, op. cit., p. 240).

⁴ ASTo, Cité et duché d'Aoste, paquet III, doc. 1.

⁵ Thibaut de Montagny avait été exproprié pour avoir tué un moine de l'abbaye de Payerne, Jean de Faucigny, en 1390. Gracié par Bonne de Bourbon, à la suite de son mariage avec Marguerite, fille du seigneur Henri de Quart, pair du duché, il avait accepté de céder à Amédée VIII ses droits sur sa seigneurie éponyme, au Pays de Vaud, contre ces trois territoires, faisant jadis partie des domaines de la famille de sa femme, parvenus par droit d'échute à Amédée VI en 1377, lors de la mort d'Henri sans héritier mâle (J.-B. DE TILLIER, *Nobiliaire du duché d'Aoste*, Aoste, 1970, pp. 422-423 ; J.G. RIVOLIN, *I siri di Quart*, dans *Quart, spazio e tempo*, Quart, 1998, pp. 99-149).

noblesse, guidée par François, Jean et Boniface de Challant, eût vivement protesté.⁶ Lors de la séance du 20 août, en outre, un bon nombre de coutumes furent réformées, en matière de procédures judiciaires notamment, mais aussi de donations, de droit successoral et surtout de juridiction ecclésiastique. Désormais, il serait défendu de déférer aux tribunaux ecclésiastiques les laïques, s'agissant de causes temporelles.⁷ D'après les procès-verbaux rédigés par Jean Balay, ces réformes furent introduites sur la requête des nobles et des coutumiers : mais l'impression est plutôt que la volonté innovatrice du prince eût joué un rôle déterminant.

Les Audiences générales de 1430

Les Audiences générales de 1430 représentèrent un tournant encore plus significatif dans les rapports entre Amédée VIII et ses sujets valdôtains.

La prise de position des deux principaux représentants de la plus puissante dynastie seigneuriale valdôtaine, le comte François, conseiller ducal, et son cousin Boniface II de Challant, seigneur de Fénis, fils d'un ancien maréchal de Savoie, et des autres pairs du duché, qui lors de la traditionnelle *redditio castrorum* firent à nouveau appel à une prétendue coutume que le duc avait déjà refusé de reconnaître, laisse deviner une situation inhabituelle de tensions entre le prince et ses principaux alliés politiques en Vallée d'Aoste. La prétention, déjà avancée en 1409, qu'Amédée VIII s'engageât par serment à restituer les châteaux à leurs possesseurs dans le délai d'un mois, montrait la crainte qu'il pût utiliser l'occupation des forteresses comme moyen de pression sur l'aristocratie, dans un but précis. Les nobles valdôtains savaient que, le 17 juin, le duc avait promulgué solennellement à Chambéry les *Decreta seu statuta*, visant l'uniformisation du droit dans l'ensemble des États de Savoie et craignaient, à bon escient, que la nouvelle législation pût être imposée au duché d'Aoste aussi, en ébranlant le système juridique local, fondé sur la coutume et les franchises. Les difficultés créées aux commissaires ducaux représentaient un message politique d'autant plus fort, que ce furent les Challant – autrement dit les partisans les plus fidèles de l'autorité ducale dans la région – à prendre la tête de ce qui se dessinait comme un mouvement de résistance organisé.⁸

⁶ A. BARBERO, *op. cit.* (BAA XXVII), pp. 186-187.

⁷ J.-A. DUC, *Histoire de l'Église d'Aoste*, vol. 4, Châtel-Saint-Denis, 1909, p. 215.

⁸ A. BARBERO remarque par ailleurs que “la fedeltà degli Challant ai Savoia non prevale mai sull'attaccamento alle libertà tradizionali della patria: nei momenti di maggior tensione tra il principe e i rappresentanti della Valle d'Aosta, la famiglia si trova regolarmente alla testa di questi ultimi, e uomini la cui carriera sembra fondarsi in gran parte sul favore del principe, non esitano ad opporsi apertamente alla sua politica in ambito locale” (*op. cit.*, p. 185).

La documentation conservée aux Archives d'État de Turin permet de reconstituer dans le détail la chronique de ces journées et de percevoir le climat de tension qui les caractérisa. Le registre des procès-verbaux, rédigé par Guillaume Bolomier, décrit l'itinéraire d'Amédée VIII de Thonon à Aoste. Arrivé à Genève le 16 août, le lendemain il rejoignit Annecy, où il s'arrêta jusqu'au 23, quand il se rendit au prieuré de Talloire, où il déjeuna ; il dîna à Ugine et coucha chez Amédée de Crescherel. Le 24 il passa à Conflans, où il déjeuna encore chez Crescherel, et s'arrêta à Moutiers, où il dîna et coucha au palais de l'archevêque Jean de Bertrand. Il organisa alors la *redditio castrorum*, en envoyant Pierre Amblard, bailli de Savoie, et Guidon de Jordan d'Aime occuper les châteaux de la haute Vallée, du col du Petit-Saint-Bernard à Aoste; et Rodolphe d'Allinges de Coudrée et Hugon de Bertrand de Pérouse dans la basse Vallée, d'Aoste à Pont-Saint-Martin. Le 25, après la messe, il déjeuna à Aime chez Urbain Bovet de Rochefort, qui l'accueillit aussi à Bourg-Saint-Maurice pour la nuit. Le 26 il déjeuna à Saint-Germain chez les frères Robert et Aymon de Duingt de Valdisère, puis il s'arrêta à l'hospice du Petit-Saint-Bernard, où il dîna et coucha.

Le 27 août il fut accueilli par les habitants de La Thuile, où il déjeuna, et le soir arriva à Morgex, où il dîna et passa la nuit: il y perçut aussi le droit d'*hostagium* dû par ses hommes de Valdigne pour son passage, selon sa coutume, soit 200 livres viennoises et 20 pour la duchesse.

C'est à Morgex qu'il reçut, le lendemain, d'après Bolomier (mais sa chronologie suscite quelques perplexités), une lettre des commissaires De Coudrée et De Bertrand, qui avaient des difficultés à s'acquitter de leur mandat : ils y demandaient au duc des instructions sur les démarches à entamer, en lui communiquant par lettre que le comte François de Challant, son cousin Boniface II, seigneur de Fénis, les seigneurs de Nus, Vallaise et Pont-Saint-Martin, qu'ils avaient rencontrés à Aoste, les avaient informés de ne pas être tenus à consigner les châteaux respectifs au cas où le duc ne s'engagerait pas à les leur rendre dans le délai d'un mois. Ces mêmes seigneurs avaient en outre déclaré de n'avoir délégué personne pour la consigne et d'avoir décidé d'envoyer un représentant au souverain pour recevoir cette assurance.

Le même jour, le duc reçut la visite de Bertolin, coseigneur de Vallaise, qui au nom des pairs de la Vallée d'Aoste vint justifier, avec des arguments différents cependant, la conduite des seigneurs ayant refusé de consigner leurs châteaux, prétextant qu'ils ne pourraient se trouver en même temps dans leurs châteaux respectifs, pour en remettre les clés aux commissaires, et à Aoste, pour recevoir dignement le prince : une argumentation très faible, qui diffère à l'évidence de la version donnée par les commissaires. Il est clair qu'il était désormais hors de question de demander au duc un quelconque serment sur la durée de l'occupation des châteaux.

Le souverain, qui n'était pas dupe, feignit de croire aux justifications des nobles valdôtains et répondit aux commissaires d'acquiescer « par grâce spéciale » aux requêtes de ses vassaux, en disposant qu'on diffère d'un jour les opérations de consigne, pour que les intéressés puissent se présenter à lui pour lui rendre hommage : une solution qui avait l'air d'un compromis pour éviter *in extremis* une rupture susceptible d'aboutir à des conséquences graves, suite à des passages qui n'ont certes pas tous été consignés à l'écrit.

En tout cas, c'est là tout ce que la noblesse valdôtaine réussit à obtenir quant à la durée de l'occupation des châteaux : le renvoi d'un jour de leur consigne dans la basse Vallée, où ils ne furent donc remis qu'à partir du lendemain, le 29 août.

Pas par tout le monde, cependant.

En effet, à la différence des autres pairs, le comte François de Challant et Boniface II seigneur de Fénis gardèrent leur position : quand les procureurs et leur suite se dirigèrent vers la basse Vallée, ils « oublièrent » d'occuper le château de Fénis et passèrent de Nus directement à Ussel. Puisque les territoires d'Ussel et de Saint-Marcel étaient gérés en coseigneurie par le comte François et par son homonyme de la branche d'Ussel, on assista à une consigne schizophrène : alors que François de Challant-Ussel accorda l'accès à sa quote-part de château sans aucune objection, le procureur du comte, son cousin, déclara que le château n'était pas sujet à la consigne, tout en ne s'opposant pas physiquement à son occupation, et il en fit de même le lendemain pour les châteaux de Châtillon, Montjovet, Verrès et Challant. Ce n'est qu'après que, le premier septembre, lors de l'ouverture des Audiences générales à Aoste, les seigneurs pairs eurent réaffirmé le respect des coutumes et que le duc les eut approuvées et ratifiées, en excluant ainsi implicitement l'application en Vallée d'Aoste des *Decreta seu statuta*, la fracture se recomposa. Ce même jour le procureur de Boniface II remit sans réserve le château de Fénis, et le lendemain le comte François déclara solennellement que les châteaux de Châtillon, Montjovet, Verrès et Challant étaient sujets à la *redditio* chaque fois que le duc se rendrait en Vallée d'Aoste pour présider les Audiences générales, en dépit des déclarations qu'il avait fait rendre à son procureur à peine quelques jours auparavant⁹.

Les Audiences proprement dites furent inaugurées le vendredi 1er septembre dans la grande salle de l'évêché, dite « salle de Cogne », en présence de l'évêque Oger Moriset, du bailli d'Aoste Aymon de Châteaueux et des nombreux personnels au service du duc ; du côté valdôtain, étaient présents les pairs du

⁹ Le statut juridique de ces châteaux par rapport aux obligations de nature féodale unissant les Challant aux comtes / ducs de Savoie mériterait un approfondissement, sortant du cadre de cette publication.

duché (au premier rang le comte François de Challant et son cousin Boniface II seigneur de Fénis), les nobles impairs et plusieurs coutumiers. Les Audiences furent ouvertes officiellement par le chancelier Jean de Beaufort, qui prononça la formule coutumière¹⁰. Elles se déroulèrent jusqu'au mardi 26 septembre, à raison de deux séances par jour, le matin et l'après-midi, avec quelques intervalles d'un ou deux jours, notamment pour la célébration de la Saint-Grat, patron du diocèse, les 7 et 8 septembre.

Ces séances comprenaient la prestation d'hommage et de fidélité lige au duc de la part des vassaux nobles et des communautés du domaine direct, les procédures judiciaires, qui se distinguaient en générales (concernant les causes féodales), criminelles et civiles. Sans entrer dans le détail des procès qui occupèrent alors presque tout le mois de septembre, on signale que c'est au cours de la première Audience que se produisit un incident majeur, marquant un moment de crise révélateur du rapport entre le prince et ses vassaux.

Après la prestation de serment des pairs, impairs et coutumiers, qui s'engagèrent à conseiller fidèlement le duc, la séance inaugurale fut consacrée à la réaffirmation des coutumes concernant particulièrement les droits du prince, entre autres : la *redditio castrorum* ; l'obligation des nobles de se rendre aux Audiences et de lui prêter l'hommage lige ; la confiscation des fiefs pour ceux qui se soustrairaient à ces obligations ; la défense pour les femmes d'hériter les fiefs nobles (et le droit correspondant d'échute en faveur du duc). De leur côté, les pairs, impairs et coutumiers valdôtains présentèrent une série de remarques et contestations sur certaines mesures introduites par les fonctionnaires ducaux, qu'ils jugeaient contraires à la coutume locale. La plus importante visait droit au cœur la tentative d'introduire en Vallée d'Aoste aussi la législation des *Statuta Sabaudia*.

Un certain jour, non précisé (très probablement le dimanche 27 août, ce qui expliquerait les événements du lendemain) le duc avait fait publier à Aoste, en la cathédrale Notre-Dame et en l'église du monastère citadin de Saint-François, pendant la célébration de la messe, les *Decreta seu statuta*, avec l'ordre pour tout le monde de les appliquer partout dans la Vallée ; le tout en violation patente de l'ancienne coutume d'après laquelle on ne pouvait édicter aucun décret dans la région sans la volonté, le consentement et l'autorisation des nobles pairs, impairs et savants coutumiers. C'est pourquoi ceux-ci soutinrent la nullité des *Decreta seu*

¹⁰ « *Prefatum dominum nostrum ducem ad hanc civitatem Auguste venisse pro iusticia tenenda, facienda, accipienda et reddenda, tam pro et de se ac suis officiariis quam alia quacumque persona quidquam petere aut alias experiri volente et econtra* » (ASTo, Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 6).

statuta, dans la mesure où ils étaient contraires aux libertés, privilèges et coutumes de la *patria Vallis Augustæ* et déclarèrent qu'ils n'entendaient point y consentir. Ils supplièrent donc le duc d'en révoquer la promulgation, qu'ils considéraient en tout cas nulle « *ex certa scientia* », même en cas d'inertie de l'autorité ducal.¹¹

Le procès-verbal de Bolomier ne nous permet pas de connaître les réactions du duc face à cette contestation radicale de son autorité: toujours est-il que quelques jours après, le 12 septembre, Amédée VIII fit rédiger une lettre patente dans laquelle il rapporta le premier chapitre approuvé à l'unanimité par l'assemblée des pairs, impairs et coutumiers, concernant la peine en cas de refus de prêter l'hommage dû au seigneur féodal, en ajoutant qu'à la suite de cette approbation, imitant ses ancêtres, il avait voulu approfondir le bien-fondé de la supplique des pairs, et qu'il avait finalement ratifié, confirmé et approuvé « *capitula per ipsos pares ut prefertur confessa et recognita* » en décidant de les maintenir et observer fermement à l'avenir à la manière de ses ancêtres.¹²

Cette formule était ambiguë et il n'est pas certain qu'on puisse l'interpréter dans le sens que parmi les *alia capitula*, ayant fait l'objet de la *recognitio* des coutumes, fût comprise l'annulation des statuts promulgués subrepticement dans les églises d'Aoste, en dehors de toute procédure régulière. En tout cas les pairs, s'appuyant aussi sur la mention de la conduite des prédécesseurs d'Amédée, censée avoir été respectueuse des franchises et des coutumes, l'interprétèrent à leur avantage, et que le comte François de Challant et ses successeurs conservèrent précieusement l'original de ce parchemin dans leurs archives, où il se trouve encore.

Toute ambiguïté disparut d'ailleurs lors de l'édition définitive des *Decreta seu statuta*, où il fut écrit explicitement que la nouvelle législation s'appliquerait à l'ensemble des États de Savoie, en abrogeant les normes précédentes « *salvis etiam bonis et laudabilibus consuetudinibus nostrorum ducatus Auguste et patrie Vaudi, qui non iure scripto sed consuetudinibus reguntur* ».

¹¹ « *Eo vero casu quo predicta renovare et annullare non curaret, quod non creditur, dicta dominatio vestra, protestantur dicti supplicantes ex eorum certa scientia de nullitate dictorum statutorum, preceptorum et ordinamentorum dicte dominacionis vestre quod ipsi supplicantes eisdem ordinamentis, preceptis et decretis vestre dominacionis non consenserunt neque ullo modo in presenti nec in futurum consentire volunt neque intendunt* » (ASTo, Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 5).

¹² « *Nos prefatus dux, volentes ipsos nostrorum predictorum inclite recordie illustrium progenitorum vestigiis imitando benigniter pertractare, supplicationi ipsorum parium super hiis nobis facte favore benivolo inclinati, supradicta capitula per ipsos pares, ut prefertur, confessa et recognita, reciproca vicissitudine, predictorum consiliariorum nostrorum circumspecta deliberacione prima, ratificamus, confirmamus et approbamus ac per nos et nostros nunc et imposterum teneri et inconcusse observari decrevimus, quemadmodum ipsi incliti progenitores nostri acthenus fecisse reperiuntur* » (ASTo, Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 5).

Au-delà de son caractère épisodique, le débat qui se développa entre le duc Amédée VIII et les représentants de la classe dirigeante valdôtaine lors des Audiences générales de 1430 est un exemple de la dialectique qui caractérisa constamment, au cours des siècles, les rapports entre les Valdôtains et leurs princes, fondés sur une fidélité indéfectible à la dynastie, tempérée par une forte identité régionale et par l'opiniâtre aspiration à gérer l'administration locale de manière autonome.

Dans une perspective plus large, cet épisode fut le symptôme d'un changement de mentalité propre à une époque de transition. Le différend qui se manifesta en 1430 au sein des Audiences générales se plaçait au carrefour d'une conception du souverain en tant que médiateur et arbitre, juge dans un contexte caractérisé par l'idée du droit conçu comme un produit social, fondé sur le consensus des oligarchies plus ou moins représentatives de la société dans son ensemble, et d'une nouvelle image du prince législateur, qui façonne le droit et maîtrise donc la mutation des comportements sociaux, suivant son bon vouloir et, dirait-on aujourd'hui, selon son programme politique.

DOCUMENTS

AUDIENCES GÉNÉRALES DE 1409 :
RÉMISSION DES CHÂTEAUX ET REGISTRE DES AUDIENCES

FAUSTA BAUDIN

1409, 16-25 juillet

ACTES DES RÉMISSIONS FAITES par les nobles, pairs et non pairs de la Vallée d'Aoste de leurs châteaux et maisons fortes entre les mains des délégués du comte Amédée VIII de Savoie selon l'ancienne coutume du Pays, lorsque les comtes s'y rendaient pour y administrer la justice.

Archivio di Stato di Torino (ASTo), Cité et Duché d'Aoste, paquet II, doc. 25.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, indicione secunda die sextadecima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter tam presentibus quam futuris quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani procuratorum et nomine procuratorio illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei comitis Sabaudie fidem facientium de suis procuris duobus publicis instrumentis per discretum virum Iohannem Balay, notarium et ipsius domini nostri comitis secretarium, sub anno presenti prescripto uno die quinta, alio vero die decima quarta mensis predicti iulii receptis. Petrus et Iohannes de Castellario de Tullia in Valle Digna fratres confessi fuerunt publice et maniffeste recognoverunt pro se et eorum heredes et successores quoscumque domum eorum fortem de Tullia esse reddibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et de consuetudine observata predecessoribus dicti domini comitis quocienscumque dominum comitem Sabaudie apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita quod dicta domus fortis de Tullia dicto domino comiti, vel mandato suo aut procuratori seu procuratoribus eiusdem in adventu prelibati domini comitis in Vallem Augustam occasione predicta debet expediri et realiter tradi et deliberari ad ipsam tenendum munitam, arbitrio suo secundum consuetudinem

predictam Vallis Auguste. Et idcirco dicti Petrus et Iohannes de Castellario fratres dictam domum cum toto fortalicio et claves et pertinencias eiusdem eisdem procuratoribus realiter tradiderunt et expedierunt. Dicti vero Petrus Amblardi et Aymo Iordani procuratores sepius nominati, procuratorio nomine prefati domini nostri comitis dictam domum et claves commendaverunt et tradiderunt custodiendas et tenendas nomine prefati domini comitis duobus clientibus videlicet Iohanni Fine et Aymoni Richalini de Peysiaco predictis Iohanne et Petro fratribus unacum tota eorum familia extra dictam domum forte remanentibus et ab eadem totaliter expulsis. De quibus omnibus dicti procuratores nomine procuratorio quo supra requisiverunt sibi per me notarium infrascriptum fieri publicum instrumentum. Actum intus dictam domum fortem de Tullia, presentibus Iohanne de Mascoto domicello, Iohanne Alose secretario domini nostri comitis predicti et Iohanne Excanibor alias Sabellani notario pro testibus ad predicta vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et domini nostri comitis predicti auctoritatibus notario, qui de premissis omnibus hanc cartam recepi, ipsamque requisitus scripsi, levavi et in hanc publicam formam reddegi, signoque meo solito signavi et in eadem hic me manu mea propria subscripsi fideliter in testimonium omnium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die sextadecima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod viri nobiles Petrus Amblardi et Aymo Iordani procuratores et procuratorio nomine illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei Sabaudie comitis, fidem facientes de eorum procuratorio duobus publicis instrumentis receptis per discretum virum Iohannem Balay, notarium publicum et ipsius domini nostri comitis secretarium, sub anno et indicione presentibus uno die quinta alia vero die XIII^a mensis huius iulii ad castrum seu fortalicium et domum fortem situm apud Entrayves quod quondam fuit Iohannis de Curia domicelli domini quondam de Inrayves et nunc est Iohannete eius filie uxoriue nobilis Ybleti condomini de Intro, personaliter accesserunt vigore predictae procurationis et eciam nomine prefati domini comitis qui, nomine predicto, coram me notario et testibus subscriptis Iohanni filio Iaquemini de Thoma de Villario d'Intro famulo dictorum Ybleti et Iohannete, dominorum dicti fortalicii, personaliter ibidem existenti, verbothenus exposuit quod cum ex debito et consuetudine, ab antiquo observata et approbata, castra quecumque et omnia alia fortalicia que sunt in terra seu patria Vallis Auguste cuiuscumque sint, tam parium quam imparium et aliorum quorumcumque quotienscumque domini nostri comitis Sabaudie contingit intrare in Vallem Augustam pro facienda et exercenda iustitia deliberari debeant et realiter expediri

per dominos vel alios quoscumque possessores dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino comiti nostri procuratoribus seu procuratorio aut certo mandato ipsius secundum morem antiquum et consuetudinem dicte vallis. Propterea prefati procuratores dictum castrum seu fortalitium d'Entrayves intraverunt et possessionem adepti fuerunt quo supra nomine, cum mandamento, finibus, et territorio et aliis que infra sunt. In quorum signum et acceptionem et receptionem possessionis predictorum receperunt claves prime ianue dicti castri et totius fortalicii ad finem quem supra et modo quo supra, manibus dicti famuli eas tradentis de mandato ut asserit dicte Iohannete domino ipsius fortalicii. Quas claves ibidem et incontinenti predicti procuratores recepta possessione libera predictorum, expulsis dicto fortalicio dicto famulo et omnibus aliis qui predictis dominis d'Entrayves, coniugibus, infra domum fortalitium erant, excepta dicta nobile Iohanneta domina ipsius loci, quam dicti procuratores, de gratia speciali, intus dimiserunt et relinquerunt causa eciam nativitatis quia iacebat in puerperio, ita tamen quod cum a dicto puerperio surrexerit ab eodem fortalicio recedere et exire debebat, statuuntur, disposuerunt et ordinauerunt ac constituerunt castellanum dicti loci d'Entrayves Thomassetum de Bellentro, domicellum, cui quibus supra nominibus potestatem dederunt exercendi in dicto loco, mandamento, finibus et pertinenciis eiusdem ea que castellani officio pertinent et incumbunt donec prefatus dominus comes aliud duxerit ordinandum. Et eidem castellano dederunt in familiares et adiutores pro securiori custodia ibidem facienda videlicet Petrum Peytanini, Iohannem Perre, Rufinum Bernardi, Iohannem Varcini, Girardinum Iarsuelli et Thomam filium Perroneti Pellicierii. Qui castellanus convenit dictis procuratoribus nomine quo supra bona fide sua castrum predictum cum mandamento et pertinenciis fideliter regere sine oppressionem cuiuscumque. Ipsoque prefato domino comiti vel suis restituere quotienscumque fuerit super hoc requisitus nec alicui reddere castrum predictum seu fortalitium, nisi mandato dicti domini comitis ad hoc specialiter deputato. De quibus prefati procuratores preceperunt nomine procuratorio predicto sibi fieri per me notarium subscriptum publicum instrumentum ad opus dicti domini comitis. Actum apud Intereives, intus primam portam dicti fortalicii, presentibus Iohanne de Mascoto, domicello, Iohanne Excanibor notario alias Sibellani et Iohanne Perrinetus, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Subsequenter vero anno, indictione et die quibus supra, prefati procuratores, procuratorio nomine prefati domini nostri comitis, modo et forma quibus supra intraverunt et adepti fuerunt possessionem duarum domorum fortium Curie maioris sitarum in Curia maiori eisdem nobilibus coniugibus in solidum pertinencium ut premittitur. Et hoc videlicet per receptionem clavium dictarum domorum fortium eis traditarum per dominum Iohannem de Thoma, famulum ipsius nobilis Ybleti et dicte nobilis

Iohannete eius uxoris asserentem Iohannem ab ipsa nobili Iohanneta habuisse in mandatis. Qua possessione recepta ut supra ipsoque famulo et omnibus aliis qui infra erant extra remanentibus dicti procuratores dictas duas domos tradiderunt custodiendas et tenendas modo quo supra duobus clientibus videlicet Petro de Cosengio et Vilelmo de Ravoyera. Quibus dicti procuratores iniunxerunt sub pena indignationis domini comitis predicti quatenus ipsos domos fortes tute et secure custodiant nec eas expediant nisi mandato ipsius domini comitis precedenti. De quibus ipsi procuratores michi iamdicto notario subscripto iniunctum fuit fieri plura publica instrumenta ad opus dicti domini comitis et suorum. Actum in Curia Maiori, ante magnam ianuam veterius dictarum domorum sitarum prope ecclesiam dicti loci, presentibus dictis Iohannis de Mascoto et Iohannis Excanibor notario testibus hec premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, clerico publicoque imperiali e dicti domini nostri comitis Sabaudie auctoritatibus notario, hanc cartam, per me receptam, levavi, scripsi per manu mea ipsa, et subscripsi signoque meo consueto signavi, fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda die decimaseptima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem virorum nobilium Petri Amblardi et Aymonis Iordani procuratorum et procuratorio nomine illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei comitis Sabaudie ab eodemque domino nostro comite ad infrascripta specialiter deputatorum, Anthonius filius Petri de Arculo quondam et Anthonius filius quondam Francisci de Arculo de Moriacio pro se et suis presentibus simul et quilibet ipsorum, in quantum ipsos tangit, confessi fuerunt publice et maniffeste tamquam in iudicio recognoverunt domos fortes ipsorum sitas simul apud Moriadium esse reddibiles et expeditibiles dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine conservatis predecessoribus dicti domini comitis quociens dominum comitem Sabaudie ad vallem Augustam venire contingit pro iustitia facienda, habenda, reddenda et ministranda. Ita quod dicte domus fortes dicto domino comiti vel mandato suo in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam debent expediri ad tenendum munitas arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Et idcirco dicti Anthonius et Anthonius de Arculo dictas domos et claves cum toto fortalicio et pertinenciis suis dictis procuratoribus domini comitis reddiderunt et realiter expedierunt ad easdem domos tenendum munitas per dictum dominum comitem secundum tamen usum et consuetudinem predicti loci. Dicti vero procuratores nomine dicti domini comitis recepta possessione predicta per modum iamdictum ipsisque Anthonio et Anthonio de Arculo cum eorum familia et omnibus aliis qui pro ipsis in dicta

domo forti erant ab ipsa totaliter expulsis et extra remanentibus dictas domos fortes et claves cum suis pertinentiis universis commendaverunt et tradiderunt custodiendas et tenendas nomine dicti domini comitis Iohanni Bonafit et Anthonio Chapurseti de Peysiaco quos ibidem pro custodibus constituuntur. Et statim dicti Anthonius et Anthonius dictas domos fortes simul sitas exierunt. De quibus predicti procuratores nomine predicto sibi petierunt per me subscriptum notarium fieri publicum instrumentum. Actum ante magnam ianuam dictarum turrium seu domorum fortium, presentibus nobilis Iordaneto de Bardonechia, domino Sancti Martini, Griseto Quayry, Iohanne de Mascoto domicello et Iohanne Excanibor notario, pro testibus ad predicta vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis, clerico imperialique et domini nostri comitis predicti auctoritatibus notario publico qui hanc cartam vocatus recepi ipsamque levavi scripsi manu mea propria requisitus signoque meo solito signavi et in eodem hic me subscripsi requisitus in testimonium premissorum omnium.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda die decimaseptima mensis iulii, per huius publici instrumenti seriem et tenorem, omnibus fiat manifestum presentibus et futuris quod ad instanciam et requisicionem personalem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum ad infrascripta per illustrem et magnificum principem dominum nostrum dominum Amedeum comitem Sabaudie specialiter deputatorum et constitutorum fidem facientium de eorum procuratorio duobus publicis instrumentis manu Iohannis Balay notarii et dicti domini comitis secretarii receptis anno presenti videlicet uno die quinta et alio die XIII^a mensis predicti iulii, vir nobilis Iohannis de Castellario domicellus, suo et coniuncto nomine Petri de Castellario eius fratris, confessus fuit per se et suos et confitetur tenore presentis instrumenti castrum suum et dicti fratris sui de Castellario in Valle Digna esse reddibile predicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus domini comitis predicti, quocienscumque dominum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ibidem facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita quod dictum castrum dicto domino comiti et suis vel eius mandato in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam debet expediri ad tenendum munitum, arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Ea propter dictus Iohannes de Castellario suo et nomine dicti Petri sui fratris dictum castrum de Castellario et claves ipsius cum toto fortalicio, iuribusque et pertinentiis eiusdem universis dictis procuratoribus prelibati domini comitis reddidit tradiditque et realiter expedivit ad ipsum muniendum et munitum tenendum nomine dicti domini comitis et eius arbitrio secundum consuetudinem dicti loci

ad ipsius domini comitis beneplacitum. Dicti vero procuratores nomine dicti domini comitis dictum castrum de Castellario et claves cum suis pertinenciis universis expulsis prius a dicto castro dicto Iohanne de Castellario et eius familiaribus omnibusque aliis qui intus dictum castrum erant nomine dictorum fratrum, excepta nobili Iohanneta eius uxore que intus dimissa fuit, de gratia speciali iacens in puerperio, donec et quousque ab eadem surrexerit dumtaxat, et tradiderunt in custodia et eandem custodiam tradiderunt et commiserunt Griseto Queyry domicello. Cui quidem custodi tradiderunt adiutores, valitores et servitores decem clientes de patria Tharentasie pro securiori custodia ibidem facienda de dicto castro videlicet Petrum Colliardi, Iohannem Marchiandi, Iohannem Purvilliati, Anthonium Arpelli iuniorem, Anthoninum Buffeti, Bertrandum Iuvenis, Anthoninum Servonis, Iohannem Balay, Vuillermum Bernardi de Furno, Iacobum filium Iohannis Guilleti. Actum in Castellario intra menia dicti castri ante primam ianuam presentibus nobilibus Iohanne de Mascoto, Richardo de Curmillione domicello et Iohanne Excanibor notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritate notario publico, qui hoc instrumentum per me receptum levavi, scripsi, subscripsi manu mea propria et signo meo consueto signavi in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda die decimaseptima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter, manifestum quod ad instanciam et personalem requisicionem Petri Amblardi et Aymonis Iordani domicellorum procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei comitis Sabaudie, Iohannes de Castellario domicellus per se et suos confessus fuit, publice et manifeste recognovit in mei notarii et testium subscriptorum presencia, suo et coniuncto nomine Petri de Castellario eius fratris, quandam eorum turrin vocatam turrin de Rubilly alias de Leaval, situm apud Moriacium esse reddibilem et expedibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus dicti domini comitis quocienscumque dominum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, administranda et habenda. Ita quod dicta turris dicto domino comiti vel mandato suo in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam debet expediri ad ipsam tenendum munitam arbitrio dicti domini comitis, secundum consuetudinem predictam. Et idcirco predictus Iohannes de Castellario suo et nomine dicti Petri sui fratris dictam turrin et claves ipsius cum toto fortalicio et pertinenciis eiusdem universis dicti principis domini nostri Sabaudie comitis reddidit et realiter

expedivit et ipsos nomine predicto in possessionem realem vel quasi posuit et induxit per appertionem prime ianue et tradicionem clavium ipsius prime ianue et totius fortalicii qua quidem possessione presens recepta et receptis dictis clavibus dicti procuratori, procuratorio nomine predicto, dictam turrim et claves cum pertinentiis eiusdem universis commendaverunt et tradiderunt custodiendam et tenendam duobus clientibus Tharentasie, videlicet Anthonio filio Iacobi Iaquerii et Guillelmo filio Iohannis Iaquerii, quos dicti procuratores nomine predicto pro custodibus ibidem posuerunt, constituerunt et ordinaverunt. Et statim dictus Iohannes de Castellario dictam turrim exivit. De quibus omnibus predictis dicti procuratores nomine dicti domini comitis petierunt sibi per me subscriptum notarium fieri et reddi publicum instrumentum. Actum apud Moriacium ante primam ianuam dicte turris, presentibus Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor notario et Griseto Quayri domicello, pro testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii clerico imperialique et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam per me receptam levavi scripsique manu mea propria et subscripsi signoque meo consueto signavi in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda die decimaseptima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et personalem requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnificci principis domini nostri domini Amedei, comitis Sabaudie ut de procura constat duobus publicis instrumentis per Iohannem Balay notarium et ipsius domini comitis secretarium receptis anno presenti uno videlicet die quinta, alio die XIII mensis huius iulii. Gaspardus de Curiis domicellus personaliter constitutus in mei notarii et testium subscriptorum presencia, suo et nomine Petri de Curiis eius fratris, confessus fuit publice et manifeste recognovit per se et suos duas eorum domos fortes de Curiis fore et esse expedibiles eidem domino nostro Sabaudie comiti et reddibiles et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri comitis quocienscumque dominum nostrum Sabaudie comitem ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita et taliter quod dicte domus fortes dicto domino nostro comiti vel eius certo mandato aut procuratori in adventu prelibati domini comitis in Vallem Augustam occasione preassumpta reddi deberet et realiter expediri ad ipsas muniendum et munitas tenendum arbitrio ipsius domini comitis secundum consuetudinem predictam Vallis Auguste. Et idcirco predictus Gaspardus de Curiis suo et quo supra nomine

volens et affectans eidem domino comiti circa premissa debitam reddere obedientiam et reverentiam predictas duas domos fortes cum toto ipsarum fortalicio clavesque, iura et pertinencias ipsarum reddidit, tradiditque et realiter expedit dictis procuratoribus nomine dicti domini comitis et ipsorum de eisdem nominibus predictis investivit ad eas muniendum et munitas tenendum arbitrio ipsius domini comitis et de ipsis se et dictum eius fratrem devestire per traditionem ipsarum clavium. Qui quidem procuratores possessione predicta adepta ut premittitur et clavibus predictis cum dictis fortaliciis et bonis omnibus qui intus erant recepti ipsoque Gaspardo et eius uxore cum uxore dicti sui fratris a dictis domibus fortibus totaliter expulsis et eietatis cum tota eorum familia et extra remanentibus. Ipsas duas domos fortes munierunt et munitas reliquerunt quatuor clientibus Tharentasie quibus ipsas in custodia tradiderunt et ipsarum custodiam eis commiserunt tenendo et custodiendo nomine prefati domini comitis donec aliud ab eodem habuerunt in mandato videlicet Perroneto Columbe, Andree Falconeti, Iohanni de Piri Bardi et Andree Carodi qui promiserunt iuratis super evangeliis Dei sanctis ipsas domos fideliter custodire nomine prefati domini comitis neminique expediri nisi mandato prefati domini precedenti bona sua omnia propter hec obligando. Et dictus Gaspardus predictas confessionem et expeditionem habere ratas et firmas et eas ratificare facere per dictum eius fratrem cui pro parte dicti domini nostri comitis fuit requisitus. Actum intus primam ianuam dictarum domorum, presentibus Guillelmo de Spina, Richardo de Curmillione, Iohanne de Mascoto domicellis et Iohanne Excanibor notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritatibus notario, ipsi de premissis omnibus hoc publicum instrumentum vocatus, recepi, ipsumque manu mea propria scripsi, levavi de meo prothocollo et in hanc publicam formam reddegi ac signo meo solito signavi et hic me subscripsi, fideliter requisitus in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda die decimaoctava mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei, comitis Sabaudie, in hanc parte specialiter deputatorum ut constat de eorum procuratoribus duobus publicis instrumentis per discretum virum Iohannem Balay notarium et ipsius domini comitis secretarium receptis anno et indicione premissis, uno videlicet die quinto alio die XIII^a mensis huius iulii. Vir nobilis et potentis Ybletus condominus de Intro confessus fuit per se et suos, suo

et nomine sui fratris publice et manifeste recognovit castrum suum et dicti suis fratris de Intro cum toto fortalicio fore et esse reddibile et expedibile dicto domino nostro comiti et suis successoribus et fuisse ab antiquo ex debito et consuetudine observata predecessoribus prefati domini comitis, quociens dictum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contigit pro iusticia facienda, reddenda, administranda et habenda. Ita videlicet quod dictum castrum dicto domino comiti vel mandato suo in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam occasione predicta debet reddi, tradi et realiter expediri ad ipsum muniendum et munitum tenendum arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Ea propter predictus Ybletus, condominus de Intro, suo et quo supra nominibus dictum castrum et claves ipsius cum toto fortalicio, iuribus et pertinenciis universis dictis procuratoribus domini comitis reddidit et realiter expeditit devestiens se de eodem et eosdem procuratores totaliter investiens nomine predicti domini per traditionem clavium dicti castri. Qui procuratores incontinentem adepti possessione predicta et ipsis clavibus receptis ipso condomino de Intro cum tota eius familia extra dictum castrum remanentibus dictum castrum tradiderunt custodiendum nomine dicti domini nostri comitis nobili viro Richardo de Curmillione, quem ibidem et dicti loci castellanum constituerunt et potestatem dederunt dictum castrum tenendi munitum et custodiendi aliaque faciendi nomine dicti domini comitis que castellani officio pertinent et incumbunt. Et eidem dicti fuerunt adiutores XII clientes de Tharentasia videlicet Iohannes Bunenti alias Traberti, Iacobus Vineti, Anthonius de Perreria, Anthonius Castellani, Anthonius Ogerii, Iohannes Farinelli, Heustacius Fabri, Aymo Avenacy, Iohannes Coriunti, Iacobus Duati, Iacobus de Nanto, et Richardus de Perreria. Qui condominus de Intro promisit iuratus corporaliter super evangeliis Dei sanctis et sub obligatione omnium bonorum suorum et quo supra nomine dictam confessionem cum omnibus predictis habere ratam et firmam. Et dictus castellanus dictum castrum cum pertinenciis suis fideliter regere et gubernare ipsumque munitum tenere nomine domini comitis secundum consuetudinem patrie nec ipsum alicui expedire in mandato iamdicti domini comitis precedentis donec aliud ab eodem habuerit in mandato. De quibus dicti procuratores nomine predicto preceperunt sibi per me subscriptum notarium fieri publicum instrumentum. Actum in dicto castro intus magnam ianuam ipsius, presentibus Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor, Roletto Diderii, Glaudio de Spina et Glaudio de Saxo testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario qui de premissis hoc presens publicum instrumentum vocato recepi ipsumque scripsi manu mea propria levavi et subscripsi et signo meo consueto signavi in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda die decimaoctava mensis iulii, coram testibus infrascriptis, ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani et procuratorio nomine illustris et magnificci principis domini nostri domini Amedei Sabaudie comitis, Anthonius de Avisio iunior filius Iohannis de Avisio condominus de Avisio suo et nomine Anthonii de Avisio eius avunculi per se et eorum heredes et successores quoscumque confessus fuit publice et maniffeste tamquam in iudicio recognovit castrum suum et dicti eius avunculi de Avisio esse reddibile dicto domino comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus dicti domini comitis quocienscumque dictum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita quod dictum castrum dicto domino comiti vel de suo mandato in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam occasione predicta debet expediri et realiter tradi ad ipsum tenendum munitum arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem Vallis Auguste predictam. Ea propter dictus Anthonius de Avisio suo et quo supra nomine dictum castrum et claves cum toto fortalicio et pertinenciis suis universis procuratoribus prenomatis reddidit, tradidit et realiter expeditit quaquidem expeditione sic ut premittitur facta possessioneque dicti castri per dictos procuratores nomine prefati domini comitis adepta ipsoque Anthonio de Avisio et tota eius et dicti sui avunculi familia et omnes alii qui in dicto castro predictis dominis de Avisio erant a dicto castro eiectis et totaliter expulsis dictum castrum et claves cum toto fortalicio, iuribus et pertinenciis ac bonis omnibus intus existentibus tradiderunt ad tenendum munitum nomine domini comitis predicti Iacobo de Montefalcone domicello quem ibidem constituerunt et ordinauerunt castellanum dicti loci de Avisio predicti procuratores cum potestate ipsum tenendi et exercendi officium castellanie in loco iamdicto et alia faciendi que ad officium castellani pertinent et incumbunt. Cui traditi fuerunt per dictos procuratores ipsius domini comitis pro tutiori custodia facienda ibidem duodecim clientes de Tharentasia videlicet Iaquemetus de Cruce, Willelmus Iudicis, Anthonius de Costagio, Andreas Bocaci, Anthonius Machetius, Roletus de La Rua, Petrus filius Aymonis de la Rua, Iaquemetus Ioveti, Iaquemetus Cleyriaci, Petrus Tani, Gonterius Garini, Laurencius Fasuelli. Qui castellanus promisit iuratus corporaliter super sanctis Dei evvangeliis et sub suorum omnium obligatione bonorum dictis procuratoribus dictum castrum tenere et custodire ipsumque necnon expedire nisi mandato dicti domini precedenti. Et dictus Anthonius condominus de Avisio promisit eciam iuratus corporaliter super sanctis Dei evvangeliis bona sua quecumque providere obligando et predictam confessionem et alia universa et singula suprascripta rata et grata habere per se et suos perpetuo

et tenere ipsamque omnia et singula ratificare facere per dictum Anthonium eius avunculum et condominum dicti loci quod primum super hoc pro parte domini nostri comitis predicti fuit requisitus, de quibus omnibus dicti procuratores, nomine predicto, petierunt sibi per me subscriptum notarium fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini comitis et suorum. Actum in dicto castro in prima porta, presentibus Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor, Roletto Diderii, et Andrea de Villareto, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam recepi ipsamque scripsi, levavi manu mea propria et in hanc publicam formam reddegi signoque meo solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda die decimaoctava mensis iulii, ad instanciam et requisicionem virorum nobilium Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei, Sabaudie comitis, ut de ipsorum procuratorio constat duobus publicis instrumentis per discretum virum Iohannem Balay notarium et ipsius domini comitis secretarium, receptis anno et indictione presentibus uno videlicet die quinta, alio vero die XIII^a mensis huius iulii, Anthonius de Avisio iunior, suo et nomine Anthonii de Avisio eius avunculi condominus Ruppis fortis per se et suos confessus fuit publice et manifeste recognovit castrum et fortalitium suum et dicti sui avunculi de Ruppe Forti fore et esse reddibile dicto domino nostro Sabaudie comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus dicti domini comitis, quociens dominum comitem Sabaudie ad vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita quod dictum castrum dicto domino comiti vel suo mandato in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam occasione predicta debet expediri ad ipsum tenendum munitum, arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem Vallis Auguste predictam. Et idcirco dictus Anthonius suo et quo supra nominibus dictum castrum de Ruppforti cum omnibus suis iuribus et pertinenciis eisdem procuratoribus nomine dicti domini comitis tradidit, reddidit et realiter expedivit per traditionem clavium dicti castri et de ipso castro et pertinenciis se et ipsum Anthonium eiusdem avunculi devestivit et ipsos procuratores nomine ipsius domini nostri comitis recipientis investivit. Quibus sic actis et possessione dicti castri per dictos procuratores adepta per receptionem ipsarum clavium ipsoque Anthonio extra dictum castrum remanente cum tota eius familia, ipsi procuratores dictum castrum de Ruppforti tradiderunt custodiendum et muniendum ac munitum tenendum Roletto Dideri de Landrea.

Quem Roletum castellanum ipsius loci constituerunt datis sibi pro adiutoribus sex clientibus de Tharentasia pro securiori custodia ibidem facienda videlicet Anthonio de Ravoyria, Anthonio Vivianeti, Anthonio filio Aymonis de Ravoyria, Iohanne Romaneti, Bosone Alamandi, Iohanne Utilie qui castellanus promisit iuratus corporaliter super sanctis Dei evvangeliis dictum castrum fideliter custodire nomine dicti domini comitis neminique ipsum expedire nisi mandato domini precedentis. Et dictus Anthonius de Avisio promisit eciam nominibus predictis eisdem procuratoribus stipulantibus ad opus dicti domini per eius iuramentum super evvangeliis Dei sanctis corporaliter prestitum predicta habere rata et ipsa ratificari facere per dictum eundem avunculum cum super hiis requisitus pro parte prefati domini comitis. Item confessus fuit idem Anthonius de Avisio suo et quo supra nominibus modo et forma quibus supra quandam eorum turrin sitam apud Moriadium que eisdem obvenit ex successione Dominici de Avisio fore reddibilem dicto domino comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus dicti domini comitis, modo, forma et ex causis premissis. Quam turrin eciam dictus Anthonius ex meritis dictis procuratoribus reddidit et realiter expedit se et dictum eius avunculum devestiendo et dictos procuratores nomine prefati domini comitis investiendo et in possessionem ponendo et inducendo per traditionem clavium dicte turris ut asserebat, qua possessione per ipsos procuratores recepta et adepta receptis ipsis clavibus ipsoque Anthonio extra remanente cum omnibus aliis qui infra dictam turrin nomine ipsius et dicti eius avunculi seraverunt. Dicti procuratores dictam turrin dederunt in commendam tenendam munitam et custodiendam de consensu dicti Anthonii de Avisio duobus clientibus de Tharentasia qui iam de hesterna mea dimissi et posti fuerunt et hiis actis predicti procuratores domini invocaverunt predicto Iacobo de Montefalcone, castellano Avisii, quatenus expensis dicto Roletto Diderii castellano Ruppis fortis et eius clientibus ac eciam aliis duobus clientibus ordinatis in dicta turri Moriadii sufficienter ministret et ministrare faciat recenter quod ipsum castrum Ruppis fortis discopertum et quasi totum derruptum est, sic et taliter quod ipsum castellanus et clientes ob deffensam expensarum dictum castrum et turrin predictam cum toto fortalicio necessario relinquere non oppoteret in deffensis, de quibus preceptum fuit michi subscripto notario per dictos procuratores fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri comitis. Actum ante magnam ianuam castri Avisii, presentibus Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor et Andrea de Villareto, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et prefati domini comitis auctoritatibus notario, qui hanc cartam de premissis vocatus recepi, ipsamque manu mea propria scripsi levavique et signo meo michi solito signavi et in hanc publicam formam reddegi fideliter in testimonium premissorum. (S.T.)

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimaoctava mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei, Sabaudie comitis, fidem facientium de eorum procuratorio duorum publicis instrumentis per Iohannem Balay notarium receptis anno et inditione presentibus uno die quinta, alio vero die XIII^a mensis huius iulii Anthonius de Montemeliore, domicellus per se et suos confessus fuit publice castrum suum de Monte Meliore fore expedibile et reddibile dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine predecessoribus dicti domini comitis observata, quociens dominum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, facienda, reddenda et habenda. Ita quod dictum castrum dicto domino comiti, vel suo mandato in adventu ipsius domini comitis in Valle Augusta occasione predicta debet reddi et realiter expediri ad ipsum muniendum et munitum tenendum arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Ea propter dictus Anthonius ipsum castrum cum pertinenciis suis universis reddidit et realiter expedivit dictis procuratoribus ipsius nomine prefati domini comitis recipientibus devestiens se dictus Anthonius de dicto castro et eius pertinenciis et eosdem procuratoribus investivit per traditionem unius gladii quem tenebat in manu sua. Qua possessione dicti castri ut supra recepta et adepta dicti procuratori ipsum castrum tradiderunt custodiendo et tenendo Bosoni Alamandi qui promisit ipsum fideliter custodire donec aliud habuerit ab eodem domino nostro comite in mandato. De quibus dicti procuratores petierunt sibi fieri publicum instrumentum. Actum ante castrum Avisii presentibus Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor, Andrea de Villareto et Roletto Diderii testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et domini nostri comitis predicti auctoritate notario qui hanc cartam per me receptam levavi, scripsi et in hanc publicam formam reddegi, signoque meo solito signavi, et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimaoctava mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum ad infrascripta per illustrem et serenissimum principem dominum nostrum domini Amedei, comitem Sabaudie, specialiter deputatorum ut constat de eorum procura duobus publicis instrumentis anno presenti suprascripto receptorum per

Iohannem Balay notarium et secretarium dicti domini uno videlicet die quinta, alio vero die XIII^a mensis huius iulii. Vir nobilis et potentis Ybletus condominus de Intro per se et suos confessus fuit publice suo et nomine¹ eius fratris quandam eorum turrim et domum fortem sitam in Villa Nova que quondam fuit domini Petri Serriodi fore reddibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito e consuetudine diutius observatis predecessoribus dicti domini comitis, quotiens ipsum dominum comitem Sabaudie in Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ibidem reddenda, facienda, ministranda et habenda secundum usum et consuetudinem predictam Vallis Auguste. Ita quod dicta turris in eiusdem domini comitis adventu in Valle Augusta occasione predicta eidem domino comiti seu eius certo nuncio vel procuratori aut mandato debet reddi et realiter expediri ad ipsam munitam tenendum arbitrio dicti domini comitis dum sue fuerit voluntatis secundum consuetudinem predictam. Ea propter dictus nobilis Ybletus ipsam turrim cum pertinentiis eiusdem universis dictis procuratoribus reddidit et realiter expedivit seque de eadem totaliter devestivit et eosdem procuratores nomine sepedicti domini comitis investivit et in possessionem corporalem et realem vel quasi posuit per traditionem veritatis prime ianue et per introitum et ingressum per ipsos procuratores factum intra dictam turrim et statim ipse dominus de Intro intus dictam turrim existens eandem exivit et extra remansit. Quibus sic factis possessione predicta ut supra recepta, predicti procuratores dictam turrim nomine dicti domini comitis muniverunt et munitam relinquerunt et quatuor clientibus de Tarentasia quibus custodiam dicte turris tradiderunt et commiserunt, videlicet Anthonio Bundeti, Petro Pochardi, Iacobo Chivalerii et Anthonio Coriunti qui eandem turrim cum toto fortalicio eiusdem fideliter servare et custodire nomine dicti domini comitis promiserunt et convenerunt bona ipsorum quacumque providere obligando. Et preterea dominus Ybletus condominus Dintro ad instanciam dictorum procuratorum suo et nomine Iohannete eius uxoris ratificavit, approbavit et servavit et in tenorem predicti instrumenti conservat et acceptat expeditionem eisdem procuratoribus factam per Iohannem filium Iaquimini de Thoma eius familiarem die XVI mensis iulii de domo sua forti seu castro d'Entryves et de aliis duabus domibus fortibus sitis in Curia Maiori acceptans eciam per presentes municionem clientium et constitutionem castellani in dictis castro, fortalicio et domibus fortis eadem die per ipsos procuratores perventas stans et ordinatus promittens iuratus corporaliter super sanctis Dei evangeliis et sub suorum obligationum bonorum predicta omnia habere rata et firma pro se et suos et non

¹ *Suit un espace blanc.*

contrafacere vel venire. De quibus dicti procuratores preceperunt sibi per me fieri publicum instrumentum. Actum in Villanova ante portam dicte turris, presentibus Andreveto de Blancheto, Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor, Francisco de Spina, Roleto de Gilliaco domicellis et Glaudio Andree testibus, ad predicta vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis notario qui hanc cartam vocatus recepi ipsam que manu mea propria scripsi, levavi et in hanc publicam formam reddegi et signo meo solito signavi in ipsaque hanc me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimaoctava mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem virorum nobilium Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et nomine procuratorio illustris et magnificis principis domini nostri domini Amedei, Sabaudie comitis, ut de procura ipsorum constat duobus publicis instrumentis per discretum virum Iohannem Balay, notarium et ipsius domini comitis secretarium receptis sub anno et indicione premissis, uno videlicet die quinta, alio vero die XIII^a mensis predicti iulii. Leodegarius Gontardi domicellus per se et suos confessus fuit publice et maniffeste recognovit suo et nomine Henrici Gontardi sui fratris, eorum turrim et domum fortem appellatam turrim Gontardorum fore reddibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine predecessoribus ipsius domini comitis diutius observata in Valle Augusta quocienscumque dominum nostrum comitem Sabaudie apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ibidem facienda, reddenda, tenenda, administranda et habenda. Ita quod dicta turris secundum consuetudinem predictam reddi et realiter expediri debet eidem domino comiti Sabaudie in eius adventu in Vallem Augustam occasione predicta seu eius certo mandato vel procuratorio ad ipsam tenendum munitam arbitrio suo secundum consuetudinem predictam. Quapropter dominus Leodegarius Gontardi suo et nomine dicti Henrici sui fratris dictam turrim et claves cum pertinenciis suis universis dictis procuratoribus domini comitis reddidit tradiditque et realiter expedit devestiendo se et dictum eius fratrem de eadem turri seu domo forti cum pertinenciis et dictos procuratores nomine dicti domini comitis investiens et ipsos in possessionem realem vel quasi eiusdem posuit et induxit per traditionem clavium dicte turris et totius fortalicii. Et dicti procuratores receptis dictis clavibus et possessione adepta dicte domus fortis libera ipsoque Leodegario et eius uxore cum tota eius familia et omnibus aliis qui in dicta domo erant nomine dictorum fratrum a dicta domo forti expulsis et totaliter eiectis ac

exeuntibus dictam turrin et domum fortem nomine predicti domini comitis custodiendum tradiderunt in custodiam et commendam et quatuor clientibus de Tharentasia videlicet Anthonio Gullieti, Michaeli Borielli, Muriseto Serreti et Anthonio Saluardi quibus dicti procuratores nomine predicto penam imposuerunt corporis et heris² quatenus dictam turrin cum toto fortalicio nomine ipsius domini comitis custodiant fideliter nec alicui expediant preter ipsius mandato proprio ipsius domini comitis quam munitionem dictus Leodegarius gratis suscepit et acceptavit, promisit quod dictas confessionem, expeditionem et omnia alia universa et singula suprascripta rata et grata habere per se et suos perpetuo et tenere ipsas quod per dictum Henricum eius fratrem, ratificari et approbari facere quotienscumque pro parte dicti domini comitis fuerit requisita. De quibus dicti procuratores nomine predicto sibi fieri petierunt publicum instrumentum. Actum ante primam portam dicte domus fortis, presentibus Richardo de Curmillione, Iohanne de Mascoto, Vyreto Reynoyras, Glaudio Francisco de Spina domicellis, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritate notario, qui hanc cartam de premissis vocata recepi ipsam que manu mea propria scripsi, levavi et in hanc publicam formam reddegi signoque meo solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium omnium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimaoctava mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris fiat manifestum quod ad instanciam et personalem requisicionem virorum nobilium Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum ad infrascripta per illustrem et serenissimum principem dominum nostrum dominum Amedeum comitem Sabaudie specialiter deputatorum et constitutorum ut de procura ipsorum constat duobus publicis instrumentis, anno presenti receptis per Iohannem Balay notarium et ipsius domini comitis secretarium uno die quinta, alio vero die decima quarta mensis predicti iulii. Vir nobilis et potens Ybletus condominus de Intro suo et nomine³ sui fratris gratis et eius spontanea voluntate per se et suos confessus fuit publice et manifeste tamquam in iudicio constitutus recognovit eorum domum fortem et turrin sitam circa Villam Novam que quondam fuit Boniffacii Seriodi fore et esse reddibilem et expedibilem dicto domino nostro Sabaudie comiti et successoribus suis et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine in Valle Augusta predecessoribus dicti domini nostri comitis observata

² *L'expression et eris est insérée en bas de la page avec un rappel.*

³ *Suit un espace blanc.*

quotiescumque ipsum dominum nostrum comitem et eius successores comites Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iustitia facienda, reddenda, exercenda, ministranda et habenda. Ita quod dicta turris dicto domino comiti vel mandato suo aut procuratorio reddi et realiter expediri debet in eius adventu in Vallem Augustam ad ipsam muniendum et munitam tenendum arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Ea propter dictus nobilis Ybletus, condominus de Intro suo et quo supra nominati dictam turrin et claves cum pertinenciis suis universis reddidit et realiter tradidit et expedivit ac reddit dictis procuratoribus domini comitis ipsam nomine predicto recipientibus devestiens se de eadem domo forti et pertinenciis eius, dictus condominus de Intro et dictos procuratores nomine sepedicti domini comitis investiens et mittens eos in possessionem corporalem dicte domus fortis et eius pertinenciis per traditionem clavium dicti fortalicii et dicti procuratores dictis clavibus receptis possessioneque libera predictae turris et totius fortalicii iuriumque et pertinentiarum eiusdem adepta dictoque condomino de Intro et de turre predicta unacum omnibus eius servitoribus, familia et omnibus hiis qui intus dictam domum fortem erant pro eodem domino ab ipsis turre, domo forti et toto fortalicio totaliter repulsis et exeuntibus ac extra remanentibus dictam turrin et fortaliciu tradiderunt custodiendo et tenendo nomine dicti nostri comitis Vuyeto Renoyre domicello quem ibidem castellanum constituerunt et ordinauerunt com omnimoda potestate ipsam turrin cum omnibus eius pertinenciis territorio et mandamento tenendi et regendi nomine dicti comitis et alia ibidem faciendi et exigendi qui castellani officio pertinent et incumbunt. Quam confessionem et omnia alia universa et singula dictus condominus de Intro promisit iuratus corporaliter super sacrosanctis scripturis habere ratum et firmum. Et dictus castellanus promisit eciam iuratus corporaliter super sanctis Dei evangeliis et sub suorum omnium obligatione bonorum dictis procuratoribus ipsam turrin cum toto fortalicio fideliter tenere, custodire et servare nomine predicto nec eam alicui expedire nisi dumtaxat mandato predicti domini comitis precedenti. Cui quidem Vuyeto traditi fuerunt quatuor clientes pro tutiori custodia ibidem facienda videlicet Hugoninus Garbil, Iaquemetus Guyemoris, Gyvonetus Verlati et Mermetus Vassalli. Precipientes inde dicti procuratores nomine predicto sibi per me subscriptum notarium de premissis publicum fieri instrumentum. Actum intus primam ianuam dicte domus, presentibus Iohanne de Mascoto et Francisco de Spina domicellis, Iohanne Excanibor et Villedmo Seysani testibus ad predicta vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de Mauriana clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis Sabaudie notario qui hanc cartam per me receptam, vocato, scripsi levavi manu propria et in hanc publicam formam reddegi ipsam quod signo meo more solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimaoctava mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magniffici principis domini nostri domini Amedei Sabaudie comitis ut de ipsorum procura constat duobus publicis instrumentis manu Iohannis Balay notarii et ipsius domini comitis secretarii receptis sub anno et indicione presentibus uno videlicet die quinta, alio die XIII^a mensis huius iulii qui personaliter accesserunt domum fortem Iohannis de Sancto Petro dicens sitam in castro Sancti Petri pro possessione dicte domus recipienda nomine dicti domini nostri comitis ut moris est in Valle Augusta pro ipsa domo munienda et tenenda nomine dicti domini comitis secundum usum et consuetudinem dicte patrie Vallis Auguste. Biatrisia de Sancto Petro, relicta Guidi de Morgia, nepotis ut asserit dicti Iohannis de Sancto Petro quam dicti procuratores ibidem in dictum domum solam reperierunt claves ipsius domus fortis portantes et quam ipsi procuratores requisierunt, nomine predicto, ut ipsas dictas domum fortem et claves eisdem reddent et expediant, dictam domum fortem ipsius Iohannis de Sancto Petro nomine dicti Iohannis eius avunculi tunc absentis, dictis procuratoribus, nomine dicti domini nostri comitis, reddidit et expedivit asserens se illud habuisse in mandato a dicto eius avunculo de ipsaque domo et pertinenciis eiusdem universis ipsos procuratores nomine dicti domini comitis recipientis in possessionem realem et corporalem, vel quasi, posuit et induxit devestiens se et dictum eius avunculum de ipsa domo et ipsos procuratores investiens per traditionem et expeditionem clavium dicte domus dicens tamen ipsa Biatrisia se non habere potestatem ipsam domum confitens dicto domino comiti fore expedibilem et illud non habuisse in mandato. Quibus sic actis et receptis clavibus dicte domus ac possessione ipsius adepta per dictos procuratores ipsa que Biatrisia a dicta domo totaliter repulsa dicti procuratores ipsam domum tradiderunt in custodiam et commendaverunt duobus clientibus videlicet⁴ Ioseti et Iacobo Borgesii quibus iniunxerunt dicti procuratores sub pena heris et corporis quatenus ipsa domus tute et secure custodiant nomine predicti domini comitis donec aliud habent ab eodem in mandato. De quibus ipsi procuratores petierunt sibi fieri publicum instrumentum. Actum in dicto castro ante dictas domos, presentibus Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor et Iaquemeto filio Petri de Mota testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritatibus notario qui hanc

⁴ *Suit un espace blanc.*

cartam per me receptam et imbreuiatam de meo prothocollo levavi, scripsi⁵ manu mea propria et in hanc publicam formam reddegi ipsam quo signo meo michi solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem virorum nobilium Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei comitis Sabaudie, fidem facientium de eorum procura duobus publicis instrumentis manu Iohannis Balay notarii et secretarii dicti domini nostri comitis, anno presenti uno die quinta, alio vero die XIII^a mensis huius iulii, receptis Anthonius, Iohannes et Petrus de Mota, domicelli filii quondam Bartholomei de Mota, gratis confessi fuerunt per se et eorum heredes et successores quoscumque publice et manifeste recognoverunt domum eorum fortem de Mota fore et esse reddibilem prefato domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus prelibati domini comitis quotiens dominum comitem Sabaudie in Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda secundum consuetudinem dicti loci. Ita quod dicta domus fortis dicto domino comite vel suo mandato aut certo procuratori in eiusdem domini comitis adventu in Vallem Augustam occasione predicta debet reddi et realiter expediri ad ipsam munitam tenendam arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Ea propter dicti Anthonius, Iohannes et Petrus de Mota fratres cupientes, animo gratulanti, facere quod debent dicto domino comite cum quanta poterunt reverentia et observantia dictam eorum domum fortem de Mota dictis procuratoribus ipsius domini comitis cum omnibus universis et singulis iuribus et pertinenciis eiusdem tradiderunt, redderunt et realiter expedierunt devestientes se de dicta domo et pertinenciis ipsius et dictos procuratores investientes et in possessionem realem et corporalem vel quasi per traditionem clavium dicte domus fortis et totius fortalicii et domifficii. Quibus receptis clavibus possessioneque libera dicte domus fortis et totius fortalicii et iurium ac pertinenciarum ipsius adepta ipsisque tribus fratribus cum eorum uxoribus et familia a dicta domo totaliter repulsis et eiectionis extraque remanentibus, dicti procuratores nomine prefati domini comitis dictam domum et claves cum bonis infra dictam domum existentibus et iuribus et pertinenciis universis ipsius

⁵ *Biffé*: subscripsi.

custodiendas, tenendasque et servandas nomine dicti domini comitis tradiderunt et expedierunt Bosoni de Viridario domicello et Roletto Tuelli notario, unacum ipsius duobus aliis clientibus de Tharentasia. Quibus Bosoni et Roletto iniunxerunt sub pena corporis et heris quatenus ipsam domum bene et legaliter custodiant nomine ipsius domini comitis ipsamque nemini expediant nisi de mandato domini comitis prefati precedenti. De quibus omnibus dicti procuratores nomine predicto petierunt sibi quod me subscriptum notarium fieri publicum instrumentum ad opus domini nostri comitis et suorum. Actum intus dicta domum, presentibus Iohanne de Mascoto domicello, Iohanne Excanibor notario et Iaquemeto filio Petri de Mota domicello, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me, Petro Carterii de Villarius supra Cuynum, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et dicti domini comitis Sabaudie auctoritatibus notario, qui hanc cartam per me receptam et imbrevisatam de meo prothocollo levavi scripsique et in hanc publicam formam reddegi ipsamque signo meo consueto scripsi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei comitis Sabaudie ut constat de eorum procura duobus publicis instrumentis per manum Iohannis Balay notarii et ipsius domini comitis secretarii, receptis die, anno et indicione presentibus, uno videlicet die quinta, alio vero die XIII^a mensis huius iulii, Iaqueminus Airriatus de Serriout per se et suos confessus fuit publice et manifeste tam quam in iudicio recognovit domum suam fortem de Serriout esse reddibilem dicto domino comiti et suis successoribus. Et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus dicti domini comiti quociens dominum comitem Sabaudie in Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda et habenda. Ita quod dicta domus fortis in eiusdem domini comitis adventu Vallis Auguste occasione predicta reddi debet et realiter expediri eidem domino comiti vel eius certo nuncio vel procuratorio ad ipsam tenendum munitam arbitrio suo secundum consuetudinem predictam. Quam domum de Sariout cum pertinentiis suis omnibus reddidit realiter idem Iaqueminus Airriatus dictis procuratoribus domini nostri comitis devestiens se de dicta domo et dictos procuratores investiens per tradicionem clavium dicte turris quas secum defferebat. Quibus receptis clavibus in signum possessionis dictoque Iaquemino extra dictam domum remanente, dicti procuratores ipsam domum tradiderunt custodiendam et commendaverunt, ipso Iaquemino ut supra extra dictam domum cum tota eius

familia remanente et repulso, Petro Berardi et Iohanni Duretiis quibus custodiam commiserunt et per traditionem clavium ipsos in possessionem posuerunt iniungentes eisdem nomine prefati domini comitis quatenus ipsam domum tute custodiant ipsamque nemini expediant nisi mandato domini precedenti sub pena corporis et eris et de quibus dicti procuratores petierunt sibi per me subscriptum notarium fieri publicum instrumentum. Actum in Villanova ante domum Anthonii Voudani, presentibus Iohanne de Mascoto, Iohanne Excanibor, Francisco de Spina et Urbano Nerini testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii mauriannensis diocesis, clerico imperialique et domini nostri comitis prefati auctoritatibus notario publico qui hanc cartam, per me receptam et abbreviatam, de meo prothocollo levavi, scripsi manu mea propria signoque meo solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris fiat manifestum quod cum ex debito et consuetudine ab antiquo observata in Valle Augusta castra quecumque et omnia alia fortalicia que sunt in terra seu patria Vallis Auguste cuiuscumque sint tam parium quam imparium et aliorum quorumcumque quotiescumque dominum nostrum comitem Sabaudie intrare contingit in Vallem Augustam pro iusticia facienda, exercenda et ministranda deliberari debent et realiter expediri per dominos vel alios quoscumque possessores dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino comiti vel procuratoribus suis aut mandato in eius adventu apud Vallem Augustam seu alia ad ipsius requisitionem quando ipsum venire contingit ad vallem predictam occasione predicta. Ea propter Petrus de Lecheriis de mandamento Montagniaci, familiaris et servitor viri nobilis et potentis Theobaldi de Montagnico, domini de Sarro et de Brissognia, de expresso mandato sibi ut asserit per dictum dominum verbotenus facto, confessus fuit publice castrum predictum de Sarro esse expedibile dicto domino comiti et reddibile et suis successoribus et ex debito et consuetudine ab antiquo observata predecessoribus dicti domini comitis fuisse secundum consuetudinem predictam Vallis Auguste. Ita quod in eius adventu in Vallem Augustam occasione predicta eidem domino comiti expedire debet ad muniendum arbitrio dicti domini comitis. Et idcirco dictus Petrus de Lecheris, nomine prefati domini de Sarro de mandamento predicto sibi ut asserit facto, dictum castrum de Sarro cum pertinentiis suis universis tradidit, reddidit et realiter expedivit nobilibus viris Petro Amblardi et Aymoni Iordani, procuratoribus dicti domini comitis, fidem facientibus de suis procura duobus publicis instrumentis per discretum virum Iohannem Balay, notarium et ipsius domini comitis servitorem receptis in anno presenti uno

videlicet die quinta, alio vero die XIII^a predicti mensis iulii nomine prefati domini comitis recipientibus, acceptans eciam nomine predicto possessionem per dictos procuratores die hesterna acceptam. Devestiens se idem Petrus de Lecheriis nomine predicti domini de Sarro et dictos procuratores nomine prefati domini comitis investiens per traditionem clavium dicti castri et totius fortalicii. Quibus clavibus receptis et possessione adepta per dictos procuratores, ipsi procuratores nomine predicto dictum castrum de Sarro cum suis pertinentiis et bonis intus existentibus tradiderunt custodiendum Glaudo de Spina domicello quem constituerunt et ordinauerunt castellanum ipsius loci cum plena et omnimoda potestate ipsum castellanie officium extendendi nomine dicti domini nostri comitis et alia ibidem faciendi que castellanie officio pertinent et incumbunt. Qui castellanus, ibidem constitutus per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum, promisit dictis procuratoribus stipulantibus nomine prefati domini comitis, ipsum castrum fideliter custodire nomine predicto nec ipsum alicui expedire nisi mandato dicti domini, promittens ipse Petrus de Lecheriis nomine predicto predicta omnia habere rata et grata et se facturum cum effectu quod ipse dominus de Sarro predictum rata habebit, ratificabit et approbabit cum super hiis fuerit requisitus. De quibus predicta procuratores petierunt instrumenta fieri per me subscriptum notarium ad opus dicti domini comitis et suorum. Actum in Villanova in domo Anthonii Voudani presentibus Iohanni de Mascoto, Francisco de Spina domicellis et Iohanne Excanibor notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de mauriannensi <diocesi> clerico publicoque imperiali et dicti nostri domini comitis auctoritatibus notario, qui hanc cartam per me receptam et abbreviatam de meo prothocollo levavi, scripsi manu mea propria et in hanc publicam formam reddegi ipsamque signo meo michi solito signavi et in eadem hic me subscripsi requisitus fideliter in testimonio premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem virorum nobilium Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei Sabaudie comitis, fidem facientium de ipsorum procura duobus publicis instrumentis per discretum virum Iohannem Balay, notarium et ipsius domini nostri comitis secretarium, receptis sub anno et inditione presentibus, uno videlicet die quinta, alio vero die XIII mensis huius iulii, Iohannes Maluquini de Curia Maiori et Guillelmus de Marro Dallian domicelli, quilibet ipsorum in quantum eum tangit per se et eorum heredes et successores quoscumque, confessi fuerunt publice domum eorum

fortem Dallian fore reddibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine diutius observatis predecessoribus dicti domini comitis quocienscumque dominum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia reddenda, facienda, ministranda et habenda in Valle Augusta, secundum consuetudinem Vallis Auguste. Ita quod dicta domus reddi debet et realiter expediri dicto domino comiti aut mandato suo in eius adventu et introitu in Vallem Augustam occasione predicta ad ipsam muniendum et munitam tenendum, arbitrio dicti domini comitis, secundum consuetudinem predictam. Ea propter dicti Guillelmus de Marro et Iohannes Maluquini, quilibet ipsorum pro suo iure et in quantum ipsorum quemlibet tangit, dictam domum eorum fortem Dallian dictis procuratoribus tradiderunt reddideruntque et realiter expediverunt per traditionem clavium ipsius domus et totius fortalicii, eosdem procuratores de ipso nomine dicti comitis predicti investientes et se totaliter devestientes, ipsis extra dictam domum cum eorum uxoribus et tota eorum familia remanentibus, exeuntibus et totaliter repulsis. Quibus clavibus receptis et possessione ipsius domus cum pertinenciis ipsius universis adepta dicti procuratores nomine dicti domini comitis ipsam domum cum pertinenciis ipsius universis custodiendam tradiderunt et commendaverunt quatuor clientibus de Tharentasia, videlicet Bruneto de Cirice, Anthonio Saluardi, Anthonio Guillieti et Iohanne Quey. Promictentes dicti Guyetus et Iohannes Maluquini, iurati corporaliter super sanctis Dei evangeliis, predicta omnia et singula habere rata et firma. De quibus dicti procuratores petierunt nomine predicto sibi per me subscriptum notarium fieri publicum instrumentum. Actum ante dictam domum Dallian, presentibus Francisco de Spina, Iohanne de Mascoto, domicellis, et Iohanne Escanibor notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario, qui hanc cartam per me receptam et imbreviatam, scripsi, levavi et in hanc publicam formam reddegi. Ipsamque signo meo michi solito signavi et in eadem hic me manu mea propria subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis tam presentibus quam futuris appareat evidenter quod cum ex debito et antiqua consuetudine in Valle Augusta approbata, castra quecumque et omnia alia fortalicia que sunt in terra et patria Vallis Auguste cuiuscumque sint, tam parium quam imparium, et aliorum quorumcumque quocienscumque dominum comitem Sabaudie contingit intrare in Vallem Augustam pro iusticia facienda, exercenda et ministranda deliberari debeant et realiter expediri per dominos vel alios

quoscumque possessores dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino comiti vel procuratoribus seu procuratori aut certo mandato ipsius domini ad ipsius domini comitis vel eius procuratoris requisitionem secundum morem antiquum et consuetudinem ipsius Vallis Auguste. Ea propter viri nobiles Petrus Amblardi et Aymo Iordani, procuratores et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei comitis Sabaudie, fidem facientes de suis procura per duo publica instrumenta recepta per Iohannem Balay notarium et secretarium dicti domini nostri comitis, anno presenti uno videlicet die quinta, alio die quartadecima mensis huius iulii. Ad castrum Aymeville personaliter accesserunt et ibidem personaliter reperierunt Aymonetum Basani civem Auguste factorem et recuperatorem, ut asseruit ipse Aymo, viri nobilis et potentis domini Amedei de Challant militis, domini dicti loci Aymeville. Cui Aymoneto nomine procuratorio predicto predicta omnia et singula verbothenus exposuerunt requirentes ipsum Aymonetum ut ipse dictum castrum Aymeville cum clavibus et pertinenciis universis ipsius eisdem procuratoribus expediret. Qui Aymonetus visis et auditis predictis sibi ut supra expositis et requesta predicta per dictos procuratores nomine predicto sibi facta, volens eidem domino comiti et dictis eius procuratoribus eius nomine debitam reddere obedientiam nomine dicti domini Amedei eius magistri, dictum castrum Aymeville cum clavibus prime ianue et totius eiusdem fortalicii unacum iuribus et pertinenciis suis universis eisdem procuratoribus nomine prefati domini comitis recipientibus incontinenti tradidit, reddidit et realiter expedit se de eodem castro et pertinenciis suis universis nomine dicti domini Amedei devestiendo et dictos procuratores nomine dicti domini comitis investiendo et in possessionem realem et corporaliter vel quasi ponendo per traditionem clavium ad dictum castrum muniendum et munitum tenendum per dictum dominum comitem eius arbitrio secundum tamen usum et consuetudinem Vallis Auguste. Quibus sic actis possessione quod per dictos procuratores dicti castri ut supra adeptis et receptis dictis clavibus ipsoque Aymoneto Bosoni et quandam ancillam et omnibus aliis servitoribus et familiaribus qui qui infra dictum castrum predicto domino Amedeo de Challant et eius nomine erant et reperti fuerunt a dicto castro totaliter repulsis eiectis et extra remanentibus. Dicti Petrus Amblardi et Aymo Iordani, procuratores et procuratorio nomine dicti domini nostri Sabaudie comitis, dictum castrum Aymeville com toto eius territorio, finibus, mandamento et aliis suis pertinenciis universis tradiderunt custodiendum et commendaverunt viro nobili Andreveto de Blancheto domicello quem ibidem castellanum ipsius loci Aymeville fecerunt et constituerunt nomine et ex parte prefati domini comitis cum potestate ipsius castellanie officium tenendi et extendendi nomine predicti domini comitis et alia quecumque faciendi que castellani officio pertinent et incumbunt donec et quousque dictus dominus

noster comes aliud super premissis duxerit ordinandum, cui quidem Andreveto castellano predicto sicut supra constituto dicti procuratores tradiderunt in adiutores et vallitores ac servitores pro tutiori custodia, bene facienda octo clientes de Tharentasia videlicet Glaudium Andree, Iaquemetum Grexit, Iohannem Pugnii, Ansermetum Pugny, Iacobum Villareti, Iohannem Sernoneti, Iacobum Ioset, Iaquemetum de Costa. Qui quidem Andrevetus de Blancheto castellanus predictus promisit iuratus corporaliter super evvangeliis Dei sanctis dictis procuratoribus et michi subscripto notario stipulantibus nomine dicti domini comitis et suorum dictum castrum Aymeville cum pertinentiis eiusdem tute, probe et fideliter custodire nomine dicti domini comitis dum et quamdiu dictum dominum nostrum comitem de contrario ordinare non contingerit ipsum quod castrum nemini expedire nisi mandato speciali dicti domini comitis precedentis. Et dictus Aymonetus Bosoni nomine predicto promisit etiam iuratus corporaliter super sanctis Dei evvangeliis dictam expeditionem per ipsum ut supra nomine predicto factam, ratam et gratam habere et tenere seque facturum et curaturum cum effectu si et quando pro parte dicti domini comitis fuerit requisitus. Qui ipse dictus Amedeus eandem expeditionem et alia omnia suprascripta rata habebit et ipsa ratificabit et approbabit. De quibus dicti procuratores petierunt sibi fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri comitis per me subscriptum notarium. Hoc actum fuit in dicto castro videlicet ante portam fortalicii ipsius. Presentibus Iohanne de Mascoto, Francisco de Spina domicello, Iohanne Excanibor alias Sabellani, notario, et pluribus aliis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis. Et me Petro Carterii mauriannensis diocesis clerico publico imperiali et dicti domini nostri comitis predicti auctoritate notario qui de premissis omnibus hanc cartam recepi ipsam que requisicioni, scripsi et subscripsi manu mea propria, signoque michi solito signavi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et magnifici principis domini nostri domini Amedei, Sabaudie comitis, ut de eorum procuratoriis constat duobus publicis instrumentis manu Iohannis Balay, notarii et prefati domini comitis secretarii, receptis anno presenti, uno die quinta, alio die decima quarta mensis predictis iulii, Petrus de Plantata domicellus, in mei notarii et testium subscriptorum presencia personaliter constitutus. Ipse quidem Petrus per se et suos confessus fuit publice et manifeste recognovit domum suam fortem de Plantata fore et esse eidem domino nostro

comiti et suis successoribus reddibilem et expedibilem et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus prefati domini nostri comitis quociens dominum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita quod dicta domus fortis eidem domino nostro comiti vel mandato suo in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam expediri debet ad ipsam tenendum munitam arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam Vallis Auguste. Idcirco predictus Petrus de Plantata dictam domum suam fortem de Plantata dictis procuratoribus quo supra nomine eam recipiendam reddidit et realiter expedivit per traditionem clavium ipsius domus. Quibus receptis clavibus et possessione per dictos procuratores ipsius domus adepta, dicti procuratores nomine predicto ipso Petro de Plantata unacum eius uxore et familiaribus omnibus prius expulsis a dicta domo forti et extra remanentibus, in dictam domum fortem de Plantata custodiendam tradiderunt et eius custodiam commiserunt tribus clientibus de Tharentasia videlicet Iohanni Ysabelli, Vallino Benedicti et Iacobo Boudini quibus iuraverunt dicti procuratores nomine dicti domini nostri comitis sub pena corporis et heris quatenus dictam domum fortem de Plantata tute secure et fideliter custodiant ad opus ipsius domini nostri comitis donec et quousque ipse dominus noster comes aliud super premissis duxerit ordinandum nec ipsam aliorum expediant nisi mandato dicti domini comitis precedentis. De quibus dicti procuratores nomine predicto sibi dari postulaverunt publicum instrumentum per me subscriptum notarium. Actum in Plantata ante portam dicte domus fortis. Presentibus Iohanne de Mascoto, Francisco de Spina domicellis, et Iohanne Excanibor notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de Villarius supra Cuynus, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et domini nostri Sabaudie comitis prelibati auctoritatibus notario qui hanc cartam vocatus per dictos procuratores recepi, ipsamque scripsi, levavi de meo prothocollo et in hanc publicam formam reddegi manu mea propria signoque meo michi solito signavi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat omnibus tam presentibus quam futuris quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et procuratorio nomine illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei, Sabaudie comitis, fidem facientium de suis procuris duobus publicis instrumentis manu discreti viri Iohannis Balay, notarii et ipsius domini comitis secretarii, receptis anno presenti, uno videlicet die quinta, alio vero die XIII^a mensis iulii predicti, in mei notarii et testium subscriptorum presencia personaliter constitutus Aymonetus de

Turre domicellus. Ipse quidem Aymonetus confessus fuit publice domum suam fortem seu turrim sitam in Villa de Graczan fore et esse reddibilem et expedibilem dicto domino comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine diutius approbata et observata in Valle Augusta predecessoribus dicti domini comitis, quociens dominum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita quod dictam domum dicto domino comiti et suis vel mandato suo in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam occasione predicta debet expedire ad tenendum munitam arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Et igitur predictus Aymonetus de Turre dictam domum suam fortem et claves ipsius cum pertinentiis suis universis et toto fortalicio dictis procuratoribus domini comitis eam quo supra nomine recipientibus statim expedierunt et deliberaverunt se devestiendo de eadem et eosdem procuratores nomine dicti domini comitis recipientes investiendo per traditionem dictarum clavium. Quibus sic actis et receptis possessione et clavibus predictis ipsius procuratoris predictam domum incontinenti et ibidem tradiderunt custodiendam et custodem eiusdem constituerunt et ordinauerunt Franciscum de Spina domicellum, cui una secum eius famulo et duobus clientibus de Tharantasia videlicet Roudeto Plote et Muriseto Castellario dictam domum custodiendam nomine predicto commendaverunt. Ipse vero Franciscus de Spina promisit, iuratus corporaliter super sanctis Dei evangeliiis subque suorum omnium obligatione bonorum, procuratoribus ipsis et michi infrascripto notario nomine, vice et ad opus ipsius domini comitis stipulantibus, dictam domum fideliter et legaliter custodire et servare ad opus et utilitatem dicti domini comitis, donec ipse dominus comes aliud super hiis duxerit ordinandum nec ipsam domum fortem alicui expedire nisi dumtaxat mandato domini comitis prefati precedentis. Et viceversa dictus Aymonetus de Turre promisit eodem modo dictam confessionem habere ratam per se et suos proprios et tenere. De quibus ipsi procuratores petierunt sibi nomine predicto fieri publicum instrumentum. Actum ante dictam turrim, presentibus Iohanne de Mascoto domicello, Iohanne Excanibor notario et Iohanne de Bosco pro testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii, mauriannensis diocesis clerico, publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario, qui hanc cartam vocatus recepi, scripsi, levavi et in hanc publicam formam reddegi signoque meo michi solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die decimanona mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem nobilium virorum Petri Amblardi et Aymonis Iordani, procuratorum et

procuratorio nomine illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei, Sabaudie comitis, ut de ipsorum procuratoriis constat duobus publicis instrumentis per discretum virum Iohannem Balay notarium et ipsius domini nostri comitis secretarium receptis anno presenti, uno videlicet die quinta, alio vero die XIII^a mensis presentis iulii, in mei notarii et testium subscriptorum presencia personaliter constituti Iohannes de Graczano senior, Boniffacius et Alexander de Graczano domicelli eius nepotes, videlicet quilibet ipsorum in quantum eum tangit, confessi fuerunt publice per se et suos heredes et successores quoscumque domum eorum fortem de Graczano fore et esse reddibilem dicto domino nostro Sabaudie comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine diutius observata et approbata in Valle Augusta predecessoribus dicti domini nostri comitis quotiens ipsum dominum comitem Sabaudie in Vallem Augustam venire contingit pro iusticia reddenda, facienda, ministranda et habenda secundum consuetudinem dicti loci. Ita et taliter quod dicta domus fortis de Graczano in eiusdem domini comitis adventu in Vallem Augustam occasione predicta reddi debet et realiter expediri eidem domino comiti vel eius certo mandato nuntio vel procuratori ad tenendum munitam arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Ea propter Petrus, Iohannes, Boniffacius et Alexander de Graczano, quilibet ipsorum pro sua parte et in quantum ipsum tangit et tangere potest, dictam domum et claves ipsius cum fortalicio et pertinenciis suis universis⁶ statim expedierunt dictis procuratoribus ipsius domini comitis se de eadem devestientes et eosdem procuratores investientes et in possessionem vel quasi ponentes per traditionem clavium ipsius domus seu turris. Qui procuratores premissis sic actis et recepta possessione libera eiusdem domus ibidem et incontinenti constituerunt custodes ipsius domus et pertinenciarum eiusdem Vuillermum et Aymonem Benedicti de Tharentasia, quibus custodibus dicti procuratores nomine predicto claves et regimen dicte domus commendaverunt. Qui custodes iuramentis suis promiserunt dictis procuratoribus et michi infrascripto notario stipulantibus ad opus ipsius domini comitis et suorum, dictam domum cum pertinenciis suis nomine et ad opus dicti domini comitis fideliter custodire ipsamque nemini reddere vel expedire nisi mandato dicti domini comitis precedenti. Quibus sic actis dicti Iohannes, Boniffacius et Alexander de Graczano extra dictam domum fortem remanserunt unacum uxore dicti Iohannis et omnibus aliis qui infra dictam domum intererant pro dictis de Graczano, dictis custodibus in possessione et infra dictam domum nomine predicto remanentibus. De quibus predicti

⁶ Le terme universis est inséré au fond du paragraphe avec un signe de rappel.

procuratores nomine predicto petierunt sibi fieri publicum instrumentum, hoc actum fuit ante dictam domum presentibus Iohanne de Mascoto, Francisco de Spina domicellis et Iohanne Excanibor notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam vocatus per dictos procuratores recepi, scripsi, levavi manu mea propria subscripsique et signo meo michi solito signavi fideliter in testimonium premissorum.

POST HEC SEQUUNTUR INSTRUMENTA munitionum et expeditionum domorum fortium civitatis Auguste munitarum per Iohannem de Pitignaco, baillivum Vallis Auguste, pro dicto domino nostro comite, recepta per me dictum Petrum Carterii.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die vicesima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat presentibus et futuris manifestum quod in mei notari et testium subscriptorum in presencia personaliter constitutus vir discretus Anthonius Voudani civis augustensis. Ipse siquidem Anthonius Voudani ad instanciam et requisicionem viri nobili Iohannis de Pitignaco, baillivi Vallis Auguste, instantis et requirentis et mei publici notarii subscripti stipulantis et recipientis nomine et ad opus illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei comitis Sabaudie et suorum, confessus fuit per se et suis publice et manifeste recognovit domum suam fortem sitam in civitate Auguste iuxta portam dicte ville ex parte vinearum dicte civitatis que fuit domini Boniffacii de Chaland militis fore reddibilem dicto domini nostri comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine diutius approbata in Valle Augusta et observata predecessoribus dicti domini comitis quocienscumque ipsum dominum comitem Sabaudie venire contingit in Vallem Augustam pro iustitia reddenda, facienda, ministranda et habenda. Ita quod dicta domus in eiusdem domini comitis adventu in Vallem Augustam occasione predicta eidem domino comiti vel suo mandato debet reddi et realiter expediri ad ipsam muniendum et munitam tenendum arbitrio dicti domini comitis secundum usum et consuetudinem predictae Vallis Auguste. Et idcirco dictus Anthonius Voudani dictam domum suam fortem et claves cum pertinentiis suis universis reddidit et realiter expedit eidem domino baillivo Vallis Auguste nomine dicti domini comitis recipientis et ipsum de eadem investivit et in possessionem posuit corporaliter vel quasi. Qua possessione per dictum dominum baillivum sic recepta ipsoque Anthonio cum tota eius familia et omnibus eius servitoribus a dicta domo totaliter repulsis, ipse dominus baillivus nomine predicto dictam domum tradidit custodiendam et tenendam Petro de Verneto de Tharentasia cui iniunxit sub pena corporis et heris quatenus ipsam domum fideliter et tute custodiat, nomine

et ad opus dicti domini comitis ipsam que nemini expediat nisi mandato domini comitis predicti precedentis. De quibus ipse baillivus nomine predicto sibi petiit per me subscriptum notarium publicum fieri instrumentum. Actum in civitate Auguste ante portam domus predictae, presentibus Perrodo de Vignye, Iohanne de Espaignaco notario et Petro Carterii de Sancto Mauricio in Chablaysio, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de Villariis supra Cuynum, mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam per me receptam et notatam scripsi, levavi manu mea propria signoque meo michi solito signavi et eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die vicesima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod in mei notari testiumque subscriptorum presencia personaliter constituta Anthonia filia quondam domini Iohannis de Turre Nova iurisperiti uxorque Vincentii Rolliardi. Ipsaque Anthonia gratis et eius spontanea voluntate per se et suos confessa fuit publice et manifeste recognovit ad instanciam et personalem requisicionem Iohannis de Pitignaco domicelli, baillivi Vallis Auguste, requirentis nomine et pro parte illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei, comitis Sabaudie meique notarii subscripti, stipulantis et recipientis ad opus ipsius domini comitis et suorum domum suam fortem de Turre Nova fore reddibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus universis et ab antiquo fuisse debito et antiqua consuetudine diutius approbata et observata predecessoribus dicti domini comitis quotiescumque dominum comitem Sabaudie in Vallem Augustam venire contingit pro iustitia ministranda, reddenda facienda et habenda. Ita quod in eiusdem domini comitis adventu Vallis Auguste occasione predicta tradi et expediri debet ad muniendum et munitam tenendum arbitrio domini comitis predicti secundum consuetudinem predictam Vallis Auguste. Ea propter predicta Anthonia predictam domum seu turrim suam de Turre Nova reddidit, tradidit et realiter expedit eodem baillivo nomine dicti domini comitis recipienti et eundem baillivum in possessione reale vel quasi eiusdem posuit per traditionem clavium dicte domus fortis et totius fortalicii, qua possessione per dictum baillivum ut prefertur acceptat. Ipsaque Anthonia cum quadam eius ancilla et quodam famulo extra dictam domum remanentibus et expulsis. Ipse baillivus nomine predicti domini comitis dictam domum tradidit custodiendam Iohanni Quey de Sancto Mauricio cui custodiam eiusdem domus commisit iniungendo eidem sub pena corporis et heris quatenus ipsam domum tute et secure custodiat ipsamque nemini expediat nisi mandato domini comitis predicti precedentis. Postque dicta

Anthonia promisit per iuramentum suum corporaliter prestitum michi iamdicto notario ut supra stipulanti per se et suos predictam confessionem, expeditionem et omnia alia suprascripta rata et grata habere. De quibus dictus baillivus nomine predicto petiit sibi fieri publicum instrumentum. Actum ante dictam turrim presentibus Perrodo de Vignie, Anthonio Becaci et Iohanne Rigaudi, testibus ad predicta vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de Villario, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam per me receptam levavi scripsique manu mea propria et signo meo michi solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die vicesima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod, cum ex debito et antiqua consuetudine in Valle Augusta diutius approbata, castra quecumque et omnia fortalicia, domus fortes et turres qui sunt in Valle Augusta cuiuscumque sint tam parium quam imparium et aliorum quorumcumque quotiens dominum nostrum Sabaudie comitem intrare contingit in Vallem Augustam pro iustitia ministranda, facienda reddenda et habenda deliberari debent et realiter expediri per dominos vel alios quoscumque possessores eorundem predicto domino comiti vel eius procuratori aut eius certo nuntio vel mandato ad ipsius domini comitis vel eius procuratoris vel nuntii requisitionem secundum morem antiquum et consuetudinem dicte Valle. Ecce quod vir nobilis Iohannes de Pitignaco, baillivus Vallis Auguste, nomine et ex parte prefati domini comitis personaliter accessit ad quandam domum fortem seu turrim nobilis et potentis viri domini Ybleti de Challant, domini Montisioveti, sitam in civitate Auguste ipsamque domum intravit et possessionem eiusdem accepit et in signum acceptionis possessionis eiusdem recepit claves prime et secunde ianue ac totius domificii eidem traditas per Guillelmum Iorii famulum seu custodem dictarum clavium ut asserebat. Quas claves ibidem et incontinenti, recepta possessione libera predicte domus fortis nomine predicto et ad finem quem supra, dictus baillivus tradidit custodiendas et custodiam dicte domus tradidit et commisit Iohanni Rigaudi de Tharentasia, cui iniunxit ipse baillivus nomine predicto quatenus dictam domum tute et secure custodiat ad opus dicti domini comitis ipsamque nemini expediat donec et quousque dictus dominus noster comes aliud super hiis duxerit ordinandum sub pena corporis et heris. De quibus ipse baillivus nomine predicto precepit michi infrascripto notario fieri publicum instrumentum ad opus ipsius domini. Actum ante portam dicte domus, presentibus Perrodo de Vignie, Iohanne des Nays et Anthonio Becacii notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro

Carterii mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam vocatus recepi, scripsi, levavi et in hanc publicam formam reddegi ipsamque signo meo proprio michi solito signavi et in eadem hic manu mea propria me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die vicesimaprima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris evidenter appareat quod ad instanciam et requisicionem Iohannis de Espaignaco vices gerentis et locum tenentis nobilis viri Iohannis de Pitignaco baillivi Vallis Auguste pro illustri et magnifico principe domino nostro domino Amedeo comite Sabaudie meique notarii infrascripti more persone publice stipulantis et recipientis vice nomine et ad opus dicti domini nostri comitis et suorum heredum et successorum quorumcumque, Anthonius de Vacharia de Stipulis domicellus gratis et eius spontanea voluntate confessus fuit publice et in veritate tamquam in iudicio recognovit domum suam fortem de Stipulis sitam loco dicto in Vacharia esse reddibilem dicto domino nostro Sabaudie comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine diutius observatis predecessoribus dicti domini nostri comitis quociens dominum nostrum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda. Ita quod dicta domus fortis dicto domino comiti vel mandato suo in adventu ipsius domini comitis in Valle Augusta debet expedire ad tenendum munitam arbitrio ipsius domini comitis secundum consuetudinem predictam. Et idcirco predictus Anthonius de Vacharia dictam domum et claves ipsius cum fortalicio et pertinenciis suis universis reddidit et tradidit dicto Iohanni de Espaigniaco ipsam nomine dicti domini nostri comitis recipienti se ipsum de eadem devestiendo et ipsum Iohannem nomine domini comitis investiendo per traditionem ipsarum clavium. Quibus clavibus in signum possessionis predictae receptis per dictum Iohannem ab eodem Anthonio ipsoque Anthonio, eius uxore cum omnibus suis familiaribus et aliis qui intus pro dicto Anthonio erant expulsi a dicta domo, ipse Iohannes de Espaignaco vicebaillivus vice et nomine dicti domini comitis ipsam domum et claves cum pertinenciis suis universis tradidit custodiendam Iohanni Silvestri alias Rosseti cui iniunxit ex parte prefati domini comiti ipsamque nemini expediat donec et quousque ipse dominus noster comes aliud duxerit super premissis ordinandum quod etiam idem Iohannes Silvestri promisit iuratus corporaliter super sanctis Dei evangeliis in manibus mei notarii ut supra stipulantis. De quibus ipse Iohannes de Espaignaco pro parte domini nostri comitis petiit instrumentum publicum per me notarium subscriptum sibi dari. Actum ante dictam turrin presentibus Iohanne Albi

seniore de Vacharia et Petro Girod de Stipulis testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de Mauriana, clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri comitis auctoritatibus notario, qui hanc cartam per me receptam et imbreviatam scripsi, levavi et signo meo proprio michi solito signavi et in eadem hic manu mea propria subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die vicesimaprima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod virtute consuetudinis ab antiquo approbate et observate illustri et magnifico principi domino nostro domino Amedeo Sabaudie comite et eius predecessoribus in Valle Augusta de castris et fortaliciis muniendis et capiendis ac sibi expediendis quotiens contingit ipsum dominum comitem Sabaudie in Vallem Augustam intrare pro iustitia ibidem ministranda, exercenda et reddenda secundum bonos usus et consuetudines predictae Vallis, Iohannes de Espaigniaco, vicebaillivus Vallis Auguste nomine et ex parte dicti domini comitis accessit personaliter ad domum fortem Aymoneti filii Henrici de Turre de Stipulis quondam, ubi reperit Iohannem filium quondam Bernardi Onnini penes se habentem et tenentem claves dicte domus fortis quas asserebat se custodire nomine dicti Aymoneti seu eius tutoris vel curatoris. Quem quidem Iohannem Onnini dictus Iohannes de Espaigniaco vicebaillivus predictus nomine et pro parte dicti domini comitis requisivit instanter ut ipse Iohannes claves ipsius domus fortis unacum possessione et pertinentiis ipsius universis sibi traderet, redderet et realiter expediret vigore consuetudinis predictae. Qui quidem Iohannes Onnini ob reverenciam dicti domini comitis audita requisitione predicta sibi ut supra facta dictas claves eiusdem domus et totius fortalicii eidem vicebaillivo ibidem et incontinenti tradidit dictamque domum fortem eidem reddidit, deliberavit et expedit et ipsam in possessionem posuit corporalem vel quasi se nomine predicto de eadem totaliter devestiendo et ipsum vicebaillivum nomine dicti domini comitis recipientem investiendo per traditionem clavium predictarum. Et hiis factis receptis clavibus et possessione iamdictis per dictum vicebaillivum nomine dicti domini comitis ipsoque Iohanne Onnini extra dictam domum remanente, dictus Iohannes de Espaigniaco, vice et nomine dicti domini comitis ipsam domum et claves eiusdem tradidit in commendam et custodiam Iohanni de Bosco de Longafide seilliatori cui iniunxit sub pena heris et corporis quatenus ipsam domum teneat et custodiat fideliter nomine vice et ad opus ipsius domini comitis nec ipsam alicui expediat nisi mandato domini precedenti. De quibus ipse vicebaillivus precepit per me subscriptum notarium fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini comitis et suorum. Actum ante dictam turrim in platea presentibus Iohanne Albi, Iohanne Silvestri alias Rosseti et Petro filio

Martini de Cirasey testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de Mauriana clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam per me receptam notatam et imbreviatam scripsi, levavi manu mea propria et signo meo proprio michi solito signavi in eadem que hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die vicesimaprima mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instantiam et requisitionem Iohannis de Espaigniaco, vices gerentis Iohannis de Pitignaco domicelli et baillivi Vallis Auguste meique notarii infrascripti stipulantis et recipientis more persone publice vice nomine et ad opus illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei Sabaudie comitis et suorum, Iohannes Archerii de Gigniou, domicellus, gratis et eius spontanea voluntate se et suos confessus fuit publice manifeste et in veritate tamquam in iudicio recognovit domum suam fortem de Gigniou fore reddibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine antiqua observata predecessoribus dicti domini comitis quociens contingit dominum comitem intrare in Vallem Augustam pro iustitia ibidem facienda, exercenda, ministranda et habenda secundum usum et consuetudinem Vallis Auguste. Ita quod ipsa domus fortis de Gigniou in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam occasione predicta debet reddi et realiter expediri eidem domino comiti aut mandato suo ad ipsam muniendum et munitam tenendum arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Ea propter dictus Iohannes Archerii dictam domum suam fortem una cum clavibus, iuribus et pertinenciis suis universis reddidit, deliberavit et expedivit eidem Iohanni de Espaigniaco eam nomine predicti domini comitis recipientis. Ipsumque in possessione de eadem posuit et investivit per traditionem manule ipsarum clavium se de eadem totaliter devestiendo. Qua possessione in dictum Iohannem de Espaignaco nomine dicti domini comitis sic recepta et adepta, ipse Iohannes de Espaigniaco nomine prefati domini comitis ipso Iohanne Archerii cum eius uxore et tota eius familia extra dictam domum fortem totaliter eiectis et remanentibus, dictam domum fortem tradidit custodiendam nomine et ad opus predicti domini comitis Bosoni Dandris de Bellentro cui iniunxit sub pena corporis et heris quatenus ipsam domum custodiat fideliter nomine predicto ipsamque nemini expediat nisi mandato dicti domini comitis precedentis donec tamen et quousque ipse dominus comes aliud super premissis duxerit ordinandum. De quibus ipse Iohannes de Espaigniaco nomine dicti domini comitis precepit michi notario infrascripto publicum fieri instrumentum. Actum sub dicta domo forti in platea cuiusdam alterius sue domus

plane presentibus dompno Iacobo de Cresta vicario de Gignion, Petro filio Petri de Bono Amore, Iohanne de Villa de Cresto et Petro eius filio testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me, Petro Carterii de Villariis supra Cuynas, mauriannensis diocesis clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritatibus notario, qui hanc cartam requisitus ut supra recepi, ipsamque de meo prothocollo levavi, scripsi manu mea propria et in hanc publicam formam reddegi ipsamque signo meo proprio michi solito signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium omnium premissorum.

(S.T.) Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die vicesimaquinta mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis evidenter appareat presentibus et futuris quod ad instantiam et requisitionem viri nobilis Petri Amblardi procuratoris et procuratorio nomine illustris et serenissimi principis domini nostri domini Amedei Sabaudie comitis ut de sua procura constat quodam publico instrumento per Iohannem Balay notarium ipsius que domini nostri comitis secretarium, anno presenti die XIII^a predicti mensis iulii recepto meique notarii infrascripti stipulantis et recipientis vice nomine et ad opus ipsius domini nostri comitis et suorum et omnium et singulorum quorum interest et interesse potuerit in futurum, Iohannes Championis domicellus castellanus ut asserit Castellionis, constitutus personaliter in presencia mei notarii et subscriptorum testimonium, asserens se ea que sequuntur habuisse in mandatis confessus fuit publice manifeste et in veritate recognovit tamquam famulus et certus nuncius ad hoc missus et informatus ut asserit pro parte viri nobilis et potentis domini Ybleti de Challant, domini Montisioveti et condomini castri Sancti Petri ipsum castrum Sancti Petri maxime pro parte dicti domini Ybleti et in quantum sibi pertinet fore reddibile dicto domino comiti et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus dicti domini comitis quocienscumque dominum comitem Sabaudie ad Vallem Augustam venire contingit pro iustitia ministranda, facienda, reddenda et habenda. Ita quod dictum castrum dicto domino comiti vel mandato suo in adventu ipsius domini comitis in Vallem Augustam debet expediri ad ipsum tenendum munitum arbitrio dicti domini comitis secundum consuetudinem predictam. Et igitur predictus Iohannes Championis de mandato ut asserit dicti domini Ybleti condomini dicti castri castrum ipsum Sancti Petri pro parte que pertinet eidem domino Ybleti cum eius pertinenciis universis reddidit et realiter expeditivit eidem procuratori domini comitis ipsum nomine ipsius recipienti ipsumque in possessione ipsius misit et induxit corporalem et realem vel quasi per introitum prime et secunde ianue ipsius fortalicii. Et eundem procuratorem de eodem investivit per traditionem unius clavis quam tenebat in manu sua et

quam asserebat esse unius ex hostiis dicti fortalicii. Qua quidem expeditione sic facta et recepta, possessione habita dicti castri et pertinenciarum eiusdem per ipsum procuratorem, ipse idem Petrus Amblardi procuratorio nomine prefati domini comitis ibidem et incontinenti dictum castrum cum pertinentiis eiusdem universis tradidit custodiendum nomine dicti domini comitis Iohanni de Gilliaco de mandamento Turonensis, domicello, quem Iohannem de Gilliaco fecit, creavit et constituit castellanum dicti loci Sancti Petri et pertinenciarum eiusdem cum potestate omnimoda ipsam tenendi et exercendi officium in dicto loco et omnia faciendi et exercendi in ipso officio que castellani officio pertinent et incombunt. Qui quidem Iohannes Championis predicto nomine promisit iuratus corporaliter super sanctis Dei evangeliis michi iamdicto notario ut supra stipulans predictas confessionem et expeditionem ratas et gratas habere et tenere ipsas que facere rattificari et approbari per dictum dominum Ybletum cum super hoc pro parte dicti domini comitis fuit requisita. Et dictus Iohannis de Gilliaco castellanus ut predictum est constitutus promisit etiam iuratus corporaliter super evangeliis Dei sanctis bona sua quecumque obligando michi iamdicto notario ut supra stipulanti ipsum castrum bene, fideliter et tute custodire ad opus dicti comitis et quorum intererint ipsum que nemini expediri donec aliud ad eodem domino comite super hiis fuerit ordinatum nisi mandato speciali dicti domini comitis precedenti. Quibus sic factis dictus Iohannes Championis unacum eius famulo dictum castrum exivit dicto castellano intus remanente. De quibus ipse Petrus Amblardi petiit et requisivit per me notarium iamdictum fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini comitis et suorum. Actum intus secundam portam ipsius castri, presentibus Ibleto de Gulbiaco domicello, Iacobo Borgesii, Petro Fabri de Saviongy et Petro Iseti de Sancto Mauricio testibus ad premissa vocatis et rogatis. Et me Petro Carterii de Villariis supra Cuynes, mauriannensis diocesis, clerico publicoque imperiali et dicti domini nostri Sabaudie comitis auctoritatibus notario qui hanc cartam per me receptam et imbrevisatam scripsi, levavi et in hanc publicam formam reddegi signoque meo consueto signavi et in eadem hic me subscripsi fideliter in testimonium premissorum.

NOS AMEDEUS comes Sabaudie notum facimus universis quod anno indicione die loco, coram testibus subscriptis in audientia nostra hora prime vel circa teneri consueta comparuit in iudicio coram nobis pro tribunali sedentibus nobiscum vocatis et assistente maiori parte nobilium parium et sapientum consuetudinarium patrie Vallis Auguste more audienciarum tenendarum solito, Ianuinus filius quondam Anthonii Tarditi de Bugella qui dixit et proposuit verum esse, loquens post Iohannem de Thora iuniorem nobilem, cuius dictum post ipsius Iohannis, idem Ianuinus habuit que et habebat ratum, gratum et firmum melioramento sui

consilii, quod nos eidem Anthonio Tarditi assignaverimus et adiucaverimus probam et probationem quam ipse Ianuinus facere intendi sicut ipse Ianuinus habet XIII annos completos et est maior in tempore quattuordecim annorum et quod sancta Dei evvangelia eidem Ianuino manifestaremus qua proba per nos dicto Ianuino ut tenetur secundum patrie Vallis Auguste consuetudinem assignata et adiudicata sanctisque Dei evvangelia eidem manifestatis, dixit dictus Ianuinus loquens post ipsum Iohannem de Thora eiusdem Ianuini consulens et advocatus prout infra: “Si Deus me iuvet et quod ista sancta Dei evvangelia ex relatu michi facto per matronos et matronas, meos et meas, ego Ianuinus habeo XIII annos completos et sum maior in tempore XIII annorum et hoc dico si Deus me iuvet”. Et per ista sancta Dei evvangelia et per excelsam et potentem donationem nostram petiit pronunciare debere dictum Ianuinum extra tutelam et ad verificationem premissorum produxit dictus Ianuinus semper loquens post eundem consulem et ad advocatus per suos testes Anthonius Scalia de Bugella, et Ottinus Villani qui Anthonius Scalia tenens manum suam dexteram super sanctis evvangeliis dixit sic loquens post ipsum Iohannem de Thora si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia Ianuinus filius Anthonii Tarditi hic presens et existens Ottinus meus habet XIII annos completos et in tempore est maior XIII annorum. Et hoc dico si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia. Item Octinus Villani tenens manum super sanctis Dei evvangelia dixit sic loquens post dictum Iohannem de Thora si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia Ianuinus Tarditi hic existens habet XIII annos completos et est in tempore maior XIII annorum et hoc dico si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia. Quibus sit factis dictus Ianuinus seu qui supra per ipsum loquens dixit sit inclite et excelse princeps et dominus vos vidistis probam et probationem quam idem Ianuinus fecit sicut ipso habet XIII annos completos et es maior XIII annorum. Quictans ipse Ianuinus petiit seu qui supra per eo loquens per nos de consilio nobilium parium et consuetudinariorum patrie Vallis Auguste predictorum ipsum Ianuinum pronunciare debere esse extra tutelam. Quibus assignatione, adiudicatione proba et requisicione sic factis habito per nos mature et diligenti consilio ut in talibus expedit cum et a prenominatorum nobilibus paribus et consuetudinariorum dicti nomine invocato de contingentibus nichil obmittendo signum sancte crucis faciendo de prenominatorum consilio pronunciamus, diffundamus et declaramus ac finamus dictum Ianuinum Tarditi esse extra tutelam et advoeriam. Datum Auguste die nona mensis augusti, anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda.

Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, die duodecima mensis augusti, comparentibus coram nobis Amedeo Sabaudie comite in nostra audientia, presentibus consiliariis nostris infrascriptis et pluribus paribus et costumeriis

patrie nostre Vallis Auguste, Francisco et Iohanne de Challant nomine dilecti fidei nostri domini Ybleti domini Challand et Montisioveti eorum patris confitentibus nomine predicto debere supplicantibus in supplicatione presente annexa descriptis florenorum et grossorum precitate in ipsa supplicatione descripta. Nos prefatus comes ipsorum Francisci et Iohannis confessionem insequentes eisdem nomine predicto iniunximus quod incontinenti solvant dictis supplicantibus dictam quantitatem in ipsa supplicatione contenta. Et si in predicta solutione facienda negligentes fuerint vel remissi ipsos Franciscum et Iohannem ad solvendum nomine predicto dictis supplicantibus dictam quantitatem per baillivum nostrum Vallis Auguste seu eius locumtenentes et alios officarios nostros Vallis Auguste modis quibus debite poterint fortioribus cogi mandamus pariter et compelli. Datum Auguste die et anno quibus supra.

Predictum in audientia presentibus dominis	Episcopo augustensi
	Valluffini
	Guichardo Marchiandi, cancellario
	Bonifacio de Challant
	Humberto bastardo de Sabaudia
	Hugonardo Chaboudi et
	Iohanne Lagerti

Reddatur lictera portatori

Iohannes Balay

1409, 5 juillet-20 août

REGISTRE DES AUDIENCES générales tenues à Aoste par le comte Amédée VIII de Savoie pour y rendre la justice selon l'ancienne coutume du Pays.

Archivio di Stato di Torino (ASTo), Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 1.

[2r] (S.T.) Anno⁷ Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die quinta mensis iulii, per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod cum ex debito et consuetudine ab antiquo castra quecumque et omnia fortalicia que sunt in terra et patria Vallis Auguste cuiuscumque sint tam parium quam imparium et aliorum quorumcumque quociuscumque dominum nostrum comitem Sabaudie intrare contingit in vallem Augustam pro facienda et gerenda iusticia deliberari debeant et realiter expediri per dominos vel alios quoscumque possessores dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino nostro comiti vel procuratoribus seu procuratori aut certo nuncio ipsius domini comitis ad ipsius domini comitis requisicionem vel alterius procuratoris seu procuratorum aut mandati ipsius, secundum morem antiquum et consuetudinem dicte vallis antiquis temporibus observata. Hinc est quod illustris et magnificus princeps dominus noster dominus Amedeus Sabaudie comes proponens dicto propitio accedere ad Vallem Augustam pro iustitia ministranda. Volens dicta castra et fortalicia penes se expedita tenere sua spontanea voluntate fecit, constituit et ordinavit suos certos procuratores et ad hoc nuncios speciales egregios et potentes milites dominos Gaspardinum de Montemaiori, dominum Villarii, Salleti et Deriosum De Vallegrumosa, Iohannem de Ruppicola, Aymonem Iordani et Glaudium de Saxo domicellos licet absentes tamquam presentes. Et duos ex ipsis in solidum et quilibet ipsorum in solidum. Ad requirendum dicta castra et fortalicia sibi nomine dicti domini comitis expediri realiter atque tradi necnon ad ipsa recipiendum et muniendum pro secura custodia. Prout sibi melius et securius expedire videbitur constituendum etiam in dictis castris et quolibet eorundem castellanum cum necessario numero clientum et in domibus fortalicionum municionem et certum numerum municionis clientum. Dans et concedens prefatus dominus noster comes dictis suis procuratoribus aut duobus seu quilibet eorum in solidum plenam, generalem, liberam et omnimodam potestatem ac speciale mandatum requirendi nomine dicti domini comitis eisdem dicta castra et fortalicia expediri. Ipsaque realiter recipiendi et muniendi castellanis et munionibus prout supra prout melius, securius et cum maiori utilitate dicti domini

⁷ Dans la marge gauche : Procuratorum nominatio.

comitis et successorum suorum fieri potuerit. Promittens prefatus dominus noster comes per suum iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum michi notario infrascripto stipulanti et recipienti vice nomine et ad opus omnium et singulorum [2v] quorum interest et in posterum intererit se ratum gratum et firmum perpetuo habiturum quicquid per dictos suos procuratores aut dictos ex ipsis et quibus eorundem in premissis et circa premissa requisitum fuerit receptum munitum et procuratum ut supra in premissis et quolibet premissorum mandans et precipiens dictus dominus noster comes specialiter et expresse serie presentis instrumenti omnibus et singulis dominis et possessoribus dictorum castrorum et fortalicionum in dicta patria Vallis Auguste ipsos specialiter et expresse requirens ut per dictis suis procuratoribus et nunciis vel duobus ex ipsis aut cuilibet eorundem in solidum dicta castra, domos fortes et quecumque fortalicia dicte patrie deliberent realiter expediant occasione predicta sine defectu quocumque de quibus idem dominus noster comes requisivit sibi fieri per me notarium infrascriptum de predictis plura publica instrumenta tot quot fuerint postullata. Actum apud Thononum in domo Iohannis Ravaysii quam presentialiter habitat prefatus dominus comes in camera cubiculari ipsius domini nostri comitis. Presentibus dominis Girardo domino Rivaci, Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite et Petro Andreveti, magistro hospicii domini et Francisco Bondrici, secretario dicti domini nostri comitis, testibus ad predicta vocatis et rogatis.

Et ego Iohannes Balay de Sancto Iulliano, mauriannensis diocesis, auctoritate imperiali et prefati domini nostri comitis notarius publicus ipsiusque domini nostri comitis secretarius hoc instrumentum per me receptum et abbreviatum levare et scribi feci per Iohannem de Corneto, tharentasiensis diocesis notarium publicum ipsumque signo meo solito signavi et in eo me subscripsi.

Anno⁸ Domini millesimo quatercentesimo nono inditione secunda die decimaquarta mensis iulii per presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod cum ex debito et consuetudine ab antiquo castra quecumque et omnia fortalicia que sunt in terra [3r] et patria vallis Auguste cuiuscumque sint tam parium quam imparium et aliorum quorumcumque quocienscumque dominum nostrum comitem Sabaudie intrare contingit in Vallem Augustam pro facienda et exercenda iusticia deliberari debeant et realiter expediri per dominos vel alios quoscumque possessores dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino nostro comiti vel procuratoribus seu procuratori aut certo nuntio ipsius domini comitis. Ad ipsius domini comitis requisicionem vel alterius procuratoris seu

⁸ *Dans la marge gauche* : Procuratorum nominatio.

procuratorum aut mandati ipsius secundum morem antiquum et consuetudinem dicte Vallis antiquis temporibus observatam. Hic est quod illustris et magnificus princeps dominus noster dominus Amedeus Sabaudie comes proponens Deo propitio accedere ad Vallem Augustam pro iustitia ministranda, volens dicta castra et fortalicia penes se expedita tenere sua spontanea voluntate fecit constituit et ordinavit suum certum procuratorem et ad hoc nuntium specialem Petrum Amblardi domicellum licet absentem tamquam presentem ad requirendum dicta castra et fortalicia sibi nomine dicti domini comitis expediri realiter atque tradi necnon ad ipsa recipienda muniendum pro securo custodia prout sibi melius et securius expedire videbitur constituendum etiam in dictis castris et quolibet eorundem castellanum cum necessario numero clientum et in domibus fortalicionum munitionem et certum numerum municionis et clientum. Dans et concedens prefatus dominus noster comes dicto Petro Amblardi procuratori suo plenam generalem liberam et omnimodam potestatem et speciale mandatum requirendi nomine dicti domini comitis et eidem dicta castra et fortalicia expediri ipsamque realiter recipiendi et muniendi castellanis et municionibus prout supra prout melius securius et cum maiori utilitate dicti domini nostri comitis et successorum suorum si potuerit. Promictens prefatus dominus noster comes per suum iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum michi notario infrascripto stipulanti vice nomine [3v] et ad opus omnium et singulorum quorum interest et in posterum intererit se ratum gratum et firmum perpetuo habiturum quicquid per dominum eius procuratorem in premissis et circa premissa requisitum fuerit receptum, munitum et procuratum ut supra in premissis et quolibet premissorum mandans et precipiens dictus dominus noster comes specialiter et expresse serie presentis instrumenti omnibus et singulis dominis et possessoribus dictorum castrorum et fortalicionum in dicta patria Vallis Auguste ipsos specialiter et expresse requirens ut predicto suo procuratori et nuntio dicta castra domos fortes et quecumque fortalicia dicte patrie deliberent realiter et expediant occasione predicta sine deffectu quocumque.

De quibus idem dominus noster comes requisivit sibi fieri per me notarium infrascriptum de predictis plura publica instrumenta tot quot fuerint postulata. Actum Musterii in domo archiepiscopali in camera cubiculari existente prope salam paramenti presentibus dominis Guichardo Marchiandi cancellario Sabaudie, Humberto bastardo de Sabaudia militibus, Iohanne Salvagii, Guigone de Calcibus, legum doctoribus, Francisco Bondrici et Humberto de Rivo, secretariis dicti domini nostri comitis, testibus ad predicta vocatis et rogatis. Et ego Iohannes Balay de Sancto <Iuliano> auctoritate imperiali et dicti domini nostri comitis notarius publicum et prefati domini nostri comitis secretarius hanc cartam per me receptam vigore commissionis michi facte, scribi et levare feci per Petrum Carterii notarium publicum signoque meo solito signavi et subscripsi.

[4r] Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, inditione secunda, die martis decimasexta mensis iulii, illustris et serenissimus princeps dominus noster dominus Amedeus Sabaudie comes separavit a Burgo Sancti Mauricii et de mane montem Columpne Iovis transivit venitque apud Moriacium ubi sero dicte diei iacuit.

Et incontinenti quod dictus dominus noster comes fuit apud Tulliam⁹ ubi dicta die martis pransus fuit. Petrus Amblardi et Aymo Iordani procuratores pro dictum dominum nostrum super hoc constituti et ab eo speciale mandatu habentes turrim seu domum fortem Iohannis et Petri de Castellario de Tullia fratrum receptis clavibus ipsius turris sive domus fortis et expedita per ipsos fratres eisdem procuratoribus possessione ipsius turris sive domus fortis eam duobus clientibus nomine dicti domini nostri comitis munierunt quibus clientibus ipsam turrim sive domum fortem tradiderunt custodiendam nec non muniendam tam dicta die quam sequentibus diebus infrascriptis alias turres, domos fortes, castra et fortalicia inferius designati numero clientium infrascripto videlicet dicta die martis eiusdem inferius versus Curia Maiore¹⁰.

Et primo¹¹ munierunt dicti domini procuratores nomine dicti domini nostri comitis et de mandato ipsius domum fortem de Entrayves et eiectionibus omnibus et singulis familiaribus et servitoribus qui intus erant pro domino dicte domus prout in instrumento inde super hoc recepto, VI clientibus cum uno castellano.

Item quamlibet duarum domorum fortium Curie Maioris ut supra, II clientibus.

Item turrim liberorum dicti Ribley sitam apud Moriacium vocatam de Leaval, II clientibus

Item turrim Anthonii de Arculo, II clientibus

[4v] Item turrim Petri de Arculo, II clientibus

Item dominia de Avisio quam uniter tenet Anthonius de Avisio, II clientibus

Item castrum de Castellario Vallis Digne, II clientibus cum I custode

Item quamlibet duarum domorum fortium de Curiis, II clientibus qui ascendunt ad III^{or} clientes

Item de Avisio, XII clientibus cum uno castellano

Item castrum Ruppis Fortis, VI clientibus cum uno castellano

Item castrum Montis Melioris, I cliente

Item castrum de Intro, XII clientibus cum I castellano

Item turrim domini Petri Seriodi de Villanova Castri Argenti quam nunc tenent

⁹ Dans la marge gauche : Tullie.

¹⁰ Dans la marge gauche : Munitio turris de Castellario.

¹¹ Dans la marge gauche : Munitiones aliarum domorum fortium et castrorum.

liberi Ludovici de Intro, III^{or} clientibus
 Item turrin Gontardorum, III^{or} clientibus
 Item castrum Sancti Petri, I castellano cum eius famulo
 Item domum Iohannis Sancti Petri sita in dicto castro, II clientibus
 Item turrin Boniffacii Seriodi, IIII clientibus cum uno castellano
 Item castrum Ayme Ville, VIII clientibus cum uno castellano
 Item domum fortem de Plantata, III clientibus
 Item turrin Aymoneti de Turre, II clientibus cum I custode
 [5r] Item domum fortem Iohannis de Graczano senioris et eius nepotum, II clientibus
 Item in domo forte Dallian, II clientibus
 Item domum fortem de Villa de Graczan non munierunt quia in ea nullus habitat sed minatur ruynam
 Item castrum de Sarro, I castellano et II clientibus

MUNITIO domorum fortium civitatis Auguste

Item anno predicto¹² vir nobilis Iohannes de Pitigniaci baillivus Vallis Auguste munivit domos fortes civitatis Auguste nomine prefati domini comitis, munitiionibus et numero clientium infrascripto.

Et primo die XX^a mensis iullii munivit ipse baillivus domum fortem Anthonii Voudani, burgensis Auguste ut in instrumento inde dato ipso Anthonio cum tota eius familia expulso a dicta eius domo, uno cliente
 Item turrin novam Anthonie uxoris Vincentii Rolliardi, uno cliente
 Item turrin domini Ybleti de Chaland domini Montis Ioveti, uno cliente
 Item turrin Trinitatis, uno cliente
 Item eodem anno, die XXI dicti mensis iullii Iohannes de Espagniaci locumtenens ipsius baillivi munivit nomine dicti domini comitis domos fortes infrascriptas ut infra.

Primo domum fortem Anthonii de Vacharia de Stipulis, uno cliente
 [5v] Item domum fortem Aymoneti de Turre de Stipulis, uno cliente
 Item domum fortem Iohannis Archerii de Gignodi, uno cliente

Item¹³ prefatus dominus noster comes die mercurii decimaseptima mensis iullii separavit de Moriacio et cum per villas et parrochias Tullie, Prati Sancti Diderii,

¹² Dans la marge gauche : Munitio domorum fortium civitatis Auguste.

¹³ Dans la marge gauche : Transitus illustrissimi domini.

Moriacii, Sale et alias sequentes usque ad civitatem Auguste transivit campane pulsate fuerunt ad baudetam in signum gaudii. Cui obviam venerunt usque prope Petram Tailliarum domini Boniffacius¹⁴ de Challant, dominus Fenicii Franciscus de Chalant, dominus de Bossonens, dominus Iohannes et Roletus de Valesia, Iacobus dominus de Nuns cum eorum comitiva. Deinde prefatus dominus noster comes venit ad Villam Novam Castri Argenti dicta die ubi pransus fuit. Et post venit ad civitatem Auguste equitando circa horam vesperorum¹⁵ cui domino nostro comiti reverendus in Christo pater frater Petrus, episcopus augustensis, cum toto clero ad processionem revestiti obviam exiverunt usque extra portam civitatis augustensis a parte de Sarro, prope pontetum in strata publica,¹⁶ ubi dictus dominus noster comes descendit de equo et ipsum accepit dictus dominus episcopus per manum et sic ipsum tenendo circa dictam horam vesperorum ad ecclesiam Beate Marie Catedralem ante magnum altare quo domino comite ibidem existente prefatus dominus episcopus nomine parium¹⁷, [6r] imparium, burgensium, agricolarum et omnium aliorum totius vallis Auguste dixit et exposuit eidem domino nostro comiti quod ipse dominus noster comes in suo presenti primo adventu per eum facto pro iustitia reddenda et ministranda debet iurare supra dictum altarem quatuor. Primum est iura ecclesie cathedralis beate Marie augustensis custodire. Secundum est bonas consuetudines et bonos usus servare. Tertium viduas et orphanos deffendere et ipsorum iura servare. Quartum chertras augustanas servare. Petens idem dominus episcopus nomine predicto per dictum dominum nostrum comitem supra dictum altare iurare debere.

Et ulterius Franciscus de Monte Ioveto¹⁸ nomine suo et aliorum parium et imparium domos fortes, castra et fortalicia in dicta patria Vallis Auguste habentium dixit et proposuit quod ipse dominus noster comes debet iurare supra dictum altare castra et fortalicia sibi iam expedita in suo primo adventu et expedienda vigore consuetudinis, lapso uno mense proximo, eisdem dominis castrorum, domorum fortium et fortaliciorum expedire nisi illa que pendente dicto termino sibi essent adiudicata. Egregio et spectabili¹⁹ viro domino Guichardo Marchiandi, legum professore et milite cancellario Sabaudie nomine dicti domini nostri comitis ibidem presentis et audientis ad predicta proposita et dicta per dictos dominum episcopum et Franciscum de Monte Ioveto nominibus quibus supra respondente ipsum

¹⁴ *Dans la marge gauche* : Qui venerunt obviam domino.

¹⁵ *Dans la marge gauche* : Dominus [...] venit Augustam.

¹⁶ *Dans la marge gauche* : Comparso episcopo et clero descendit ab equo.

¹⁷ *Dans la marge gauche* : Requisitio facta per episcopum nomine ecclesie parium, imparium et aliorum.

¹⁸ *Dans la marge gauche* : Franciscus de Monte Ioveto nomine parium et imparium petit [...] principi fortalicia expediri et relaxari.

¹⁹ *Dans la marge gauche* : Responsio principis.

dominum comitem fore paratum iurare prout et quemadmodum recolende memorie dominus Amedeus comes Sabaudie eius²⁰ avus paternus iuravit et non aliter. Qui dumtaxat tria iuravit.

Primum fuit bonas consuetudines et bonos usus patrie servare. Secundum viduas et orphanorum deffendere et eorum iura custodire. Tertium fuit chertras augustanas servare. Dicendo prefatus dominus cancellarius nomine predicto prefatum dominum comitem avum dicti domini nostri moderni [6v] alia non iurasse. Et ipsum dominum comitem modernum non teneri iurare alia quam tria que superius sunt descripta prout continetur dicti domini nostri comitis. Quibus omnibus hinc inde dictis et propositis prefatus dominus noster comes insequendo modum et formam iuramenti dicti sui avi paterni descripti in informationibus suarum audientiarum athenus tenutarum existens prope dictum altare beate Marie ecclesie Catedralis,²¹ alciando manum suam dextram ad celum et contra dictum altare, non tamen ipsum tangendo iuravit prout et quemadmodum dictus eius avus paternus iuravit videlicet bonas consuetudines et bonos²² usus patrie Vallis Auguste servare, viduas et orphanos deffendere et ipsorum iura custodire, chertras augustanas servare prout eciam predicta dixit prefatus dominus cancellarius nomine domini comitis antedicti. De quibus omnibus tam prefatus dominus noster Sabaudie comes quam venerabilis vir dominus Petrus Mallieti licentiatus in legibus eius procurator phiscalis requisiverunt fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri comitis per me notarium infrascriptum. Actum in ecclesia cathedrali Beate Marie augustensi, presentibus venerabili et religioso viro domino Iohanne Socalti priore Sancti Iacobi augustensis, venerabilibus et circumspectis viris dominis Iohanne Salvagii, Hugonardo Chaboudi, Iohanne Lagerti, Guigone de Calcibus legum doctoribus, Aymone Dontaco Asperimontis, Iohanne de Graczano seniore, Aymoneto de Ture, Petro de Curiis de Sala domicellis et pluribus aliis testibus ad predicta vocatis et rogatis.

[7r] Dicta die mercurii decimaseptima mensis iulii anno predicto dominus Derriosus de Valle Grignosa miles magister hospicii domini et Glaudius de Saxo procuratores per eundem dominum nostrum comitem constituti separaverunt de Augusta de mane tendendo inferius versus Bardum et Valesiam pro aliis castris, domibus fortibus et fortaliciis dicte vallis Auguste muniendis quas et que clientibus munierunt. De quibus Iohannes de Corneto recepit instrumenta prout infra.

²⁰ *Dans la marge gauche* : Vide iuramentum domini Amedei avi paterni.

²¹ *Dans la marge gauche* : Illustrissimus dominus Amedeus iuravit alciando manum suam non tangendo altarem.

²² *Dans la marge gauche* : Vide forma iuramenti.

Et primo in castro de Brissogny posuerunt unum clientem et unum castellanum.

Item in castro Fenicii²³ unum castellanum cum VIII^{to} clientibus

Item in castro Montis Ioveti unum castellanum cum XXV clientibus

Item in Pontis Sancti Martini unum castellanum cum VI clientibus

Item in castra de Arnaudo unum castellanum cum X clientibus

Item in castro de Luyssiac quod dicitur esse domus Dominici de Hereriis existente in Valesia unum castellanum cum IV^{or} clientibus

Item in castro de Verrecio unum castellanum cum X clientibus

Item in castro de Villa en Chaland unum castellanum cum XV clientibus

Item in castro de Ussello unum castellanum cum X clientibus

Item in castro Castellionis unum castellanum cum XII clientibus

In castro de Nuns XV clientibus

Item in turre de Nuns V clientibus

Inde quia non recepit instrumentum dictus Iohannes de Corneto de munitione facta in castro de Nuns et intus turre de Nuns secundum ipsum recepit.

[7v] Anno et indicione quibus supra die decima octava mensis iulii, infrascripti consilarii, costumerii, secretarii et commissarius quos dictus dominus noster comes ordinavit in suo consilio adesse, iurati ad evvangelia Dei sancta domino in omnibus negotiis que excipienda occurreret in Valle Augusta et pro facto dicte vallis et gentium ipsius Vallis fideliter et legaliter consulere. Cum bona conscientia²⁴ prout melius sciant in eius audientiis odio, favore, timore, prece, precio et alio quolibet inhonesto postpositis et reiectis. Et nullum²⁵ donum promissionem doni recipient tam presentis quam futuri. Et omnia que scient domino fructuosa revelare dictus vero dominus episcopus augustensis super pectore suo ad modum prolacionis predicta iuravit, non tamen super evangeliis Dei sanctis.

Frater Petrus episcopus augustensis,

Dominus Guichardus Marchiandi legum professor, et miles cancellarius Sabaudie,

Dominus Humbertus bastardus de Sabaudia, miles, dominus Montagniaci et Corlian

Aymo dominus Asperimontis

Dominus Gaspardus dominus de Montemaiori, miles dominus Villarii Faleti,

Dominus Iohannes Salvagii iudex causarum appellationum et magister computorum,

²³ *Dans la marge gauche* : Munitio castrorum et domorum fortium civitatis Auguste inferius.

²⁴ *Dans la marge gauche* : Consilarii, costumerii, secretarii et commissarii iuramenta fideliter consulerunt.

²⁵ *Dans la marge droite* : Difficile creditu.

Hugonardi Chaboudi,
Guigo de Calcibus iudex Sabaudie legum doctores
et Iohannes Lagerti
Dominus Petrus Mallieti licentiatuſ in legibus, procurator phiscalis
Iacobus de Siscilliaco theſaurarius Sabaudie
Guillelmetuſ de Challes magiſter hoſpicii domini.
Iohanneſ de Pitignaco baillivuſ Valliſ Auguſte

[8r] Antonius et Vioninus Rulliardi	costumerii
Richardus de Plo	
Iohannes Casei	
Petrus Alexini	

Iohannes Boubat	secretarii
Franciscus Boudrici	
Humbertus de Rivo	
Iohannes Pelliuci	
Iohannes Balav	

Petrus de Vambone commissarius

Urbanus Nerii
Pantaleonus Ioterii
Costumerii iuraverunt dicta die in manibus domini cancellarii quos Domino de suo
consilio retinuit pro costumeriis.²⁶

Antonius Voudani iuravit in manibus dicti domini cancellarii die XIX mensis iulii prout precedenti.

Postmodum dictus dominus noster comes audiencias suas que tres sunt et personas presidentes in ipsis ordinavit ut infra.

[8v] Primo²⁷ in audientia causarum civilium de quibus eciam baillivus absente domino cognoscere potest que tenetur ante ecclesiam Catedralem in loco officialatus hora nona.

²⁶ *Dans la marge gauche* : Iuramentum aliorum costumeriorum.

²⁷ *Dans la marge gauche* : Deputati in civilibus causis.

Dominos Derriosum de Valle Grimosa militem	
Iohannem Lagerti et	legum doctores
Guigonem de Calcibus et	
Antonium Voudani	pro costumeriis
Antonium Rulliardi	
Richardum de Pleo	

Et Franciscum Boudrici pro secretario

In audientia inquisitionum que tenetur in domo episcopali prope cappellam et tenebatur hora matutina.

Dominos cancellarium Sabaudie qui vacare potuerit	
Gaspardum ²⁸ de Monte Maiori militem	
Iohannem Salvagii	legum doctores
Hugonardum Chaboudi	
Vioninum Rulliardi	
Iohannem Casei	pro costumeriis
Pantaleonum Ioterii et	
Urbanum Neri	
Iohannem Boubat	pro secretario

[9r] In audientia domini que tenetur in aula alta domus episcopalis bis in die videlicet ante tertiam et hora vesperorum ad sonum campane et in qua²⁹ iusticia redditur de paribus terre ordinavit esse, cum ipso domino, omnes alios consiliarios et costumerios suprascriptos et alios aliarum duarum audientiarum precedentium quando vacare poterint.

Die martis vicesima tertia iulii in aula predicta episcopali dominus primo sedit in audientia sua in altiori bancha posita supra murum traversum a parte Trinitatis in³⁰ qua sederunt reverendus in Christo pater frater Petrus episcopus augustensis, dominus Boniffacius de Chalant dominus Fenicii, dominus Humbertus bastardus de Sabaudia, milites, dominus Iohannes de Valesia miles et Franciscus de Challant dominus de Bossonens.

²⁸ *Dans la marge gauche* : Deputati ad causas terminales et inquisitionales.

²⁹ *Dans la marge gauche* : Audiencia domini.

³⁰ *Dans la marge gauche* : Sedes.

In alia bancha a parte domus episcopalis sederunt pares infrascripti Iohannes de Monteiovento, Roletus de Valesia, Iacobus dominus de Nuns, Anthonius dominus castri Pontis Sancti Martini, Iohannes de Graczano, Iohannes Archerii, Aymonetus de Turre, Boniffacius de Graczano, Iohannes de Sancto Petro, Petrus filius Iacobi domini de Nuns, Theobaldus de Montagniac, dominus Sarri et Brissognie.

In alio vero latere dicte aule sederunt, in pedibus domini, dominus Guichardus Marchiandi legum doctor et miles cancellarius Sabaudie, Aymo dominus Asperimontis, dominus Gaspardus de Monte Maiori miles, Guillelmetus de Challes magister hospici domini, Iacobus de Sistiliaco, thesaurarius Sabaudie, [9v] dominus Derriosus de Valle Grumosa miles, dominus Hugonardus Chaboudi, Guigo de Calcibus, Iohannes Lagerti legum doctores, Petrus Mallieti, licentiatu in legibus.

In inferiori et tertia sede iuxta fenestram stant secretarii Iohannes Boubat, Iohannes Pallanti, Humbertus de Rivo, Iohannes Balay, Petrus de Verambone. Et ulterius in eadem sede a parte domus episcopali sederunt costumerii consiliarii domini Vioninus et Anthonius Rulliardi, Iohannes Casei, Anthonius Voudani, Pantaleonis Ioterii, Urbanus Nery, Richardus de Plo.

Ibidem prope stetit Petrus de Alixino, procurator domini, assistente sibi domino Petro Mallieto licentiatu in legibus pro iuribus domini proponendis.

PRIMA AUDIENTIA

Anno et indictione quibus supra die martis XXIII^{ta} dicti mensis iulii ascendit dominus dominus comes in aulam domus episcopalis superiorem quo sedens, reperti et visi fuerunt sedentes in dicta audientia omnes sui milites, iuristi et costumerii suprascripti.

DENUNCIATIO quod dominus venit pro iustitia facienda.

Egregius et spectabilis vir dominus Guichardus Marchiandi³¹ legum professor et miles, cancellarius Sabaudie nomine domini nostri Sabaudie comitis, ipso domino et aliis supradictis sic sedentibus et ordinatis dixit primo in plena audientia et iuravit dictum dominum comitem venisse ad civitatem Auguste [10r] pro iustitia tenenda, facienda, accipienda et reddenda tam pro se quam quacumque alia persona quidquam ab alio quocumque petere volente et contra.

³¹ *Dans la marge gauche* : Denunciatio adventus illustrissimi pro iustitia ministranda, agenda et reddenda.

VOCATIO parium terre facta per procuratorem³²

Ibidem dictus dominus cancellarius vocatis omnibus paribus terre vallis predictae singulariter affuerunt in dicta audientia infrascripti:

Primo Franciscus de Chalant dominus de Bossonens
 Dominus Boniffacius de Chalant dominus Fenicii
 Dominus Iohannes de Valesia
 Iohannes de Chalant
 Roletus de Valesia, Franciscus et Iohannes eius filii
 Theobaldus de Montagniac dominus Sarri et Brissognie
 Guillelmus de Ussello
 Iacobus dominus de Nuns et Petrus eius filius
 Boniffacius filius domini Boniffacii de Chalant
 Anthonius dominus castri Pontis Sancti Martini
 Iohannes de Graczano senior
 Iohannes Archerii
 Aymonetus de Turre
 Boniffacius Iohannes et Alexander de Graczano fratres
 Petrus de Gignioz
 Boniffacius de Montebello
 Iohannes de Sancto Petro et Iacobus eius filius
 Boniffacius de Rivo in Graczano
 una cum Iohanne de Arlie, Petro de Curiis, Petro de Castellionis [10v] Iohanne de Thora, seniore domino, Petro de Gilliarens, iurisperito officiali augustensi, Andrea de Iordano et Iohanne Cordani³³, quos omnes dictus dominus cancellarius de parte dicti domini comitis hoc ratum habentis requisivit qualiter iurent dicto domino comiti ad evangelia Dei sancta de consulendo fideliter et fideliter³⁴ iudicando in causis et casibus de quibus interrogabuntur durantibus audientiis domini comitis antedicti. Et qui omnes iuraverunt in manibus domini nostri comitis bene et fideliter in audientiis domino consulere et iudicare secundum eorum bonam conscientiam.

Quibus³⁵ factis dictus dominus cancellarius de mandato domini notificavit a

³² Dans la marge gauche : Vocatio parium.

³³ L'expression et Iohanne Cordani est insérée dans la marge gauche avec un signe de rappel.

³⁴ Dans la marge gauche : Iuramentum parium et imparium et consuetudinariorum de fideliter consulendo

³⁵ Dans la marge gauche : Intimatio solvendi tributa, placita et alia debita in adventu domini et illa recognoscere infra octo dies.

parte dicti domini comitis quod omnes et singuli, pares et non pares, nobiles et alii cuiuscumque status et condicionis existant debentes dicto domino comiti fidelitates et homagia, placita, mutagia, usagia vel aliis servitutes et feuda ab eo tenentes, ea sibi facere recognoscere et solvere deberent infra octo dies proximos die presenti incohandos sub pena et bannis quibus contumaces arceri et puniri possint tam de consuetudine quam de iure.

Item duxit et notificavit quod si in tota Valle Auguste³⁶ sciant aliquod magnum ius illud infra dictum terminum fideliter revelare deberent.

Item si fuerit ibidem in tota valle aliquod duellum vel aliqua³⁷ pendeat ibidem tam duellum quam illud infra dictum terminum domino remictatur.

Item³⁸ quod omnes captivi propter guerram cum ipsorum [11r] hostagiamentis remictantur et expediantur in manibus dicti domini comitis.

Et has quatuor requisiciones faciant infra dictum terminum.

Et ulterius vocatis paribus supradictis ipsorumque receptis per prefatum dominum³⁹ nostrum comitem iuramentis ad evvangelia Dei sancta prestitis in manibus dicti domini nostri comitis et eciam omnium aliorum et singulorum consiliarorum et consuetudinariorum superius descriptorum et lecte et promulgate fuerunt per me Iohannem Balay secretarium dicti domini nostri comitis et notarium infrascriptum edictis, ordinationibus, consuetudinibus et cognitionibus alias factis tempore felicis recordationis domini Aymonis comitis Sabaudie in audientiis suis Vallis Auguste quas omnes et singulas nemine dictorum parium et imparium,⁴⁰ nobilium et consuetudinariorum in dicta audientia presentium discrepante seu in aliquo contradicente, prefatus dominus noster comes de consilio suorum consiliarorum supra descriptorum, volendo insequi dictas ordinationes factas per suos predecessores ipsas approbavit⁴¹, ratificavit, conservavit et ipsas et contenta in eis teneri et observari in posterum ordinavit iuxta ipsarum seriem et tenorem quarum tenor sequitur in hec verba.

³⁶ *Dans la marge gauche* : De magno iure remictendo.

³⁷ *Dans la marge gauche* : De duello dominorum remictendo.

³⁸ *Dans la marge gauche* : De captivis occasione guerram cum hostagiis remictendo.

³⁹ *Dans la marge gauche* : Promulgatio edictorum, ordinationum, consuetudinum et cognitionum factarum durante tempore beate memorie illustris domini Aymonis comitis Sabaudie.

⁴⁰ *Dans la marge gauche* : Nemine discrepante.

⁴¹ *Dans la marge gauche* : Approbatio per dominum.

Anno a nativitate Domini millesimo tercentesimo XXX septimo indictione quinta die iovis vicesima mensis marcii⁴² in civitate augustensi videlicet in aula superiori domus episcopalis ante ecclesiam catedralem fuit prima die qua illustris vir dominus Aymo comes Sabaudie tenuit ibidem sedem⁴³ suam pro iure reddendo et faciendo secundum consuetudinem Vallis Auguste. Et ibidem comparuerunt, assistente domino, nobiles pares terre [11v] qui inferius continentur videlicet Guillelmus de Quarto, archidiaconus augustensis, dominus Petrus de Challant, canonicus lugdunensis, Boniffacius de Challant, curatus de Verres, Eballus de Challant condominus de Fenix, miles, Iaquemetus de Challant, Iaqueminus de Quarto, dominus Arducio de Valesia, Iohannes de Valesia, Dominicus de Valesia, Franciscus de Sancto Martino, Aymonetus de Chalant, dominus Rodulphus de Verrecio, Gothofredus condominus de Cly, et plures alii pares et impares Vallis Auguste tam nobiles quam burgenses et innobiles patrie presentibus reverendo in Christo patre domino Nicolao, Dei gratia episcopo augustensi, illustri viro domino Amedeo comite Gebennarum viris nobilibus domino Guigone domino de Gayo, dominis Rodulpho de Blonay, domino Sancti Pauli, et Anthonio de Claromonte domino Bastite in Albanaysio, Petro Marescalci, Petro de Compaysio, Humberto de Sabaudia, bastardo, Guillelmo de Castellione, militibus, dominis Guichardo Tanelli, Petro Berre, Reymondo de Solerio, Denisio de Thora, iurisperitis consiliariis dicti domini comitis. Predictus dominus comes dici fecit publice per dictum Guillelmum de Castellione militem et consiliarium dicti domini comitis quod omnes et singuli nobiles pares vel non pares et alii quicumque sint debentes homagia placita recepta vel alia quecumque⁴⁴ usagia in adventu vel ante adventum ipsius domini comitis vel feuda tenentes ab ipso domino comite predicta homagia faciant, placita recepta et usagia alia solvant eidem domino comiti et feudum recognoscant infra octo dies post edictum predictum continue subsequentes, et hoc sub pena et banno quibus contumaces non poterunt et debebunt tam de iure quam de consuetudine Vallis Auguste.

[12r] Et est sciendum quod ibidem recognitum fuit concorditer per dictos pares quod quam cito castra, domus fortes ipsorum et aliorum parium dicte Vallis redditae sunt eidem domino comiti predicti pares omnes et singuli comparere debent coram domino comite et eidem cotidie assistere quamdiu idem dominus comes tenet in Valle predicta sedem suam secundum consuetudinem Vallis Auguste pro iure reddendo; et quod ipsa redditio castrorum habetur et censetur pro citatione perhentoria parium predictorum secundum consuetudinem eandem.

⁴² *Dans la marge gauche* : Tenor edictorum supramentionatorum.

⁴³ *Répété* : ibidem sedem.

⁴⁴ *Biffé* : receptaque ne.

Item eodem modo recognitum fuit ibidem concorditer per pares predictos quod omnes nobiles predicti quotquot sunt⁴⁵ de genere parium dicte terre sunt et esse debent homines ligii domini comitis nec possunt vel debent alicui alteri de mondo homagium facere nisi salvo et excepto prius et potius homagio et fidelitate domini comitis supradicti.

Item recognitum fuit ibidem per pares predictos consuetudinem⁴⁶ esse in Valle predicta Auguste quod si aliquis vassallus infra tempus sibi prefixatum et denunciatum per dominum suum non fecerit homagium domino suo debitum et non recognoverit feudum quod tenet a domino suo, pena homagii est amissio feudi domino suo apperti et commissi.

Item recognitum fuit concorditer per pares predictos⁴⁷ ibidem et eodem modo, quod duabus partibus litigantibus coram dicto domino comite sedem tenente, pars quelibet si voluerit potest petere a domino comite consilium sibi dari et si illa pars petens iuraverit se non posse aliquem pro consilio invenire tunc dominus comes debet eidem petenti de consilio providere illum vel illos quem vel quos huiusmodi petens consilium [12v] voluerit nominare nisi ipsi petiti possint se iustis excusationibus excusare. Et debet et tenetur dictus petens dato vel datis sibi pro consilio satisfacere de labore et patrocinio suo sumptibus eiusdem petentis.

Item anno quo supra die sabati vicesima secunda mensis Marcii recognitum fuit modo quo supra quod per consuetudinem Vallis Auguste approbatam nulla mulier succedere debet in feudiis quibuscumque et quantum alique mulieres sint de nobilibus paribus terre tamen privilegio parium gaudere non debent⁴⁸.

Item⁴⁹ dicta die, loco et eodem modo recognitum fuit quod omnes pene in chertris apposite per totam dictam vallem debent domino comiti applicari, si per aliquem fuerit contraventum et lesus super hoc conqueratur.

⁴⁵ *Dans la marge gauche* : Pares sunt homines ligii principis nec debent alteri facere homagia nisi salvis homagia et fidelitate domini.

⁴⁶ *Dans la marge gauche* : Si non faciant homagium domino infra tempus prefixatum feudum est domino commissum et appertum.

⁴⁷ *Dans la marge gauche* : Dominus tenetur proinde de consilio partibus petentibus limitate (?) ex medio (?) salario per petentem solvendo.

⁴⁸ *Dans la marge gauche* : Mulieres non possint succedere in feudis parium nec gaudere privilegiis parium.

⁴⁹ *Dans la marge gauche* : Pene in chertris apposite spectant illustrissimo domino si lesus conqueratur.

Item eodem modo recognitum fuit quod in adventu domini⁵⁰ comitis in dicta valle omnes capti ratione guerre sive hostagiamenta perinde data debent eidem domino comiti per quemcumque detemptorem libere expediri et dominus comes potest de ipsas suam facere voluntatem.

Item⁵¹ die vicesima sexta dicti mensis presentibus quibus supra, dicti pares et consuetudinarii Vallis Auguste dixerunt et cognoverunt concorditer quod per consuetudinem dicte Vallis illi qui prius suam petitionem porrigit illi pre ceteris et prius est responsio facienda super petitione predicta.

[13r] Item eodem modo cognitum fuit ut supra quod quamquam litigetur⁵² inter pares vel impares Vallis Auguste super aliquibus factum domini comitis vel alias ius ipsius domini comitis tangentibus quoquo modo si ante litis contestationem de iure domini legitime protestetur exinde per aliqua que procedant ex lite ipsa ius domini comitis non dirimitur vel leditur sed saluum remanet per consuetudinem predictam.

Item quod in omnibus causis dominus potest continuare dietas⁵³ et assignationes⁵⁴ cum consensu vel sine consensu partium et absque ipsarum preiudicio exceptis diebus assignatis ad rationem reddendam, quas continuare non potest nisi partium interveniente consensu. Verumptamen potest prorogare et continuare pro consilio habendo si velit cum paribus, consuetudinariis et iuristis.

De quibus requisicionibus sit factis et aliis omnibus supradictis dictus dominus cancellarius omne domini comitis antedicta requisivit fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri comitis et suorum per me Iohannem Balay, notarium infrascriptum. Actum in magna aula domus episcopalis augustensis, presentibus Petro Amblardi Aymone de Grolea, Petro Bernardi, Petro de Genoz, Petro de Valens er Francisco Servagii domicellis testibus ad predicta vocatis et rogatis.

CONTUMACIA Petri de Chaland condomini de Ussello

Dicta⁵⁵ die vigesima tertia mensis iulii proclamato in dicta audientia Petro de

⁵⁰ *Dans la marge gauche* : De captivis guerre et hostagiis per remissionem

⁵¹ *Dans la marge gauche* : Ille qui prius porrigit petitionem ille prius est facienda.

⁵² *Dans la marge gauche* : Si ante litis contestationem de iure de legitime protestetur saluum remanet ius domini.

⁵³ *Dans la marge gauche* : Ultra dominus potest continuare dietas exceptis diebus assignatis ad ius reddendum sine partium pronuntiatione.

⁵⁴ *Dans la marge droite* : Nichilominus potest pro consilio habendo, si velit.

⁵⁵ *Dans la marge gauche* : Processus parium terre Petri de Chaland.

Chalant condomino de Ussello non comparuit sed fuit per Petrum Alexini procuratorem domini hoc ratum habentis contumacia eiusdem Petri accusata et inde per dictum in eius audientia fuit contumax reputatus.

[13v] IURAMENTA facta per ceteros pares in manibus domini de veritate dicenda.

Die predicta vicesima tertia mensis iulii iuraverunt in manibus⁵⁶ domini nostri Sabaudie comitis super evangeliis Dei sanctis de veritate dicenda Guillelmus de Chalant, Iacobus dominus de Nuns, Iohannes de Sancto Petro et Aymonetus de Turre, pares patrie Vallis Auguste.

SECUNDA AUDIENTIA tenuta circa horam vesperorum.

In secunda audientia tenuta dicta die circa horam vesperorum, domino sedente et aliis secum sedentibus nominatis in prima audientia dicta die Petrus de Alixino procurator domini dixit et proposuit in plena audientia quod plurima furta, robarie vulnerationes, homicidia et plurima alia delicta perpetrata fuerunt in Villa Nova⁵⁷ Castri Argenti pro quibus presentialiter detinetur Lagertus Gontardi de quibus criminibus factis est processus ex officio curie domini nostri Sabaudie comitis, de mandato domini baillivi, quem processum idem procurator produxit, qui processus lectus fuit lingua romana de verbo in verbum et in plena audientia quo lecto idem procurator per dictum dominum nostrum comitem de consilio parium et imparium nobiliumque et aliorum burgensium et costumeriorum petiit condemnari dictum Lagertum ad merendum et supportadum penam que sibi Lagerto de consuetudine infligi debebit.

TERCIA AUDIENCIA.

Anno quo supra, die vicesima quarta mensis iulii, domino nostro comite sedente in audientia et aliis [14r] superius in precedenti prima audiencia nominatis.

VOCATIO parium facta per per Petrum de Alissino procuratorem domini.

Quibus paribus queratis⁵⁸ per dictum procuratorem omnes comparuerunt exceptis domino Boniffacio de Chalant et eius filio qui per dominum nostrum comitem usque ad diem presentem de sero fuerunt licentiati exceptis etiam Petro et Iohannes filiis Aymoneti de Turre⁵⁹.

⁵⁶ *Dans la marge gauche* : Iuramentum Guillelmi de Chalant, Iacobi domini de Nuns Iohannis de Sancto Petro et Aymoneti de Turre, parium terre, super inquisitione.

⁵⁷ *Dans la marge gauche* : Lagerius sive Leodegarius Gontardi intitulatus.

⁵⁸ *Lire* : quesitis.

⁵⁹ *Dans la marge gauche* : Licentiati per illustrissimum dominum certi pares.

Exceptis Petro et Guillelmo de Chalant dominis de Ussello⁶⁰ quorum Petri et Guillelmi non comparentium contumaciam Petrus de Alissino procurator dicti domini nostri comitis accusavit. Inde petiit fieri publicum⁶¹ instrumentum per me notarium infrascriptum. Presentibus Petro Amblardi, Petro Lagerti Bernardi, Vionino et Anthonio Rulliardi, Iohanne Boubat et Iohanne Pellynti et Humberto de Rivo secretariis dicti domini nostri comitis.

Anno et die quibus supra illustri et serenissimo principe domino nostro domino Amedeo Sabaudie comite sedente in audientia sua in magna aula vocata de Cognia, domus episcopalis augustensis, sedentibus eciam in dicta audientia reverendo in Christo patre fratre Petro episcopo augustensis, Francisco de Monteiovento, domino Humberto bastardo de Sabaudia milite, domino Guichardo Marchiandi, legum professore et milite, cancellario Sabaudie, Derrioso de Valle Grinosa milite, dominus Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti legum doctoribus, domino Petro Mallieti licentiatum in legibus procuratorem phiscali, Iacobo de Sistilliaco thesaurario Sabaudie et pluribus aliis, [14v] consiliariis dicti domini nostri comitis, Ioanne de Chalant, Theobaldo de Montagniac, domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre, Iohanne de Sancto Petro, Iohanne de Graczano, Boniffacio, Iohanne et Alexandro de Graczano fratribus, Petro de Gignodi, Boniffacio de Monte Bello et Boniffacio de Rivo, paribus terre Vallis Auguste, Anthonio et Vionino Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani et Richardo de Plo et pluribus aliis costumeriis dicte patrie. Dominus Cathelanus de Alliadio iurisperitus⁶² nomine dominis Iohannis et Roleti de Valesia presencium, cuius domini Cathelani dictum ratum habuerunt ad melioramentum eorum consilii usque ad ius capiendum dixit et proposuit qualiter dominus noster comes muniri fecit domum ipsorum domini Iohannis et Roleti de Valesia de Hereriis certo numero clientum. Dicens nomine predicto dictam domum muniri non debet tam pro eo quia est situata ultra aquam de Helyez in terra lombarda et non in Valle Augusta, quam pro eo quia non est feudalitatis dicti domini nostri comitis sed allodialis quam eciam pro eo quia numquam alias fuit munita ut dicit et pluribus aliis causis suis loco et tempore proponendo et producens dominus Cathelanus nomine predicto ad verificationem

⁶⁰ *Dans la marge gauche* : Contra non licentiatos accusata contumacia.

⁶¹ *Dans la marge gauche* : Instrumentum.

⁶² *Dans la marge gauche* : Iohannes et Roletus de Vallesia contra illustrissimum dominum, ratione munitionis domini de Hereris quam dicebant allodiamalem et esse in terra lombarda et non in Valle Augusta.

propositorum per eundem duo publica instrumenta⁶³ quorum unum receptum fuit per Iohannem Reynaudi sub anno Domini millesimo tercentesimo quinquagesimo primo die quinta augusti, aliud vero receptum est per Iohannem Rangerensis sub anno Domini millesimo tercentesimo sexagesimo octavo die prima decembris petens idem dominus Cathelanus nomine predicto dictam municionem sic factam per dictum dominum nostrum comitem tolli mandari et super hoc in eius audientia ordinari comparente eciam Petro de Alissino procuratore dicti domini nostri [15r] cuius dictum ratum habuit idem dominus noster comes ad melioramentum sui consilii et petente copiam dictorum instrumentorum sibi dari cum deliberando termino competenti ipsaque instrumenta in actis insertis. Quorum instrumentorum copia concessa dicto procuratori petenti prefatus dominus noster comes ipsas partes assignavit ad diem veneris proximam⁶⁴ vicesimam sextam mensis huius ad comparendum coram ipso domino comite in sua audientia prima et per dictum procuratorem domini nostri comitis deliberate reddendum super petitis et prepositis pro parte dictorum dominorum de Valesia quid volet et contra dicta instrumenta opponendum etiam quicquid sua noverit expedire. Datum anno et die predictis.

Anno et die quibus supra egregius et spectabilis dominus Guichardus Marchiandi legum doctor et miles cancellarius Sabaudie nomine dicti domini nostri comitis hoc ratum habentis ad melioramentum sui consilii dixit, proposuit et notificavit⁶⁵ sicut hesterna die fuit notificatum quod omnes singuli, pares et impares, nobiles et alii cuiuscumque status existant debentes dicto domino comiti fidelitates et homagia, placita, mutagia, usagia vel alias servitutes et feuda ab eo tenentes causa sibi facere et recognoscere debeant infra octo dies proximos et hoc sub pena et bannis quibus contumaces arceri et puniri possint tam de consuetudine quam de iure. Et ulterius sub pena XXV librarum per quemlibet contrafacientem committenda et pro qualibet die qua cessarent aliquid de predictis predicta vel aliqua ipsorum facere sub pena decem librarum et pena feudi quod tenent a domino. Et predicta idem dominus cancellarius dixit, proposuit et notificavit in plena audientia domino sedente et eciam sedentibus dominis paribus imparibus, nobilibus et consuetudinariis suprascriptis. Requirens sibi ad opus dicti domini nostri comitis de eisdem fieri publicum [15v] instrumentum per me notarium infrascriptum. Actum in aula alta domus episcopalis augustensis presentibus dominis Hugonardo Chaboudi, Guigone

⁶³ *Dans la marge gauche* : Productio duorum instrumentorum.

⁶⁴ *Dans la marge gauche* : Assignatio ad comparendum et reddendum per procuratorem domini.

⁶⁵ *Dans la marge gauche* : Ila notificatio de prestandis fidelitatibus et homagiis et persolvendis placitis, mutagiis, usagiis et aliis tributis domino sub penis [...] paribus, imparibus et aliis sedentibus in audientia.

de Calcibus, Iohanni Lagerti, legum doctoribus, Petro Amblardi et Petro Bonnardi domicellis testibus ad predicta vocatis et rogatis.

IURAMENTUM certorum parium de veritate dicenda.

Dicta die instante et requirente in plena audientia Petro de Allissino⁶⁶ procuratore dicti domini nostri comitis iuraverunt de veritate dicenda pares infrascripti in manibus dicti domini nostri comitis super evangeliis⁶⁷ Dei sanctis videlicet Franciscus de Chalant dominus de Bossonens, dominus Iohannes de Valesia, Iohannes de Chalant et Roletus de Valesia, finaliter dominus cancellarius petiit si sit aliquis in audientia qui velit ab aliquo quidquid petere vel requirere et nemine respondente dominus et alii de sede consurgunt.

QUARTA AUDIENTIA tenuta hora vesperorum, dicta die mercurii vicesima quarta mensis iulii.

Dicta die sedente domino et dominis paribus et imparibus et costumeriis superius descripti in audientia prima presentis diei exceptis Iacobo domino de Nuns et Iohanne de Sancto Petro et ultra, [16r] comparentibus et sedentibus domino Boniffacio de Chalant et Boniffacio eius filio. Et Petrus de Alissino, procurator dicti domini nostri comitis proclamavit in plena audientia si sint ibidem Petrus et Guillelmus de Chalant domini de Ussello et nemine pro ipsis respondente eorum contumacia fuit accusata per dictum procuratorem⁶⁸ ipsorum exigentibus contumaciis et inhobedientiis. Nichillominus idem procurator nomine dicti nostri comitis hoc ratum habentis ad melioramentum sui consilii citavit ipsos Petrum et Guillelmum de Chalant in plena audientia ad diem veneris proximam vicesimam sextam mensis huiusmodi hora prime et ante terciam personaliter coram dicto domino nostro comite comparituros sub pena feudi quod tenent a domino recognituri et manifestaturi dicto domino nostro feuda⁶⁹ que tenent a domino specificce per fines pecias extimationes et iuramenta in manibus sui commissarii per eum in hac parte deputati nec non responsuros intitulis et intitulandis in res super certis criminibus et delictis et ulterius sub pena XXV librarum viennensium pro quolibet et decem librarum pro quolibet die qua comparere cessaverint. De quibus omnibus idem procurator petiit ad opus dicti domini nostri comitis fieri publicum

⁶⁶ *Dans la marge gauche* : Petrus de Alissino procurator domini.

⁶⁷ *Dans la marge gauche* : Franciscus de Chalant, dominus de Bossonens Iohannes de Valesia, Iohannes de Chalant et Roletus de Valesia pares terre iuraverunt in manibus domini de veritate dicenda.

⁶⁸ *Dans la marge gauche* : Petrus et Guillelmus de Chalant contumaces.

⁶⁹ *Dans la marge gauche* : Contra pares secunda citatio sub pena recognituum feudum [*sic*] quod tenent a domino et de veritate dicenda in manibus commissarii.

instrumentum per me notarium infrascriptum. Actum in domo episcopali augustensi, sala de Cognia in <qua> audientie tenentur presentibus Iohanne Boubat, Iohanne Pallynti, Humberto de Rivo, secretariis domini nostri comitis ut in instrumento alibi magis ad plenum notato, sedentibus eciam in dicta audiencia domino Hugonino domino de Chandeyaco milite et Henrico de Columberio.

[16v] Dicta die Anthonius de Vacheria⁷⁰ fuit conquestus de munitione facta et apposita in eius domo per officarios domini nostri comitis de certo numero clientum dicens ipsam numquam alias fuisse munitam, asserens eam esse de allodio, Petro de Alissino procuratore dicti domini nostri comitis ex adverso comparente et petente terminum sibi dari competentem ad deliberandum super propositis et petitis per dictum Anthonium et assignationem ad diem veneris proximam ad comparendum in audientiam coram prefato domino⁷¹ nostro comite et per dictum procuratorem ipsum dominum nostrum comitem ad deliberate reddendum super propositis et petitis per ipsum Anthonium et proponendum quid volet.

QUINTA AUDIENCIA

Anno quo supra, die veneris vicesima sexta mensis iulii domino nostro comite sedente in audiencia. Et cum eo sedentibus domino episcopo augustensis predicto, Francisco de Chaland, domino Boniffacio de Chaland, Iohanne de Valesia, Roletto de Valesia, Theobaldo de Montagniac, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre, Iohanne de Graczano, Alixandro de Graczano, Boniffacius de Graczano licentiatu fuit, Petro de Gignyo, Boniffacio de Monte Bello, Humberto et Iacobo de Sancto Petro, Boniffacio de Rivo, paribus terre.

Vionino et Anthonio Rulliardi, Iohanne Casei, Panthaleone Iocerii, Anthonio Voudani, Urbano Nerui et Richardo de Pleo, costumeriis.

Iohanne de Pitignaco baillivo Vallis Auguste

Domino Petro de Gilliarens officiali Auguste

Petro de Castellio de Tullia

Andrea de Iordanis et Petro de Curiis

[17r] Dominis Humberto bastardo de Sabaudia

Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie

Derrioso de valle Grinosa

Hugonino domino de Chandeyaco⁷²

⁷⁰ *Dans la marge gauche* : Anthonius de Vacheria conqueritur de munitione sue domus ultra solitum.

⁷¹ *Dans la marge gauche* : Assignatus procurator domini ad reddendum.

⁷² *Dans la marge gauche* : Militibus.

Henrico de Columberio
 Iacobo de Sistilliaco, thesaurario Sabaudie
 Domino Hugonardo Chaboudi
 Guigone de Calcibus,
 Iohanne Lagerti⁷³
 et Petro Mallieti, licentiatu in legibus.

Dicta⁷⁴ die Petrus de Challant, condominus de Ussello, citatus ut constat publico instrumento non comparuit licet tunc proclamatus si sit ibi Petrus de Challant condominus Sancti Marcelli fuit contumax reputatus instante Petro de Alissino procuratore dicti domini nostri comitis et plura petiit idem procurator ut in instrumento inde recepto eciam et licentiar et ideo ipsius Petri de Challant condomini de Ussello contumacia exigente fuit licentiatu idem procurator in dicta audientia. Presentibus Petro Amblardi, Amedeo Reveyrie dicto Pressini, Iohanne de Anancherio testibus etc. Quod instrumentum alibi ad plenum abbreviatu est.

Dicta <die> idem procurator.

Anno quo supra, die veneris predicta vicesima sexta mensis iulii, domino nostro comite sedente in audientia in dicta sala vocata de Cognia, et cum eo sedentibus [17v] dicto domino episcopo augustensi, Francisco de Chalant dominis Boniffacio de Chalant, Humberto bastardo de Sabaudia, dominis Guichardo Marchiandi cancellario Sabaudie, Derrioso de Valle Grimosa, Anthonio domino de Chandeyaco, militibus, Henrico de Columberio, Iacobo de Sistilliaco thesaurario Sabaudie, dominis Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti, legum doctoribus, Petro Mallieti licentiatu in legibus, procuratore physcali consiliariis dicti domini nostri comitis, Iohanne de Challant, Theobaldo de Montagniac, domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre et pluribus aliis paribus et imparibus terre Vallis Auguste, Anthonio et Vionino Roylliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pantaleone Ioterii, Urbano Nerii et Richardo de Pleo, costumeriis et consiliariis dicti domini nostri comitis et pluribus aliis costumeriis patrie vallis Auguste. Vigore assignationis facte ad diem presentem comparuerunt coram domino nostro comite in eius audientia dominus⁷⁵ Iohannes et Roletus de Valesia ex una parte et Petrus de Alissino procuratorio nomine dicti domini nostri comitis ex alia parte. Dictus quidem procurator dicti domini nostri comitis ratum habentis ad

⁷³ *Dans la marge gauche* : Legum doctoribus.

⁷⁴ *Dans la marge gauche* : Contumax Petrus de Challant et procurator domini licentiatu.

⁷⁵ *Dans la marge gauche* : Iohannes et Roletus de Valesia.

melioramentum sui consilii usque ad ius capiendum dicenda per ipsum procuratorem petitioni facte pro parte dictorum de Valesia⁷⁶ protestato tamen prius per eundem iuribus commissionis et escheyte et aliis iuribus dicto domino nostro comiti in hac parte competentibus, quibus per remissionem suam infrascriptam non concedit aliquo modo derogare.

Confitetur dictam domum fortem de Hereris esse situatam⁷⁷ ultra aquam de Helyes negans tamen ipsam esse in terra lombarda, sed asseritur eam esse in terra et diocesi Auguste, et dictam domum esse et fuisse reddibilem et esse confessatam reddibilem dicto domino nostro comiti et suis successoribus Sabaudie comitibus producens ad verificationem premissorum quoddam instrumentum receptum per Iohannem⁷⁸ Ravaysii sub anno Domini millesimo tercentesimo sexagesimo octavo die⁷⁹ mensis quod lectum fuit per me Iohannem [18r] Balay secretarium infrascriptum de verbo ad verbum in presencia domini comitis antedicti in audientia predicta et, quo lecto, dominus Catelanus de Alladio iurisperitus nomine dictorum domini Iohannis et Roleti de Valesia qui dictum ipsius domini Catelani ratum habuit ad melioramentum sui consilii dixit et proposuit⁸⁰ contenta in dicto instrumento lecto per procuratorem dicti domini nostri comitis productum non valere et ea si non debere, non obstantibus contentis in duobus publicis instrumentis⁸¹, uno recepto per Vilelmum Picardi et Octobonum de Donacio notario<s> sub anno Domini millesimo tercentesimo vicesimo primo, die vicesima octobris, alio recepto per Anthonium Iacomini notarium sub anno Domini millesimo tercentesimo vicesimo sexto die XVII marci, petens nichilominus super hinc inde propositis et exceptis per dictum dominum nostrum comitem in eius audientia ordinari dicto procuratore domini nostri comitis nomine predicto petens dicta instrumenta pro parte dictorum domini Iohannis et Roleti de Valesia predicta in actis huius cause inseri debere et ipsorum copiam cum deliberandi tercio sibi dari postulans. Quibus partibus prefatus dominus noster comes assignavit die Lune proxima⁸² hora prime in proxima audientia. Et per dictum procuratorem dicti domini nostri comitis dicendum et replicandum contra dicta instrumenta predicta quid velit. Actum anno et die precedentibus.

⁷⁶ *Dans la marge gauche* : Protestatio procuratoris domini.

⁷⁷ *Dans la marge gauche* : Procurator domini confitetur domum de Hereris esset ultra aquam de Heleys, non tamen in terra lombarda sed in terra diocesis augustensis.

⁷⁸ *Dans la marge gauche* : Productum instrumento ad opus domini.

⁷⁹ *Suit un espace blanc après die et mensis.*

⁸⁰ *Dans la marge gauche* : Oppositio <pro> parte dominorum de Valesia contra instrumentum.

⁸¹ *Dans la marge gauche* : Domini de Valesia producent duo instrumenta et petunt ordinare.

⁸² *Dans la marge gauche* : Procurator domini assignat ad dicendum contra instrumenta.

SEQUITUR TENOR dicti instrumenti recepti per Vilelmmum Picardi et Ottobonum de Donatio notarios in hec verba.

Anno⁸³ Domini millesimo tercentesimo vicesimo primo, inditione quarta, die vicesima mensis octobris, in castro Sallionis diocesis sedunensis. Presentibus testibus infrascriptis vocatis et rogatis. Cum hoc sit verum [18v] quod illustris princeps Amedeus comes Sabaudie emerit et adquisierit nomine suo et heredum suorum a nobili viro Ruffino filio Boniffacii de Hereris quicquid iuris rationis et dreyture ipse Ruffinus habebat et habere poterat et debebat et habere futurus erat aliquo modo et quoquomodo ex quacumque causa nomine ipsius censeatur vel in posterum ce<n>seretur in tota valle Valesie ab utriusque parte Helexii videlicet homines, feuda, servicia usagia et alias domos compleintas, roidas feudatarios, terras, prata, nemora, castanetos, census, virgulta, redditus, obventiones, escheytas, montes, alpes, aquas, pasquarias, ripagia, comas, alpasia et omnia que habere possit ad presens et in futurum in dicta valle Valesie per quicquid iuris rationis actionis proprietatis et dreyture ipse Ruffinus habebat vel habere poterat et debebat ex quacumque causa modo vel in futurum in toto mandamento poderio et districta castri Arnaudi et eciam in toto castro unacum mero et misto imperio et cum omni iurisdicione et districtu et specialiter partem suam domus fortis de Hereris quam ad presens habet et in futurum esse legitimus prout dicitur contineri in quodam publico instrumento recepto et abbreviato per manum Iohannis Porterii de Bardo publici notarii in anno Domini millesimo CCCXXI, inditione quarta, die iovis XII mensis februarii apud Donacium et prout in ipso plenius dicitur contineri. Prefatus dominus comes, considerata sua propria utilitate nomine suo et heredum suorum fecit, contraxit et celebravit permutationem et cambium de predictis rebus et bonis acquisitis per ipsum dominum comitem apud Arnaudum et Valesiam existentibus cum nobili viro Arducione condomino Valesie permutante et contrahente nomine suo, [19r] Gotefredi, Amedei et Francisci consortium suorum condominorum Valesie pro toto illo dominio corporali, mero et misto imperio, iuridicione et cohercitione, fidelitatibus, homagiis, feudis, serviciis et universis tributis realibus et personalibus et nostris que ipsi nobiles de Valesia habuerunt in tota parrochia Donacii, sub modo et forma que sequuntur, videlicet quod idem dominus comes et sui heredes ex causa permutationis predictae ex nunc in perpetuum habeant, teneant et possideant in predicto loco de Donacio et tota parrochia et poderio eiusdem, totum illud dominium temporale, merum mistum imperium, iurisdicionem et cohercitionem, iura et actiones, proprietatem, possessionem vel quasi quam habendam nobiles de Vallesia ibi habent, tenent et possident vel quasi per se vel per alium sive sint in rebus sive in

⁸³ *Dans la marge gauche* : Instrumenti tenor.

personis, in penis et bannis ponendis et levandis, audientia causarum et omni exercitio et cuius iurisdictionis complende et faciende in criminalibus et civilibus questionibus et omnibus et singulis aliis causis ad dominium temporale pertinentibus unacum iuri, fidelitatibus, feudis, homagiis, serviciis et superserviciis, talliis, censibus et universis tributis aliis, escheytiis pro questionibus et obventionibus universis exceptis tamen suis decimis, domibus, pratis, terris, vineis et nemoribus quas et que ad suas proprias manus tenent et colunt seu tenebant et colebant tempore contractus presentis quas et que inter se retinent sive aliqua iurisdictione ibidem in posterum. Si aliqui homines de Arnaudo et de Valesia homines dictorum nobilium commorantes in Valesia vel apud Arnaudum haberent aliquod feudum vel tenerent in territorio Donacii a dictis nobilibus de Valesia iura feudorum et servicia remaneant eisdem dominis et eorum heredibus [19v] sive iurisdictione, mero et misto imperio. Item actum est quod dominus comes habeat supradicta bona salvo iure feudatariorum et salva franchisesia ipsorum hominum simili modo prefatus Arducio condominus Valesie nomine suo et heredum suorum atque consortium superius declaratorum fecit contraxit et celebravit cum prefato domino comiti presente et consenciente permutacionem et cambium de predictis bonis suis de Donatio superius declaratis et aliorum condominorum consortium suorum supradictorum pro toto illo iure domino temporali mero et misto imperio fidelitatibus, homagiis, serviciis et super serviciis et universis tributis et domibus que idem dominus comes emit et acquisivit vel alter nomine ipsius a dicto Ruffino in toto poderio de Arnaudo et de tota Valesia et quia ad presens dicti contrahentes non erant certi de valore et precio predictorum rerum et bonorum permutatorum.

Actum est in ipso contractu permutationis de voluntate partium predictarum quod per quatuor probos homines videlicet Iohannem Mugnerii de Bardo, Octobonum de Donacio, notarium, electos per dictum dominum comitem, Guigonem Surmandeys de Donacio et Vuillelmum Picart de Curia Maiori, notarium, electos per ipsum Arducionem nomine suo et consortium suorum predictorum fiat diligens taxatio computum et ratio de omnibus et singulis bonis, redditibus et rebus superius permutatis ut supra hinc et inde, qui iurati ad sancta Dei evangelia debent diligenter et fideliter sub periculo animarum suarum et iuramento considerare et examinare quanta sunt census, servicia, usagia, fidelitates et homagia que a presentibus permutantur. Et facta examinatione, computo legitimo et precio legitimo ordinato de ipsis rebus, bonis et redditibus, si constiterit et inventum fuerit quod res et bona que idem dominus comes tradit ipsis nobilibus ex causa permutationis predictae plus valeant et ascendant quod ille res et bona que huiusmodi nobiles tradunt eidem [20r] domino comiti, illud plus dicti nobiles tenentur et debent reddere et restituere eidem domino comiti in bono loco et tuto in feudis et si feuda non haberent in pecunia et eodem modo si res et bona que dicti nobiles

tradunt eidem domino comiti plus valerent quam valeant res dicti domini comitis ipse dominus comes illud plus teneatur et debeat reddere et restituere ipsis nobilibus in bona possessione vel pecunia quod maluerint loco tuto sine fraude, et hec omnia fiant ad arbitrium predictorum quatuor electorum. Item actum extitit quod si aliqui homines de Donatio permutati per ipsos nobiles tenerent aliqua feuda infra vallem Vallesie vel poderium Arnaudi usagia feudorum remaneant ipsis nobilibus. Et e converso si homines de Valesia permutati per ipsum dominum comitem haberent aliqua feuda apud Donacium usagia feudorum remaneant ipsi domino comiti. Item actum est quod domina Reymonda mater ipsorum Arducionis et Amedei sit et remaneat cum bonis suis nobilibus de dominio et iurisdicione ipsorum Arducionis et Amedei filiorum suorum ubi omnis fecerit mansionem. Item actum et ordinatum est quod per prefatos quatuor homines dilatio castri de Bardo et dictorum dominorum de Valesia inter castrum Bardi et castrum Arnaudi limittetur et declaretur per bonos confines ad evidentiam et recordationem antiquorum virorum ad arbitrium dictorum quatuor electorum. Devestiens se dictus dominus comes de predictis rebus et bonis per predictum Arducionem et nos notarios recipientes nomine suo et consortium suorum [20v] predictorum per traditionem baculi investivitur et versa vice predictus Arducio nomine suo et consortium suorum de predictis rebus se devestiens, prefatum dominum comitem per tradicionem baculi scilicet investivit. Item prefatus Arducio promisit ipsi domino comiti se facturum et curaturum cum effectu quod sui consortes predictam presentem permutacionem et omnia suprascripta et singula in ipsa contenta ratificabunt et approbabunt suo nomine et heredum suorum tali modo quod consimilia iura quo tempore presentis permutacionis dictus dominus comes habet et habebat in bonis sibi permutatis apud Donacium ut supra sibi et heredibus suis remaneant in bonis rebus et iuribus que tradit predictis nobilibus de Valesia ex causa permutacionis predicte. Item prefatus dominus comes nomine suo et heredum suorum de gratia speciali promisit per pactum expressum et convenit predicto Arducio et michi notario infrascripto recipienti vice et nomine omnium dominorum de Valesia predictorum amplius non emere neque acquirere in Valesia vel Arnaudo a Boniffacio de Hereriis et Assodino filio suo vel a filiis eiusdem Assodini eorum hereditatem vel terram in toto vel in parte, dum ipsi nobiles de Valesia vel alter ipsorum emere voluerunt pro iusto precio. Que omnia suprascripta universa et singula predicte partes nominibus quibus supra promiserunt, una pars alteri et altera alteri, sollempnibus stipulantibus intervenientibus et quolibet ipsarum precio michi notario infrascripto tamquam publice persone stipulanti sollempniter et recipienti vice et nomine ipsorum et quorum interesse contingerit grata, rata, firma ipsius habere et tenere et in nullo contravenirent per se vel alium de iure vel de facto in iudicio vel extra. Renunciantes predicte partes omnibus exceptionibus predictarum permutacionum non factarum, [21r] contractus non celebrati, pacti non habiti,

traditionis non facte exceptionique metus causa doli, mali metus et instrumenti et ne possint dicere vel opponere se fore deceptos et ne possint dicere plus esse dictum quam scriptum vel scriptum quam dictum et exceptioni sive causa vel ex iniusta causa seu turpi causa et omni appellationi et supplicationi et omni iuri canonico et civili scripto vel consuetudini speciali vel generali, quibus predictae partes in toto vel in parte possint venire contra predicta vel aliquod predictorum in iudicio vel extra, renunciantes etiam legi dicenti generalem renunciationem non valere nisi precedat specialis. Et promittentes sibi ad invicem tenere et observare taxationem et ordinationem quam predicti quatuor superius nominati faciant vel dicent super premissis bonis omni fraude postposita et remota. Et hec omnia supplicaverunt ad consilium viri venerabilis domini Rodulphi, officialis augustensis et de predictis ipse partes preceperunt michi baillivo Picardi de Curia Maiori et Octobono de Donacio notariis publicis plura fieri instrumenta ad opus ipsius domini comitis et cuiuslibet consortium predictorum que sigillari debeant sigillis partium predictarum. Ad hoc fuerunt testes vocati et rogati viri venerabiles et discreti Vuillelmus prepositus Montis Iovis, Petrus de Claromonte iuris peritus, Rodolphus officialis augustensis, dominus Rodolphus de Monteamaiori, Thimo de Septimo milites et plures alii.

Ego Vuillelmus Picart predictus auctoritate imperiali publicus notarius unacum dicto Octobono notario hiis omnibus presens instrumentum et hanc cartam scripsi tradidi et signavi signo meo consueto.

Item⁸⁴ dictus procurator adiornavit Petrum de Challant condominium de Ussello ad diem crastinam hora prime in audientia prout alias inde precepit presentibus Petro Amblardi et ceteris supra scriptis ut in instrumento alibi notato.

[21v] SEXTA AUDIENTIA tenuta dicta die veneris vicesima sexta iulii.

Dicta die veneris XXVI mensis iulii, domino sedente in audientia sua et aliis dominis eciam sedentibus ut die presenti de mane et eciam domino Asperimontis exceptis Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano fratre Boniffacii Graczano ipso Boniffacii et Alexandro per dominum de presenti licentiatu.

Petrus Alixini procurator domini nostri comitis nomine dicti domini nostri comitis ratum habentis etc. produxit processum factum⁸⁵ contra culpabiles de et super certis criminibus et delictis perpetratis apud Villam Novam Castri Argenti pro quibus particulariter detinentur Lagerius Gontardi, Iohannes de Sancto Petro, Ybletus de Intro qui pro secunda vice lectus fuit in plena audientia lingua romana

⁸⁴ Dans la marge gauche : Adiornamentum contra Petrum de Challant.

⁸⁵ Dans la marge gauche : Lagerius Gontardi detinetur.

de verbo ad verbum quo lecto et predicto idem procurator petiit dictum Lagerium Gontardi per dominum nostrum comitem de consilio parium et imparium et aliorum nobilium et costumeriorum condempnari ad merendum et supportandum penam quam de consuetudine propter dicta delicta supportare tenetur et debet et quam penam consuetudo postulat et requirit.

Comparentibus etiam in dicta audientia Iohanne de Thora alias de Arenczo iuniore unacum Anthonio de Vacheria deffensoribus dicti Leodegarii dicentibus dictum processum non valere nec etiam denunciationem in eo factam pluribus causis, in dicta audientia per dictum Iohannem nomine predicto propositis ac producentibus plura instrumenta ad deffensionem dicti Leodegarii⁸⁶. Dicto procuratore domini replicante dictam denunciationem esse bonam, validam et legitime factam et dictum processum esse rite factum quem iterato produxit negans omnia et singula dicta et proposita per dictum deffensorem quantum facient ad relevationem dicti Leodegarii esse vera, dicens ipsum fore condempnandum de et super contentis in eo et ita fieri debet. Finaliter fuit commissa examinatio⁸⁷ deffensionum dicti Leodegarii et assignate sunt dicte partes ad diem lune proximam hora prime.

[22r] SEPTIMA AUDIENTIA

Anno quo supra die sabati vicesima septima mensis iulii domino nostro comite Philiberto sedente in audientia et cum eo sedentibus dominis episcopo augustense Boniffacio de Challant, Francisco de Challant, dominis Humberto bastardo de Sabaudie, Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie, Derrioso de Valle Grumosa, Anthonio domino de Chandeya militibus, Henrico de Columberio, Iacobo de Sistilliaco, thesaurario Sabaudie, dominis Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti legum doctoribus et Petro Mallieti, licentiatum in legibus procuratore fiscali consiliario dicti domini nostri comitis, domino Iohanne de Valesia, Roletto de Valesia, Iohanne de Challant, Theobaldo de Montagniac domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre, Boniffacio et Alexandro de Graczano, Boniffacio de Monte Bello, Boniffaccio de Rivo, Humberto et Iacobo de Sancto Petro, paribus terre, Petro de Gignio et Iohanne de Graczano fratre Boniffacii de Graczano licentiatum per dominum, Vionino et Anthonio Rolliardi, Iohanne Casei, Panthaleone Ioteri, Anthonio Voudani, Urbano Nerii, Richardo de Pleo costumeriis, Iohanne de Pitignaco, baillivo de Valle Augusta, domino Petro de Gillarens officiali augustensi, Petro de Castello de Tullia, Andrea de Iordanis et Petro de Turris.

⁸⁶ *Dans la marge gauche* : Productio instrumentorum ad defensionem.

⁸⁷ *Dans la marge gauche* : Commissa examinatio defensionum.

Petrus de Alexino procurator nomine domini nostri comitis, cuius dictum idem dominus noster comes ratum habuit et comparuit in plena audientia offerens et producens cautionem factam contra Petrum de Challant, condominium de Ussello, instrumento super hoc recepto quod legi requisivit et quod fuit lectum deinde tunc fuit proclamatum si sit ibi dictus Petrus quo proclamato non comparuit sed fuit contumax reputatus et petito per procuratorem de et pro pluribus contentis in instrumento se licentiari et contra dictum Petrum exigente contumaciam⁸⁸ [22v] dicti Petri fuit licentiatus. Inde predictus procurator petiit⁸⁹ instrumentum presentibus Richardo de Duynt, Petro Amblardi et Petro Bonnardi testibus.⁹⁰

Post⁹¹ que idem Petrus de Chalant fuit citatus ad diem lune proximam ante terciam in prima audientia inde petiit ipse procurator domini instrumentum presentibus quibus supra.

OCTAVA AUDIENTIA tenuta dicta die hora vesperorum presentibus quibus hodierna die mane.

De qua fuit intimatum per procuratorem domini, si aliquis petere vellet aliqua a quocumque, dominus paratus est facere iustitiam et nullus aliquid proponere seu petere comparuit. Dominus surrexit de sede et fuit per procuratorem domini preceptum fieri instrumentum. Presentibus Richardo de Duynt et Rogerio Valordi.

Anno et indicione premissis, die vigesima octava mensis iulii dominus noster Sabaudie comes presente domino Guichardo⁹² Marquiandi cancellario Sabaudie dedit domino Amedeo de Chalant domino Aymeville dilationem recognoscendi feuda et omnia alia que idem dominus Amedeus tenet a dicto domino nostro comite usque ad duos dies post proximum adventum dicti domini Amedei existentis in partibus provincie in servitio dicti domini nostri comitis.

[23r] NONA AUDIENTIA tenuta die lune vicesima nona mensis iulii.

Anno et indicione predictis, die predicta vicesima nona mensis iulii domino sedente in audientia. Et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi Francisco de Chalant, domino Boniffacio de Chalant, domino Humberto bastardo de Sabaudie, domino Iohanne de Valesia, domino Guichardo Marchiandi cancellario Sabaudie,

⁸⁸ *Dans la marge gauche* : Petrus de Challant contumax.

⁸⁹ *Dans la marge gauche* : Procurator domini licentiatus.

⁹⁰ *Dans la marge gauche* : Instrumentum.

⁹¹ *Dans la marge gauche* : Citatio eiusdem Petri de Challand.

⁹² *Dans la marge gauche* : Dilatio data dominus Amedeo de Challant ad recognoscendum feuda que tenet Amedeus ab illustrissimo domino per duos dies.

Aymone domino Asperimontis, domino Hugonino domino de Chandeyaco, Henrico de Columberio, Iohanne de Chapromont, baillivo Avillanie, Iacobo de Sistilliaco thesaurario Sabaudie, eciam dominis Derrioso de Vallegrimosa milite, Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagereti legum doctoribus, Petro Maillieti, licentiato in legibus procuratore phiscali, Iohanne de Chalant, Roletto de Valesia, Theobaldo domino Brissognie et de Sarro, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano, Iohanne Archerii, Boniffacio de Graczano, Aymoneto de Turre, Alexandro de Graczano domino officiali augustensi baillivo Vallis Auguste, Petro de Castellione, Iohanne de Arlye, Vionino et Anthonio Rulliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pantaleone Ioterii, Urbano Nerii et Richardo de Plo costumeriis.

Petrus de Alissino procurator domini ratum habentis etc.⁹³ proclamavit contra Petrum de Chalant condominium de Ussello et Sancto Marcello, dicendo si sit ibi dictus Petrus qui licet sufficienter expectatus non comparuit cuius contumaciam idem procurator accusavit, petens nichilominus quod idem Petrus citatus fuit ad diem presentem prout in instrumento citationis lecto in plena audientia et ulterius astucia dicti Petri non obstante petiit recognitionem⁹⁴ et cautionem et quod exibeat litteras et instrumenta de hiis que tenet in feudo a domino et casu quo deficeret petiit dictum feudum esse commissum et adiudicari commissum et appertum et commissio de eodem revestiri etc. Presentibus⁹⁵ Petro Bonnardi, Petro Amblardi, Rogerio Balardi, Iohanne de Anancherio, Petro de Orbiaco et Petro de Genoz. Et ulterius fuerunt lecte contumacie in plena audientia et ex post petiit se licentari per dominum presentibus predictis testibus et fuit licentiatus. [23v] Dicta die domino sedente et aliis ut supra sedentibus cum eodem in audientia, vir venerabilis et egregius dominus Guichardus Marchiandi, legum doctor et miles, cancellarius Sabaudie nomine domini requisivit et etiam prefatus dominus noster ore proprio requisivit dominos pares suprascriptos qui velint consulere eidem domino comiti ad dandum sententiam super processu formato contra Leodegarium⁹⁶ Gontardi antequam exeant audientiam, Francisco de Challant, domino Iohanne de Valesia, Roletto de Valesia, Iohanne de Graczano pro se et aliis paribus ibidem presentibus supplicantibus domino nostro Sabaudie comiti predicto qualiter concedat eis quod ipsi pares extra audientiam ad partem se conferunt pro habenda deliberatione super

⁹³ *Dans la marge gauche* : Procurator domini contra Petrum de Challant.

⁹⁴ *Dans la marge gauche* : Petiit recognitionem et cautionem alias feudum esse commissum.

⁹⁵ *Dans la marge gauche* : Lectis contumaciis procurator domini fuit licentiatus.

⁹⁶ *Dans la marge gauche* : Requisitio parium de consulendo pro sententia ferenda super processu criminali contra Leogedarium Gontardi illustrissimum dominum.

consilio postulato⁹⁷ et sanius consilium dicto nostro comiti dare valeant super istis. Prefato domino nostro comite ad premissa respondente petita per ipsos pares fieri⁹⁸ non debere sed ipsos dominos consilium per eum postulatum dare debere, asserendo ipsos dictam audientiam exire non debere pro adinvicem conferendo. Sed tenentur dictum consilium dare antequam exeant dictam audientiam, prout et quemadmodum alias per bone memorie dominum Amedeum Sabaudie avum suum paternum⁹⁹ in audientia sua ultima tenuta sub anno Domini millesimo tercentesimo septuagesimo sexto fuit usitatum, que audientia videlicet nona audientia fuit lecta per me Iohannem Balay notarium infrascriptum de verbo ad verbum, presentibus paribus predictis cuius tenor sequitur in hec verba :

« Anno, inditione et loco predictis, die vicesima quarta iulii, hora tercię presentibus Guigone Marchiandi,¹⁰⁰ Angelerio Cepule et Iohanne Savini sedentibus cum eo, eius militibus suprascriptis, consiliariis peritis et costumeriis, proposuit procurator dicti domini comitis quod nonnulli malefactores occiderunt in strata publica Iohannem Capitaneor et Iohannem Tisinot prout continetur in processu predicto per eum et de verbo ad verbum lecto in plena audientia per eundem. [24r] Ad cuius probacionem produxit ulterius testes et acta testium in dicta inquisicione contentorum quorum dicta eciam lecta fuerunt ».

Et lecta inquisicione predicta, petiit dictus procurator quo supra nomine domini consilium dicto domino comiti¹⁰¹ per terre pares astantes et alios utrum dicta inquisicio sufficienter sit probata quantum concernit dominum Petrum de Cly vel ne. Quorum interrogatorum super hoc nomina subsequuntur.

Primo

Dominus Aymo de Chaland

Arduccio de Valesia

Iohannes de Cruce

Dominus Iohannes de Turre Nova

Roletus Stephanus

Iohannes de Valesia

Dominus Pontis Sancti Martini

⁹⁷ *Dans la marge gauche* : Supplicatio parium de se retrahendo ad partem pro deliberatione habenda.

⁹⁸ *Dans la marge gauche* : Responsio negativa illustrissimi domini nostri exeundo audientiam et quod debent dictum consilium prestare antequam exeant.

⁹⁹ *Dans la marge gauche* : Reffert se cognitioni facte tempore domini Amedei in anno 1376.

¹⁰⁰ *Dans la marge gauche* : Tenor cognitionis super relata.

¹⁰¹ *Dans la marge gauche* : Petitio procuratoris domini.

Alexander Vuillermetus de Nuns
 Petrus Guillelmus de Chalant.
 Iohannes de Graczano
 Petrus
 Boniffacius de Turre
 Hugonetus
 Iohannes Archerii
 Petrus Doczan
 Iohannes de Sancto Petro
 Iohannes Gontereti
 Vuillelmetus de Vachery
 Gregorius de Castellio
 Anthonius Petrus de Avisio
 Boso de Moriacio
 Petrus Agricole
 Iohannes Sapinetus
 Heustacius Ludovicus Serriodi
 Iaqueminus de Curiis
 Petrus Iaquemeti de Arculo
 Vuillermetus Gontardi

Et tunc dominus Ybletus de mandato domini audienciam exivit tanquam ille qui fovebat partem dicti domini de Cly.

Qua petitione facta per dictum procuratorem, insuper surrexit de sede dominus Aymo de Chalant et proposuit coram dicto domino comite quod quia petitum consilium ponderosum et magnum videtur eidem nesciret consulere de se ipso et propter ea ipse dominus Aymo nomine suo et aliorum terre presencium supplicavit dicto domino comiti qualiter concedat quod ipsi ex audientiam¹⁰² ad partem se conferant [24v] pro habenda deliberatione super dando consilio postulato ut sanius consilium dicto domino comiti dare valeant super istis.

Qui dominus comes respondens autem quod tam ipse dominus Aymo quam alii sibi iuraverunt ad evvangelia Dei sancta et fidem corporum dederunt de sibi dando fidele consilio super hiis que in eius audientia et alibi occurrerunt peragenda cum ab eis et eorum singulis fuerit postulatum.

¹⁰² *Lire* : audientia.

Item per consuetudinem Vallis Auguste dictus dominus comes non tenetur nec debet¹⁰³ eis concessionem facere quod dictam audientiam exeant pro adiunctionem conferendo sed antequam de sede et audientia recedant tenentur dicto domino comiti dare consilium secundum quod eis videtur expedire. Et ad probacionem sui dicti aliquos casus recitavit de quo simili qui alias contigerunt.

Et hiis de causis omnes predicti terre pares et alii antequam de sede surrexerunt dicto domino comiti infrascriptum consilium¹⁰⁴ unanimiter contulerunt.

Quibus omnibus lectis prefatus dominus noster comes precepit¹⁰⁵ et iniunxit predictis paribus iterato quod sibi velint ad dictam sententiam ferendam consulere et per me notarium infrascriptum sibi requirens fieri instrumentum, presentibus Petro Amblardi, Petro Bonnardi et Rogerio Balardi testibus.

Anno, inditione et die quibus supra, presentibus Petro Amblardi, Petro Bonnardi, Rogerio Balardi, Iohanne de Anacherio, Petro de Orliaco et Petro de Geno, testibus ad infrascripta vocatis et rogatis, prefato domino nostro domino Amedeo Sabaudie [25r] comite in magna aula Cognie sedente in audientia et cum <eo> ibidem sedentibus reverendo in Christo patre¹⁰⁶ fratre Petro episcopo augustensi et suis consiliariis paribus et costumeriis suprascriptis. Prefatus dominus noster Sabaudie comes videns et considerans pluribus vicibus Franciscum de Monte Ioveto, dominum Bonifacium de Challant, dominum Iohannem de Valesia, Roletum de Valesia et alios pares patrie Vallis Auguste requisivisse quod sibi consulerint ad ferendam sententiam super processu facto contra malefactores in quo iussitatum fuit contra Leodegarium Gontardi. Quia dicti pares non curaverunt dicto domino nostro comiti ad dictam sententiam profferendam consulere, prefatus dominus noster comes dictum processum remisit suis consiliariis et peritis vocatis costumeriis terminandum. Assignando Iohanni de Thora alias de Arenczod¹⁰⁷ et Roletto de Gilliaco deffensoribus dicti Leodegarii diem crastinam de mane ad comparendum coram suis consiliariis vocatis costumeriis in audientia inquisitionum, ius et differentiam suam super dicto

¹⁰³ *Dans la marge gauche* : Responsio illustrissimi domini quod non debent exire audientiam ante datum consilium ad formam iuramenti prestitum.

¹⁰⁴ *Dans la marge gauche* : Consilium datum.

¹⁰⁵ *Dans la marge gauche* : Lectis premissis illustrissimus dominus iniunxit dominis paribus iterato consilium ad sententiam ferendam et instrumentum.

¹⁰⁶ *Dans la marge gauche* : Illustrissimus dominus videns quod pares ibidem nominati noluerunt consulere in presentia dicti Leodegarii Gontardi ulterius agnitionem commisit suis consiliariis et peritis vocatis costumeriis.

¹⁰⁷ *Dans la marge gauche* : Assignatus ad diem crastinam.

processu audiendum. De quibus dominus noster comes requisitus sibi publicum instrumentum per me notarium infrascriptum. Actum in magna aula domus episcopalis augustensis vocata de Cognia presentibus quibus supra.

DECIMA AUDIENTIA

Anno, indicione die et loco quibus supra, hora vesperorum, domino sedente et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi Francisco de Challant, dominis Boniffacio de Chalant, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Valesia militibus, Iohanne de Chalant, Roletto de Valesia [25v] Theobaldo, domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, paribus terre, domino Guichardo Marchiandi, Aymone domino Asperimontis, domino Hugonardo, domino Chandeiaci, domino Derrioso de Valle Grinosa militibus, dominis Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti legum doctoribus, Petro Mallieti licentiatum in legibus procuratorem phiscali, Henrico de Columberio, consiliariis, Anthonio et Vionino Railliardi, Anthonio Voudani, Pantaleone Ioterii, Richardo de Plo et pluribus aliis costumeriis.

Petrus Alissini procurator domini produxit quemdam¹⁰⁸ processum factum in curia dicti domini nostri contra malefactores pro certis criminibus et delictis pro quibus presentialiter detinetur Iacobus dominus de Nuns quem legi in audientiam ordinavit et qui fuit lectus.

Ex adverso comparuerunt Iohannes de Thora alias de Arenczo iunior, Nycholetus de Bocza et Anthonius de Vacheria, deffensores¹⁰⁹ ipsius Iacobi domini de Nuns plura verbothenus dicentes nulla in scriptis proponere volentes. De quibus idem procurator domini petiit instrumentum ad opus domini sibi dari¹¹⁰. Presentibus Petro Amblardi, Iohanne de Anancherio, Amedeo Reveyrie, Bono de Vernetto et Rogerio Balardi. Et ulterius dicti deffensores modo verbothenus proposuerunt¹¹¹ plures allegationes deffensorias super quibus petierunt inquiri et se admicti ad probandum contenta in dictis allegationibus, deffensores dicentes ipsum Iacobum fore absolvendum a dicta inquisitione et omnibus contentis in eadem parte quadam allegata per dictos deffensores. Procurator domini negavit fore vera producens

¹⁰⁸ *Dans la marge gauche* : Processus illustrissimi domini contra dominum de Nuns parem terre.

¹⁰⁹ *Dans la marge gauche* : Deffensores domini Iacobi de Nuns plura verba dicentes.

¹¹⁰ *Dans la marge gauche* : Procurator domini petiit instrumentum.

¹¹¹ *Dans la marge gauche* : Alia allegata per dictos deffensores qui petierunt ad probandum admicti.

processum et audientiam. Deinde commissa est examinatio [26r] deffensionum predictarum domino Petro Mallieti licentiat¹¹² in legibus procuratore phiscali, Iohanne de Pitignaco baillivo Vallis Auguste et assignati fuerunt ad diem martis proximam hora vesperorum.

Item produxit idem procurator domini quemdam alium¹¹³ processum factum et formatum ad denuntiationem Artande relicte Anthonii Palini quem legi petiit idem procurator et qui fuit lectus. In audientia antedicta, quo lecto, positus fuit ipse processus in cognitione audientie. Et cognito per pares et consuetudinarios presentes in dicta audientia, confitentes quod pro devestitura facta per dictum Iacobum dominum de Nuns dicte Artande idem Iacobus debebat condempnari in XXV libris monete, dictus Petrus Alissini procurator domini ipsos pares et consuetudinarios¹¹⁴ requisivit quod cognoscant super invasione et violentia factis per dictum Iacobum et de portacione armorum. Inde petiit instrumentum¹¹⁵ fieri per me notarium infrascriptum, presentibus Petro Amblardi, Iohanne de Anancherio, Amedeo Reveyrie, Bono de Verneto et Rogerio Amblardi, testibus infrascriptis.

Deinde prefatus dominus noster comes, habito consilio dictorum parium et consuetudinariorum in dictam audientiam presidencium pro dicta devestitura¹¹⁶ dumtaxat dictum Iacobum dominum de Nuns finaliter condempnavit preposito signo sancte crucis in XXV librarum monete cursibilis Auguste ordinacioni sue reservando violentiam, invasionem et deportacionem armorum factas per dictum Iacobum de quibus dicti pares cognoscere noluerunt. De quibus personis prefatis dominus noster comes petiit sibi fieri publicum instrumentum¹¹⁷ per me notarium infrascriptum. Actum in magna sala domus episcopalis Auguste vocata de Cognia, in que audientie tenetur, [26v] presentibus Petro Amblardi, Iohanne de Anancherio, Amedeo Revoyrie, Bono de Verneto et Rogerio Balardi, testibus ad predicta vocatis et rogatis.

¹¹² *Dans la marge droite* : Commissio defensionum domino Petro Mallieti procuratori fiscali et baillivo Auguste.

¹¹³ *Dans la marge droite* : Alius processus contra dominum Iacobum de Nuns fuit decisis in audientia et fuit condempnatus in XXV libris monete.

¹¹⁴ *Dans la marge droite* : Alia requisitio facta per procuratorem domini paribus et consuetudinariis de cognoscendo super invasione et violentia per eum factas et deportatione armorum.

¹¹⁵ *Dans la marge droite* : Instrumentum.

¹¹⁶ *Dans la marge droite* : Ordinatio domini de consilio parium et consuetudinariorum per quam fuit condempnatus in XXV libris monete Auguste pro devestitura et quoad reliqua fuerunt reservata ordinacioni illustrissimi comitis que pares noluerunt consulere.

¹¹⁷ *Dans la marge gauche* : Instrumentum.

CITATIO contra Petrum de Challant.

Dicta die Petrus Alessini procurator domini nostri comitis citavit¹¹⁸ in plena audientia Petrum de Chalant, condominium Usselli et Sancti Marcelli ad diem crastinam hora prime coram dicto domino nostro compariturum in eius audientia ut in instrumento per me recepto alibi notato ad plenum continetur.

Dicta die comparuerunt in dicta audientia dominus Iohannes et Roletus de Valesia et condominium Catelanus de Ailliadio¹¹⁹ ex una parte et Petrus Alissini procurator dicti domini nostri comitis ex alia, qui domini Iohannes et Roletus dixerunt et petierunt prout alias producentes ad eorum iuris conservationem quoddam instrumentum receptum per Richardum Martini notarium sub anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo octavo, inditione XI, et die quarta mensis iulii in quo¹²⁰ Dominicus de Hereris ipsos dicitur substituisse liberis ipsius Dominici defunctis et propter dictam substitutionem hereditatem dicti Dominici ad eos pertinere. Dicto procuratore domini nostri comitis ad predicta respondente et dicente ipsos dominos Iohannem et Roletum nullum ius habere in dicta domo de Hereriis redditibus, censibus,¹²¹ hominibus, homagiis et aliis quibuscumque que ipse Dominicus [27r] tenebat et possidebat tempore sue mortis sed ea omnia dicto domino nostro comiti pertinere vigore¹²² infeudationis dudum facte per bone memorie dominum nostrum dominum Amedeum Sabaudie comitem avum paternum dicti domini nostri Amedei dicto Dominico pro se et liberis suis masculis tantum, qui ex post decesserint sine liberis. Et sic vigore consuetudinis Vallis Auguste predicta domus de Hereriis merum et mixtum imperium, redditus, census, homines, homagia, et alia omnia que idem Dominicus tenebat ad bone memorie dictum nostrum dominum Amedeum Sabaudie comitem, genitorem domini nostri moderni devenerunt. Qui ea omnia tenuit et possedit dum vixit in humanis¹²³. Quibus auditis dicte partes fuerunt per dictum dominum nostrum comitem assignate ad diem iovis proximum ad procedendum in huius causa iure vel concordia prout finem rationis.

DECLARATIO consuetudinis facta per costumerios in camera domini.

Anno Domini millesimo quatercentesimo nono, die vicesima nona mensis iulii

¹¹⁸ *Dans la marge gauche* : Citatio contra Petrum de Challant.

¹¹⁹ *Dans la marge gauche* : Iohannes et Roletus de Valesia producunt instrumentum.

¹²⁰ *Dans la marge gauche* : Petunt substitutionem Dominici de Hererys.

¹²¹ *Dans la marge gauche* : Responsio procuratoris domini.

¹²² *Dans la marge droite* : Unde quod dominus Amedeus comes Sabaudie infeodaverat pro Dominico et liberis masculis tantum ex vigore consuetudinis, bona fuit domino devoluta.

¹²³ *Dans la marge droite* : Assignatio ad iovis.

in camera domini nostri domini Amedei Sabaudie comitis, presentibus dominis Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie, Humberto bastardo de Sabaudia, Anthonio domino de Chandeya, militibus, Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti, doctoribus, Petro Maillieti, licentiato in legibus, Henrico de Columberio, Iacobo de Fistilliaco thesaurario Sabaudie, Iohanne Boubat, et Guigone Columberiis et me Iohanne Balay secretario domini, Iohanne Casei, Anthonio et Vionino Rolliardi. [27v] Pantaleonus Ioterii, Anthonius Voudani, Urbanus Nerii, costumerii, interrogati per prefatum dominum nostrum¹²⁴ si, requisitis paribus de consulendo sibi domino in audientiis, ipsi pares neglexerunt vel noluerunt consulere dicto domino super negotiis et causis occurrentibus, ipse dominus possit facere cognosci de iure. Qui costumerii dixerunt quod, ter dictis paribus requisitis et neglexerunt vel noluerunt consulere, dominus potest facere cognoscere de iure et non per consuetudinem.

[28r] Nos Guichardus Marchiandi legum doctor et miles cancellarius Sabaudie, Hugoninus dominus Chandeyaco miles, Hugonardus Chaboudi, legum doctor, Guigo de Calcibus utriusque iuris doctor iudexque Sabaudie maior, Iohannes Lagerti legum doctor, Petrus Mallieti in legibus licentiatus, procurator fiscalis Sabaudie comitatus et Iohannes de Pitignaco, baillivus Vallis Auguste, auditores, cognitores et commissarii causarum criminalium in civitate et baillivatu Vallis Auguste per illustrem principem et dominum nostrum dominum Amedeum comitem Sabaudie ducem, Chablaysii et Auguste in Ytalia marchionem et comitem gebennensem, nunc suas audientias dicte Vallis Auguste pro iustitia cuique poscenti reddenda et ministranda in dicta civitate tenentem, specialiter deputati. Notum facimus tenore presentium universis quod vigore remissionis per prefatum dominum nostrum comitem nobis facte de causa et partibus infrascriptis pro eo precipue quod nobiles pares impares et sapientes consuetudinarii infrascripti in et super dicta causa prelibato domino nostro comiti consilium quid cognoscendum et agendum in eadem causa distulerunt et renuerunt sibi dare, ut de premissis constat magis plene in quodam publico <instrumento> inde per Iohannem Balay notarium et dicti domini nostri comiti secretarium recepto, comparuerunt hodie iudicialiter coram nobis Petrus Alixini procurator Vallis Auguste et procuratorio nomine dicti domini nostri comitis producendo quemdam inquisitionis processum formatum per Henrietum Bocza, vicebaillivum Vallis Auguste receptumque per Iohannem Sapientis, datum anno Domini millesimo tercentesimo nonagesimo quarto et die quindecima mensis ianuarii

¹²⁴ *Dans la marge gauche* : Costumerii declarant quod paribus requisitis de consulendo illustrissimo domino neglexerunt aut noluerunt, domino potente facere cognoscere de iure et non per consuetudinem.

contra quosdam malefactores ad denunciationem Francisci Pila locumtenentis castri Argenti. Qui quidem processus continet in summa viginti articulos ex una parte. Et Iohannes Darenczo iunior¹²⁵ et Roletus de Gillier et Anthonius de Vacharia deffensores et deffensorio nomine Lagerti Gontardi principalis inquisiti ex altera. Qui siquidem Petrus Alexinii procurator nomine dicti domini nostri comitis ibidem lingua romana et intellegibile dictum processum dictique Lagerti deffensiones legi fecit. Quibus lectis huiusmodi et publicatis idem procurator nomine quo supra consilio nobilium parium imparium et patrie Vallis Auguste sapientum consuetudinariorum [28v] infra nominatorum petiit dictum Lagertum inquisitum debere condempnari ad penam quam patrie Vallis Auguste consuetudo patietur. Dictis deffensoribus predicti Lagerii Gontardi nil iustum¹²⁶ in contrarium dicentibus proponentibus nil opponentibus quare ad sententiam nostram infrascriptam procedere non debeamus. Nichilominus ivimus ad dictum dominum nostrum comitem et sibi retulimus discordiam¹²⁷ nobilium parium, imparium et consuetudinariorum predictorum qui nil voluerunt super dicto processu consulere, cognoscere vel iudicare, super quo firmam conclusionem caperemus. Et ipse dominus noster comes nobis iniunxit ne male contemptarentur, quod ipsos nobiles pares, impares et¹²⁸ consuetudinariorum ad dictam cognitionem faciendam iterum et de gratia speciali reassumeremus quos sic reassumpsimus. Et inde fuerunt regratiati dicto domino nostro comiti. Et primo interrogamus super ipsa cognitione Pantillionum Ioterii, deinde Anthoninum Vaudani et ceteros omnes tam pares quam impares et consuetudinariorum infrascriptos qui in eorum dictis et cognicionibus sic fuerunt discrepantes, differentes et¹²⁹ inconcordes quod, ut predictum est, nulla valida et sana conclusio inde sumi poterat per quam pridie cognoscere possemus. Idcirco nos dicti auditores, cognitores et commissarii reperientes viros nobiles Franciscum de Challant, dominum de Bossonens, dominum Boniffacium de Challant, dominum Fenicii, dominum Iohannem de Valesia milites, Iohannem de Challant, Roletum de Valesia, magnum Iohannem de Graczano, Anthonium¹³⁰ dominum castri Sancti Martini, Boniffacium de Graczano, Aymonetum de Turre de Graczano, Iohannem Archerii de Gignio, Iacobum de Sancto Petro, pares Vallis Auguste, Pantaleonum Ioterii, Anthonium Voudani, Nycoletum de

¹²⁵ *Dans la marge droite* : Proposita per procuratorem domini contra Legerium sive Leodegarium Gontardi et eius deffensores.

¹²⁶ *Dans la marge gauche* : Revisio defensorum dicti Leodegarii.

¹²⁷ *Dans la marge gauche* : Movetur discordia parium, imparium et consuetudinariorum.

¹²⁸ *Dans la marge gauche* : Vide bonitatem nimiam principis qui adhuc eos curat interpellare in decisione processus.

¹²⁹ *Dans la marge gauche* : Imparitas, discrepantia et differentia parium, imparium et consuetudinariorum.

¹³⁰ *Dans la marge gauche* : Nomina parium sedentium in cognitione.

Bocza, Iohannem¹³¹ Casei, Urbanum Nerii, Petrum de Castellario et Richardum de Pleo, sapientes et patrie Vallis Auguste consuetudinarios, nobiscum assistentes et premissorum occasione sedentes super dicta cognitione et sententia ferenda discordes et discrepantes ut prefertur. Qua propter dictus Petrus Alixini procuratorio nomine quo supra [29r] videns dictas discordiam, discrepantiam, singularitatem et¹³² differentiam inter dictos pares, impares et consuetudinarios causa premissa existentes, petiit instrumentum et requisivit dictas partes cum presenti causa a consuetudinis cognitioni abdicari. Deinde ad iuris cognitionem remicti dicens ita de consuetudine Vallis Auguste dicto casu fieri debere.

Quo procuratore audito, videntes etiam dictas discordantiam, discrepationem, singularitatem et differentiam¹³³ dictas partes cum presenti causa consuetudinis cognitione duximus abdicandi et ad iuris cognitionem et tractacionem duximus remictendi prout et ipse dominus noster comes ipsam causam iam heri remiserat pronunciacionem deffectu iure terminandam. Quibus omnibus sic factis nos auditores, cognitores et commissarii memorati pro tribunali more maiorum sedentes Deum et sacras scripturas oculis prehabentes nil de contingentia obmictentes sed servatis in talibus sollicitatibus opportunis Deique nomine invocato et dicentes « in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen ». Viso toto dicte inquisitionis processu et maxime XIII^{to} articulo dicti processus quem contra dictum Lagertinum inquisitum per tenorem dicti processus reperimus sufficienter fore probatum. Cuius articuli tenor sequitur in hec verba :

« Item super eo quod non obstante dicta preconizatione [*sic*] certi malefactores intraverunt dictam domum cum armis offensibilibus et ceperunt infra dictam domum panem, vinum, carnes et dictas carnes decoqui fecerunt infra ipsam domum et ibidem comederunt, biberunt et iacuerunt ipsa nocte et die crastina steterunt cum armis bibendo et comedendo de bonis existentibus infra dictam domum more obstili. Et veniens ipsa die XIII mensis ianuarii idem Henrietus locumtenens clamando ad hostium dicte domus dicens quod volebat facere executionem de certis [29v] malefactoribus existentibus intra dictam domum. Qui malefactores intus existentes responderunt eidem quod ipse non intraret intra dictam domum tenentes hostium dicte domus clausum et de intus appodiatum fustibus. Et illuc venientes homines civitatis Auguste cum armis et banderiis dicti loci qui intrare volebant dictam domum violenter. Tunc malefactores intra dictam domum existentes, metu

¹³¹ *Dans la marge gauche* : Nomina consuetudinariorum sedentium ut supra.

¹³² *Dans la marge droite* : Procurator domini petit in remissione processus a consuetudinis cognitione (?) abdicari et alio iure agnosci dicendo instrumento de consuetudine fieri debet.

¹³³ *Dans la marge droite* : Abdicatio cognitionis causa a cognitione consuetudinis et ad iuris decisionem [...].

dictorum hominum, apperierunt hostium dicte domus. Et cum idem locumtenens esset intra dictam domum, surrexit quidam malefactor et evaginavit quemdam ensem quem ferebat et de ipso ense iessit itus contra dictum locumtenentem causa ipsum percutiendi, vulnerandi et interficiendi et illud idem fecit contra Iaqueminum de Avisio procuratorem¹³⁴ dicti domini nostri comitis existentem cum dicto locumtenente ut per acta ipsius naturaliter apparebat ».

Visis eciam deffensionibus dicti Lagerii Gontardi inquisiti et omnibus aliis que dicte partes proponentes allegare voluerunt hinc et inde, actenta discordia dictorum parium, imparium et consuetudinariorum, per hanc¹³⁵ nostram diffinitivam sententiam dictum Lagerium Gontardi inquisitum condempnandum in hiis scriptis in personis eius deffensorum et ipsos deffensores deffensorio nomine eiusdem, mictigatis penis iuris in ducentis librarum monete cursibilis in Augusta¹³⁶ dicto domino nostro comiti dandum et solvendum, relegantes eundem Lagerium Gontardi per eandem nostram diffinitivam sententiam a tota Valle Augusta predicta per quinque annos proximos, lapsis prius decem diebus a data presencium numerandos et incohandos. Infra quos decem dies dictam Vallem Augustam absentet et exeat sub pena dictarum ducentarum librarum [30r] predictae monete cursibilis in Valle predicta totiens committenda quotiens contrarium fecerit, inhibentes eidem Lagerio inquisito sub pena aliarum ducentarum librarum ne dictam Vallem Augustam ab hinc reintret dictis quinque annis durantibus pro qualibet vice per eum committenda qua contrafaciet et dicto domino nostro comiti irremissibiliter applicanda. Data, lata et lecta fuit hec nostra publica sententia in domo episcopali Auguste in platea magna prope capellam die ultima mensis iulii anno domini millesimo quatercentesimo nono.

Per prefatos duos auditores.

[31r] UNDECIMA AUDIENTIA tenuta die martis penultima mensis iulii hora prime.

Dicta die et hora comparuit Petrus de Alissino procurator nomine domini nostri comitis contra Petrum de Chalant condominium Usselli et Sancti Marcelli non comparentem et ter proclamatum¹³⁷. Qui procurator petiit se revestire nomine dicti domini nostri comiti de feudo et feudis que dictus Petrus comes tenet tenere debet et tenere videtur a prefato domino nostro comite¹³⁸. Actentis tribus citationibus sibi

¹³⁴ *Dans la marge gauche* : Arma porrexit ictus ensis contra locumtenentem baillivi et procuratorem illustrissimi <domini>.

¹³⁵ *Dans la marge gauche* : Sentencia.

¹³⁶ *Dans la marge gauche* : Mitigatio penarum iuris in IIC librarum erga dominum et relegatur a tota Valle Augusta per quinque annos sub pena tociens [...].

¹³⁷ *Dans la marge gauche* : Petrus de Chalant contumax.

¹³⁸ *Dans la marge gauche* : Procurator domini petit se revestire de feudis.

factis et contumaciis contra ipsum obtentis, descriptis in instrumentis per me dictum Iohannem Balay, super hoc receptis que idem procurator in plena audientia legi postulavit et que per Iohannem Sapientis notarium et clericum civem augustensem lecta fuerunt in audientia predicta.

Sedente domino in audientia predicta et cum eo sedente domino episcopo augustense Francisco de Chalant, dominis Boniffacio de Chalant, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Valesia militibus, Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie, Hugonino domino de Chandeya, Derrioso de Valle Grumosa militibus, dominis Hugonardo Chaboudi, Guigone de Casibus, Iohanne Lagerti, legum doctoribus, Petro Maillaeti licentiatu in legibus, consiliariis domini nostri predicti, Iohanne de Chalant, Roletto de Valesia, Anthonio domini castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Humberto et Iacobo de Sancto Petro, Boniffacio de Montebello paribus, Vionino et Anthonio Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pantaleone Ioterii, Urbano Nery, Richardo de Plo, costumeriis et pluribus aliis costumeriis. Ipsi siquidem pares et costumerii supradicti, excepto domino Boniffacio de Chalant quem dominus interrogare non curavit [31v] dixerunt et cognoverunt petita per dictum procuratorem fieri debere et dictum procuratorem fore revestendum de feudo quod idem Petrus de Chalant condominus Usselli et Sancti Marcelli tenet a prefato domino nostro comite, actentis citationibus et contumaciis inde factis et obtentis contra eundem, lectis in plena audientia ut premittitur.

Deinde prefatus dominus noster comes de consilio predicti per suam sententiam pronunciavit et ordinavit dictum Petrum Alissini procuratorem suum fore revestendum de feudis que idem Petrus de Chalant tenet ab ipso domino nostro¹³⁹ Sabaudie comite, descriptis in confessione et recognitione dudum factis et ipsum procuratorem de eisdem revestivit mandando et precipiendo baillivo suo Vallis Auguste quod ipsum procuratorem suum mittat in realem possessionem ipsorum feudorum et ponat positumque teneat, tuheatur et deffendat. De quibus omnibus idem pocurator petiit et requisivit instrumentum¹⁴⁰ publicum sibi dari per me notarium infrascriptum. Actum in magna aula domus episcopalis Auguste, vocata de Cognia, presentibus Iohanne Malingio, Petro Amblardi, Iohanne Anancherio, Amedeo Reveyrie, Guigone de Revorea et Iacobo de Montefalcone testibus ad predicta vocatis et rogatis, quod instrumentum alibi notatum est magis ad plenum.

¹³⁹ *Dans la marge gauche* : Participato consilio cum paribus, imparibus et costumeriis, illustrissimus dominus pronunciavit procuratorem suum fore revestendum.

¹⁴⁰ *Dans la marge gauche* : Instrumentum.

Dicta die et coram eisdem testibus facta petitione per dictum procuratorem superius descripta, Franciscus¹⁴¹ et Iohannes de Chaland, dominus Boniffacius de Chaland, nomine suo et fratrum suorum, dixerunt et protestati fuerunt quod per aliqua si qua facta sunt seu fiant contra Petrum de Chaland, condominum Usselli et Sancti Marcelli in causa inquisitionali vertente in audientia coram prefato domino comite contra ipsum Petrum nullum preiudicium generetur in iuribus eorum eis pertinentibus ratione vicecomitatus Vallis Auguste. Producentes ad conservationem eorum iurium duas litteras que lecte fuerunt in audientia antedicta.¹⁴² Cui protestationi Petrus de Alissino procurator prefati domini [31v] nostri comitis non consensuit nisi quantum faceret pro domino sed omnino dissensuit de contrario protestando pro iuribus domini nostri comitis conservandis, petens litteras productas in actis inseri.

DUODECIMA AUDIENTIA tenuta die predicta penultima mensis iulii hora vesperorum.

Dicta die, hora vesperorum, domino sedente et aliis suis consiliariis, paribus et costumeriis supra in prima audientia diei presentis nominatis, cum eo sedentibus. Iohannes de Thora alias de Arenczo, deffensorio nomine Leodegarii Gontardi, assistentibus cum eo dominis Boniffacio de Chaland, Iohanne de Valesia, militibus, Francisco de Chaland, Iohanne de Chaland, Roletto de Valesia, Iohanne de Graczano, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, de sedibus audientie surgentibus, nominibus suis et nominibus aliorum parium terre Vallis Auguste, a quadam sententia hodie venerabile consilium domini nostri Sabaudie comitis in sua audientia inquisitionum lata sine consilio dictorum parium contra dictum Leodegarium. In plena audientia ipsius domini nostri comitis predicti pares et Iohannes de Thora nominibus quibus supra constituti sentientes se gravatos¹⁴³ [32v] appellaverunt ad prefatum dominum nostrum comitem viva voce, domino Petro Malliaeti licentiatum in legibus¹⁴⁴, procuratore phiscali comparente pro iure dicti domini protestante contra dictos pares et Iohannem de Thora, nominibus appellantes de pena temere appellancium.¹⁴⁵ Eadem die dominus noster predictus mandavit tolli munitam

¹⁴¹ *Dans la marge gauche* : Protestatio Francisci et Iohannis de Chaland ac domini Bonifacii et fratrum suorum de eorum iuribus ratione vicecomitatus Vallis Auguste et prodixerunt duas litteras.

¹⁴² *Dans la marge gauche* : Procurator domini non consensuit nisi instrumentum faceret pro domino et protestatio.

¹⁴³ *Dans la marge droite* : Pares et deffensores Leodegarii Gontardi appellant viva voce a sententia lata contra eundem Leodegarium.

¹⁴⁴ *Dans la marge gauche* : Procurator domini protestatur contra pares et deffensores de pena appellata.

¹⁴⁵ *Dans la marge gauche* : Sublatio munitionis domus Anthonii de Vacheria quia non est domus fortis nec habet iurisdicionem.

portam in domo Anthonii de Vacheria in audientia predicta, actento quod non est domus fortis et quod nullam habet iuridicionem.

DECIMA TERCIA AUDIENTIA tenuta die martis ultima mensis iulii predicti hora prime.

Dicta die ultima mensis iulii hora prime domino sedente in audientia, sedentibus eciam cum eo dicto episcopo augustensi, domino Iohanne de Balma, domino Valluffini qui nocte hesterna hic appulit de partibus Sabaudie veniens, Francisco de Chalant, dominis Boniffacio de Chalant, Humberto bastardo de Sabaudia et Iohanne de Valesia militibus, dominis Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie, Asperimontis domino, Hugone domino de Chandeyaco, Guichardo de Sancto Ternerio, Derrioso de Valle Grumosa militibus, dominis Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti, legum doctoribus, Petro Mallieti licentiatum in legibus, Henrico de Columberio, Heustacio Ciresie iurisperito, consiliariis domini prelibati, Iohanne de Chalant, Roletto de Valesia, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Iohanne de Graczano, Iohanne Archerii, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Monte Bello, paribus terre Vallis Auguste, Anthonio et Vionino Rulliardi, Iohanne Casei, Anthonio Vaudani, Pantaleone Ioterii, Urbano Neri et Richardo de Pleo costumeriis. Fuit productus per Petrum Alissini procuratorem dicti domini nostri comitis quidam processus inquisitionalis factus et formatus [33r] contra culpabiles de contentis in eodem pro certis criminibus pro quibus presentialiter detinetur Ybletus¹⁴⁶ Serriodi, condominus de Intro, qui fuit lectus in plena audientia. Quo lecto fuit petatum per dictum procuratorem domini ipsum Ybletum condemnari debere ad supportandum penam quam per consuetudinem portare meretur et meruit causis ex ipso processu resultantibus. Ex adverso vero comparuerunt Iohannes de Thora et Nicholetus de Bocza, deffensores et deffensorio nomine dicti Ybleti¹⁴⁷ producentes allegationes deffensorias dicentes, proponentes et allegantes ut in ipsis continetur. Post que dictus dominus noster comes causam predictam remisit coram auditoribus audientie inquisitionum coram quibus assignate¹⁴⁸ sunt dicte partes ad diem sabati proximam de mane ad comparendum coram dictis auditoribus et ad tradendum per dictos deffensores deffensionem dicti Ybleti et ulterius iuridice procedendo in eadem causa.

[33v] DECIMA QUARTA AUDIENTIA tenuta dicta die mercurii ultima Iulii hora vesperorum

¹⁴⁶ *Dans la marge droite* : Ybletus Serriodi condominus de Intro detentus quem procurator domini petit condemnari ad penam consuetudinis.

¹⁴⁷ *Dans la marge droite* : Deffensores exhibent allegationes deffensorias.

¹⁴⁸ *Dans la marge droite* : Remictum domino coram auditoribus inquisitionum.

Sedente domino et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi domino Iohanne de Balma, domino Valluffini, Francisco de Challant, domino Boniffacio de Challant, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Vallesia militibus, dominis Iohanne de Challant, Roletto de Vallesia, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Iohanne de Graczano, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, paribus, Guichardo Marchiandi cancellario Sabaudie, <domino> Asperimontis, Anthonio domino de Chandeyaco, Guichardo de Sancto Ternerio, Derrouso de Valle Grumosa, Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus, iudice Sabaudie, Iohanne Lagerti, Heustacio Ciresie, iudice Chablaysii, Petro Maillieti, procuratore phiscali, Guillielmeto de Challes, Henrico de Columberio, Iohanne de Fistilliaco, thesaurario Sabaudie, Anthonio Vionino Rulliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pataleone Ioterii, Urbano Nerii, Richardo de Plo, costumeriis.

Prefatus dominus noster comes omnes dietas [34r] presentis audientie continuavit ad diem veneris¹⁴⁹ proximam secundam instantis mensis augusti in prima audientia de mane.

DECIMA QUINTA AUDIENTIA tenuta die veneris secunda mensis augusti de mane.

Sedente domino in dicta audientia et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, domino abbate Sancti Michaelis de Clusa, domino Iohanne de Balma domino Valluffini, Francisco de Challant, domino Boniffacio de Challant, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Vallesia militibus, dominis Derrioso de Valle Grumosa, Hugonino domino de Chandeyaci, militibus, Hugoneto Chaboudi, Iohanne de Belloforti, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti, legum doctoribus, Petro Maillieti, licentiato in legibus, Guillelmo de Challes, Henrico de Columberio, consiliariis, Vionino, Anthonio Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pataleone Ioterii, Urbano Nerii, Richardo de Plo, costumeriis, Roletto de Valesia, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, paribus. Et pluribus aliis costumeriis.

In causa processus facti contra dominum de Nuns est assignatio facta ad aliam audientiam diei presentis, hora vesperorum.

[34v] DECIMA SEXTA AUDIENTIA tenuta dicta die secunda mensis augusti hora vesperorum.

Sedente domino in audientia et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi,

¹⁴⁹ *Dans la marge droite* : Continuatio dietarum.

domino Iohanne de Balma domino Valluffini, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Vallesia, Francisco de Challant, dominis Hugonardo Chaboudi, Derrioso de Valle Grimosa, Aymoneto domino Asperimontis, Hugonino domino de Chandeyaco, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti, Petro Mallieti, Guillemeto de Challes, Roletto de Vallesia, Theobaldo domino de Sarro et de Brissognia, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne Archerii, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne de Sancto Petro, Aymo de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, paribus terre, Vionino et Anthonio Rulliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Richardo de Pleo costumeriis. Et pluribus aliis costumeriis.

PROCESSUS factus contra Ybletum de Intro fuit productus in dicta audientia per Petrum Allissini procuratorem domini nostri Sabaudie comitis et de verbo ad verbum lectus. Et assignatio facta¹⁵⁰ Iohanni de Thora deffensori dicti Ybleti ad diem sabati crastinam, hora vesperorum et per dictum deffensorem dicendum et proponendum quid velit. [35r] Item fuit productus per dictum procuratorem domini quidem alius processus factus ad denunciationem Eymerici de Campo Laurenczali super¹⁵¹ pluribus criminibus, robariis, fidei corporis fractoribus, violentiis et pluribus aliis delictis pro quibus presentialiter detinentur in turre domini Anthonius de Avisio, Anthonius eius nepos, Iacobus de Nuns, Ybletus Serriodi. Petens idem procurator ipsum processum legi et ipso lecto ipsos tales detentos condemnari ad supportandum penam quam de consuetudine merentur supportare. Deinde interrogatus fuit Iohannes de Thora¹⁵² deffensor electus per dictos inquisitos si vellet assumere onus deffensionis dictorum inquisitorum qui dixit quod non. Et post fuit preceptum baillivo Vallis Auguste quod accedat ad dictos inquisitos¹⁵³ et eidem dicat quod eligerit deffensores quos voluerit dicens tamen non sint consiliarii domini qui sunt plures alii ydonei et dominus non vult quod sui consiliarii sint deffensores aliquorum et quod dicti deffensores per ipsos nominandi die crastina in prima audientia compareant huiusmodi omnes assumpturi.

DECIMA SEPTIMA AUDIENTIA tenuta die sabbati tertia augusti, hora prime.

Sedente domino et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi et domino Valluffini, domino Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Valesia militibus,

¹⁵⁰ *Dans la marge gauche* : Iohannes De Thora deffensor Ybleti de Intro assignatur ad cras ad proximam <diem>.

¹⁵¹ *Dans la marge droite* : Ad denunciationem Eymerici de Campo Laurenczali detinentur Anthonius de Avisio, Anthonius eius nepos, Iacobus de Nuns, Ybletus Serriodi.

¹⁵² *Dans la marge droite* : Iohannes de Thora noluit assumere onus deffensionis.

¹⁵³ *Dans la marge droite* : Mandatur baillivo quod notificat detentis ut eligant deffensores qui compareant die crastina dummodo non sint consiliarii domini.

Francisco de Chaland, dominis Hugonino domino de Chandeya, Asperimontis, Hugonardo Chaboudi, Iohanne de Belloforti, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti, Petro Mallieti, Guilielmo de Challes, Vionino Rolliardi, Anthonio Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Urbano Neri, [35v] Iohanne de Chaland, Roletto de Valesia, Theobaldo domino de Sarro et de Brissognia, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello.

Lecte fuerunt allegationes deffensorie Iacobi domini de Nuns¹⁵⁴ super processu facto ad denuciationem Iaquementi Ioriat, quibus lectis Petrus de Alissino procurator domini nostri comitis petiit terminum congruum sibi dari¹⁵⁵ ad dicendum contra testes et eorum dicta. Deinde fuit assignatus idem procuratorem ad diem lune proximam hora vesperorum ad dicendum¹⁵⁶ per dictum procuratorem domini quid et opponendum quid voluerit. Et interim Iohannes de Thora, Antonius de Vacheria et Nicholetus de Bocza deffensores ipsius domini de Nuns producant testes quos producere voluerint si sua putaverint interesse¹⁵⁷.

Dicta die in dicta audientia, presentibus quibus supra, Roletus de Valesia pro se, liberis suis et aliis quos perturbare posset, bona fide dedit reverendo in Christo patre fratre Petro episcopo augustensi fidem et fiduciam et bonis suis in manibus prelibati domini nostri Sabaudie comitis¹⁵⁸.

[36r] Dicta die dominus comes predictus precepit in plena¹⁵⁹ audientia Iohanni de Thora, Nycoletto de Bocza, domino Catellano de Ailliadio et domino Iohanni de Camelino qui sint deffensores Anthonii de Avisio, Anthonii eius nepotis, Iacobi domini de Nuns et Ybleti Seriodi qui huiusmodi deffensionis onus assumpserunt. Et¹⁶⁰ post hec assignati fuerunt ad diem lune proximam hora¹⁶¹ ad comparandum et dicere quid voluerint.

¹⁵⁴ *Dans la marge gauche* : Allegationes deffensorie domini de Nuns fuerunt lecte.

¹⁵⁵ *Dans la marge gauche* : Procurator domini petit terminum ad dicendum contra testes.

¹⁵⁶ *Dans la marge gauche* : Assignatur procurator domini ad dicendum ad lune.

¹⁵⁷ *Dans la marge gauche* : Interim defensores producant testes quos voluerint.

¹⁵⁸ *Dans la marge gauche* : Roletus de Valesia dedit episcopo fidem et fiduciam et bonis suis in manibus illustrissimi

¹⁵⁹ *Dans la marge droite* : Illustrissimus dominus iussit quatuor presentibus (?) nominatis qui sint defensores illorum de Avisio, Iacobi de Nuns et Ybleti Seriodi qui <deffensionis onus> assumpserunt.

¹⁶⁰ *Dans la marge droite* : Assignantur ad lune.

¹⁶¹ *Suit un espace blanc.*

Eadem die in presentia dominorum Iohannis de Balma domini Valluffini, Humberti bastardi de Sabaudia et Hugonardi Chaboudi, Gaspardus de Curiis¹⁶² fecit homagium prefato domino comiti in persona et fuit investitus per traditionem unius caneneti.

DECIMA OCTAVA AUDIENTIA tenuta dicta die tercia augusti hora vesperorum.

Sedente domino et cum eo sedentibus Iohanne de Balma domino Valluffini, Boniffacio de Chalant, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Valesia militibus, dominis Hugonardo Chaboudi, Asperimontis, Hugonino domino de Chandeya, Iohanne Lagerti, Petro Mallieti, Guillelmo de Challes, consiliariis domini, Anthonio Vionino Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Urbano Nerii, costumeriis domini, [36v] Iohanne de Chalant, Roletto de Valesia, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, paribus terre Vallis Auguste.

Petrus Allissini procurator domini nostri comiti requisivit contra Vuillermum Prahā et quosdam alios inquisitos¹⁶³ descriptos in processu facto ad denunciationem Eymerici de Campo Laurenczali petendo ipsos condempnari ad supportandum penam quam per consuetudinem portare merentur. Quibus inquisitis dati sunt deffensores Iohannes de Thora, Nycoletus de Bocza et Anthonius de Vacharia. Postque fuerunt assignati ad diem lune proximam, hora¹⁶⁴ vesperorum ad comparendum coram domino et ad faciendum deffensionem dictorum inquisitorum prout sibi viderint expedire.

DECIMA NONA AUDIENTIA tenuta die lune quinta augusti de mane.

Qua die sedente domino ibidem et cum eo sedentibus domino Iohanne de Balma domino Valluffini, domino Boniffacio de Chalant, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Valesia militibus et Francisco de Chalant domino de Bossonens, [37r] dominis Hugonardo Chaboudi, Asperimontis, Hugonino domino de Chandeya, Guigone de Calcibus, Petro Mallieti, Guillelmo de Challes, consiliariis domini, Iohanne de Chalant, Roletto de Valesia, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano

¹⁶² *Dans la marge droite* : Prestatio homagii per Gaspardum de Curiis.

¹⁶³ *Dans la marge gauche* : Contra Vuillermum Prahā et alios inquisitos ad denunciationem Eymerici de Campolorenczali.

¹⁶⁴ *Dans la marge gauche* : Defensores supradicti remictuntur ad lune ad faciendum eorum deffensionem.

seniore, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, Petro de Gignio, paribus terre, Vionino et Anthonio Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Urbano Nerii, costumeriis.

Petrus de Alissino procurator domini tradidit in causa¹⁶⁵ processus facti ad denunciationem Iaquemeti Ioriat contra Iacobum dominum de Nuns articulos contrarios ad quod probandum se petiit admitti. Assignati sunt¹⁶⁶ ad diem presentem hora vesperorum ad producendum testes hinc inde quos voluerint.

Item deffensores Anthonii de Avisio et Anthonii eius nepotis,¹⁶⁷ Iacobi domini de Nuns et Ybleti Seriodi sunt assignati ad diem crastinam de mane ad tradendum eorum deffensionem.

Et Petrus de Alissino pocurator dicti domini nostri comiti petiit ius dici super processu facto de certis criminibus et offensis factis in personam Iohannis de Rua familiarium eiusdem, pro quibus presentialiter detinetur Ybletus condominus de Intro attento quod Iohanni de Thora, Nycoletto de Bocza et Anthonio¹⁶⁸ de Vacharia fuit terminus assignatus ad faciendum deffensiones dicti Ybleti qui in processus lectus fuit. [37v] Quo¹⁶⁹ lecto idem procurator petiit ipsum Ybletum per dominum condempnari ad supportandum penam quam de consuetudine supportare meretur. Iohanne de Thora et Nycoletto de Bocza dicentibus ipsum Ybletum per dictum dominum nostrum comitem absolvi debere. Petentibus ambobus partibus per dominum ordinari, qui dominus nostrer¹⁷⁰ ipsum Ybletum de consilio supradictorum absolvit de contentis in dicta inquisitione ut in sententia ad plenum recepta per Iohannem Boubat secretarium domini.

VICESIMA AUDIENTIA tenuta dicta die lune quinta augusti hora vesperorum.

Sedente domino et cum ipso sedentibus dominis Iohanne de Balma, domino Valluffini, Boniffacio de Chaland, Humberto bastardo de Sabaudia, Iohanne de Valesia militibus, Derrioso de Valle Grumosa, Hugonino domino de Chaneyaco, Asperimontis, Hugone Chaboudi, Guigone de Calcibus, Iohanne Lagerti, Petro

¹⁶⁵ *Dans la marge droite* : Procurator produxit in processu ad denunciationem Iaquemini de Ioriat contra Iacobum de Nuns articulos contrarios.

¹⁶⁶ *Dans la marge droite* : Assignantur partes ad producendum testes hinc inde.

¹⁶⁷ *Dans la marge droite* : Defensores de Avisio, de Nuns, et Seriodi sunt assignati ad faciendum deffensiones.

¹⁶⁸ *Dans la marge droite* : Procurator domini petit super processu Ybleti Seriodi.

¹⁶⁹ *Dans la marge gauche* : Fuit lectus processu

¹⁷⁰ *Dans la marge gauche* : Dominus de consilio suorum supradictorum eiusdem Ybletum absolvit.

Mallieti, G. de Challes, consiliariis domini, Vionino et Anthonio Rolliardi, Anthonio Voudani, Urbano Nerii costumeriis, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Monte Bello, Petro de Gigno, paribus terre. [38r] Et quia nullus quicquid petere volens in dicta audientia comparuit licet Petrus de Alissino procurator domini pluribus vicibus proclamavit si aliquis esset qui a quoquam aliquando petere vellet in dicta audientia quod compareret coram dicto domino nostro comite ut suam petitionem porrigeret. Prefatus dominus noster comes a sede surrexit.

VICESIMA PRIMA AUDIENTIA tenuta die martis VI^{ta} mensis augusti hora prime.

Sedente domino in audientia predicta et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, domino Iohanne de Balma, domino Valluffini, domino Boniffacio de Chaland, domino Humberto bastardo de Sabaudia, domino Hugonino domino de Chandeya, Hugonardo Chaboudi, Guilielmo de Challes, Petro Mailleti consiliariis, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Montebello, Petro de Gigno, Vionino et Anthonio Rolliardi, Urbano Nerii, Richardo de Plo.

Prefatus dominus noster comes continuavit Iohanni de Thora deffensori Anthonii de Avisio et Anthonii eius nepotis [38v] certis¹⁷¹ de causis dietas presentis diei usque ad diem mercurii crastinam. Deinde auditis pluribus supplicationibus sibi traditis dominus de sede surrexit quia nullus aliqua petere volens comparuit in dicta audientia.

Dicta die de sero nulla fuit tenuta audientia per dominum nec eciam.

[39r] VICESIMA SECUNDA AUDIENTIA tenuta per dominum die septima mensis augusti, hora vesperorum quia de mane et sero precedenti nulle tenute fuerunt audientie.

Sedente domino in dicta audientia et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, domino Iohanne de Balma domino Valluffini, domino Boniffacio de Challant, Iohanne de Vallesia militibus, Francisco de Challant, dominis Derrioso de Valle Grumosa, Hugonino domino de Chandeyaco, Hugonardo Chaboudi, Petro

¹⁷¹ Dans la marge gauche : Illustrissimus dominus certis de causis continuavit dietas usque in crastinum.

Mailleti, Guillemeto de Challes, consiliariis domini, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Montebello, Petro de Gignio, Vionino et Anthonio Rulliardi, Urbano Nerii, Richardo de Pleo, costumeriis, Iohanne de Challant, Roletto de Vallesia, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano, Iohanne Archerii, Aymone de Turre, Boniffacio de Montebello, Petro de Gignio paribus terre et pluribus aliis costumeriis patrie in dicta audientia sedentibus, fuerunt tradite et porrecte <supplicationes> domino nostro comiti super quibus, ipsis lectis in dicta audientia, dominus providit et ordinavit prout sibi visum fuit tam de iure quam de consuetudine patrie fere providendo.

Presidentibus eciam in dicta audientia Lagerio Gontardi, Iohanne filio Roleti de Avisio, Iohanne de Castellario, Anthonio de Arculo, Nycoletto de Bocza, Iohanne de Thora.

Et post provisionem factam per dominum super dictis supplicatoribus nullo coram eo comparente quidquid petente dominus de sede surrexit.

[39v] VICESIMA TERCIA AUDIENTIA tenuta die iovis octava augusti hora vesperorum quia de mane nulla fuit tenuta audientia.

Sedente domino comite et cum eo sedentibus dominis episcopo augustensi et Valluffinii, Boniffacio de Challant, Humberto bastardo de Sabaudia et Francisco de Challant et dominis Derrioso de Valle Grumosa, Hugonino domino de Chandeyaci, Guichardo de Sancto Terнерio, Petro Maillieti, Guillemeto de Challes, consiliariis, Roletto de Vallesia, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Montebello, Petro de Gignio, paribus terre, Richardo de Pleo, Anthonio Ruliardi, Iohanne Casei, Vionino Roliardi, Anthonio Voudani, Urbano Nerii, costumeriis.

Prefatus dominus noster comes plures supplicationes sibi porrectas et lectas in dicta audientia audivit super quibus debitam provisionem fecit et post quia nullus aliquid petere volens in dicta audientia comparuit, dominus noster prefatus de sede surrexit.

[40r] VICESIMA QUARTA AUDIENTIA tenuta die veneris nona augusti de mane ante terciam.

Sedente domino et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, dominis Iohanne de Balma domino Valluffini, Boniffacio de Challant, Humberto bastardo de Sabaudia, dominis Hugone domino de Chandeyaco, Hugoneto Chaboudi, G. de Calcibus, Petro Maillieti, G. de Challes consiliariis, Vionino et Anthonio Roliardi,

Iohanne Casei, A. Voudani, Urbano Nerii, Richardo de Pleo costumeriis, Roletto de Vallesia, Anthonio, domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Sancto Petro, Boniffacio de Montebello, Petro de Gignio, Iohanne de Graczano, paribus terre Vallis Auguste.

Prefatus dominus noster comes precepit et iniunxit¹⁷² Richardo de Pleo, Iohanni Sapientis quod consulant Iohanni de Valleperga in causa per eum movenda contra dominum Iohannem de Vallesia.

DILATIO iuramenti facta super maiori etate quattuordecim annorum et pronuntiatio facta super maiori etate.

Dicta die Iohanninus filius condam Anthonii Tarditi dixit et proposuit¹⁷³ verum esse, loquens post Iohannem de Thora iuniorem cuius dictum idem Iohanninus habuit et habebat ratum, gratum et firmum melioramento sui consilii requirens sibi assignari et adiudicari probam et probacionem quam ipse Iohanninus facere intendit, sicut ipse habet quattuordecim [40v] annos completos et quod est maior in tempore quattuordecim annorum et quod sancta Dei evvangelia eidem Iohannino ministrentur. Qua proba assignata dicto Iohannino secundum patrie consuetudinem sanctisque Dei evvangeliis eidem ministratis, dixit dictus Iohanninus loquens post ipsum Iohannem de Thora eiusdem Iohannini consulens et advocatus prout infra¹⁷⁴: « Si Deus me iuvet et ista sancta Dei evvangelia ex relatu michi facto per matronos et matronas meos et meas, ego Iohanninus habeo quattuordecim annos completos et sum maiori in tempore quattuordecim annorum et hoc dico si Deus me iuvet et ista sancta Dei evvangelia ». Et peciit pronunciari eundem Iohanninum extra tutelam¹⁷⁵ et ad verificationem predictam produxit idem Iohanninus semper loquens post eius consulem et adnotatum per suos testes Anthonium Scalia de Bugella et Ottinum Villani qui Anthonius Scalia tenens manum suam dextram super sanctis evvangeliis dixit sic loquens post ipsum Iohannem de Thora: « Si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia Iohanninus filius Anthonii Tarditi hic presens et existens vicinus meus habet quattuordecim annos completos et in tempore est maior quattuordecim annorum et hoc dico si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia ». Item Ottinus Villani tenens manum super Dei sanctis evvangeliis dixit sic loquens

¹⁷² *Dans la marge gauche* : Illustrissimus iniunxit duobus costumeriis quod consulant Iohanni de Valleperga.

¹⁷³ *Dans la marge gauche* : Iohanninus filius Anthonii Tarditi petit se assignari ad faciendum probam super eius etatis.

¹⁷⁴ *Dans la marge gauche* : Forma iuramenti dicti Iohannini.

¹⁷⁵ *Dans la marge gauche* : Peciit pronunciari se esse extra tutelam.

post ipsum Iohannem de¹⁷⁶ Thora: « Si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia. Iohanninus Tarditi hic existens habet quattuordecim annos completos et est in tempore maior quattuordecim annorum et hoc dico si Deus me iuvet et per ista sancta Dei evvangelia ».

Quibus sic factis idem Iohanninus seu qui supra pro eo loquens dixit sic: « Inclite et excelse princeps et domine, vos vidistis [41r] probam et probacionem quas idem Iohanninus fecit sicut ipse habet quattuordecim annos completos et est maior quattuordecim annorum ». Quare ipse Iohanninus petiit seu qui supra pro eo loquens per dictum dominum comitem de consilio nobilium parium et consuetudinariorum patrie Vallis Auguste predictorum¹⁷⁷ ipsum Iohanninum pronunciari debere esse extra tutelam, quibus assignatione, adiudicatione, proba et requisicione sic factis habito per dictum dominum comitem maturo et diligenti consilio ut in talibus expedit cum et a prenominationis nobilibus paribus et consuetudinariis, prefatus dominus comes Dei nomine invocato de contingentibus nichil obmittendo signum sancte crucis faciendo de prenominationis consilio pronunciavit, diffinivit et declaravit ac sententiavit dictum Iohannem Tarditi esse extra tutelam et advoeriam.

Dicta die comparentibus coram prefato domino nostro comite in dicta audientia¹⁷⁸ Iohanne de Filey et Martino de Chalva de terra Cliti, producentes quendam processum et quasdam probationes per ipsos factas super tentis Andree de Canale et Martini de Syriam deffunctorum, petentes super ipsis eis per domini cognitionem factam de quam plurimis, conquirentes contra Iohannem Ternerii vicecastellanum Cliti, dicens ulterius idem Iohannes de Filey tentas dicti Andree de Canali condam sibi pertinere et dicens Martinus¹⁷⁹ tentas dicti Aymoneti de Syriam eciam ad eum pertinere asserebat, petentes ambo per dictum dominum nostrum comitem cognitionem fieri. Dicto Iohanne Ternerii vicecastellano Cliti pro iure ipsius domini ad¹⁸⁰ [41v] premissa respondente et dicente res et bona dicti Andree de Canali condam dicto domino nostro comiti pervenisse vigore cessionis sibi facte per Aymonetum de Syriam proximiorum agnatum dicti Andree cui Aymoneto tenta dicti Andree in solidum pertinebat, quem Aymonetum de Syriam assignatum per

¹⁷⁶ *Dans la marge gauche* : Anthonius Scallia de Bugella et Otinus Villani testes iuraverunt sub eadem forma quod erant annorum XIII et ultra.

¹⁷⁷ *Dans la marge gauche* : Illustrissimus dominus de consilio parium et imparium pronuntiavit dictum Iohanninum esse extra tutelam et avoeriam.

¹⁷⁸ *Dans la marge gauche* : Processus civilis contra castellanum Cliti.

¹⁷⁹ *Dans la marge gauche* : Petitio actorum.

¹⁸⁰ *Dans la marge gauche* : Revisio castellani Cliti.

ipsum vicecastellanum ad suam probam de dicta tenta facienda pro iustificacione iuris dicti domini nostri comitis, dictus Ioahannes dou Filey et Guillelmus eius filius ipsum Aymonetum de Syriam detinuerunt in uno solerio alias recart una nocte et duabus diebus sic quod non potuit dicta die assignata probare dictam tentam¹⁸¹ ad opus dicti domini nostri, sic privatum carcerem faciendo et iura dicti domini nostri comitis occupando. Sed quia ex post dictus Aymonetus de Syriam probavit tentam suam, prefatus dominus noster comes fuit de hereditate et bonis dicti Andree de Canali revestitus et ipse vicecastellanus fecit in predictis quod consuetudo postulat et requirit et dicta bona hereditaria dicti Andree de Canale. Ipse vicecastellanus nomine dicti domini nostri vendidit pro tercentis et XL quatuor florenis, de quibus dicto domino comiti computavit negans dicta bona dicti Andree de Canali dicti Iohanni de Filey pertinere. Quibus auditis prefatus dominus¹⁸² noster comes ipsas partes assignavit ad diem martis proximam de mane coram auditoribus suis inquisitionum iusticiam recepturas.

[42r] VICESIMA QUINTA AUDIENTIA tenuta dicta die veneris nona augusti hora vespereorum.

Sedente domino in audientia predicta et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, Valluffinii, Boniffacio de Chaland, Humberto bastardo de Sabaudia, militibus, dominis Hugonino domino de Chandeyaci, G. de Sancto Ternerio, Asperimontis, Hugoneto Chaboudi, Petro Maillieti, Guillelmeto de Challes, Vionino Anthonio Rolliardi, Iohannes Casei consiliariis, Anthonio Voudani, Urbano Nerii, costumeriis, Roletto de Vallesia, Iohanne de Graczano, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Sancto Petro, Iohanne Archerii, Boniffacio de Montebello, Petro de Gignio.

Dominus precepit Richardo de Pleo et Pantaleoni Ioterii¹⁸³ quod consulant hominibus Petri de Chaland.

Qui homines de Sancto Marcello videlicet Iaquemetus filius Michaelis Colini, Iohannes filius Iaquemeti Lanty, Martinus filius Aymoni Rabellioni, Bartholomeus Vunyant, Dominicus Gabellioni, Aymonetus filius Iohannis Bon, Marcellus filius

¹⁸¹ *Dans la marge gauche* : Allegat fecisse carceres procuratoris.

¹⁸² *Dans la marge gauche* : Assignantur partes ad iustitiam recipiendam coram auditoribus inquisitionum.

¹⁸³ *Dans la marge droite* : Illustrissimus dominus precepit duobus subnominatis quod consulant hominibus Petri de Chaland.

Petri,¹⁸⁴ Petri Pastorum, Marcellus de Plo, Iaqueminus de Prato Rayer, Iohannes filius Aymoneti Negri, Iohannes filius Oddonini de Canali, Iohannes Nochy, Iohannes filius Aymoni dou Moran, Iullianus filius Vuillermeti de Parella, Aymonetus gener Marcelli de Enchasa, [42v] Iohannes filius Iohannis dou Pra, Iohannes Cugnian, Laurencetus de Rean, Iohannes Palliet, Marcellus filius Iaquemini Girardi, Iohanneti filius Martini de Prato Rayer, Oddoninus dou Pasquier, Martinus de Rean, Ybletus et Franciscus de Chenitz, Michael dou Dro de Ray, Guillelmus de Enchasa, Laurencetus de Canali, Iohannes filius Petri Cognian, Petrus Perronini, Magnus Iohannes de Enchasa, Iohannes Cognian, Iohannes dou Pasqueron, Iohannes eius nepos, Iohannes Vullermodorum, Petrus Vullermodorum, Aymonetus de Pleo, Magnus Iohannes de Henchasa, Iordanus filius Vuillermeti Regis, Iohannes Pillet, Iohannes Berra, Iohannes Vuillermeti Bruni de Sessogny, Petrus filius quondam Iohannis de Iaye, Iohannetus Girardi de Sessogny, Iohannes de Trolio, Aymonetus Regis, Nycolinus de Trayl, Iohannes Blancheti de Sessogny, Perretus de Ples, Martinus de Iuenel, Aymonetus filius Iohannis Aymonis.

Et dicti Richardus de Plo, Pantaleon Ioterii eorum deffensores, cum ipsis ipsorum nominibus et totius communitatis Sancti Marcelli contra virum nobilem Petrum de Chaland. Dicentes et proponentes ipsi probi homines prenominati de Sancto Marcello seu dicti Pantaleon Ioterii nobilis et Richardus de Plo clericus, qui per dictum dominum¹⁸⁵ nostrum comitem dictis probis hominibus de Sancto Marcello fuerunt in consules concessi quorumcumque ipsi probi homines et ipsorum quilibet eorum nominibus et totius communitatis Sancti Marcelli ratum et gratum habuerunt melioramento eorum consilii, verum esse quod ipse nobilis Petrus de Chaland iam longo tempore ipsos comparentes indebite molestavit et adhuc molestat ad solvendum et tradendum eidem nobili Petro¹⁸⁶ servicia, census, tallias, auxilia et alia tributa in argento debita ad monetam excessivam pro eo quia ab eisdem recuperavit et ipsos graviter compulit [43r] ad solvendum pro duobus solidis servicii quatuor solidos demptis tribus denariis monete cursibilis per Vallem Augustam et pro duobus solidis tallie, auxilii vel alterius tributi, tres solidos monete cursibilis predictae et sic faciendo de singulis tributis, ex quibus indebitis exactionibus et molestiis fuerunt et sunt contra Deum et iusticiam multipliciter gravati. Cum ipsi semper prestaverunt et adhuc prestant et se offerunt solvere eidem Petro servicia et quecumque alia tributa sibi debita prout officarii domini nostri predicti et alii domini Vallis Auguste eorum

¹⁸⁴ *Dans la marge droite* : Nomina comparentium.

¹⁸⁵ *Dans la marge gauche* : Petitio seu querela hominum de Sancto Marcello contra Petrum de Chaland.

¹⁸⁶ *Dans la marge gauche* : Petrus de Chaland exigebat tributa et usagia ad monetam excessivam.

servicia et alia tributa recuperant secundum ipsorum assagiorum continenciam et tenorem. Quare petierunt ipsi probi homines seu predicti Pantaleon et Richardus pro ipsis loquentes ut supra eidem Petro quatenus a dicta tali generi exactionis dictorum serviciorum et usagiorum desistere velit et de recuperatis per ipsum ultra predicta debita dictis hominibus restituere. Supplicantes eidem domino nostro comiti humiliter quatenus predicta sibi facere fieri et eidem Petro silentium in premissis imponere dignaretur. Et hoc pro prima dieta seu tali qualis esse deberet fidem facientes de remissione facta per auctores causarum nostrarum civilium per litteram ab eisdem emanatam per Humbertum de Rivo signatam accusantes contumaciam dicti Petri. Inde proclamato ipso Petro¹⁸⁷ in dicta audientia et expirata hora debita ut moris est ipso nemine comparente dicti comparentes licentiatii pro prima vice recesserunt. Quibus licentiatii, requisierunt humiliter dictum Petrum adiornari debere ibidem in dicta audientia ad diem lune proxima coram domino in eius audientia ad instantiam dicte communitatis pro secunda die seu tali qualis esse deberet, quod fieri ordinavit idem dominus nostrum comes.

[44r] VICESIMA SEXTA AUDIENTIA tenuta die lune duodecima mensis augusti hora vespereorum qui de mane nulla fuit tenuta audientia.

Sedente domino et cum eo sedentibus in ipsa audientia domino episcopo augustensi, Iohanne de Balma domino Valluffini, Boniffacio de Challant, Humberto bastardo de Sabaudia, dominis Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie, Asperimontis, Hugonardo Chaboudi, Hugonino domino de Chandeyaco, Iacobo Sostionis, Iohanne Lagerti, Petro Mallieti, Guichardo de Sancto Ternerio, Guillemeto de Challes, Richardo de Pleo, Anthonio Rolliardi, Vionino Rolliardi costumeriis, Anthonio Voudani, Urbano Nerii, Iohanne Casei, Iohanne de Chaland, Roletto de Vallesia Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano, Iohanne Archerii, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, Petro de Gignio, paribus terre in patria Vallis Auguste.

Petrus Alissini procurator et procuratorio nomine dicti domini nostri¹⁸⁸ comitis protestatus fuit pro causa sequenti de iuribus domini, presentibus Georgio condomino Feruczasci, Iohanne de Anancherio et Guigone de Revorea.

[44v] CONTUMACIA data contra predictum Petrum de Chaland citatum ad instantia dictorum hominum de Sancto Marcello.

¹⁸⁷ *Dans la marge droite* : Petro de Challant contumace et non comparente licentiantur.

¹⁸⁸ *Dans la marge droite* : Protestatio procuratoris illustrissimi domini.

Anno domini millesimo quatercentesimo nono, die duodecima mensis augusti, virtute citationis hic annexe comparuerunt in audientia nostra coram nobis, Amedeo Sabaudie comite, probi homines de Sancto Marcello, in memoriali hic annexo nominati, suis et quorum aliis nominibus, una secum Pantaleone Ioterii et Richardo de Pleo eorum consilibus, dicentes, proponentes, petentes, exponentes, implorantes et requirentes prout alias fecerunt et dicto hic annexo memoriali continetur et hoc pro secunda die seu pro tali quales esse debent fidem facientes de dicta citatione per litteras a nobis emanatas manu dilecti secretarii domini Iohannis Balay signatas. Accusantes contumaciam predicti Petri de Chalant contra quem comparuerunt. Unde proclamato¹⁸⁹ ipso Petro in dicta audientia et expectata hora debita ut moris est ipso iure comparente, dicti comparentes per nos licentiati pro secunda vice recesserunt. Quibus licentiatis requisierunt humiliter ipsum Petrum ibidem in dicta nostra audientia adiornari debere ad diem martis crastinam hora vesperorum coram nobis in dicta nostra audientia ad instantiam dicte communitatis de iustitia reversura et hoc pro tertia die seu tali qualis esse debebit. Datum et cetera.

[45r] VICESIMA SEPTIMA AUDIENCIA tenuta die martis XIII mensis augusti hora vesperorum quia de mane nulla fuit tenuta audientia.

Sedente domino in dicta audientia et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, domino Iohanne de Vallesa, domino Vallussini, domino Ludovico de Buyl, dominis Guichardo Marchiandi, cancellario Sabaudie, Hugonino domino Chandeyaci, Hugonardo Chaboudi, Petro Mallieti, Guillelmo de Challes, consiliariis domini, Iohanne de Challant, Roletto condomino Valesie, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Anthonio domino castri Pontis Sancti Martini, Iohanne de Graczano seniore, Iohanne Archerii, Aymone de Turre, Iohanne de Sancto Petro, Boniffacio de Graczano, Boniffacio de Montebello, paribus terre in patria Vallis Auguste, Vionino et Anthonio Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pantaleone Ioterii, Urbano Nerii, Richardo de Pleo, costumeriis.

Nycoletto de Bocza, deffensori Iacobi domini de Nuns,¹⁹⁰ assignatio est facta in causa processus Iaquemeti de Ioria ad diem crastinam de mane, quam assignationem notificat idem Nycoletus Anthonio de Vacharia deffensori eciam dicti domini de Nuns.

[45v] Dicta die comparuerunt homines de Sancto Marcello superius in aliis

¹⁸⁹ *Dans la marge gauche* : Petri de Chalant contumax reputatur et conceditur tertia citatio.

¹⁹⁰ *Dans la marge droite* : In causa domini Iacobi de Nuns assignatio eius defensoris ad diem crastinam et notificatio domino de Vacheria condefensori domini de Nuns.

duabus proximis audientiis nominati seu Pantaleonus Ioterii et Richardus de Pleo pro ipsis dicentes, petentes et requirentes ut alias.

Quibus auditis dominus noster comes predictus¹⁹¹ ordinavit quod casu quo dictus Petrus de Chaland hoc ratificare voluerit quod ipse Petrus reciperat ab eisdem hominibus, usagia sua de quibus superius fuit facta mentio prout alii domini de Chaland.

Quibus sic ordinatis, comparuit Petrus Alexinii¹⁹² procurator et procuratorio nomine dicti domini nostri qui predictae ordinationi minime consensit sed de iuribus ipsius domini nostri extitit sollempniter protestatus.

Eadem die in dicta audientia fuit lata sententia diffinitiva contra Nycodinum Lostan ad instanciam Hugoneti Carneys et fratrum suorum cuius tenor sequitur in hec verba:

« In nomine Dei amen. Anno eiusdem Domini millesimo quatercentesimo nono, die tresdecima mensis augusti, comparentibus¹⁹³ coram nobis Amedeo Sabaudie comite in audientia nostra, presentibus pluribus paribus et consuetudinariis patrie nostre Vallis Auguste, Hugoneto Perrerio et Iohannodo filiis Rolini Varineys nominibus suis et nomine Iohannis Varineys eorum fratris et nomine dicti Rolini eorum patris ex una parte et Nycondo Lostan ex alia parte. Cum inter dictas partes questiones verterentur et diu in litigiis tam coram officiali augustensi quam coram baillivo nostro Vallis Auguste quam coram iudice causarum appellationum [46r] Sabaudie comitatus quam pluribus aliis amicabiliter verse forent super eo quod dictus Nycondus dicebat et proponebat contra dictos patrem et filios. Quod Iohannes Lostan civis Auguste pater quondam ipsius Nycondi ad finacionem et remissionem Nicolerii dicti Solario de Lydes, habitatoris Auguste, infeudavit Iohannem naturalem de Bocza ad opus sui vel cui dare vel alicui alienare voluerit semel et plures ad rectum feudum perpetuo et successoribus et suis heredibus utriusque sexus. Et cui eciam dare voluerit de certis rebus, domibus et possessionibus facientibus in nostro domino de Gignio loco dicto Croux pro quindecim librarum bone monete cursibilis Auguste de censu annuatim in festo sancti Michaelis, duobus denariis servicii annuatim solvendis dicto Iohanni Lostan et suis ut predicta constare

¹⁹¹ *Dans la marge gauche* : Illustrissimus dominus ordinavit quod si Petrus de Chaland ratificare voluerit recuperet ab heredibus suis usagia de quibus disceptatur prout alii de Chaland.

¹⁹² *Dans la marge gauche* : Procurator domini non consensit sed protestatur de iuribus domini.

¹⁹³ *Dans la marge gauche* : Summa quam Nycodus Lostan legat in audientia per illustrissimum dominum.

asserit publico instrumento recepto per Petrum Gontereti Pecolerii notarium, sub anno domini millesimo tercentesimo sexagesimo nono, die XIX mensis octobris. Et quod subscriptus Bartholomeus frater dicti Iohannis naturalis de Bocza de eisdem rebus infeudavit dictum Rolinum dictum Varineys de Lunigiana modo predicto et pro quindecim libris dicte monete currentis dicto anno millesimo tercentesimo sexagesimo nono, die XIX mensis octobris de censu et duobus denariis servicii annuatim solvendis ipsi Nycondo pro dicto Batholomeo dum idem Rolinus teneret dictum feudum prout predicta infeudatio continetur in quodam alio instrumento recepto per Martinum de Canpolorenczali notarium, anno Domini millesimo tercentesimo octuagesimo septimo, die nona aprilis. Deinde ipse Bartholomeus ad finacionem dicti Rolini dictum feudum et res feudales dederit et concesserit in perpetuum ad rectum feudum et quicquid iuris habebat in eisdem Hugoneto filio ipsius Rolini recipienti nomine suo et nomine Perradi Iohannodi et Iohannis fratrum pro usagiis omnibus, [46v] censibus et tributis pro dictis rebus feudalibus debentibus tam domino dicti feudi quam aliis personis prout predicta constat publico instrumento recepto per Iohannem Sapientis notarium, sub anno Domini millesimo tercentesimo nonagesimo tercio, die duodecima mensis februarii. Quibus infeudationibus, traditionibus et concessionibus mediantibus, dictus Nycondus petebat sibi solvi per dictos Rolinum Varineys et eius filios pro tempore preterito et futuro dictas quindecim libras monete currentis videlicet de moneta que currebat in Valle Augusta in anno millesimo tercentesimo sexagesimo nono prime infeudationis predictae. Cuius monete tunc currentis dicebat idem Nycondus viginti sex solidos valere unum florenum iannuinum vel ducatum, de qua moneta tunc currente ad valorem predictum quod viginti sex solidi valeant unum florenum ducatum petebat idem Nycondus per dictos patrem et filios annis singulis tam pro tempore preterito quam futuro, dictas quindecim libras annuales sibi solvi asserendo ipsum Rolinum patrem dum tenuerit dictas res feudales, ipsas quindecim libras annuales ad valorem predictum sic solvisse. Dictis fratribus nominibus quibus supra respondentibus ad predicta se paratos fore dictas quindecim libras annuales monete currentis videlicet de moneta nostra nunc cursibili in patria nostra Vallis Auguste solvere dicto Nicondo, dicentes dictam monetam nostram et non aliam esse et fuisse cursibilem in patria nostra Vallis Auguste quatráginta annis proximo lapsis ac salvis pluribus et de nostra moneta cursibile dictas quindecim libras annuales debere et non ad valorem florenorum iannuinorum vel ducatorum sed dumtaxat ad valorem florenorum nostrorum et florenorum Regine [47r] qui spacio temporis supradicti valuerunt de dicta nostra moneta cursibili duodecim denariorum grossorum. Et si reperiat dictum Rolinum eorum patrem ad maiorem valorem ipsam quindecim libras annuales dicto Nycondo solvisse, hoc fuit sine causa mediantibus indebitis vexationibus dicti Nycondi quibus idem Rolinus resistere non poterat. Tandem dicte

partes earum spontanee voluntatibus super predictis omnibus et singulis hinc inde petitis, responsis et replicantis se submiserunt summarie cognitioni nostri consilii nobiscum residentis prout constat litteris a nobis emanatis. Datis Auguste die duodecima huius mensis augusti, manu dilecti secretarii, Iohannes Balay signatis ». Et que omnia cum processibus dudum ventilatis ad nos de consensu dictarum parium adiornamus¹⁹⁴. Quas prefatus comes protestacione tamen facta per dilectum procuratorem nostrum Vallis Auguste Petrum Alexini quod sequens ordinatio nobis et nostris nocere et preiudicare non possit in recuperatione servitorum et aliorum tributorum nobis in dicta patria nostra Vallis Auguste quovismodo debitorum nobis et nostris semper salva et vigore super hiis nobis per partes ipsas attribuite potestas, visis per nostros consiliarios infrascriptos actis dictarum causarum inter dictas partes hucusque ventilatarum et petitionibus factis per dictum Nycodinum. Et lectis tenoribus instrumentorum receptorum super infeudationibus predictis lingua romana in plena audientia. In qua intererant Franciscus de Chalant, Roletus de Valesia, dominus Gotoffredus de Chalant, Theobaldus de Montagniac dominus Sarri et Brissognie, Anthonius dominus castri Sancti Martini, Iohannes de Graczano, Iohannes Archerii, Aymonetus de Turre, Iohannes de Sancto Petro, Boniffacius de Graczano et Boniffacius de Montebello pares terre in patria nostra Vallis Auguste. [47v] Vioninus et Anthonius Roliardi, Iohannes Casei, Anthonius Voudani, Pantaleon Ioterii, Urbanus Nerii et Richardus de Plo consuetudinarii. Habitoque super hiis maturo consilio cum maiori parte dictorum parium, imparium et sapientum costumeriorum patrie nostre Vallis Auguste in nostra audientia presentium ac in quorum presencia dicta instrumenta infeudationum fuerunt lecta pro tribunali in dicta audientia more maiorum sedentes. Dei nomine invocato preposito signo sancte crucis per hanc manum in hiis scriptis diffinitivam formam dicimus, declaramus et finaliter pronunciamus dictos fratres nominibus predictis et suos heredes et successores tenentes dictum feudum tam pro tempore preterito quam futuro dicto Nycondo et suis heredibus et causam ab eo in posterum habituris solvere teneri et solvi debere dictas quindecim libras annuales de moneta nostra nunc currente et cursibili in futurum anno quolibet et non ultra. Cuius monete decem denarii grossi valeant unam libram dicte monete augustensis et viginti quattuor solidi monete augustensis valeant et valeant in futurum unum de nostris florenis parvi ponderis. Et ipsos patrem et fratres ad plus non tenere dicto Nycondo per tenorem infeudationum predictarum. Et dictum Nycondum tam pro tempore preterito quam futuro recipere et exigere debere a dictis fratribus et eorum heredibus pro dictis quindecim libris annualibus de moneta nostra nunc currente, et que in futurum cursibilis erit in patria

¹⁹⁴ La phrase Et que...adiornamus a été ajoutée par la suite avec un signe de rappel.

nostra Vallis Auguste, communiter inter mercatores, viginti solidos pro libra [48r] et non ultra. De quibus omnibus dicte partes nostras testimoniales litteras petierunt sibi dari quas eisdem tenore presencium duximus concedendas mandantes presencium tenore baillivo castellanis et ceteris officiariis nostris Vallis Auguste qui nunc sunt et qui pro tempore futurum vel eorum locatenentes et cuilibet eorundem ad quos presentes nostre littere pervenerunt seu presentate fuerunt quatenus finacionem, procuracionem et declarationem nostras presentes tenerint et observent in nulloque contrafaciant vel opponant sed ipsas partes faciant pro preterito et futuro tempore inviolabiliter observari die et anno supra in principio scriptis.

Alie vero cause et diete continueate sunt ad diem mercurii crastinam. Ad iddem [*sic*].

VICESIMA OCTAVA AUDIENTIA tenuta die decima quarta dicti mensis augusti de mane vigillie assumptionis beate Marie.

Sedente domino et cum eo sedentibus dominis episcopo augustensi, Iohanne de Balma, Iohanne domino Vallussini, Bonifacio de Challant, Ludovico de Grimaldis et Marchiando, cancellario Sabaudie, Hugonino domino Chandeyaci, Hugonardo Chaboudi, Iacobo Sestionis, Guigone de Calcibus, Iohanne Langereti, Petro Mallieti, Guichardo de Sancto Ternerio, Guillelmeto de Challes, Iacobo de Fistilliaco, thesaurario Sbaudie, consiliariis domini, [48v] Roletto de Valesia, Vionino et Anthonio Roliardi fratribus, Theobaldo de Montagniaci domino Sarri et Brissognie, Iohanne Casei, Anthonio Voudan, Iacobo domino de Nuns, Pantaleone Ioterii, Iohanne de Graczano, Urbano Nerii, Iohanne Archerii, Richardo de Pleo, consuetudinariis, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Montebello, paribus.

Petrus Alexini procurator et procuratorio nomine prefati domini nostri Sabaudie comitis in Valle Augusta produxit quemdam processum¹⁹⁵ factum ad denunciationem Margarite filie domini Henrici domini de Quarto quondam, quo inculpati sunt Hugonetus et Martinus Tarida detenti in turre domini. Castrum Brissognie, quod quondam fuit dicti domini Henrici domini de Quarto productive tradidisse et expedisuisse domino Ybleto de Chalant domino Montis Ioveti, quem processum legit, peciit idem procurator, et qui fuit lectus in presentia domini nostri comitis prefati in plena audientia.

Deinde comparuerunt dompnus Iohannetus, filius dicti Martini capellanus, et

¹⁹⁵ *Dans la marge gauche* : Contra Hugoninum et Martinum Taride detentos.

Bartholomeus Tarida, eorundem¹⁹⁶ Hugonini et Martini fratrum, et Bartholomeus, filius naturalis ipsius Hugonini, et Iaquetus Tarida, eorum nepos, qui petierunt et supplicaverunt eidem domino nostri comiti nomine dictorum deffensorum eis dari et continuum congruum assignari [49r] ad ipsas eorum deffensiones faciendas. Et dictus dominus noster Sabaudie comes dictis captivis seu dictis comparentibus eorum nomine dedit et ordinavit ac concessit in deffensores ipsorum inquisitorum Anthonium condominium de Avisio seniore, Nycoletum¹⁹⁷ de Bocza, dominum Henricum de Comba et dominum Iohannem de Camelino legum doctores. Fuerunt assignati ad diem sabbati proximam XVII mensis augusti ad eorum deffensiones faciendas si quas facere velint.

Deinde omnes alie diete continuate seu remisse fuerunt per eundem dominum ad diem veneris proximam de mane ad se comparendum et procedendum.

VICESIMA NONA AUDIENTIA tenuta die sabbati XVII mensis augusti, hora vesperorum ad quam fuerunt omnes diete a diebus XIII et XIII huius mensis prorogate eciam ob honorem assumptionis beate Marie die iovis proxime preterita et die veneris hesterna ob honorem sancti Theodoli similiter.

Sedente domino et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, Iohanne de Balma domino Valluffini, Boniffacio de Challant, Humberto bastardo de Sabaudia, Ludovico de Gramaldiis et Iohanne de Valesia et dominis [49v] Guichardo Marquiandi, cancellario Sabaudie, Hugonino domino Chandeyaci, Hugonardo Chaboudi, Iacobo Sostrionis, Iohanne Langerii, Petro Mallieti, Guillelmo de Challes, Henrico de Columberio consiliariis domini nostri comitis, Francisco de Chalant dominis Amedeo de Chalant, Roleto de Valesia, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, Iacobo domino de Nuns, domino Gottofredo de Chalant, Anthonio domino castri Sancti Martini, Iohanne de Graczano, Iohanne de Sancto Petro, Boniffacio de Graczano, Iohanne Archerii, paribus terre, Anthonio de Avisio, Vionino et Anthonio Rolliardi, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pantaleone Ioterii, Urbano Neri, Richardo de Pleo, consuetudinariis.

Eymericus¹⁹⁸ de Campo Lorenczali produxit supplicationem contra Iohannem

¹⁹⁶ *Dans la marge gauche* : Filii et agnati detentorum petunt eo providere de defensoribus

¹⁹⁷ *Dans la marge droite* : [...] illustrissimus pro defensoribus captivorum de Anthonio de Avisio seniore, Nicholeto de Bocza, Henrico de Comba et domino Iohanne de Camelino et fuerunt assignati ad faciendum defensiones.

¹⁹⁸ *Dans la marge gauche* : Eymericus de Campo Lorenczali contra Iohannem de Challant produxit supplicationem.

de Chalant petens ut in ipsa continetur et dominus Iohannes de Chalant petens diem appensamenti et assignationem¹⁹⁹ ad diem lune proximam de mane in prima audientia pro die appensamenti.

[50r] Dicta die²⁰⁰ dominus Amedeus de Chalant, Anthonius de Avisio et Ybletus condominus de Intro iuraverunt corporaliter super evvangeliis Dei sanctis domino fideliter et bene consulere in eius audientiis.

Dicta die Petrus Alissini procurator domini citavit Petrum de Chalant²⁰¹ ad diem lune proximam visurum declarationem certarum penarum per eum commissarum ut per instrumentum inde receptum per Iohannem Balay secretarium domini.

Item eadem die dictus Petrus Alissini citavit et assignavit²⁰² dominum Iohannem et Roletum de Valesia ad diem lune proximam de mane ad audiendam ordinationem domini super actis cause castri de Hereris.

Anno quo supra die dominica XVIII augusti dominus noster Sabaudie comes precepit et mandavit omnia castra et fortalicia que tenebantur ad manus suas expediri et restitui dominis quorum erant, inde est copiata littera una tercio folio sequenti XIX augusti²⁰³.

TRIGESIMA AUDIENTIA tenuta die lune hora vesperorum.

Sedente domino et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, domino Iohanne de Balma, domino Valluffini, domino Boniffacio de Chalant, domino Humberto bastardo de Sabaudia, domino Ludovico de Grimaldiis,²⁰⁴ Francisco de Chalant, domino Amedeo de Chalant, domino Guichardo Marquiandi cancellario Sabaudie et Aymone domino Asperimontis, domino Hugone Chaboudi, Iacobo Sestionis, Guigone de Calcibus, Petro Mallieti, Guillelmo de Challes, [50v] domino Iohanne de Valesia, Roletto de Valesia, Iohanne de Chalant, Iacobo domino de Nuns,

¹⁹⁹ *Dans la marge gauche* : Assignatio ad lune pro die appensamenti.

²⁰⁰ *Dans la marge droite* : Iuramentum prestitum illustrissimo per dominos Amedeum de Challant, Anthonium de Avisio et Ybletum de Intro de consulere in eius audienciis.

²⁰¹ *Dans la marge droite* : Petrus de Challant citatus visurus declarationem penarum per ipsum commissarum.

²⁰² *Dans la marge droite* : Citantur Iohannis et Roletus de Valesia ad lune audituri ordinationem super actis cause de Hereriis.

²⁰³ *Dans la marge droite* : Illustrissimus mandat castra et fortalicia restitui.

²⁰⁴ *Effacé* : domino.

Gottofredo de Chalant, Iohanne de Graczano, Iohanne de Sancto Petro, Aymoneto de Turre, Petro de Gignio, paribus, Anthonio de Avisio, Ybleto de Intro, Vionino et Anthonio Rolliardi fratribus, Iohanne Casei, Anthonio Voudani, Pantaleone Ioterii, Richardo de Plo, consuetudinariis.

Petrus Alissini, procurator domini nostri comitis iamdicti in plena audientia citavit Petrum²⁰⁵ de Chalant ad diem crastinam hora vesperorum prout iam citatus fuerat ut per instrumentum manu Iohannis Balay secretarii ipsius domini receptum.

In causa Iohannis Magnini et Georgii condomini Ferruczasci reus fuit absolutus per dominum et silentium impositum actori de consilio parium.

Dicta die Petrus Alissini procurator domini assignavit Iohanni de Thora²⁰⁶, Anthonio de Vacharia, Nycoletto de Bocza deffensoribus Iacobi domini de Nuns ad diem crastinam hora vesperorum ad audiendum ordinationem super processibus factis contra ipsum dominum de Nuns.

Ipsa die dictus Petrus Alissini procurator domini²⁰⁷ proposuit contra Iohannem de Graczano, Aymonetum de Turre, Boniffacium de Graczano, Boniffacium de Rivo et Boniffacium de Montebello dicens quod homagia petita ab eisdem per dominum sibi domino nostro pertinent, qui assignatus est ad diem mercurii hora vesperorum.

[51r] Dicta die Vioninus Rolliardi et Iohannes de Thora dati sunt²⁰⁸ pro consultatis domino Amedeo de Chalant predicto dicenti quod homagia predicta a prenominate per eundem dominum nostrum comitem petita, eidem domino Amedeo pertinent, qui etiam assignatus²⁰⁹ fuit ad diem mercurii hora predicta ad dicendum et proponendum que voluerit.

Post que²¹⁰ Iohannes de Graczano predictus confessus fuit quod est homo

²⁰⁵ *Dans la marge gauche* : Citatus Petrus de Chalant ad instanciam procuratoris domini.

²⁰⁶ *Dans la marge gauche* : Defensores Iacobi de Nuns assignantur ad diem crastinam hora vesperorum audituri ordinationem domini.

²⁰⁷ *Dans la marge gauche* : Procurator domini dicit homagia petita ab istis quinque per dominum eidem pertinere.

²⁰⁸ *Dans la marge droite* : Consilarii dati domino Amedeo de Challant per dominum, dicenti dicta homagia eidem pertinere.

²⁰⁹ *Dans la marge droite* : Assignatur ad diem predictam.

²¹⁰ *Dans la marge droite* : Iohannes de Graczano confitetur se esse hominem illustrissimi melius quam alteri.

prefati domini nostri comitis melius quam alteri domino privilegio libertatis, de quibus predictus procurator petiit instrumentum. Presentibus Iohanne Boubat, Iohanne Vicini et Humberto de Rivo secretariis. Et prius confessus fuit idem Iohannes de Graczano quod fecerat²¹¹ homagium domino Aymoni comiti Sabaudie quodam ita sunt quinquaginta anni lapsi.

TRIGESIMA PRIMA audientia tenuta die martis vigesima mensis augusti hora vesperorum.

Sedente domino et cum eo sedentibus domino episcopo augustensi, Guichardo Marquiandi, cancellario Sabaudie, Anthonio de Fusco, Valluffini, Bonifacio de Chalant, Humberto bastardo de Sabaudia, Amedeo de Chalant, Hugonino domino Chandeyaci, Hugo Chaboudi, Iacobo Setionis, Guichardo de Sancto Ternerio et Petro Mallieti, consiliaris, [51v] Francisco de Chalant, domino Iohanne de Valesia, Iohanne de Chalant, Roletto de Valesia, Theobaldo domino Sarri et Brissognie, domino Gotofredo de Chalant, Iohanne de Graczano, Iohanne Archerii, Aymoneto de Turre, Boniffacio de Montebello, Iohanne de Sancto Petro, Petro de Gignio, paribus terre vallis Auguste, Pantaleone Ioterii, Anthonio Rolliardi, Anthonio Voudani, Urbano Nerii, Richardo de Pleo, consuetudinariis.

Dominus precepit litteram attestationis de consuetudine approbata tempore domini comitis Aymonis incipiente: « Si quis vassallus ».

Dicta die Petrus de Chalant submisit se nomine domini nostri comitis in plena audientia in qua auditione prefatus dominus noster comes in suam manum dictum Petrum recepit super processibus in eum factis.

[52r] Eadem die Franciscus de Chalant dominus de Bossonens quia Petrus de Chalant nomine domini se submisit et eciam pro facto Guillelmi de Chalant produxit quoddam instrumentum quatuor sigillis sigillatum pro facto vicecomitatus.

Dicta die dominus precepit litteram quod ipse remittit fratri bastardo Petri de Alissino penam in processu facti qua ipsum super quibusdam verbis iniuriosis dictis contre dominum. Presente domino Petro Mallieti.

²¹¹ *Dans la marge droite* : Confessus fuit etiam fecisse homagium domino Aymoni comiti Sabaudie sunt quinquaginta anni elapsi.

COPIA

AMEDEUS comes Sabaudie dilecto fideli scutifero et castellano nostro Avisii Iacobo de Montefalcone salutem. Cum dilecti fideles nostri Anthonius et Anthonius domini de Avisio incontinenti quod fuerint requisiti nostri parte domini ad hanc patriam nostram Vallis Auguste venimus pro iustitia ministranda, dictum castrum Avisii libenter et obedienter expedierunt in manibus commissariorum nostrorum recipientium vice nostra, nosque attenta eorum obediencia vera non volumus per te et alios clientes nostros ibidem existentes ipsos Anthonium et Anthonium expensis inutilibus fatigare, eapropter tibi tenore presentium quictamus et precipimus et mandamus expresse quatenus statim visis presentibus dictum castrum cum omnibus pertinenciis suis eisdem Anthonio et Anthonio de Avisio seu eorum gentibus et nunciis tradas et expedias dictosque clientes inde recedere facias indillate. Datum Auguste die decima octava mensis augusti, anno Domini millesimo quatercentesimo nono per dominum, presentibus dominis Valessini et Marchiandi cancellario Asperimontis, Hugonardo Chaboudi, Guigone de Calcibus et Iacobo Sestiano. Humbertus de Rivo.

Amedeus comes Sabaudie dilecto Iacobo de Montefalcone, castellano nostro Avisii salutem. Ad supplicationem dilectorum fidelium, consilliarum et marescali nostri domini Boniffacii de Challant et Iohannis de Castellario Sale, super hiis nobis factam mandamus tibi expresse quatinus Stephanetam uxorem Anthonii et Iohannetam uxorem Anthonii dominorum Avisii necnon dictorum coniugum liberos in castro dicti loci Avisii permittas residere et ipsorum residentiam facere, quoniam dictis Stephanete et Iohannete et ipsarum liberis hanc gratiam conferimus de gratia speciali attenta dicta supplicatione. Datum Auguste die quinta mensis augusti anno Domini M^oCCCC^oIX.

Per dominum presentibus dominis Asperimontis et Hugonardo Chaboudi.
Boubat.

AUDIENCES GÉNÉRALES DE 1430 :
RÉMISSION DES CHÂTEAUX

ROBERTO BERTOLIN

1430, 24 août

PROCURATION DU DUC Amédée de Savoie à Rodolphe d'Allinges, seigneur de Coudrée, à Hugues et Guillaume frères Bertrand, pour prendre possession à son nom des châteaux et maisons fortes de la Vallée d'Aoste selon l'ancienne coutume, à l'occasion que ledit duc devait se rendre dans ladite Vallée pour y tenir les Audiences générales et y administrer la justice.

Archivio di Stato di Torino (ASTo), Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 3.

In nomine Domini. Amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero vicesima quarta, mensis augusti, apud Musterium in Tarenthesia, videlicet in domo archiepiscopali ipsius civitatis. Presentibus reverendissimo in Christo patre domino archiepiscopo Tarenthesie egregiisque nobilibus viris dominis Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, Henrico de Colomberio, domino de Vufflens, Glaudio de Saxo, domino Ravoyrie, presidente camere computorum, Anthonio de Draconibus, legum doctore, Michaelae de Ferro, thesaurario Sabaudie generali et Guiliermo Bolomerii consiliariis et secretario illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie, Chablaysii et Auguste principis et marchionis in Ytalia, comitis Pedemoncium et Gebennensis Valentinensisque et Dyensis, testibus ad premissa vocatis et rogatis. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter quod cum ex debito et consuetudine ab antiquo castra quecumque et omnia fortalicia que sunt in terra et patria Vallisauguste cuiuscumque sint, tam parium quam imparium et aliorum quorumcumque, quocienscumque dictum dominum nostrum ducem Sabaudie intrare contingit in Vallem Augustam pro facienda et exercenda iusticia, deliberari debeant et realiter expediri per dominos et alios quoscumque possessores

dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino nostro duci vel procuratoribus seu procuratori aut certo nuncio ipsius domini nostri ducis ad ipsius requisicionem vel alterius procuratoris seu procuratorum aut mandati ipsius, secundum morem antiquum et consuetudinem dicte Vallis, antiquis temporibus observatam. Hinc est quod idem illustrissimus dominus noster dux Sabaudie, proponens, Deo propicio, accedere ad Vallem Augustam pro iusticia ministranda, volens dicta castra et fortalicia penes se expedita tenere sua spontanea voluntate, fecit, constituit et ordinavit suos certos procuratores ad hoc nuncios speciales, videlicet nobiles viros dominum Rodulphum de Alingio, dominum Coudree, Hugonem et Guiliermum Bertrandi, fratres, et eorum quemlibet insolidum, licet absentes tanquam presentes, ad requirendum dicta castra et fortalicia sibi, nomine dicti domini nostri ducis, expediri realiter atque tradi, necnon ad ipsa recipiendum, muniendum pro secura custodia prout sibi melius et securius expedire videbitur constituendum eciam in dictis castris et quolibet eorundem castellanum cum neccessario numero clientum et in domibus fortalicionum municionem et certum numerum municionis clientum. Dans et concedens prefatus illustrissimus dominus noster dux dictis procuratoribus suis et eorum cuiuslibet insolidum plenam, generalem, liberam et omnimodam potestatem ac speciale mandatum requirendi, nomine dicti domini nostri ducis, eidem dicta castra et fortalicia expediri ipsaque realiter requirendi et muniendi castellanis et municionibus prout supra prout melius, securius et cum maiori utilitate dicti domini nostri ducis et successorum suorum fieri poterit. Promictens prefatus dominus noster dux, per suum iuramentum ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestitum, michi notario et secretario infrascripto stipulanti, vice nomine et ad opus omnium et singulorum quorum interest et imposterum intererit, se ratum, gratum et firmum perpetuo habiturum quicquid per dictos eius procuratores et eorum quemlibet insolidum in premissis et circa premissa requisitum fuerit receptum, mandatum et procuratum ut supra in premissis et quolibet premissorum. Mandans et precipiens dictus dominus noster dux specialiter et expresse serie presentis instrumenti omnibus et singulis dominis et possessoribus dictorum castrorum et fortalicionum in dicta patria Vallisauguste ipsos specialiter et expresse requirens ut predictis suis procuratoribus et nunciis et cuilibet ipsorum insolidum dicta castra, domos fortes et quecumque fortalicia dicte patrie deliberent realiter et expediant occasione predicta sine deffectu quocumque. De quibus idem dominus noster dux requisit sibi fieri per me notarium et secretarium subscriptum de predictis plura publica instrumenta tot quot fuerunt postulata.

1430, 26 août-1er septembre

ACTES DES RÉMISSIONS faites par les nobles pairs et non pairs du Duché d'Aoste de leurs châteaux et maisons fortes entre les mains de Pierre Amblardi baillif d'Aoste et de Guigue Iordani procureur du duc Amédée de Savoie à l'occasion qu'il devait se rendre en ladite Vallée pour tenir les Audiences générales et y administrer la justice.

Archivio di Stato di Torino (ASTo), Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 4.

In nomine Domini amen.¹ Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indictione octava cum eodem anno sumpta et die vicesima sexta mensis augusti ad instanciam et requisicionem egregi militis domini Petri Amblardi baillivi Sabaudie et nobilis Guigonis Iordani procuratorum ad infrascripta specialiter pro agenda deputationum et nomine procuratorio illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie Chablaysii et Auguste principis, marchionis in Ytalia, comitis Pedemoncium et Gebennensis, Valentiniensisque et Diensis, fidem facie nemini de suo procuratorio quodam publico instrumento per Franciscum Guigonardi notarium et ipsius domini nostri ducis secretarium sub anno indictione presencialiter currentibus et die vicesima quarta mensis huius augusti recepto et signato, Thomas de Castellario, filius quondam Iohannis de Castellario de Tullia, in Valledigna, confessus fuit, publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus universis, domum suam fortem de Tullia esse reddibilem dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro audienciis generalibus ibidem tenendis, iusticiaque ministranda, reddenda et habenda. Ita quod ipsa domus fortis de Tullia, in adventu predicto, dicto domino nostro duci vel suis procuratori aut procuratoribus occasione iam dicta debet expediri realiterque tradi et deliberari ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo, secundum consuetudinem predictam VallisAuguste. Quapropter dictus confitens de predicta domo cum toto fortalicio et pertinentiis eiusdem penitus se devestivit, et dictos procuratores nomine dicti domini nostri ducis per tradicionem clavium investivit; qua investitura sic facta, et dicto confitente cum tota sua familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, dicti procuratores procuratorio nomine prefati domini nostri ducis dictam domum munierunt uno cliente vocato Michaeli filio Iohannis Goniberti, qui promisit, per

¹ Dans la marge gauche : Municio dumus fortis Thome de Castellario de Tullia.

iuramentum suum ad sancta Dei evangelia manualiter tacta prestitum, dictam domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dicti procuratores procuratorio nomine predicto per me notarium subscriptum sibi publicum petierunt fieri instrumentum. Acta fuerunt premissa infra domum predictam, presentibus Petro Adini notario et Hugonino de Chintriacio testibus ad hec vocatis specialiter et rogatis.

Anno,² die, indicione et ad instanciam dictorum procuratorum nomine prefati domini nostri ducis postulancium; Ludovicus filius nobilis Ybleti Seriodi domini Introdi confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis domos suas fortes d'Entrayves et de Curia Maiori in Valledigna esse reddibiles dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudinae observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda reddenda et habenda; ita quod ipse domus fortes in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iamdicta debent expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsas munitas tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ob hoc dictus Ludovicus confitens de predictis domibus cum pertinenciis eorumdem se penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine predicto per tradicionem clavium ipsarum domorum investivit. Qua, investitura sic facta et dicto confitente cum tota sua famillia extra dictas domos remanentibus et ab eisdem totaliter expulsi, memorati procuratores dictas domos munierunt tribus clientibus videlicet Petro Brunerii Seniore, Iacobo filio Iacobi Brunerii et Iohanne filio Aymonis Gonterii, qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita dictas domos nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illas nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus prefati procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri petierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante dictam domum de Entrayves, presentibus Hugonino de Chintriacio, Deifilio³ de Fraxia et Petro Benedicti de Ayma, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,⁴ indicione quibus supra et die vicesima septima mensis augusti, ad instanciam predictorum procuratorum, Anthonius de Arculo tam suo quam Petri

² *Dans la marge gauche* : Municio domorum fortium Ybleti Seriodi de Yntraqua et de Curia Maiori.

³ *Biffé* : de filio.

⁴ *Dans la marge gauche* : Municio turrium Anthonii de Arculo et suorum nepotum.

Thome et Michaelis de Arculo suorum nepotum, confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus quibuscumque, turrim suam de Moriaccio et turrim quam habent dicti sui nepotes in dicto loco Moriacci esse reddibiles dicto domino nostro duci et suis successoribus universis et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipse turres in adventu predicto dicto domino nostro duci (occasione iam dicta debet expediri realiter tradi et deliberari ad ipsas munitas tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ob hoc dictus confitens de ipsis turribus cum pertinenciis earundem nominibus predictis ex penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium ipsarum turrum investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota sua familia et dictorum suorum nepotum extra dictas turres remanentibus et ab eisdem totaliter expulsi, memorati procuratores dictas turres munierunt duobus clientibus videlicet Anthonio de Prato et Petro Vioneti qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita dictas turres nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illas nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus prefati procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri petierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante portam turris dicti confitentis, presentibus Hugonino de Chintriaci ac Iohanne et Glaudio de Mascoto testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,⁵ die, indictione et ad istanciam quorum supra. Iohannes et Petrus de Castellario, fratres, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt pro se et suis heredibus et successoribus universis eorum castrum de Castellario et turrim vocatam de Leaval sitam apud Moriaccium esse reddibiles dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa castrum et turris in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori seu procuratoribus occasione iamdicta deberi expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsa munita, tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ob hoc dicti confitentes de predictis castro et turre cum pertinenciis eorundem se penitus devestierunt et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium ipsorum castri et turris investierunt.

⁵ *Dans la marge gauche* : Municio castri de Castellario et turris de Leaval site apud Moriaccium.

Qua investitura sic facta et dictis fratribus confitentibus cum tota sua familia extra dictas castrum et turrin remanentibus et ab eisdem totaliter expulsis, memorati procuratores ipsa castrum et turrin munierunt uno castellano vocato Iacobo Bernardi et duobus clientibus videlicet Iacobo de Prato et Iacobo filio Anthonii Arpharelli, qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita predicta castrum et turrin nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illa nemini expedire sine sui licentia vel mandato. De quibus omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec in curia dicti castri, presentibus Hugonino de Chintriacio et Deifilio de Fraxia testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,⁶ die, indicione et ad instanciam dictorum procuratorum nomine dicti domini nostri ducis postulancium. Petrus de Curiis confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis duas domos suas fortes de Curiis esse reddibiles dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipse domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iamdicta debent expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsas munitas tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ideo dictus confitens de predictis domibus cum pertinentiis earundem se penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine que supra per tradicionem clavium dictarum domorum investivit; qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota eius familia extra dictas domos remanentibus et ab eisdem totaliter expulsis, memorati procuratores ipsas domos munierunt uno cliente vocato Bertrando filio Michaelis Toseti, qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum predictas domos nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illas nemini expedire sine sui licentia vel mandato. De quibus omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante portam domus superioris de Curiis, presentibus Hugonino de Chintriacio et Deifilio de Fraxia testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,⁷ die, indicione et ad instanciam quorum supra. Nobilis Iohanneta relicta

⁶ *Dans la marge gauche* : Municio duarum domorum forcium de Curiis.

⁷ *Dans la marge gauche* : Municio castrorum Avisii, Ruppisfortis et Monsmelioris et domus fortis que quondam fuit Dominici de Avisio.

Anthonii de Avisio tutrix et tutorio nomine Iohannis, Roleti, Ybleti, Ludovici, Petri, Iohannis Iunioris et Bonifacii de Avisio suorum liberorum a dicto Anthonio eius quondam viro susceptorum, cofessa fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis castra de Avisio, Ruppisfortis, Montimelioris et domum fortem que quondam fuit Dominici de Avisio esse reddibilia dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa castra et domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iamdicta debent expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsa munita tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste; propter quod dicta nobilis Iohanneta tutorio nomine predicto de predictis castris et domo se et dictos eius liberos penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium dictorum castrorum et domus investivit. Qua investitura sic facta et dicta confitens tutorio nomine predicto cum tota eius familia extra dicta castra et domum remanentibus, et ab eisdem totaliter expulsis, memorati procuratores ipsa castra et domum munierunt uno castellano nominato Glaudio de Mascotto et duobus clientibus videlicet Iohanne de Perreria alias Landry et Iohanne filio Anthonii Benedicti qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita dicta castra et domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illa nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus prefati procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante dictum castrum de Avisio, presentibus Hugonino de Chindriaco, Vincencio de Ponte et Hugonino Grivelli, testis ad premissa vocatis specialiter et rogetis.

Anno,⁸ die, indicione et ad instanciam quorum supra. Ludovicus filius nobilis Ybleti Seriodi condomini Introdi confessus fuit publice et manifesti recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis, castrum suum Introdi esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda. Ita quod ipsum in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iam dicta debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsum munitum tenendum arbitrio suo

⁸ Dans la marge gauche : Municio castri Introdi.

secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ob hoc dictus confitens de predicto castro cum pertinenciis eiusdem se et dictum eius patrem penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium ipsius castri investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota eius familia extra dictum castrum remanentibus et ab eodem totaliter expulsis, memorati procuratores ipsum castrum munierunt uno castellano vocato Glaudio de Crescherello cum quatuor clientibus, videlicet Iacobo Rognerii, Francisco Facema, Petro Mantellerii et Iohanne Magnini, qui promiserunt per iuramenta an sancta Dei evangelia corporaliter prestita predictum castrum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire, illudque nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante portam dicti castri, presentibus Hugonino de Chinriaco et Deifilio de Fraxia, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogati.

Subsequenter vero anno et indicione predictis, ad instanciam dictorum procuratorum nomine prefati domini nostri ducis postulancium, dieque vicesima octava mensis augusti, constitutus personaliter dictus Ybletus Seriodi, scienter et sponte predicta per dictum Ludovicum eius filium confessata et recognita ac omnia alia in presenti publico instrumento contenta et descripta pro se et suis heredibus et successoribus universis laudavit, ratificavit, emologavit et approbavit, promittendo per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum ipsa perpetuo rata habere et contra non venire aliqua ratione seu causa, cum omni alia solemnitate, iurisque et facti renunciacione ad hec necessaria pariter et cauthela. Acta fuerunt hec in Villa Nova ante domum albergarie Iohannis Anthonii, presentibus domino Petro Caigne et Hugonino de Chinriaco testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno⁹, indicione et ad instanciam quorum supra, die vero vicesima octava mensis augusti, Iohannes Anthonii de Villanova confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis turrin suam sitam in Villa Nova que quondam fuit liberorum Ludovici Introdi esse reddibilem dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa turris in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iam dicta debet

⁹ *Dans la marge gauche* : Municio turris que quondam fuit liberorum Ludovici Introdi.

expediri ac realiter tradi et deliberari, ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ideo dictus confitens de dicta turre cum pertinenciis eiusdem se penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine predicto per tradicionem clavium, ipsius turris investivit; qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota eius familia extra dictam turrim remanente et ab eadem totaliter expulsis memorati procuratores ipsam turrim munierunt uno cliente vocato Andrea Carreti qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam turrim nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante dictam turrim presentibus Ludovico Nerini, Hugonino de Chintriac et Francisco Camagny, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno¹⁰, die, indictione proximi dictis et ad instanciam quorum supra. Nobilis Humbertus de Sancto Petro tam suo quam Margarite filie Iohannes de Castellario et Iohannis de Sancto Petro eius nepotis nominibus confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis castrum Sancti Petri, domum ipsius Iohannis sitam in dicto castro et turrim [...] Gontardorum esse reddibilia dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa castrum, domus et turris in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iamdicta debent expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsos munitos tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste; quapropter dictus confitens nominibus predictis de dictis castro, domo et turre [cum pertinenciis] eorundem se penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium ipsorum castri, domus et turris investivit, qua investitura sic facta et dicto confitente nominibus predictis cum tota eius familia extra dicta castrum domum et turrim remanentibus et ab eisdem totaliter expulsis, memorati procuratores ipsa munierunt uno castellano vocato Thomasseto de [...] et uno cliente vocato Aymone Butodi, qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita predicta castrum, domum et turrim nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illa nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus

¹⁰ *Dans la marge gauche* : Municio castri Sancti Petri et domus fortis in dicto castro et que quondam fuit Gontaldorum.

omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante portam dicti castri presentibus Hugonino de Chintriaco et Iohanne de Mascoto testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹¹ die indicione proxime dictis et ad instanciam dictorum procuratorum Iohannes Seriodi confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis castrum et turrim de Seriodo fore redditibiles dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine predecessoris dicti domini nostri ducis observatis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda; ita quod ipsa castrum et turris in adventu predicto dicto domino nostro duci vel sui mandato procuratori aut procuratoribus debent expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsa munitas [*sic*] tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallis Auguste. Et ob hoc dictus confitens de dictis castro et turre cum pertinenciis eorundem se penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium ipsorum castri et turris investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota sua familia extra dictos castrum et turrim remanentibus et ab eisdem totaliter expulsis, memorati procuratores ipsa castrum et turrim munierunt uno castellano vocato Iohanne de Mascoto cum duobus clientibus videlicet Thoma Pugini et Petro de Perreria qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita predicta castrum et turrim nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illa nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante dictum castrum presentibus domino Petro Camagnie, Hugonino de Chintriaco et Petro Coudreffin testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹² indicione die novissime dictis et ad instanciam dumtaxat dicti domini Petri Amblardi, nobilis domina Ludovica relicta egregii militis domini Amedei de Challand quondam, tutrix et tutorio nomine Iacobi de Challand eius filii domini Ayme Ville, confessa fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis dictum castrum Aymeville fore redditibile dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoris dicti domini nostri ducis quociens ipsum venire contingit apud Vallem Augustam pro iusticia ministranda, reddenda et

¹¹ *Dans la marge gauche* : Municio castri et turris de Seriodo.

¹² *Dans la marge gauche* : Municio castri Aymeville.

habenda, ita quod ipsum castrum in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori auto procuratoribus debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsum munitum tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste; et ideo dicta confitens tutorio nomine predicto de dicto castro cum pertinentiis eiusdem se et dictum eius filium penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine predicto per tradicionem clavium ipsius castri investivit. Qua investitura sic facta et dicta confitente cum tota eius familia extra dictum castrum remanentibus et ab eodem totaliter expulsis memoratus procurator ipsum munivit uno castellano vocato Guigone Iordani supra nominato cum uno cliente vocato Iohanne Pillicerii, qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita dictum castrum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illud nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus procurator per me notarium subscriptum sibi publicum fieri petiit instrumentum. Acta sunt hec infra castrum predictum Aymeville, presentibus fratre Martino de Clusa ordinis Beati Francisci et Hugonino de Chintriac testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹³ die, indicione proxime dictis et ad instanciam predictorum procuratorum, Iohannes de Turre tam suo quam Petri de Turre eius fratris nominibus eorum turrim vocatam de Turre et eorum partem de turre de Curia de Graczan ac Stephanus de Graczan suo et Iacobi eius fratris nominibus aliam eorum partem dicte turris de Curia de Gressan confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt pro se et suis heredibus et successoribus universis fore reddibiles dicto domino nostro duci et sui successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine predecessoribus dicti domini nostri ducis observatis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda ita quod ipse turres in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus debent expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsas munitas tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ob hoc dicti confitentes nominibus predictis de predictis turribus in quantum quemlibet tangit cum pertinentiis earundem penitus se devestierunt et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium ipsarum turrium investierunt. Qua investitura sic facta et dictis confitentibus extra dictas turres cum tota eorum familia remanentibus et ab eisdem totaliter expulsis memorati procuratores eas munierunt duobus clientibus, videlicet Iohanne Varcini et Anthonio Boneti, qui promiserunt per iuramenta sua

¹³ Dans la marge gauche : Municio turrium de Turre et de Graczano.

ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita predictas turres nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illas nemini expedire sine sui licencia vel mandato; de quibus omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante turrim dictorum fratrum de Turre, presentibus Hugonino de Chintriaco et Iacomino de Castellione supra Secanam, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹⁴ die novissime dictis et ad instanciam quorum supra, Amedeus de Plantata confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis domum suam fortem vocatam de Plantata fore reddibilem dicto domino nostro duci et suis quibuscumque successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine predecessorum dicti domini nostri ducis observatis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus expediri debet ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Igitur dictus confitens de predicta domo cum pertinenciis eiusdem se penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium dicte domus investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitens cum tota eius familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, memorati procuratores eam munierunt duobus clientibus videlicet Hugone Arnaudi et Petro de Rua, qui promiserunt per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita predictam domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dicti procuratores per me notarium subscriptum sibi publicum fieri pecierunt instrumentum. Acta fuerunt hec ante dictam domum, presentibus Hugonino de Chintriaco et Ianino de Castellione supra Secanam testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno, indicione quibus supra, et die vicesima nona mensis augusti, ad instanciam dictorum procuratorum, nobilis Anthonius de Montaniaco confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis castrum suum de Sarro esse reddibile dicto domino nostro duci et suis quibuscumque successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum venire contingit apud Vallem Augustam pro iustitia ministranda, reddenda et habenda. [...]

¹⁴ *Dans la marge gauche* : Municio domus fortis de Plantata.

Acta fuerunt hec Auguste, in domo episcopali ipsius loci, presentibus Petro Adini et Henrico Chivalleri testibus ad premissa vocatis et specialiter rogatis.

Anno, indicione quibus supra et die [...] mensis augusti, ad instanciam nobilis Aymonis [...] domini castriveteris, baillivi Auguste pro illustrissimo domino nostro duci Sabaudie, Glaudius Voudani confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis domum suam fortem de Augusta esse reddibilem dicto domino nostro duci et suis quibuscumque successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessorum dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa domus fortem in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Igitur dictus confitens de predicta domo cum pertinentiis eiusdem se penitus devestivit et dictos procuratores procuratorio nomine quo supra per tradicionem clavium dicte domus investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitens cum tota eius familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, memorati procuratores eam munierunt uno custode vocato Petro Paornati, qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus baillivus nomine dicti domini nostri ducis sibi publicum fieri precepit instrumentum. Acta fuerunt hec in capitulo ecclesie Beate Marie de Augusta, presentibus Iohanne de Castellario et Anthonio de Arculo testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹⁵ indicione proxime dictis et ad instanciam dicti nobilis Glaudii Voudani, locumtenentis dicti domini baillivi Vallisauguste, Petrus Blanchardi et Guillelmus Bernardi suo et Francesie eius uxori nominibus confessi fuerunt quilibet inquantum eum tangit publice et manifeste recognoverunt pro se et suis heredibus et successoribus universis domum suam fortem que quondam fuit nobilis Vuilleti de Vacheria fore reddibilem dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessorum dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut

¹⁵ *Dans la marge gauche* : Municio domus fortis de Vacheria site Auguste.

procuratoribus debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste; et ob hoc dicti confitentes de predicta domo cum suis pertinenciis se penitus devestierunt et dictum locumtenentem nomine dicti domini nostri ducis per tradicionem clavium ipsius domus investierunt, qua investitura sic facta et dictis confitentibus cum tota eorum familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, memoratus locumtenens eam munivit uno custode vocato Francisco Vulliatoerii qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus locumtenens ad opus prelibati domini nostri ducis per me notarium subscriptum sibi publicum peciit fieri instrumentum. Acta fuerunt hec ante dictam domum presentibus Petro de Bocza et Sentone de Vacheria, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹⁶ die, indictione et ad instanciam dicti locumtenentis proxime dictis. Nobilis Anthonia de Turre relicta quondam Vincencii Roliardi confessa fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoris universis domum suam fortem de Turre Nova esse reddibilem dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine predecessoribus dicti domini nostri ducis observatis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia mistranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Idcirco dicta confitens de predicta domo cum pertinenciis eiusdem se penitus devestivit et dictum locumtenentem nomine dicti domini nostri ducis investivit per tradicionem clavium ipsius domus; qua investitura sic facta et dicta confitente cum tota eius familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis prefatus locumtenens eam munivit uno cliente vocato Guillelmo Bernardi qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam domum nomine dicti domini nostri duci bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus locumtenens nomine predicto per me notarium subscriptum sibi publicum fieri peciit instrumentum. Acta fuerunt hec infra dictam domum presentibus domino Iacobo Guigonis curato Sancti Germani et Petro de Bocza testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

¹⁶ *Dans la marge gauche* : Municio domus fortis de Turrenova site Auguste.

Anno,¹⁷ die, indicione proxime dictis et ad instanciam dicti locumtenentis, Petrus de Bocza confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis domum suam vocatam domum Valdnam esse reddibilem dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda; ita quod ipsa domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste; idcirco dictus confitens de predicta domo cum pertinentiis eiusdem se penitus devestivit et dictum locumtenentem nomine dicti domini nostri ducis per tradicionem clavium ipsius domus investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota eius familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, memoratus locumtenens eam munivit uno custode vocato Iohanne Due, qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus locumtenens per me notarium subscriptum sibi publicum fieri petiit instrumentum. Acta fuerunt hec infra dictam domum presentibus domino Iacobo Guigonis curato Sancti Germani et Humberto de Liconis, notario, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹⁸ die, indicione novissime dictis et ad instanciam dicti locumtenentis, Anthonius de Montagniac confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis turrim suam Trinitatis fore reddibilem dicto domino nostro duci et suis successoribus quibuscumque et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa turris in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus debet expediri ac realiter tradi et deliberari, ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam vallisauguste. Et ob hoc dictus confitens de predicta turre cum pertinentiis eiusdem se penitus devestivit et dictum locumtenentem nomine dicti domini nostri ducis per tradicionem clavium ipsius turris investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota eius familia extra dictam turrim remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, memoratus locumtenens eam

¹⁷ *Dans la marge gauche* : Municio domus vocate Valdana site Auguste.

¹⁸ *Dans la marge gauche* : Municio turris Trinitatis civitatis Auguste.

munivit uno custode vocato Iaquemeto Condamini, qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam turrin nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus locumtenens per me notarium subscriptum sibi publicum fieri peciit instrumentum. Acta fuerunt hec ante dictam turrin, presentibus Iohanne de Paleno et Iohanne Cabra testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno,¹⁹ die, indicione et ad instanciam locumtenentis predictis, Nycoletus Maluquini tam suo quam Arthaude eius sororis nominibus confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis domum suam fortem de Gignio que quondam fuit Iohannis Archerii esse reddibilem dicto domino nostro duci et suis quibuscumque successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iam dicta debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste, propter quod dictus confitens de predicta domo cum pertinenciis eiusdem se penitus devestivit et dictum locumtenentem nomine dicti domini nostri ducis per tradicionem clavium ipsius domus investivit. Qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota eius familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, dictus locumtenens eam munivit uno cliente vocato Iohanne Cabra, qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus locumtenens per me notarium subscriptum sibi publicum fieri peciit instrumentum. Acta fuerunt hec Auguste, in refectorio ecclesie fratrum minorum dicti loci, presentibus Urbano de Leaval et Anthonio Tharide testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Anno, indicione quibus supra, die vero duodecima mensis septembris, ad instanciam dicti locumtenentis nobilis Aymonetus de Bocza alias de Turre confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus universis domum suam fortem de Turre de Stipulis esse reddibilem dicto domino nostro duci et sui quibuscumque successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et

¹⁹ *Dans la marge gauche* : Municio domus fortis de Gigno que quondam fuit Iohannis Archerii

consuetudine observatis predecessoribus dicti domini nostri ducis quociens ipsum apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda et habenda, ita quod ipsa domus in adventu predicto dicto domino nostro duci vel suis mandato procuratori aut procuratoribus occasione iam dicta debet expediri ac realiter tradi et deliberari ad ipsam munitam tenendum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. Et ob hoc dictus confitens de predicta domo cum pertinenciis eiusdem se penitus devestivit et dictum locumtenentem nomine dicti domini nostri ducis investivit per tradicionem clavium dicte domus. Qua investitura sic facta et dicto confitente cum tota sua familia extra dictam domum remanentibus et ab eadem totaliter expulsis, memoratus locumtenens eam munivit uno custode vocato Francisco Vulliatrerii, qui promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictam domum nomine dicti domini nostri ducis bene et fideliter custodire et illam nemini expedire sine sui licencia vel mandato. De quibus omnibus dictus locumtenens nomine quo supra per me notarium subscriptum sibi publicum fieri peciit instrumentum. Acta fuerunt hec Auguste, in domo Iohannis Colesii, presentibus Francisco Guigonardi, secretario dicti domini nostri ducis et Petro Adini notario, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Ego vero Anthonius Bolomerii de Poncino, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus, in premissis omnibus dum sic ut premittitur acterentur, una cum prenomminatis testibus rogatus presens fui instrumentaque suprascripta et consuta recepi ac illa manu mea propria scripsi, et signo per me in talibus fieri solito signavi in robur et testimonium veritatis omnium et singulorum premissorum (S.T.)

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero vicesima nona, mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris apareat evidenter quod nobiles et egregius miles dominus Rodolphus de Alingio dominus Coudree et Hugo Bertrandi procuratores et procuratorio nomine illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie, de suo procuratorio edocentes quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guigonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium recepto et signato sub anno, indicione presencialiter currentibus et die vicesima quarta mensis huius augusti, ad castrum de Nuns personaliter accesserunt vigore predicte procuracionis et etiam nomine prefati domini nostri ducis, qui nomine predicto coram me notario et testibus subscriptis Petro filio nobilis Iacobi de Nuns domini dicti castri de Nuns verbothenus exposuerunt quod cum ex debito et consuetudine ab antiquo observata et aprobata, castra quecunque et omnia alia fortalicia que sunt in terra et patria Vallisauguste cuicumque sint, tam parium quam

imparium et aliorum quorumcumque quocienscumque dictum dominum nostrum ducem Sabaudie contingit intrare in Vallem Augustam pro facienda et exercenda iusticia, deliberari debeant et realiter expediri per dominos et alios quoscumque possessores dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino nostro duci vel procuratoribus seu procuratori aut certo mandato ipsius secundum morem antiquum et consuetudinem dicte vallis. Propterea dictus Petrus de Nuns filius prefati Iacobi domini de Nuns eius patris pro quo se fortem facit et rem ratam quo ad infrascripta habere promittit confessus fuit et publice recognovit per se et eorum heredes et successores quoscumque dictum castrum de Nuns esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et de consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri ducis; et idcirco dictus Petrus de Nuns dictum castrum, claves et pertinencias eiusdem castri eisdem procuratoribus realiter tradidit et expediit, quas claves ibidem et incontinenti dicti procuratores, recepta possessione libera predicti castri cum eius pertinenciis expulsisque a dicto castro famulis, servitoribus et omnibus aliis qui pro dicto domino de Nuns infra dictum castrum erant, statuerunt, ordinauerunt et constituerunt castellanum dicti castri Rodulphum Dirlens, domicellum, cui dicti procuratores nominibus quibus supra potestatem dederunt exercendi in dicto castro et eius ressorto cum suis pertinenciis universis ea que castellani officio pertinent et incombunt donec prefatus dominus noster dux aliud duxerit ordinandum, et eidem castellano dederunt in familiares et adiutores pro securiori custodia ibidem facienda videlicet Petrum Salati, Henricum Buyrard, Iohannem de Villariis et Petrum Armandi; qui castellanus convenit et iuravit ad sancta Dei evangelia ac sub fide eius corporis castrum predictum de Nuns cum eius pertinenciis bene et fideliter regere sine oppressione cuiuscumque ipsumque prefato domino nostro duci vel suis restituere quocienscumque fuerit super hoc requisitus nec alicui alteri reddere predictum castrum sine mandato dicti domini nostri ducis completare et suorum. Actum ante fores dicti castri de Nuns presentibus Aymoneto de Bocza alias de Turre, domicello, Philiberto Roserii et Parvo Iohanne de Thanayaco, lausanensis dyocesis, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Subsequenter anno, indictione quibus supra et die decima quarta septembris, presentibus nobilibus viris Iohanne de Menthone domino Bellimontis et Glaudio de Capella, testibus ad hec vocatis et rogatis, coram me notario subscripto et testibus predictis, personaliter constitutus nobilis Iacobus dominus de Nuns, qui scienter et sponte predicta omnia et singula in suprascripto instrumento contenta per Petrum eius filium recognita, facta, dicta et gesta, ad instanciam et requisicionem domini Coudree superius nominati ratificavit, approbavit et confirmavit, promittendo eius iuramento contra predictam non venire sed ea rata, grata et firma perpetuo habere et tenere sub et cum omni iuris et facti, renunciacione ad hec

necessaria pariter et cauthela. Actum Auguste, in domo episcopali presentibus quibus supra. De quibus eciam idem dominus Coudree, procuratorio nomine premissis, petiit ad opus dicti domini nostri ducis per me dictum notarium subscriptum fieri publicum instrumentum.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus, suprascriptis omnibus dum sit ut premittitur agerentur cum prenomminatis testibus presens fui hocque presens publicum instrumentum rogatus inde recepi, ipsumque propria manu mea scripsi et hic me subscripsi ac mei tabellionatus signum consuetum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium et singulorum premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero vicesima nona, mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod ad instanciam et personalem requicionem egregii et nobilium virorum domini Rodulphi de Alingio militi domini Coudree et Hugonis Bertrandi scutifferi, procuratorum et procuratorio nomine illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie, ut de dicto procuratorio constat quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guignonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium recepto et signato anno presenti et die vicesima quarta mensis huius augusti, Petrus filius nobilis Iacobi de Nuns, domini dicti loci, nomine dicti eius patris pro quo se fortem facit et rem ratam habere promittit confessus fuit publice et manifeste recognovit per se et suos coram me notario et testibus subscriptis domum bassam fortem de Nuns fore et esse expedibilem dicto domino nostro duci et reddibilem et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri ducis tociens quociens eundem dominum nostrum ducem ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda, ita et taliter quod dicta domus fortis dicto domino nostro duci vel eius certo mandato aut procuratori in advento eiusdem in Vallem Augustam occasione presumpta reddi debet et realiter expediri ad ipsam muniendum et munitam tenendum arbitrio ipsius domini nostri ducis secundum morem et consuetudinem predictam Vallis Auguste et idcirco predictus Petrus de Nuns filius predicti Iacobi domini de Nuns predictam domum bassam de Nuns cum toto fortalicio, clavesque, iura et pertinencias eiusdem reddidit, tradiditque et realiter expedit dictis procuratoribus; et ipsos de eadem domo et eius pertinenciis investivit ad eam muniendum et a municionem tenendum arbitrio ipsius domini nostri ducis ed de ipsa se devestivit per tradicionem ipsarum clavium, quiquidem procuratores, possessione predicta adhepta ut premittitur et clavibus receptis, ab ipsaque domo

expulsis dicto Petro cum ipsius domus tota familia exceptis duabus ipsius domus gravidis et prope puerperum existentis, quas dicti procuratores ex expreso mandato dicti domini nostri ducis ad ipsius Petri umilem supplicationem et requisicionem et de gracia speciali intus dimiserunt et relinquerunt, sub condicione quod non possint eidem domino nostro duci et successoribus suis imposterum aliquod preiudicium generare vel portare, dictam domum unacum clavibus et eius pertinenciis universis tradiderunt in custodiam et eandem custodiendam commiserunt Rodulpho Dirlens, domicello, cuiquidem custodi tradiderunt adiutorem, varentorem et servientem unum clientem de patria Tharentesia pro tuciori custodia ibidem fienda de dicta domo, videlicet Anthonium de Costariono, qui Rodolphus eisdem procuratoribus convenit et iuravit ad sancta Dei evangelia et sub bona fide sua dictam domum de Nuns cum eius pertinenciis fideliter regere sine oppressione cuiuscumque, ipsamque prefato domino nostro duci vel suis restituere quocienscumque super hoc fuerit requisitus nec cuiquam dictam domum reddere nisi mandato dicti domini nostri ducis ad hec specialiter deputato. De quibus dicti procuratores procuratorio nomine predicto pecierunt fieri per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis publicum instrumentum. Actum et datum ante fores dicte domus de Nuns, presentibus Glaudio de Capella, Michaelae de Monthey, Philiberto Roseri et Aymoneto de Bocza, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Subsequenter anno, indicione predictis et die decima quarta septembris, coram me notario et testibus infrascriptis personaliter constitutus nobilis Iacobus dominus de Nuns qui scienter et sponte, ad instanciam domini Coudree superius nominati premissa omnia et singula in suprascripti instrumento contenta per Petrum eius filium recognita remissa, facta dicta et gesta ratificavit, confirmavit et approbavit, promictendo eius iuramento contra non venire sed ea rata et grata habere et tenere sub et cum omni iuris et facti renunciacione ad hec necessaria pariter et cauthela. Actum Auguste in domo episcopali presentibus Iohanne de Menthone domino Bellimontis et Glaudio de Capella testibus ad hec vocatis et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, imperiali auctoritate notarius publicus, suprascriptis omnibus dum sit ut premictitur agerentur cum prenominatis testibus presens fui hocque presens publicum instrumentum rogatus recepi, ipsumque manu mea propria scripsi et subscripsi ac mei tabellionatus signum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium et singulorum premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero vicesima nona mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis

presentibus et futuris appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem egregii et nobilium virorum domini Rodulphi de Alingio militis domini Coudree et Hugonis Bertrandi procuratorum et nomine procuratorio illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie de eorum procuratorio edocentum quodam publico instrumento per discretum virum Francisco Guigonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium recepto e signato sub anno, indicione presentibus et die vicesima quarta mensis huius augusti, nobilis Franciscus de Challand, condominus de Ussello et Sancti Marcelli, in quantum eum concernit et concernere potest confessus fuit publice et manifeste recognovit per se et eius heredes et successores quoscumque castrum de Ussello pro media parte pro indiviso esse reddibilem dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et de consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri ducis quocienscumque eundem dominum nostrum ducem in Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda et habenda, ita quod dictum castrum de Ussello dicto domino nostro duci vel mandato suo in adventu eiusdem domini nostri ducis in Vallem Augustam debet expediri ad tenendum munitum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallis Auguste. Et ideo dictus Franciscus de Challand in quantum sibi competit, dictum castrum cum toto fortalicio, claves et pertinencias realiter expeditit predictis procuratoribus; qui procuratores nomine dicti domini nostri ducis eundem castrum et claves unacum eius pertinenciis comendaverunt et tradiderunt custodiendum et tenendum nomine dicti domini nostri ducis Stephano Mistralis, quem ibidem castellanum constituerunt et tribus clientibus, videlicet Henrico de Villeta, Iohanne Aymonin et Francisco Deytoz, dicto Francisco de Challand a dicto castro prius expulso et extra remanente, qui castellanus dictis procuratoribus convenit bona fide sua et per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum castrum predictum de Ussello cum eius pertinenciis fideliter regere sine oppressione quacumque, ipsumque castrum prefato domino nostro duci vel suis restituere quocienscumque fuerit super hoc requisitus nec alicui alteri reddere sine mandato ipsius ad hoc specialiter deputato. De quibus prefati procuratores procuratorio nomine predicto sibi fieri pecierunt per me notarium subscriptum publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri ducis. Actum in prioratu de Chambave, presentibus venerabili viro fratre Iohanne de Ponczet, priore dicti prioratis, Glaudio de Capella et Michaele de Monthey, domicellis, testibus ad infrascripta vocatis specialiter et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus, hoc presens publicum instrumentum rogatus recepi, ipsumque manu mea propria scripsi et hic me subscripsi ac mei tabellionatus signum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero vicesima nona mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris appareat evidenter quod egregius et nobiles viri dominus Rodulphus de Alingio miles, dominus Coudree, et Hugo Bertrandi scutiffer, procuratores et procuratorio nomine illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie, constante de eorum procuratorio quodam publico instrumento recepto et signato per discretum virum Franciscum Guignonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium, sub anno, indicione predictis et die vicesima quarta mensis huius augusti, vigore predictae procuracionis et etiam nomine prefati domini nostri ducis, nobili viro Glaudio de Thora, alias Darento, locumtenenti spectabilis et magnifici domini Francisci comitis Challandi condomini de Ussello, coram me notario et testibus subscriptis, exposuerunt quod cum ex debito et de consuetudine ab antiquo observata et approbata, castra quecumque et omnia alia fortalicia que sunt in terra et patria Vallisauguste, cuiuscumque sint tam parium quam imparium et aliorum quorumcumque, quocienscumque dictum dominum nostrum ducem Sabaudie contingit intrare et venire in Vallem Augustam pro facienda et exercenda iusticia deliberari debeant et realiter expediri per dominos vel alios quoscumque possessores dictorum castrorum et fortalicionum predicto domino nostro duci vel procuratoribus seu procuratori aut certo mandato ipsius secundum morem antiquum et consuetudinem dicte vallis. Eundem Glaudium de Thora nomine dicti domini comitis propterea requirentes ex parte dicti domini nostri ducis ut dictum castrum de Ussello cum eius pertinentiis recognosceret et confiteretur esse reddibilem et expedibilem eidem domino nostro duci secundum usum et consuetudinem dicte Vallis Auguste. Qui Glaudius predictum castrum recognoscere recusavit nichilominus eandem hoc non obstantes in quantum dictum dominum comitem concernit ei concernere potest dictis procuratoribus clavesque et possessionem unacum eius pertinentiis remisit, tradidit et realiter nomine dicti domini comitis Challandi expedit et ipsos de eodem et eius pertinentiis in quantum dictum dominum comitem interest investivit ad eundem muniendum et municionem tenendum arbitrio ipsius domini nostri ducis et de ipso se, nomine quo supra, devestivit per tradicionem ipsarum clavium; quiquidem procuratores possessione predicta adhepta et clavibus receptis nomine quo supra dictum castrum, claves et eius pertinentias commendaverunt et tradiderunt custodiendum et tenendum nomine dicti domini nostri ducis Stephano Mistralis, domicello, quem ibidem castellanum iam constituerant et tribus clientibus, videlicet Henrico de Villeta, Iohanne Aymonin et Francisco Doycuoz, qui castellanus convenit et promisit bona fide sua et per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum dictum castrum de Ussello cum eius

pertinenciis bene et fideliter custodire ipsumque dicto domino nostro duci vel suis restituere quociescumque super hoc fuerit requisitus nec cuiquam expedire sine mandato ipsius ad hoc specialiter deputato. De quibus prefati procuratores procuratorio nomine predicto sibi fieri pecierunt per me notarium subscriptum publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri ducis. Actum apud Castellionem, presentibus nobilibus viris Glaudio de Mascoto, Glaudio de Capella et Antonio Faceti testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Subsequenter anno indicione predictis et die secunda mensis septembris, coram me notario et testibus subcriptis personaliter constitutus prefatus spectabilis et magnificus dominus comes Challandi qui, scienter et sponte, ad instanciamque et requisicionem predictorum procuratorum, premissa omnia et singula supra et infrascripta in presenti instrumento contenta et descripta per dictum Glaudium de Thora eius locumtenentem facta, dicta, acta et gesta ratificavit, confirmavit et approbavit, ratificatque, confirma et approbat tenore huius publici instrumenti et in super dictum castrum de Ussello cum eius pertinenciis in quantum sibi competit et competere videtur, confitetur publice et manifeste recognoscit per se et suos fore et esse reddibile et expedibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis quosciescumque eundem dominum nostrum ducem ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda, ita quod dictum castrum de Ussello dicto domino nostro duci vel mandato suo in adventu eiusdem in Vallem Augustam debet expediri ad tenendum munitum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. De quibus predicti procuratores preceperunt michi iamdicto notario subscripto unum fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum. Actum in domo episcopali augustense presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste egregioque et nobilibus viris domino Bonifacio de Challand milite, Richardo de Colomberio et domino Petro Carterii secretario et procuratore fiscali dicti domini nostri ducis, testibus ad hec vocatis specialiter et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus, suprascriptis omnibus dum sic ut premictitur agerentur, unacum prenominati testibus presens fui hocque presens publicum instrumentum rogatus inde recepi, ipsumque manu mea propria scripsi et hic me subscripsi ac mei tabellionatus signum consuetum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium et singulorum premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero

vicesima nona mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter et fiat manifestum quod egregius miles dominus Rodulphus de Alingio dominus Coudree et nobilis Hugo Bertrandi, procuratores et procuratorio nomine illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie ad infrascripta specialiter deputati, de eorum procuratorio edocentes quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guigonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium, recepto et signato sub anno, indicione predictis et die vicesima quarta mensis huius augusti, requisierunt ex parte dicti domini nostri ducis nobilem Glaudium de Thora alias Darento, locumtenentem spectabilis et magnifici domini Francisci comitis Challandi, domini Castellionis, ut ipse Glaudius nomine dicti domini comitis recognoscere et confiteretur castrum Castellionis unacum eius pertinenciis fore et esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et expedibile quocienscumque eundem dominum nostrum ducem venire contingit in Vallem Augustam pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis; qui Glaudius dictum castrum modo premissis recognoscere noluit sed recusavit, nichilominus eundem castrum, claves et eius pertinencias nomine dicti domini comitis dictis procuratoribus remisit, tradidit et realiter expedit eosdem in possessionem ponendo et ipsos de eodem castro cum eius pertinenciis investiendo ad ipsum municiendum et municionem tenendum arbitrio ipsius domini nostri ducis et se nomine dicti domini comitis devestiendo per tradicionem clavium. Qua possessione adhepta et clavibus receptis ab ipsoque castro expulsis dicto Glaudio cum tota familia ipsius domini comitis Challandi, dicti procuratores nomine prefati domini nostri ducis dictum castrum et claves unacum eius pertinenciis universis tradiderunt in custodiam et eundem custodiendum commiserunt nobili Iohanni de Montemaiori cui custodi tradiderunt adiutores, valitores et servitores sex clientes pro tuciori custodia ibidem fienda de dicto castro videlicet Petrum Richardi, Iohannem magistri, Petrum de Rota, Hugonem Vercini, Mermetum Tullieti et Iohannem de Sancto Stephano, qui Iohannes de Montemaiori promisit et iuravit ad Evangelia Dei Sancta et sub expressa obligatione omnium et singulorum bonorum suorum quorumcumque predictum castrum cum eius pertinenciis bene et fideliter regere et custodire et ipsum dicto domino nostro duci et suis restituere quocienscumque super hoc fuerit requisitus nec eundem cuiquam expedire sine licencia vel mandato prefati domini nostri ducis. De quibus predicti procuratores procuratorio nomine predicto fieri sibi pecierunt per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum publicum instrumentum. Actum ante fores dicti castri Castellionis supra pontem, presentibus nobilibus viris Glaudio de Mascoto, Glaudio de Capella et Anthonio Faceti testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Subsequenter anno indicione predictis et die secunda mensis septembris, coram me notario et testibus subscriptis personaliter constitutus prefatus spectabilis et magnificus dominus Franciscus comes Challandi qui scienter et sponte ad requisicionem et instanciam predictorum procuratorum predicta omnia et singula suprascripta et in presenti instrumento contenta per dictum Glaudium de Thora eius locumtenentem acta, facta, dicta et gesta ratificavit, confirmavit et approbavit et insuper dictum castrum Castellionis cum eius pertinenciis confessus fuit publice et manifeste recognovit pro se et suis heredibus et successoribus esse reddibile dicto domino nostro duci et sui successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis tociens quociens eundem dominum nostrum ducem ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia ministranda, reddenda, facienda et habenda, ita quod dictum castrum Castellionis dicto domino nostro duci vel mandato suo in adventu eiusdem in Vallem Augustam debet expediri ad tenendum munitum arbitrio suo secundum consuetudinem predictam Vallisauguste. De quibus omnibus predicti procuratores procuratorio nomine predicto preceperunt michi iamdicto notario subscripto fieri publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum. Actum Auguste, in domo episcopali, presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste, egregiisque et nobilibus viris domino Bonifacio de Challand milite, Richardo de Colomberio et domino Petro Carterii secretario et procuratore fiscali dicti domini nostri ducis, testibus ad hec vocatis et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus suprascriptis omnibus dum sic ut premittitur agerentur cum prenomatis testibus presens fuit hocque presens publicum instrumentum rogatus recepi, ipsumque manu mea propria scripsi et hic me subscripsi ac mei tabellionatus signum consuetum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium et singulorum premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero penultima mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod ad instanciam et requisicionem egregii militis domini Rodulphi de Alingio domini Coudree et nobilis Hugonis Bertrandi, procuratorum et nomine procuratorio illustrissimi principis domini nostris domini Amedei ducis Sabaudie ad infrascripta specialiter deputatorum de eorum procuratorio edocencium quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guigonardi notarium et ipsius domini nostri ducis secretarium, recepto et signato sub anno, indicione presentibus et die vicesima quarta mensis huius augusti, nobilis Glaudius de Thora alias Darento, locumtenens spectabilis et magnifici domini Francisci

comitis Challandi domini castri Montisioveti dictum castrum Montisioveti unacum eius pertinenciis nomine dicti domini comitis dictis procuratoribus remittit et ipsos in possessionem eiusdem ponit et induxit, se de eodem cum dictis suis pertinenciis universis devestiendo et eosdem tradicionem clavium investiendo secundum morem et consuetudinem patrie Vallisauguste, tamen eundem castrum recognoscere distulit et recusavit esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus quocienscumque eundem dominum nostrum ducem venire contingit in Valle Augusta pro iusticia facienda, ministranda, exercenda et habenda et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis. Qua possessione ut prefertur adhepta et dictis clavibus ipsoque Glaudio de Thora cum tota ipsius domini comitis familia a dicto castro expulsis et extra eundem remanentibus dicti procuratores nomine prefati domini nostri ducis dictum castrum et claves et omnes eius pertinencias tradiderunt in custodiam et custodiendum commiserunt nobili Thome de Castellario cui dederunt adiutores, valitores et servitores decem clientes, videlicet Petrum Vonterii, Petrum Micheleti, Iohannem Mercerii, Anthonium Mailliet, Petrum Luce, Franciscum Bernier, Anthonium Arabli, Iacobum de Prato, Michaellem Meynerii et Richardum Bernardi, qui Thomas promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium et singulorum bonorum suorum quorumcumque dictum castrum cum eius pertinenciis bene et fideliter custodire et regere ac ipsum dicto domino nostro duci et suis restituere quocienscumque fuerit requisitus nec cuiquam alteri expedire sine licencia vel speciali mandato dicti domini nostri ducis. De quibus omnibus hiidem procuratores procuratorio nomine predicto sibi fieri pecierunt per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum publicum instrumentum. Actum ante fores dicti castri Montisioveti, presentibus Glaudio de Capella, Michaelle de Monteolo et Anthonio Escissani, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Subsequenter anno, indicione quibus supra et die secunda mensis septembris, coram me notario et testibus subscriptis personaliter constitutus prefatus spectabilis et magnificus dominus Franciscus comes Challandi et dominus dicti castri Montisioveti qui scienter et provide ad instanciam et requisicione dictorum procuratorum premissa omnia et singula in presenti instrumento contenta per dictum Glaudium de Thora eius locumtentem acta dicta, gesta et facta ratificavit, confirmavit et approbavit, ratificatque confirmat et approbat, et in super dictum castrum Montisioveti cum eius pertinenciis confessus fuit et publice recognovit pro se et suis heredibus et successoribus fore et esse reddibile et expedibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex consuetudine antiqua observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis quocienscumque eundem dominum nostrum ducem in Vallem Augustam venire contingit pro iusticia

reddenda, facienda, ministranda et habenda, ita quod dictum castrum Montisioveti dicto domino nostro duci vel mandato suo in adventu eiusdem in Vallem Augustam debet expediri ad municionem tenendum arbitrio suo secundum morem et consuetudinem predictae Vallisauguste. De quibus omnibus dicti procuratores sibi fieri pecierunt per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum publicum instrumentum. Actum Auguste, in domo episcopali, presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste egregioque et nobilibus viris domino Bonifacio de Challand milite, Richardo de Colomberio et domino Petro Carterii, secretario et procuratore fiscali dicti domini nostri ducis. Testibus ad hec vocatis et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini Clericus, lugdunensis dyocesis, imperiali auctoritate notarius publicus hoc presens publicum instrumentum rogatus recepi, ipsumque manu mea propria scripsi et subscripsi ac meo tabellionatus signum consuetum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero penultima mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod egregius et nobiles viro dominus Rodulphus de Alingio miles dominus Coudree et Hugo Bertrandi procuratores et nomine procuratorio illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie, constante de eorum procuratorio quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guigonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium recepto et signato sub anno, indicione presencialiter currentibus et die vicesima quarta mensis huius augusti, vigore dicte procuracionis, requisierunt nobilem Glaudium de Thora alias Darenzo, locumtenentem spectabilis et magnifici domini Francisci comitis Challandi, domini castrorum Verreci et Ville en Challand ut ipse recognosceret et confiteretur nomine dicti domini comitis dicta castra cum suis pertinenciis universis esse reddibilia dicto domino nostro duci et suis successoribus quocienscumque eundem dominum nostrum ducem venire contingit in Vallem Augustam pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis, qui Glaudius, premissis auditis, dicta castra modo premissis recognoscere noluit sed se excusavit dicendo quod secundum consuetudinem predictae Vallis Auguste idem dominus comes non tenetur, nichilominus dicta castra, claves et eorum pertinencias dictis procuratoribus remisit, tradidit et realiter expedit, eosdem in possessione dictorum castrorum ponendo et ipsos de eisdem castris cum suis pertinenciis investiendo ad ipsa muniendum et municionem tenendum arbitrio ipsius domini nostri ducis et se, nomine dicti domini comitis, devestiendo per

tradicionem clavium. Qua possessione sic adhepta et dictis clavibus receptis, ab ipsisque castris expulsis dicto Claudio cum tota ipsius domini comitis familia et penitus extra remanentibus, dicti procuratores nomine prefati domini nostri ducis eadem castra, claves et pertinencias eorumdem tradiderunt custodiendum et tenendum Claudio de Mascoto quem ibidem castellanum constituerunt et ordinaverunt, unasecum quatuordecim clientibus, sex in castro Verrecii et in castro Ville en Challand octo, videlicet Giorgio Feyseris Iohanne Iaquemon, Vuillelmo de Lechelier, Anthonio de Furno, Vincencio Byole et Claudio Machie in castro Verrecii; Iohanne Dandis, Claudio Belli, Iacobo Tranchant, Petro Clerie, Hugone Margarite, Iohanne Dandis, Iacobo Hugonet et Humberto Michelet in castro Ville en Challand. Qui castellanus promisit iuramento suo ad sancta Dei evangelia corporaliter prestito et sub obligacione bonorum suorum quorumcumque dicta castra bene et fideliter custodire ipsaque eidem domino nostro duci et suis restituere quocienscumque super hoc fuerit requisitus nec cuiquam alteri expedire sine mandato eiusdem domini nostri ducis ad hoc specialiter deputato. De quibus memorati procuratores procuratorio nomine premissis sibi fieri pecierunt per me notarium subscriptum publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum. Actum²⁰ ante fores dicti castri Verrecii, presentibus Claudio de Cappella, Michaelae de Monthey, Anthonio Escissani et Iohanne de Perreria testibus ad premissa vocatis et rogatis, datum ut supra.

Subsequenter anno, indicione quibus supra et die secunda mensis septembris, coram me notario et testibus subscriptis, personaliter constitutus memoratus spectabilis et magnificus dominus comes Challandi dominus dictorum castrorum qui scienter et sponte ad instanciamque et requisicionem dictorum procuratorum predicta omnia et singula supra et infrascripta per dictum Claudium de Thora eius locumtenentem dicta espedita facta, gesta et negociata ratificavit, confirmavit et approbavit, ratificatque, confirma et approbat tenore huius publici instrumenti et in super confessus fuit, publice et manifestum recognovit pro se et suis heredibus et successoribus dicta castra Verrecii et Ville en Challand reddibilia dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis quocienscumque dictum dominum nostrum ducem apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia reddenda, facienda, ministranda et habenda, ita quod eadem castra dicto domino nostro duci vel mandato suo in adventu eiusdem in Vallem Augustam debent expediri ad munita tenenda, arbitrio suo, secundum morem et consuetudinem predictae Vallis Auguste. De quibus omnibus prefati procuratores preceperunt

²⁰ La phrase de Actum à ut supra est insérée avant la souscription du notaire avec un signe de rappel.

michi iamdicto notario subscripto fieri unum publicum instrumentum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum. Actum Auguste, in domo episcopali, presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste, egregioque milite domino Bonifacio de Challand, Richardo de Colomberio et domino Petro Carterii secretario et procuratore fiscali dicti domini nostri ducis, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis diocesis, auctoritate imperiali notarius publicus et quarumlibet curiarum prelibati domini nostri ducis, iuratus, premissis omnibus dum sic ut premittitur agerentur, unacum prenominationis testibus presens fui hocque presens publicum instrumentum inde rogatus recepi, ipsumque manu mea propria scripsit [*sic*] et hic me subscripsi ac mei tabellionatus signum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium et singulorum premissorum.

In nomine Domini amen. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris pateat evidente quod anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero penultima mensis augusti. Ad instanciam et requisicionem egregii militis domini Rodulphi de Alingio domini Coudree et nobilis Hugonis Bertrandi procuratorum et procuratorio nomine illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie, de eorum procuratorio edocentium quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guignonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium recepto et signato sub anno indicione presentibus et die vicesima quarta mensis huius augusti, nobilis Bartholinus de Valesia, filius quondam Roleti de Valesia, suo proprio nomine necnon Amedei et Michaelis de Valesia, fratrum, eius consanguineorum pro quibus se fortem facit et rem ratam quo ad infrascripta habere promittit, ac etiam tutorio nomine Ardiczonis et Francisci filiorum quondam Francisci de Valesia et Iohannis Iacobi filii quondam Iohannis de Valesia, confessus fuit publice et manifeste recognovit per se et suos coram me notario et testibus subscriptis castrum de Arnaudo cum eius pertinenciis fore et esse reddibile et expeditibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et consuetudine antiqua observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis quociescumque eundem dominum nostrum ducem ad Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, ministranda et habenda, ita et taliter quod dictum castrum eidem domino nostro duci vel eius certo mandato aut procuratore in adventu eiusdem in Vallem Augustam occasione presumpta reddi debet et realiter expediri ad ipsum muniendum et municionem tenendum arbitrio ipsius domini nostri ducis secundum morem et consuetudine patrie Vallis Auguste. Idcirco dictus Bartholinus nomine quo supra predictum castrum de Arnaudo cum toto fortalicio, clavesque iura et pertinencias eisdem procuratoribus

reddidit, tradiditque et realiter expedit, et ipsos de eodem castro et eius pertinenciis investivit ad eundem castrum muniendum et municionem tenendum et de ipso se devestivit per tradicionem ipsarum clavium et ipsos in possessione dicti castri et suis pertinenciis universis posuit. Qua possessione per eosdem procuratores adhepta clavibusque eiusdem castri receptis dicto Bartholino nomine quo supra a dicto castro et tota eius familia expulsis et extra penitus remanentibus, memorati procuratores procuratorio nomine predicto eundem castrum claves et eius pertinencias commendaverunt et tradiderunt custodiendum et tenendum nomine dicti domini nostri ducis nobili Guigoni Iordani quem ibidem castellanum constituerunt, una secum sex clientibus videlicet Iohanne Maillet, Andrea Ogerii, Iohanne Cantodi, Iohanne Acquini, Iohanne Symondi et Anthonio Madan, qui castellanus convenit dictis procuratoribus bona fide sua et iuravit ad sancta Dei evangelia dictum castrum de Arnaudo cum eius pertinenciis bene et fideliter custodire ipsumque prefato domino nostro duci vel suis restituere quocienscumque super hoc fuerit requisitus nec eundem castrum cuiquam alteri reddere et expedire sine mandato dicti domini nostri ducis ad hoc specialiter deputato. De quibus dicti procuratores fieri sibi pecierunt per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis publicum instrumentum. Actum ante fores dicti castri de Arnaudo, presentibus Iohanne Nepotis, Iacobo Iuliani et Bartholomeo Buyat de Arnaudo, testibus ad hec vocatis et rogatis.

Subsequenter anno, indicione die et presentibus quibus supra constitutus personaliter coram me notario et testibus predictis Amedeus de Valesia qui scienter et sponte premissa omnia et singula supra et infrascripta per dictum Bartholinum eius consanguineum recognita, facta, acta, dicta et gesta ratificavit, confirmavit et approbavit, ratificatque confirmat et aprobat tenore huius publici instrumenti sub omni iuris et facti renunciatione pariter et cauthela, de quibus eciam hiidem procuratores pecierunt per me notarium subscriptum fieri ad opus dicti domini nostri ducis et suorum publicum instrumentum.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus et quarumlibet curiarum dicti domini nostri ducis, iuratus, premissis omnibus dum sic ut prefertur agerentur cum predictis testibus presens fui hocque presens publicum instrumentum inde rogatus recepi, ipsumque manu mea propria scripsi et hic me subscripsi ac mei tabellionatus signum huic dicto instrumento apposui in testimonium veritatis omnium et singulorum premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die penultima mensis augusti. Per presens publicum instrumentum cunctis pateat

evidente quod egregius miles dominus Rodulphus de Alingio dominus Coudree et nobilis Hugo Bertrandi, procuratores et nomine procuratorio illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie prout de suo procuratorio constat quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guigonardi notarium publicum et dicti domini nostri ducis secretarium recepto et signato sub anno indictione presentibus et die vicesima quarta mensis huius augusti, vigore dicte procuracionis ex parte dicti domini nostri ducis, requisierunt nobiles viros Bartholinum et Amedeum de Valesia condominos de Hereres ut ipsi, nomine suo et aliorum condominorum dicti castri, eundem castrum cum suis pertinenciis recognoscerent et confiterentur esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus, et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri ducis quocienscumque eundem dominum nostrum ducem venire contingit in Vallem Augustam pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda, deinde dictum castrum sibi remicterent pro munendo nomine dicti domini nostri ducis et municionem eodem castro ordinando, quiquidem Bartholinus et Amedeus de Valesia, nomine suo et suorum consortium, responderunt et dixerunt premissa per eosdem procuratores petita facere non deberi nec ad ea quovismodo teneri causantibus quibusdam litteris dominicalibus et certis aliis documentis sibi per dictum dominum nostrum ducem et suos predecessores super hoc concessis, quibus auditis dicti procuratores eisdem imposuerunt et iniuxerunt sub pena confiscationis dicti castri et suis pertinencium ut premissa facerent et recognoscerent et eundem castrum sibi remicterent secundum morem et consuetudinem dicte Vallis Auguste ditius observatam qui de Valesia iterum ut supra responderunt hoc facere non teneri pro dictis decausationis (?), quapropter a dicta pena ad prelibatum dominum nostrum ducem appellarent, actamen predictis procuratoribus dixerunt quod accedant ad dictum castrum si velint et eundem muniant et possessionem accipiant prout sua putacione, qui procuratores, premissis per dictos Bartholinum et Amedeum de Valesia explicatis non ostantibus, dictum castrum de Hereres munierunt de Guigone Iordani pro castellano et duobus clientibus, videlicet Nycodo Davidis et Laurencio Amedei, qui castellanus promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium bonorum suorum dictum castrum bene et fideliter custodire ipsumque dicto domino nostro duci vel suis restituere quocienscumque super hoc fuerit requisitus nec eundem cuiquam alteri expedire sine licentia vel mandati speciali dicti domini nostri ducis. De quibus omnibus prefati procuratores nomine predicto rogaverunt fieri per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis publicum instrumentum. Actum Arnaudi, in domo dictorum de Valesia, presentibus Iohanne Nepotis, Iacobo Iulliarri et Bartholomeo Buyat testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus et quarumlibet curiarum prefati domini nostri ducis, iuratus, premissis omnibus dum sic ut supra agerentur unacum dictis testibus presens fui hocque presens publicum instrumentum inde rogatus recepi, ipsumque manu mea propria scripsi et subscripsi ac mei tabellionarum signum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium et singulorum premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero ultima mensis augusti. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod ad instanciam et requisicionem egregii militis domini Rodulphi de Alingio, domini Coudree et nobilis Hugonis Bertrandi procuratorum et procuratorio nomine illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie ad infrascripta specialiter deputatorum de eorum procuratorio edocentium quodam publico instrumento recepto et signato per Francisci Guignonardi ipsius domini nostri ducis secretarium sub anno, indicione predictis et die vicesima quarta huius mensis augusti, nobilis Anthonius dominus castri Pontis Sancti Martini confessus fuit, publice et manifeste recognovit pro se et suis dictum castrum Pontis Sancti Martini esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri ducis quocienscumque eundem dominum nostrum ducem apud Vallem Augustam contingit venire pro audienciis suis tenendis, iusticiaque facienda, ministranda, reddenda et habenda, ita quod dictum castrum Pontis Sancti Martini dicto domino nostro duci vel mandato suo in adventu eiusdem in Valle Augusta debet expediri ad ipsum castrum muniendum et municionem arbitrio suo tenendum secundum consuetudinem predictam Vallis Auguste. Et idcirco dictus Anthonius dominus dicti castri Pontis Sancti Martini dictum castrum cum toto fortalicio, clavesque iura et pertinencias eiusdem dictis procuratoribus remisit, tradidit et realiter expedit ipsos in possessione ponendo et de ipso eosdem investiendo et se totaliter per tradicionem dictarum clavium devestiendo. Qua possessione sic adhepta dictisque clavibus receptiis, ac ipso Anthonio cum tota eius familia a dicto castro expulsis et extra remanentibus, memorati procuratores nomine dicti domini nostri ducis dictum castrum cum suis pertinenciis tradiderunt custodiendum et in custodiam commiserunt nobili Glaudio de Cracherello, una secum quinque clientibus eius sequentibus et servitoribus, videlicet Laurencio Amici, Anthonio Moreyn, Anthonio Pasca, Aymone Espien et Oddolo Terierii, qui Glaudius de Cracherello promisit per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub obligatione omnium bonorum suorum dictum castrum bene et fideliter custodire ipsumque

dicto domino nostro duci vel suis restituere quociens requiretur nec eundem cuiquam alteri expedire aut reddere sine ipsius domini nostri ducis licencia aut mandato speciali. De quibus omnibus dicti procuratores sibi fieri petierunt per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum publicum instrumentum. Actum ante fores dicti castri Pontis Sancti Martini, presentibus Glaudio de Capella, Ypolito de Chinriaco, Anthonio Neve et Gaspardo Bassillie testibus ad hec vocatis et specialiter rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus, lugdunensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus hoc presens instrumentum rogatus recepi, ipsumque manu propria scripsi et subscripsi ac mei tabellionatus signum consuetum in eo apposui in testimonium omnium premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero prima mensis septembris. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam et requisicionem egregii militis domini Rodulphi de Alingio domini Coudree et nobilis Hugonis Bertrandi procuratorum et procuratorio nomine illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie prout de eorum procuratorio constat quodam publico instrumento per discretum virum Franciscum Guignonardi dicti domini nostri ducis secretarium recepto et signato sub anno, indicione presentibus et die vicesima quarta mensis augusti, Raphael de Corr [*sic*] Correctio, castellanus castri Fenicii, confessus fuit nomine egregii militis domini Bonifacii de Challand, domini dicti castri Fenicii, pro quo se fortem facit et rem ratam habere promictit, publicique et manifeste recognovit dictum castrum Fenicii cum suis pertinentiis esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et de consuetudine observata predecessoribus ipsius domini nostri ducis quocienscumque eundem dominum nostrum ducem apud Vallem Augustam venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda, ita quod dictum casrum Fenicii dicto domino nostro duci vel mandato suo in eius adventu in Vallem Augustam debet expediri ad tenendum munitum arbitrio suo secundum consuetudinem predictae Vallis Auguste. Et idcirco dictus Raphael nomine quo supra dictum castrum cum toto fortalicio, claves et pertinencias dictis procuratoribus tradidit et realiter expedit, se de eodem devestiendo et dictos procuratores nomine dicti domini nostri ducis per tradicionem dictarum clavium investiendo; qua investitura sic facta, possessioneque adhepta ac clavibus receptis, ipsoque Raphaele cum tota familia a dicto castro expulsis et extra remanentibus, prefati procuratores dictum castrum, claves et pertinencias commendaverunt et tradiderunt custodiendum munitum nomine dicti domini nostri ducis Stephano Mistralis,

quem ipsius loci constituerunt castellanum cui dederunt pro adiutoribus quinque clientibus, videlicet Iohanne Benedicte, Iohanne Marin, Petro Ravat, Guillelmo Boverii et Glaudio Luppi, qui castellanus promisit iuramento suo tactis Evangeliiis Dei Sanctis dictum castrum bene et fideliter custodire nec ipsum nemini expedire sine licentia aut mandato ipsius domini nostri ducis. De quibus omnibus dicti procuratores procuratorio nomine predicto sibi fieri pecierunt per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis e suorum publicum instrumentum. Actum ante portam dicti castri Fenicii, presentibus Glaudio Capella, Michaelde de Montheolo et Ypolito Chingiati, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Subsequenter anno, indicione predictis et die secunda mensis septembris, coram me notario et testibus subscriptis, personaliter constitutus egregius et potens vir dominus Bonifacius de Challand dominus dicti castri fenicii qui scienter et provide ad requisicionem dictorum procuratorum premissa omnia et singula supra et infrascripta per dictum eius castellanum recognita, confessata, acta, dicta, facta et gesta ratificavit, confirmavit, emologavit et approbavit, promictendo iuramento suo contra eadem non venire quinyomo pro se et suis rata, grata et firma habere et perpetuo tenere, sub et cum omni iuris et facti renunciatione pariter et cauthela. Actum Auguste in domo episcopali, presentibus Glaudio de Capella et Michaelde de Montheolo, testibus ad hec vocatis et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini clericus lugdunensis dyocesis autoritate imperiali notarius publicus hoc instrumentum rogatus recepi ipsumque manu mea propria subscripsi et scripsi ac mei tabellionatus signum huic instrumento apposui in testimonium premissorum.

In nomine Domini amen. Anno a nativitate eiusdem sumpto millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero prima mensis septembris. Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod ad instanciam et requisicionem egregii militis domini Rodulphi de Alingio domini Coudree et nobilis Hugonis Bertrandi procuratoris et nomine procuratorio illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie ad infrascripta deputationum prout de eorum procuratorio quondam publico instrumento constat per discretum virum Franciscum Guigonardi notarium publicum et ipsius domini nostri ducis secretarium recepto et signato sub anno, indicione presentibus et die vicesima quarta mensis augusti, nobilis Anthonius de Montagniaco dominus Brissonie, pro se et suis heredibus et successoribus confessus fuit publice et manifeste recognovit dictum castrum Brissonie cum eius pertinenciis esse reddibile dicto domino nostro duci et suis successoribus et ab antiquo fuisse ex debito et antiqua consuetudine observata predecessoribus dicti domini nostri ducis quandocumque eundem dominum nostrum ducem in Vallem Augustam

venire contingit pro iusticia facienda, reddenda, ministranda et habenda, ita quod dictum castrum Brissognie dicto domino nostro duci vel mandato suo in adventu eiusdem domini nostri ducis in Vallem Augustam debet expediri ad ipsum muniendum et munitum tenendum arbitrio suo secundum morem et consuetudinem Vallis Auguste; et ideo dictus Anthonius de Montagniaco dictum castrum cum toto fortalicio eisdem procuratoribus remisit, tradidit et realiter expedit, et se de eodem cum suis pertinenciis universis devestivit et eosdem, tradicionem clavium, investivit. Qua investitura sic facta, clavibusque receptis et possessione adhepta ac dicto Anthonio cum tota eius familia a dicto castro expulsis et eiectis, memorati procuratores eundem castrum nomine dicti domini nostri ducis munierunt de Stephano Mistralis pro castellano et tribus clientibus, videlicet Anthonio Lombardi, Petro Cheyney et Petro Chadal, qui Stephanus promisit, iuramento suo ad sancta Dei evangelia corporaliter prestito dictum castrum fideliter custodire nec ipsum cuiquam expedire sine licencia vel mandato ipsius domini nostri ducis. De quibus omnibus hiidem procuratores sibi fieri rogaverunt per me notarium subscriptum ad opus dicti domini nostri ducis et suorum publicum instrumentum. Actum Auguste in domo episcopali, presentibus Andrea de Villareto, Glaudio de Capella et Michaele de Montheolo, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(S.T.) Ego vero Petrus Adini, clericus, lugdunensis dyocesis, imperiali auctoritate notarius publicus premissis omnibus dum sic ut premittitur agerentur unacum prenominationis testibus presens fui hocque presens publicum instrumentum rogatus inde recepi ipsumque manu mea propria scripsi et hic me subscripsi ac mei tabellionatus signum consuetum huic dicto instrumento apposui in testimonium omnium et singulorum premissorum.

AUDIENCES GÉNÉRALES DE 1430 :
REGISTRE DES AUDIENCES ET ACTES D'INVESTITURE

ROBERTO WILLIEN

1430, 1er septembre

DÉCLARATION faite par les nobles pairs et non pairs de la Vallée d'Aoste dans les Audiences générales tenues par le duc Amédée VIII de Savoie dans ladite Vallée, lorsqu'il s'y rendit pour y administrer la justice selon l'ancienne coutume de ce Pays, eu égard à la reconnaissance de leurs fiefs et à l'exercice de la justice, où entre autres choses il est établi que leurs fiefs ne passeraient en quenouille.

Archivio di Stato di Torino (ASTo), Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 5.

NOS OFFICIALIS²¹ curie augustensis notum facimus universis quod, nobis in iudicio pro tribunali sedentibus, quamdam licteram illustrissimi principis et domini domini Amedei Sabaudie ducis domini nostri, sigillo ipsius domini nostri impendenti cere rubee, in cuius impressione circumscribitur sigillum domini Amedei ducis Sabaudie, sanam et integram, non rasam, non viciatam, non cancelatam nec corruptam omnique vicio et suspicione carentem, signo manuali Guillierni Bolomerii, ipsius domini nostri secretarii, signatam, prout prima facie apparebat, pro parte egregiorum virorum Francisci et Nycolai de Challant, fratrum, dominorum Sancti Marcelli et Usselli exhibitam, traditam et productam recepimus, vidimus palpavimusque ac de verbo ad verbum legimus et inspeximus diligenter ac in auditorio [dicte curie] duximus publice describendum, cuius lictere tenor sequitur et est talis:

²¹ Le texte qui suit a été rédigé - à la demande des nobles François et Nicolas de Challant, coseigneurs d'Ussel et de Saint-Marcel - par l'officier de la chancellerie d'Aoste, Jean André, le 14 juin 1438, comme l'indique l'eschatocolle. Ce texte contient notamment la lettre du duc Amédée VIII, datée du 1er septembre 1430 et rédigée par le notaire Guillaume Bolomerii le 12 septembre 1430, contenant la déclaration des nobles.

« AMEDEUS, dux Sabaudie, Chablaysii et Auguste princeps, marchio in Ytalia, comes Pedemoncium et Gebennensis Valentinensisque et Dyensis. Universis serie presencium fiat manifestum quod, anno salutiffere Christi incarnationis millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava, et die prima mensis septembris, constituti in prima generali audiencia nostra, quam in aula maiori domus episcopalis Auguste pro tribunali sedendo, ut moris est, tenebamus, presentibus eciam reverendo in Christo patre domino Ogerio, episcopo augustensi, necnon spectabilibus egregiis nobilibus et prudentibus viris domino Iohanne de Belloforti, milite legumque doctore et cancellario Sabaudie, Henrico de Colomberio, domino de Vufflens, cambellano, dominis Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Nycodo de Menthone, Rodulpho de Alingiis, domino Coudree, militibus, Urbano Curserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Amedeo de Crescherello, domicello magistro hospicii, consiliariisque nostris, domino Petro Carterii, iuris perito, procuratore fiscali, Aymone Cocy, domino Castri Veteris, baillivo, et Roletto Chalvini, procuratore nostris²² Vallisauguste et insuper Aymoneto de Bocza, Petro de Castellario, Iohanne de Roletto de Avisio, Anthonio de Archeto, domicellis imparibus, Urbano de Letavalle, Urbano Nervi, Nicoletto Maluquini, Glaudio Voudani, Ludovico Mistralis, Guillierno Maluquini, Francisco Camagny, Bonifacio de Villa, nobilibus ac Andrea de Villareto et Iohanneto Cordelloz, notariis, prudentibus consuetudinariis patrie nostre Vallis Auguste. Constituti hi qui et in ipsa generali audiencia, ut moris est, sedent et nobis assistentes pares terre ipsius patrie nostre Vallisauguste qui sequuntur, videlicet magnificus dominus Franciscus, comes Challandi, spectabilis dominus Bonifacius de Challant, dominus Fenicii, milites, egregii Amedeus de Vallesia, Iacobus dominus Nusii, Anthonius de Montagniac, dominus Breyssoinie, Iacobus de Challant, dominus Aymeville, Bertholinus de Vallesia et Franciscus de Challant scutifferi. Necnon nobiles Humbertus de Sancto Petro, Bonifacius de Montebello, Petrus et Iohannes de Turre ac Petrus de Rivo de Graczano. Qui siquidem pares supranominati, scientes, prudentes et spontanei, audita prius per eos lectura in plena audiencia facta recognicionum que in exordio generalium audienciarum [no]bis [et] inclite recordie illustribus progenitoribus nostris per ipsos et ipsorum progenitores fieri consueverunt, nemineque ipsorum parium discrepante sed unanimiter et co[n]cor[des], audientibus etiam et in quibus opus foret assensientibus aliis supranominatis patrie nobilibus, imparibus et [prudentibus] consuetudinariis, pro sibi et suis presentibus et eorum posteris nobis sollempniter stipulantibus, ad opus nostri et nostrorum quorumcumque

²² *Lire* : nostro.

[her]edum [et] successorum ac aliorum qu[orum] potest quomodolibet interesse, recognoverunt et expresse professi fuerunt ea que inferius seriatim describuntur.

IN PRIMIS fuit per ipsos pares concorditer recognitum quod quam cito castra et domus fortes ipsorum et aliorum parium dicte Vallis nostre redditae sunt, predicti pares o[mnes] et singuli d[e]bent coram nobis comparere nobisque cothidie assistere quamdiu nos in Valle predicta sedem nostram [te]nemus, secundum consuetudinem ipsius patrie Vallis Auguste, pro iure reddendo. Et quod ipsa reddicio castrorum et fortalicionum, secundum ipsam consuetudinem, habetur et censetur pro citacione peremptoria parium eorundem ac aliorum vassallorum, quorum similiter castra et alie domus fortes redditae sunt.

ITEM quod omnes nobiles, quotquot sunt de genere parium dicte terre, sunt et esse debent homines ligii nostri [ne]c possunt vel debent alicui alteri de mundo homagium facere nisi salvo et [excepto] prius et pocius homagio et fidelitate nobis per eos debitis.

ITEM quod s[ec]undum ipsam patrie consuetudinem si aliquis vassallus infra tempus sibi [prefixum] et denunciatum per dominum suum non fecerit homagium domino suo debitum et non recognoverit feudum quod tenet a domino suo, pena homagii est amissio feudi domino suo aperti et commissi.

ITEM quod duabus partibus litigantibus coram nobis sedem tenentibus, pars quelibet si voluerit potest nobis petere consilium sibi dari. Et si illa pars petens iuraverit se non posse aliquem pro consilio invenire, tunc debemus eidem pe[tenti] de consilio providere illum vel illos, quem vel quos huiusmodi petens consilium voluerit nominare, nisi ipsi petiti possint se iustis excusacionibus excusare. Et debet ac tenetur dictus petens, dato vel datis sibi pro consilio satisfacere de labore et patrocinio suis, sumptibus eiusdem petentis.

ITEM fuit similiter recognitum quod per consuetudinem Vallisauguste diucius approbatam nulla mulier succedere debet in feudum quibuscumque et, quamquam alique mulieres sint de nobilibus paribus terre, tamen privilegio parium gaudere non debent.

ITEM quod omnes pene in chertris apposite per totam dictam Vallem debent nobis applicari si per aliquem fuerit contraventum et lesus super hoc conqueratur.

ITEM quod in adventu nostro in dicta Valle omnes captivi racione guerre sive hostagiamenta proinde data debent nobis per quemcumque detentorem libere expediri, ut nos de eis possumus facere nostram voluntatem.

ITEM quod¹ per consuetudinem dicte Vallis ille qui prius suam petitionem porrexerit, illi pre ceteris et prius est responsio facienda super petitione predicta.

¹ La particule quod est insérée dans l'interligne supérieur.

ITEM quod quamquam litigetur inter pares vel impares Vallisauguste super aliquibus factum nostrum vel aliis ius nostrum tangentibus quoquomodo, et ante litis contestacionem de iure nostro legitime protestetur, exinde per aliqua que procedant ex lite ipsum ius nostrum non dirimitur vel leditur, sed saluum remanet per consuetudinem predictam.

ITEM quod in omnibus causis nos possumus continuare dietas et assignaciones cum consensu vel sine consensu partium et absque ipsarum preiudicio, exceptis diebus assignatis ad rationem reddendam, quas continuare non licet, nisi partium interveniente consensu. Verumptamen possumus illas prorogare et continuare pro consilio habendo, si volumus, cum paribus, consuetudinariis et iuristis.

Quibus premissis omnibus et singulis sic per ipsos pares concorditer recognitis, nos prefatus dux, volentes ipsos nostrorum predictorum inclite recordie illustrium progenitorum vestigiis imitando benigniter pertractare, supplicacioni ipsorum parium super hiis nobis facte favore benivolo inclinati, supradicta capitula per ipsos pares, ut prefertur, confessa et recognita, reciproca vicissitudine, predictorum consiliariorum nostrorum circumspecta deliberacione prima, ratificamus, confirmamus et approbamus ac per nos et nostros nunc et imposterum teneri et inconcusse observari decrevimus, quemadmodum ipsi incliti progenitores nostri acthenus fecisse reperiuntur.

De quibus premissis sic peractis, nos dux prefatus exinde, supranominato domino Francisco de Challant, domino Fenicii necnon dilecto fideli consiliario nostro domino Amedeo de Challand, domino Vareti, militi, eius fratri, humiliter deposcentibus, per dilectum fidelem secretarium nostrum Guiliermum Bolomerii, has licteras nostras sigilli nostri munimine roboratas in testimonium duximus conficiendas, datas in ipsa civitate nostra Auguste, die duodecima mensis septembris eodem anno Domini millesimo quatercentesimo trigesimo per dominum, presentibus illustri eius primogenito Amedeo de Sabaudia, principe Pedemoncium, necnon dominis Ogerio, episcopo augustensi, Ay[mone], episcopo thaurinensi, Io[hanne] de Belloforti, cancellario, M[anfredo], ex marchionibus Saluciarum marescallo, Henrico de Colomberio, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho domino Coudree, Petro de Belloforti gubernatore Nycie, Aymone domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste, Urbano Cyriserii, Anthonio de Draconibus, Iohanne de Avanciaco et Amedeo de Crescherello magistro hospicii. Bolomerii. »

VISA IGITUR et lecta lictera predicta, per nos officialem prefatum et ipsius tenore universo diligenter inspecto atque in huiusmodi sumpto ad eandem exemplificato et redacto, nichil plus in dicta lictera reperto quam contineatur in presenti sumpto reperto quod facti substantiam immutet, facta de sumpto huiusmodi ad eandem licteram collatione decenti, ordinaria auctoritate, ad

requisicionem dictorum egregiorum Francisci et Nicolai de Challand fratrum eorum parte nobis factam, presenti sumpto auctoritatem nostram interponimus pariter et decretum.

Decernentes et volentes presens sumptum vim eandem obtinere debere deinceps et vigorem coram iudice ecclesiastico et seculari quocumque, quemadmodum obtineret et fidem faceret lictera predicta, a qua presens sumptum est extractum, si produceretur vel etiam haberetur, cum propter hostium et aliorum discrimen periculosum sic originalia ubilibet exhibentur. In cuius visionis testimonium et robor sigillum curie predictae Auguste huic sumpto duximus apponendum.

Datum et actum in auditorio curie predictae officialis Auguste, anno Domini millesimo quatercentesimo trigesimo octavo, indicione prima, die vero XIII^{ta} mensis iunii sub sigillo officialatus dicte curie et subscriptione notarii et mei Iohannis de Cutignyo notarii infrascriptorum. Presentibus nobilibus, discretis et providis viris Nicoletto Maluquini, Guiliermo Maluquini, Iohanne Coci, cive augustensi, et Iohanne Tironenci², notario, necnon Petro de Viguret, notario, testibus ad premissa vocatis et rogatis in testimonium premissorum. Iohannes Andree, officialis.

Ego autem Eustachius Signorilis de Valgrana, burgensis Carmagnolie, thaurinensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius et subscribe officialatus curie scriba iuratus, premissis visioni, lectioni, liquidationi seu collationi ac decreti interposicioni et omnibus et singulis ut premittitur in presenti curia de huiusmodi transumpto ad licteras originales actitatis, presens unacum Iohanne Blanchardi et Iohanne de Cutignyo notariis infrascriptis interfui. Verum quia facta huiusmodi transumpti ad licteras originales predictas collacione, per prefatum dominum Iohannem Andree, officialem suprascriptum, et nos notarios [suprascriptos] et hic subscriptos, dicto Iohanne de Cutignyo legente et nobis ceteris abscultantibus et audientibus utrumque de verbo ad verbum concordare inveni. Igitur hic me subscripsi et signum meum consuetum apposui in testimonium v[er]itatis de mandato dicti domini officialis.

Et ego Iohannes Blanchardi de Tullia, augustensis diocesis, clericus, imperiali ac illustrissimi principis domini nostri domini Amedei Sabaudie ducis auctoritatibus notarius publicus curieque prefati domini officialis iuratus, premissis visioni, collacioni ac decreti interposicioni et omnibus et singulis ut

² *Lecture incertaine.*

premittitur in presenti curia de huiusmodi transumpto seu transcripto presens fui, una cum prenominato et [Eu]stachio et Iohanne de Tugtimierio³ notariis super et infra scriptis. Verum quia facta collatione cum originalibus litteris huiusmodi transumpto utrumque concordare inveni de verbo ad verbum. Ideo hic me subscripsi et signum meum consuetum apposui in testimonium omnium premissorum de mandato dicti domini officialis.

Et ego Iohannes de Cutigneyo clericus auctoritate illustrissimi principis et domini domini nostri ducis Sabaudie notarius publicus iuratusque curie dicti domini officialis [Auguste], premissis visioni exhibicioni, collacioni ac decreti interposicioni et omnibus et singulis ut premittitur⁴ agitatis presens fui, una cum prenomatis Eustachio et Iohanne Blanchardi notariis suprascriptis. Verum quia facta collatione presentis transumpti de verbo ad verbum cum originalibus lictis per prefatum dominum officialem Auguste et nos notarios supra et infra scriptos huic igitur transumpto [v]idimus communiter nuncupatum mea propria manu scripto me subscripsi et signum meum quo [in talibus uti consuetum apposui in testimonium premissorum de] dicti domini officialis mandato.

³ *Lecture incertaine.*

⁴ *L'expression ut premittitur est répétée.*

1430, 16 août - 26 septembre

REGISTRE DES AUDIENCES générales tenues en Vallée d'Aoste par le duc Amédée VIII de Savoie, qui commence par un rapport du voyage du duc depuis Thonon jusqu'à Aoste pour y administrer la justice.

Archivio di Stato di Torino (ASTo), Cité et Duché d'Aoste, paquet III, doc. 6.

[1r] IN NOMINE SANCTE et individue Trinitatis, Patris, Filii et Spiritus Sancti totiusque celestis curie feliciter triumphantis. Amen.

Quoniam actiones, quas non sanxit litterarum vel testium firmitas, exufflare potest dolus mundi vel temporis prolixitas, eapropter humane nature condicio, diversis negotiorum fecunda commerciis⁵ oblivionisque dispendiis infecta, scripture adminiculum adinvenit ut, dum horum que per modernorum presenciam peraguntur sermo in posteros dirigetur, illa velut presenciam tabellionatum scripture suffragium non tabescens impune representet, ea proinde rata stabilitate perpetuum in evum servatura sane. Cum nedum illustrissimus ac excellentissimus princeps dominus noster modernus dominus Amedeus dux Sabaudie, Chablaysii et Auguste princeps, marchio in Ytalia, comesque Pedemoncium et Gebennensis, Valentinensis ac Dyensis, verum eciam preclare memorie illustres principes et domini Sabaudie comites Chablaysiique et Auguste duces, ipsius domini nostri ducis moderni incliti progenitores, ex antiqua longissimoque tempore observata et legitime prescripta laudabili consuetudine ipsius et patrie Vallisauguste possint, consueverint et eis licitum fuerit et existat a partibus et patria Sabaudie et aliis locis quibuscumque sue dicionis ad dictam Vallem Augustam se personaliter transferre quociens sibi, saltem semel in anno, placuerit et visum fuerit expedire pro audienciis generalibus ibidem tenendis iusticiaque reddenda [1v] et unicuique ministranda secundum consuetudines ipsius patrie Vallis Auguste, eciam certis et nonnullis tributis sibi in quolibet ipsius premissa de causa ad dictam Vallem accessu habendis, levandis, precipiendis et exigi faciendis.

Noverit igitur modernorum presenciam futurorumque posteritas non ignoret quod, anno salutiffere nativitatis eiusdem Domini nostri Iesu Christi currente millesimo quatercentesimo trigesimo⁶, indictione octava, die vera decima sexta mensis augusti, prelibatus illustrissimus princeps dominus noster dux, cum eius eximio consilio, proceribus, militibus, doctoribus et aliis nobilibus in numerosa copia concomitatus, separavit a castro et villa suis Thononi icturus ad dictam Vallem

⁵ Lire : commerciis.

⁶ Dans la marge gauche : 1430.

Augustam pro dictis audienciis generalibus tenendis et iusticia ibidem reddenda et ministranda, iuxta ritum et formam consuetudinis dicte Vallis ivitque dicta die pernoctatum in civitate gebennensi.

Deinde in crastinum recte procedendo ivit Annessiacum ubi, pro nonnullis suis peragendis et urgentibus negociis, permansit usque ad diem mercurii vicesimam terciam mensis eiusdem.

Qua die, ab eodem loco separavit ivitque ad prandium ad prioratum Tallueriarum.

Deinde illo sero ivit Uginam in cena, ubi pernoctavit in domo nobilis et potentis viri Amedei de Crescherello, domini Civini, eius consiliarii et magistri hospicii.

Et in crastinum <que> fuit die iovis vicesima quarta mensis predicti, recte tendens, perrexit usque ad ruppem Civini transitumque fecit per subtus villam Confleti, nolens transire per villam causa morbum impedimie ibidem tunc regnantem evictandi. In quo loco Civini pransus fuit in domo [2r] dicti nobilis Amedei de Crescherello.

Parvo post, die predicta, ivit ad civitatem Musterii ubi receptus fuit invictatus ad cenam cum eius comitiva laudabiliter et opulenter per reverendum in Christo patrem dominum Iohannem Berthrandi, archiepiscopum Tharentasie, ibidemque pernoctavit.

Exindeque premisit ab eodem loco nobiles et potentes viros dominos Petrum Amblardi, militem, baillivum Sabaudie, et Guigonem Iordani de Ayma, domicellum, ad muniendum clientibus castra, fortalicia et alias domos fortes a civitate Auguste superius, ac dominum Rodulphum de Alingio, dominum Coudree, militem, et Hugonem Berthrandi de Perosa, ad muniendum similiter clientibus fortalicia, castra et alias domos fortes a civitate Auguste inferius, possessionesque et claves predictorum castrorum, fortaliciorum et domorum fortium recipiendum et pro castellanis in eisdem ponendis et constituendis, ut moris est et consuetudinis dicte Vallis.

Succedenti vero die sequenti veneris vicesima quinta mensis eiusdem, audita missa sua, separavit prelibatus dominus noster dux a civitate predicta Musterii venitque apud Aymam in prandio, ubi secum inter ceteros affuerunt spectabiles egregii nobilesque et potentes viri domini Iohannes de Belloforti, legum doctor et miles, cancellarius Sabaudie, Henricus de Colomberio, dominus de Vufflens, chambellanus, Rodulphus de Alingio, dominus Coudree, Petrus Amblardi, baillivus Sabaudie, Nycodus de Menthone, eciam chambellanus, Humbertus de Glarens, milites, Anthonius de Draconibus, legum doctor, una cum pluribus aliis nobilibus, consiliariis, scutiferis, officiaribus et servitoribus suis.

In quo loco nobilis [2v] Urbanus Boveti, dominus Ruppis Fortis, debet

prelibato domino nostro duci certum auffragium⁷ in quolibet transitu suo ut in recognicionibus suis et extentis prelibati domini nostri ducis de quo computare debet castellanus Tharentasie.

Ibidemque invictatus et receptus fuit in prandio in domo dicti Urbani per nobilem et potentem virum Urbanum, dominum Chivronis.

Qua die pernoctavit in Sancto Mauricio in Tharentasia, ubi nonnulli agricole de dicto burgo debent eidem domino in dicto transitu suo ligna et cutellum ad parandum panem mictendum in corbanum que solvere debent in manibus castellani Tharentasie qui de ipsis domino computare debet.

Ibidemque receptus fuit et invictatus ad cenam per dictum Urbanum Boveti, dominum Ruppis Fortis.

In crastinum autem que <fuit> dies sabbati vicesima septima⁸ dicti mensis augusti, transitum facere volens ad dictam Vallem Auguste per montem Colompne Iovis, ivit apud Sanctum Germanum in pede montis predicti a parte Tharentasie, ubi fuit in prandio invictatus et laudabiliter receptus per nobiles et potentes viros Bertrandum et Robertum de Duyno, fratres, condominos Vallis Ysere.

Sero autem diei predictae in transitu suo dicti montis pernoctavit cenavitque et in crastinum mane que fuit dies dominica vicesima septima dicti mensis augusti pransus fuit in villa Tullie, in pede montis predicti Colompne Iovis a parte dicte Vallis. Cuius cenam et prandium solverunt bone gentes dicti loci Tullie.

Ibidemque reperit domum fortem seu turrim Thome de Castellario et eius fratrum [3r] iam fuisse munitam uno cliente secundum rictum et modum ac consuetudinem Vallis predictae Auguste, per prefatum dominum Petrum Amblardi, baillivum Sabaudie, et Guigonem Iordani de Ayma, procuratores prelibati domini nostri ducis ad municionem faciendum garnisonesque ponendum nomine ipsius et pro eodem, ut moris est dicte Vallis, in quolibet ipsius domini transitu ad dictam Vallem causa premissa in omnibus et singulis castris, fortaliciis aliisque domibus fortibus dicte Vallis a civitate Auguste superius a parte Vallis Dygne et dicti montis Colompne Iovis et commissarios per eundem constitutos et quos ipse dominus noster dux iam premiserat causa premissa et predestinaverat, ut predictum est supra.

Die dominica vero predicta vicesima septima dicti mensis augusti, post prandium, dominus separavit a dicto loco Tullie venitque Moriacium, ubi illa die cenavit et pernoctavit ibidem ubi per illos de Moriacio et alios eiusdem domini homines et subditos tocus Vallis Digne debetur eidem, in quolibet transitu suo

⁷ Lire : suffragium.

⁸ Ainsi dans le texte. Il s'agit en réalité du samedi 26 août.

apud dictam Vallem Auguste, semel in anno si voluerit, causa dictas audiencias tenendi et iusticiam reddendi, receptum suum unius diei, quod solvunt unacum ducentis libris viennensibus quas eciam debent in quolibet transitu suo, causa qua supra, et viginti libras viennenses pro domina duchissa.

[3v] Die lune vero immediate sequenti, que fuit dies vicesima octava mensis eiusdem, in dicto loco Moriacii, prelibatus dominus noster dux recepit litteras clausas a predictis domino Coudree et Hugone Bertrandi eius procuratoribus et commissariis iam dictis a dicta civitate Auguste sibi destinatas, quorum tenor sequitur in hec verba, incipiendo tamen a super scripcione earundem, videlicet:

Au duc de Savoye notre tres redoubté seigneur.

Notre tres redoubté seigneur, nous nous recommandons à vous si tres humblement que plus pouvons et vous plaise savoir que aujourduy nous avons trouvé en ceste cité d'Ouste messires le conte de Challant, Boniface de Challant, les seigneurs de Nuns, de Valeysse et du Pont Sant Martin. Et, car nous avons heu doubte qu'ilz n'eussent point leysser en leur forteresses personnes qu'ilz nous heussient veulu expédier les clef et possessions d'ycelles, pour ce les avons requis et ung chescun d'eulx qui veulsissent aler personnellement ou députer aultres par eulx pour nous baillier lesdites cleef et despachier lesdites possessions et par bonne chartre. Lesqueulx nous ont respondu que, selon le costume de la Vul d'Auste, franchises et libertées, ilz ne sont point tenuz d'espédier lesdictes forteresses senon moyent serment à leur devoir estre fait, par vous avant toutes chouses ou vostre procureur ayant puissance à ce faire, de leur restituer et rendre encontinent, passé ung moys après l'espédition d'ycelles à vous faite, excepté celles que vous seroient adiugées. [4r] Et pour tant ils n'ont voulu aler ne députer aultre par eulx à ce faire, ains ont deslibéré d'envoyer par devers vous pour avoir remède, car nous avons fait à l'encontre d'eulx protestation solennees de vos domaiges, cost et interest, pour quoy notre tres redoubté seigneur plaise vous sur ce nous rescire votre bon plaisir et délibération. Car nous avons deslibéré, non obstant leur response, de nous en aler dormir à Nuns et là commancer faire noz explais et requestes. Touteffoys il nous seroit nécessaire avoir prestement les gentilz hommes pour leysier et ordonner en les garnisons desdictes forteresse, aultrement nous ne pourrons point bonnement prendre ne tenir lesdites possessions, pour quoy plaise vous de les envoyer encontinent, en nous commandant et mandant tousiours voz bons plaisirs pour les acomplir an vostre pouvoir, priant le benoît Saint Experit que vous ait en sa sainte garde et doint tres bonne vie et longue. Escript en Houste le XXVII jour d'aoust. Vos tres humbles subgetz et serviteurs Rond d'Alinge seigneur de Coudrée et Hugue Bertrant.

Super quibusquidem licteris prelibatus dominus noster dux eisdem respondit eciam per licteras suas clausas quarum tenor consimiliter hic inseritur ut ecce:

A noz bien aimés et féaulx [4v] conseillers le sire de Coudrée et Hugue Bertrand le duc de Savoye nous vous saluons.⁹

Et incontinenti dicta die lune vicesima octava ipsius mensis augusti, parte magnifici nobiliumque et potencium virorum domini Francisci, comitis Challandi, Iacobi, domini Nusii, dominorumque de Valeysia et nonnullorum aliorum parium et imparium terre dicte Vallis Auguste, transmissus ad dominum venit ad dictum locum Moriarii nobilis Bertholinus, condominus [5r] Valeysie, qui, tam suo quam dictorum dominorum comitis et aliorum parium et imparium dicte Vallis Auguste <nominationibus>, supplicavit dicto domino nostro duci, ut dictis dominis et paribus impartiri dignaretur licenciam obviam eidem veniendi sibi reverenciam impensuris, cum alias non possent eidem obviam venire et ad eorum castra et domos fortes se personaliter, uno et eodem tempore, pro ipsorum possessionibus et clavibus dictis procuratoribus domini expediendis. Sicut fuerunt requisiti per dictos procuratores domini se transferre, cum predicti duo actus incompatibiles forent simul et semel per eosdem personaliter adimpleri.

Quiquidem dominus noster eorum huiusmodi supplicationi et requeste benevole annuens et eis de gracia speciali volens complacere non obstantibus dictis suis licteris et aliis sibi dicta die parte quorum supra procuratorum suorum destinatis, prenomminatis procuratoribus suis iterum scripsit licteris suis clausis subsequentis tenoris, ut ecce:

Le duc de Savoye. Nous vous saluons. Après ce que aujour duy vous avons escript sur la response à vous faicte par le comte de Chaland et les aultres nommés en voz lettres sur les requestes que de par nous leur avez faites, est venu par devers nous Bertholin de Valeyse qui de leur part nous a supplié que vous veullions mander supersedir de procéder à votre commission pour ce qu'ilz ne pourroyent venir au devant de nous faire leur révérence s'ilz¹⁰ les convient aler vous [5v] deslivrer la possession de leur places comme les en avez requis. Et car de grace expecielle leur voulons sur ce complaire nous vous mandons que non obstant ce que aujour duy vous avons mandé, et afin qu'ilz nous puissent venir au devant fere leur révérence, vous vous desistes graciesement par cestuy jour de procéder en votre dicte commission et procure, car ainsi le leur avons nous outroyé de grâce expécielle considéré leur supplication dessus dicte. Se n'y veullies faillir à Dieu soyes. Escrip à Morgens le XXVIIIe jour d'aust.

A noz bien amés et féaulx conseillers le sire de Coudrée et Hugue Bertrand.

⁹ Suit un espace blanc d'une vingtaine de lignes.

¹⁰ Suit est effacé.

Ipsa vero die vicesima octava dicti mensis augusti mane, audita missa sua, dominus separavit a predicto loco Moriacii et venit invictatus ad prandium in castro Avisii per Anthonium, dominum dicti loci et eius fratres. Et ibidem fuit¹¹ muniffice et oppulente receptus reperitque ibidem pro castellano iam constituto per dictos suos procuratores, videlicet Glaudium de Mascoto cum certis clientibus.

Deinde dicta die venit pernoctatum ad civitatem Auguste, cui obviam [6r] venit usque prope castrum de Sarro reverendus¹² in Christo pater dominus Ogerius, divina prudencia episcopus augustensis magnificus nobilesque et potentes viri dominus Franciscus comes Chalandi, dominus Iohannes de Valeysia, prior Sancti Ursi, dominus Boniffacius de Chalant miles, Iacobus dominus Nusii, Amedeus et Michael fratres et Bertholinus domini de Valeysia, Ybletus Seriodi dominus Introdi et quam plures alii pares et impares nobiles patrie ac cives, burgenses et incole ipsius civitatis Auguste, qui prelibato domino nostro reverenciam suam impenderunt de ipsius iocondo gaudenti adventu.

Deinde ipsum associaverunt usque ad et per civitatem in qua hora quasi vesperorum applicuit recta via tendens ad ecclesiam cathedralem Beate Marie Virginis civitatis eiusdem. Quo ante fores ipsius ecclesie a parte domus episcopalis eiusdem loci existentis, ipse idem dominus noster dux confestim descendit ab equo et dictam ecclesiam, una secum dicto domino episcopo humiliter et cum devocione magna, intravit precesque fudit ante maius altare dicte ecclesie, humiliter et devote oblacionemque suam fecit ibidem. Qua facta, absque aliquali solempnitate vel alia requisicione ab eo per quemquam facta, ipse idem dominus noster dux ecclesiam predictam exivit et ad dictam domum episcopalem perrexit, supranominatis dominis episcopo Auguste, comite Chalandi et maiore parte dictorum parium impariumque et ceterorum nobilium ipsius patrie Vallis Auguste [6v] ipsum concomitantibus. Qui cum gradus ascensus in cameram suam actendere cepisset, hostiarii domini gracie dixerunt quod quilibet se retraheret, et illico omnes se retraxerunt, dicto domino cum suis scutiferis, servitoribus et commitiva suam cameram intrante.¹³

SEQUUNTUR MUNICIONES per prefatum dominum Petrum Amblardi et Guigonem Iordani facte et possessiones assumpte castrorum, fortalicionum et aliarum domorum forcium a civitate Auguste predicta, ut ecce.

Anno Domini millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava et die vicesima sexta mensis augusti incepte fuerunt municiones castrorum,

¹¹ *Biffé: mu-*

¹² *Dans la marge droite : Introitus in civitate augustensi.*

¹³ *Suit un espace blanc de cinq lignes.*

fortalicionumque et domorum forcium subscriptarum per egregium militem dominum Petrum Amblardi, baillivum Sabaudie, et nobilem Guigonem¹⁴ Iordani de Ayma, procuratores per prelibatum dominum nostrum ducem super hoc constitutos et ordinatos.

De quibusquidem municionibus et expeditionibus possessionum et clavium castrorum [7r] et fortalicionum recepta fuerunt publica instrumenta anno presenti diebusque diversis, prout et quibus premissa facta fuerunt, videlicet per Anthonium Bolonini de Poncino, notarium publicum.

Et primo apud Tulliam munierunt domum fortem seu turrim Thome de Castellario et eius fratrum: uno cliente;

Item domum fortem de Inter Aquas que est liberorum Ybleti Seriodi domini Introdi et duas domos fortes de Curia Maiori: tribus clientibus;

Item duas turres Anthonii de Arculo et suorum nepotum de Moriacio: duobus clientibus;

Item castrum de Castellario supra Salam quod est nobilium Iohannis et Petri de Castellario fratrum et turrem de Leaval munierunt ut supra: uno castellano et duobus clientibus;

Item duas domos fortes de Curiis: uno cliente;

[7v] Item castra Avisii, Ruppis Fortis, Montis Melioris et domum fortem que fuit Dominici de Avisio quondam: uno castellano cum duobus clientibus;

Item castrum Introdi: uno castellano cum quatuor clientibus;

Item turrim Iohannis Anthonii de Villa Nova: uno cliente;

Item castrum Sancti Petri, domum fortem sitam in dicto castro et turrim que quondam fuerunt nobilium Gontardorum: uno castellano cum tribus clientibus;

Item turrim Iohannis Seriodi condomini Introdi vulgariter nuncupatam turrim Seriodorum: uno castellano cum duobus clientibus;

Item castrum Aymeville: uno castellano cum uno cliente;

[8r] Item duas turres de Turre et de Graczano: duobus clientibus;

Item domum fortem de Plantata: duobus clientibus;

Item domum fortem d'Allian non munierunt, quia nullus habitat in ea sed minatur ruynam;

Item castrum de Sarro munierunt: uno cliente.

MUNCIO domorum forcium civitatis Auguste quas baillivus Auguste alias munire solet.

¹⁴ *Suit le terme Iordani abrégé et biffé en fin de ligne et repris in extenso au début de la ligne suivante.*

Munierunt ipsi domini procuratores et commissarii ut infra una cum aliis a civitate superius deversus Montem Iovis.

Et primo domum fortem seu turrim [8v] Glaudii filii quondam Anthonii Voudani burgensis Auguste prope portam, a parte Gigniodi munierunt: uno custode. Et in ea locatus fuit dominus cancellarius cum eius familia;
Item domum fortem de Vachayria munierunt: uno custode;
Item domum fortem de Turre Nova vulgariter nuncupatam Tour Nouaz que est Rolliardorum: uno cliente;
Item domum fortem porte Voudane: uno cliente;
Item turrim Trinitatis que est domini Brissonie fuitque dominorum de Quarto: uno cliente;
Item domum fortem de Gignio quam nunc tenet Nycoletus Maluquini: uno cliente;
[9r] Item domum fortem de turre de Stipulis quam nunc tenet Aymonetus de Bocza dictus de Turre: uno cliente;
Item domum fortem Anthonii de Vacheria de Stipulis: uno cliente;
Item domum fortem Iohannis Archerii de Gigniou: uno cliente.

DEINDE SECUNTUR MUNICIONES facte a civitate Auguste inferius, omnium castrorum, fortalicionum et aliarum domorum forcium ut infra succinte recitatur.

Anno Domini millesimo quatercentesimo trigesimo, die vicesima septima mensis augusti egregius miles dominus Rodulphus de Alingio, dominus Coudree, et Hugo Bertrandi, prenominati procuratores, [9v] ut supradictum est, per prelibatum dominum nostrum Sabaudie ducem constituti ad recipiendum possessiones et claves singulorum castrorum fortalicionumque et aliarum domorum forcium tam banneretorum quam aliorum quorumcumque nobilium et aliorum a civitate predicta Auguste inferius, separaverunt post prandium a civitate predicta tendentes inferius versus Bardum et Valeysiam pro dictis castris, fortaliciis et aliis domibus fortibus predictis dicte Vallis muniendis, possessionibus et clavibus recipiendis, ut supra. Quas et que exinde, possessionibus et clavibus earum prius habitis, ut supra, munierunt castellanis et clientibus numero hic inferius succinte recitato.

De quibus possessionibus et municionibus lacius constat instrumentis inde receptis per Petrum Adini de castellania et mandamento Pontis Vallium, notarium.

Et primo castrum de Nuns munierunt, ibidem dimisso Rodulpho Dirlens pro castellano, una secum quatuor clientibus;
Item turrim de Nuns: eodem pro castellano ibidem eciam constituto, cum uno cliente;

[10r] Item castrum de Ussello: Stephano Mistralis pro castellano ibidem dimisso, cum tribus clientibus;
Item castrum Castellionis: Iohanne de Montemaiori pro castellano ibidem dimisso, cum VI clientibus;
Item castrum Montisioveti: Thoma de Castellario pro castellano ibidem dimisso, cum X clientibus;
Item castrum Verrecii: Glaudio de Mascoto ibidem pro castellano dimisso, cum VI clientibus;
Item castrum de Villa de Challant: dicto Glaudio de Mascoto ibidem eciam dimisso pro castellano, una secum octo clientibus;
Item castrum de Arnaudo quod est dominorum de Valeysia: Guigone Iordani ibidem pro castellano dimisso, unasecum sex clientibus;
[10v] Item castrum de Lussiaco quod dicitur fuisse domus Dominici de Hereriis existens in Valeysia: dicto Guigone Iordani eciam ibidem pro castellano constituto, una secum duobus clientibus;
Item castrum Pontis Sancti Martini: dimisso ibidem pro castellano Glaudio de Crescherello, una secum quinque clientibus;
Item castrum Fenicii, quod est domini Bonifacii de Chaland: Stephano Mistralis ibidem eciam constituto castellano, una secum V clientibus;
Item castrum Brissognie: dicto Stephano Mistralis, ibidem eciam pro castellano dimisso una secum tribus clientibus

[11r] ELECTIO per prelibatum dominum nostrum ducem facta de consiliariis, costumeriis, secretariis, commissariis, officiariis, testibus et notario in eius audienciis interesse debentibus, ut ecce:

Anno Domini millesimo quatercentesimo XXX^{mo}, indicione octava, die vicesima mensis augusti, stante domino in domo episcopali Auguste, in camera consiliarii elegit et nominavit pro suis audienciis tenendis, ut moris est, consiliarios strenuos, peritos costumeriosque secretarios, commissarios ac ceteros officiarios, testes et notarium, cum eo interesse et sedere debentes, ordine qui sequitur.

CONSILIARII

Reverendus in Christo pater dominus Ogerius, episcopus augustensis; dominus Iohannetus de Belloforti, legum doctor et miles, cancellarius Sabaudie; Henricus de Colomberio, dominus de Vufflens, domicellus, cambellanus. Domini Petrus Amblardi, miles, baillivus Sabaudie; Nycodus de Menthone, miles; Rodolphus de Alingio, dominus Coudree, miles;

Urbanus Curserii
 Anthonius de Draconibus } legum doctores
 Amedeus de Crescherello, magister hospicii domini
 Dominus Petrus Carterii, iurisperitus procurator fiscalis

[11v] CUM QUIBUS aderant officarii patrie, videlicet:
 Nobilis et potens vir Aymo, dominus Castri Veteris, baillivus } Vallis Auguste
 Rudetus Chalvini, notarius procurator

COSTUMERII CONSILIARII DOMINI

Urbanus de Letavalle
 Urbanus Nervi
 Nycoletus Maluquini
 Ludovicus Mistralis
 Franciscus Camagnie et
 Iohannetus Cordelloz

COSTUMERII ASSISTENTES PROCURATORI PATRIE

Glaudius Voudani et
 Andreas de Villareto

SECRETARII

Guilliermus Bolomerii
 Idem dominus Petrus Carterii
 [12r] Franciscus Guigonardi
 Andrevetus de Spina et
 Iohannes Ravoyrie

COMMISSARII AD PROCESSUS ET ALIA IURA DOMINI PERQUIRENDA

Iohannes Aubini et¹⁵ }
 Iohannes Dompnerii } De Chamberiaco, notarii

TESTES AD ACTUS SUBSEQUENTES NECESSARII ET VOCANDI

Spectabilis nobilesque viri
 Rodulphus filius domini comitis Montisfortis in Austria domicellus
 Guilliermus de Gebennis dominus Lullini scutiffer scutifferie

¹⁵ Biffé : Iohann.

Iohannes de Menthone et Boniffacius de Saxo	}	scutifferi domini
--	---	-------------------

NOTARIUS

Notarium autem et secretarium, qui de premissis [12v] et subscriptis librum conficiat, ordinavit supradictum dominum Petrum Carterii, qui in aliis precedentibus audienciis Iohanni Balay in libro illarum conficiendo assistebat, licet de ipsis et quolibet ipsorum, si opus fuerit, de infrascriptis omnibus dum agentur per dictum Guiliermum Bolomerii in audienciis registratis. Tam dictus dominus Petrus Carterii quam quilibet dictorum secretariorum confiteri rogabitur et potierit¹⁶ instrumentum.

FORMA IURAMENTI per consiliarios, costumerios, secretarios, commissarios, notarium et alios officarios superius nominatos prestiti.

Ibidem in conspectu domini vocati et constituti supra nominati consiliarii, baillivus, procurator, costumerii, secretarii et commissarii ad interessendum in dictis audienciis, ut prefertur, ordinati gradatim, solitum prestiterunt iuramentum, iurando videlicet prefatus dominus episcopus manum ad pectus, ut moris est prelatorum, ponendo et omnes alii ad evangelia Dei sancta per suprascriptum [13r] Guiliermum Bolomerii¹⁷ secretarium baiulata, per quemlibet manu tacta, quod prefato domino nostro duci in suis huiusmodi audienciis et in omnibus negociis in illis tractandis fideliter consulent prout melius scient et mera dictaverit ipsorum conscienciarum veritas, acriore, livore, timore, prece, precio et alio quocumque repulso inhonesto. Quodque nullum donum tam presentis quam futuri temporis recipient nec illius promissionem acceptabunt, quinymo omnia que scient domino fructuosa eidem legaliter et sine quavis supportacione revelabunt.

ORDO per dominum datus circa audiencias per eum ab eo deputatus tenendas, que sunt tres.

De audienciis vero tenendis, quia triplex habetur audiencia, videlicet prima que generalis <vocatur> et per dominum in aula episcopali – bis in die, scilicet in mane ante terciam et hora vesperorum ad sonum campane maioris ecclesie cathedralis, que per unam horam integram ante quamlibet audienciam generalem pulsabitur – teneri [13v] consuevit. In qua iusticia de paribus terre et aliis, prout debite sibi libet reddi et ministrari solet. Secunda que <audiencia> criminalium

¹⁶ Lire : petierit.

¹⁷ Dans la marge gauche : Iuramentum consiliariorum.

vocatur et singulis diebus iuridicis hora prime in domo episcopali prope capellam per deputatos a domino teneri consuevit. Et tertia que <audiencia> civilium appellatur eisdem diebus hora none in curia officialatus per deputatos a domino teneri solet. Idcirco super ipsa prima et generali audiencia tenenda iam ordinavit prefatus dominus noster dux quod singulis horis quibus ipsa generalis audiencia tenebitur, in ea¹⁸ interesse debeant omnes sui consilarii, officarii, ordinarii, costumerii secretarii, commissarii, testes et notarius suprascripti, et hoc ordine qui sequitur.

ORDO SESSIONIS AUDIENCIE GENERALIS que coram domino tenebitur.

In scagno altiori eiusdem aule episcopalis, a parte civitatis iuxta murum transversalem circa medium, sedebit prefatus dominus noster suo ducatu in solio. Et, a parte ecclesie, prefatus dominus episcopus augustensis. Ab alia vero parte, dominus Franciscus, comes Chalandi et dominus Boniffacius de Chaland, dominus Fenicii milites, satis a solio domini [14r] hinc inde ut convenit remoti.

In secundo vero gradu dicti scagni sedebunt, a parte fenestre, spectabiles vir dominus Iohannes de Belloforti, cancellarius, dominus Petrus Amblardi, baillivus Sabaudie, dominus Coudree milites et Anthonius de Draconibus legum doctor. Ab alia autem parte sedebunt Henricus de Colomberio, dominus de Vuffens, dominus Nycodus de Menthone, miles, dominus Urbanus Curserii, legum doctor, et Amedeus de Crescherello, magister hospicii.

In tercio enim gradu et inferiori dicte banche sedebunt, a parte ecclesie, secretarii et commissarii et ab alia parte costumerii domini, eo ordine quo superius sunt descripti.

In bancha situata iuxta murum, a parte domus episcopalis, sedebunt domini pares terre patrie Vallisauguste et ordine quo superius sunt descripti.

In bancha situata ex traverso circa medium dicte aule sedebunt nobiles non pares et gradatim consuetudinarii et advocati.

In bancha situata a parte ecclesie sedebunt [14v] baillivus Vallisauguste, procurator fiscalis, quatuor testes supranominati et gradatim alii nobiles curiales interesse volentes.

In fenestra vero sedebunt procurator dicte patrie Vallisauguste et duo costumerii sibi ut supra assistentes.

ORDO SECUNDE AUDIENCIE que est criminalium.

Secunda audiencia, que causarum criminalium nuncupatur, teneri solet et

¹⁸ *L'incise quibus ... in ea est insérée à la fin du folio avec un rappel.*

tenebitur singulis diebus iuridicis hora prime in domo episcopali prope capellam, ad quam tenendam prefatus dominus noster auditores et iudices deputavit hos qui secuntur:

Prefatum dominum cancellarium Sabaudie, quando commode poterit interesse:

Henricum de Colomberio	} consiliarios
Dominum Anthonium de Draconibus, legum doctorem	
Amedeum de Crescherello, magistrum hospicii	

[15r] Urbanum Nervi	} costumeros
Franciscum Voudani	
Andream De Villareto et	
Ianinum Cordelloz	

Guilliermum Bolomerii pro secretario

et

Rudetum Chalvini, procuratorem Vallisauguste

ORDO TERCIE AUDIENCIE que civilium nuncupatur.

Tercia audienia, que civilium appellatur, et in qua cause civiles de quibus baillivus, domino absente, cognoscere solet, teneri solita est singulis diebus iuridicis, postquam generalis audienia dum est incohata et non ante hora¹⁹ none, scelicet prima post meridiem in tribunali curie officialatus, ad quam tenendam prefatus dominus noster auditores et iudices deputavit hos qui secuntur

Dominum Petrum Amblardi, baillivum Sabaudie	} milites
Dominum Rodulphum de Alingio, dominum Coudree	
[15v] Dominum Urbanum Curserii, legum doctorem	} consiliarios
Petrum Carterii, iuris peritum procuratorem fiscalem	

Urbanum de Letavalle	} consuetudinarios
Nycoletum Maluquini et	
Ludovicum Mistralis	

et

Vutermetum de Spina pro secretario

PRIMA AUDIENCIA per prelibatum dominum nostrum ducem tenta.

Anno et indicione quibus supra et die veneris prima mensis septembris de mane ante terciam, ad quam diem per sufficiens temporis intervallum audienie

¹⁹ Lire : horam.

generales patrie Vallisauguste, per prefatum dominum nostrum ducem promulgate, erant iniciende.

Tenuit ipse dominus noster dux [16r] primam audienciam generalem, sedendo in aula episcopali suo ducali in solio. Cum eo existentibus et ordine premissis sedentibus dominis consiliariis, costumeriis, secretariis, commissariis, testibus et notario suprascriptis, videlicet reverendo in Christo patre domino episcopo augustensi, domino Iohanne de Belloforti cancellario, Henrico de Colomberio, dominis Petro Amblardi, Nycodo de Menthone, Rodulpho domino Coudree, militibus Urbano Curserii, Anthonio de Draconibus legum doctoribus, Amedeo de Crescherello magistro hospicii domini, Petro Carterii, procuratore fiscali, consiliariis Aymone domino Castri Veteris baillivo, Rudeto Chalvini procuratori Vallis Auguste, necnon Urbano de Letavalle, Urbano Nervi, Nycoletto Maluquini, Ludovico Mistralis, Francisco Camagnie, Ianino Cordelloz costumeriis consuetudinariis²⁰, Glaudio Voudani et Andrea de Villareto consuetudinariis procuratori patrie assistentibus, una cum secretariis, notario, commissariis et testibus memoratis.

PROPOSICIO per dictum dominum cancellarium in dicta prima audienca facta de et super audienciis domini pro ipsius audienciis tenendis.

Spectabilis et egregius dominus Iohannes de Belloforti, legum doctor atque miles cancellarius [16v] Sabaudie antefatus, ex iussu et nomine ipsius domini nostri ducis, ratum habentis cum magna elegancia in plena audienca alte²¹ et intelligibili voce vulgalique sermone dixit et nunciavit prefatum dominum nostrum ducem ad hanc civitatem Auguste venisse pro iusticia tenenda, facienda, accipienda et reddenda, tam pro et de se ac suis officiariis quam alia quacumque persona quidquam petere aut alias experiri volente et econtra.

VOCACIO PARIUM

Deinde, instante predicto discreto viro Roudeto Chalvini, procuratore Vallis Auguste, contumaciam absencium quantum opus est et melius potest accusante, per supra dictum dominum cancellarium Sabaudie singulariter et distincte vocati fuerunt domini pares terre Vallisauguste, de quibus asseruit et se in dicta prima audienca representaverunt qui sequuntur.

²⁰ *Lire* : consiliariis.

²¹ *Lire* : alta.

Primo magnificus dominus Franciscus, comes Chalandi,	}	milites
dominus Bonifacius de Chaland, dominus Fenicii miles		
[17r] Amedeus de Valeysia	}	pares
Iacobus, dominus de Nuns		
Anthonius de Montagniac, dominus Brissognie		
Iacobus de Challant, dominus Aymeville		
Bertholinus de Valeysia		
Anthonius, dominus Pontis Sancti Martini		
Michael de Valeysia		
Franciscus de Chaland		
Humberto ²² de Sancto Petro		
Boniffacius de Montebello		
Petrus de Turre		
Iohannes de Turre		
Petrus de Rivo		

Affuerunt etiam in dicta audiencia nobiles impares et prudentes consuetudinarii subscripti, videlicet

Aymonetus de Bocza	}	impares et consuetudinarii
Petrus de Bocza		
Iohannes de Roletto, condominus Avisii		
Anthonius de Arculo		
Petrus de Castellario		
Guilliermus Maluquini		
Boniffacius de Villa		
Dominus Petrus Gillarens, canonicus Auguste		

[17v] IURAMENTUM parium, imparium et consuetudinariorum.

Qui siquidem pares, impares et consuetudinarii per dictum procuratorem Vallis Auguste ibidem, ut moris est, debite requisiti iuraverunt prefato domino nostro duci singulariter singuli ad evangelia Dei sancta super femore destro ipsius domini nostri ducis apposita, et per quemlibet ipsorum tacta manualiter, eidem domino nostro duci in suis huiusmodi audienciis fideliter consulere respondereque et cognoscere in omnibus et singulis causis et casibus in dictis audienciis tractandis, de quibus interrogabuntur et, illis durantibus, pure et legaliter prout melius et sanctius eorum consciencie scient discernere.

²² *Lire* : Humbertus.

QUATUOR REQUISICIONES pro parte dicti domini nostri facte.

Quo iuramento²³ sic prestito, prefatus dominus cancellarius Sabaudie, de mandato et ex parte memorati domini nostri ducis, notificavit precepitque et iniunxit quod omnes et singuli pares et non pares, nobiles et quicumque alii cuiuscumque status, gradus et condicionis existant, homagia et fidelitates, placita, mutagia, usagia, servitutes et alia tributa prefato domino nostro duci debentes, [18r] prefato domino nostro faciant et prestant feuda, placita, mutagia, usagia, servitutes et alia tributa debentes, recognoscant et persolvant infra octo dies proximos, die presenti incohandos, et hoc sub penis et bannis quibus contumaces tam de consuetudine quam de iure arceri possunt et puniri.

Secundo²⁴ quod si in tota Valle Augusta sciant aliquod magnum ius prefato domino nostro spectare, quod illud infra dictum terminum eidem revelent, declarent et manifestent.

Tertio²⁵ quod si in tota dicta Valle sit aliquod duellum vel pendeat duelli causa, quod illa infra dictum terminum prefato domino nostro remictant.

Quarto²⁶ quod si in dicta tota Valle sint aliqui propter guerram capturati, illos una cum suis hostagiamentis prelibato domino nostro et in suis manibus remictant et expediant infra terminum superius expressum.

[18v] Et que quatuor iniunctiones et earum quamlibet²⁷, ut prefertur, facte fuerunt sub penis subscriptis per quemlibet qui non obtemperaverit commictenda et domino irremissibiliter applicanda²⁸.

RECOGNICIO prefato domino nostro in dicta prima audiencia per ipsos pares, impares et consuetudinarios concorditer facta.

Et premissis omnibus sic gestis, prout superius sunt descripta in ipsamet prima audiencia, vocatis astantibus et audientibus omnibus et singulis dominis paribus, imparibus et consuetudinariis supra nominatis, lecta fuerunt de verbo ad verbum per organum supradicti Guillermi Bolomerii secretarii et deinde per

²³ *Dans la marge gauche* : Requisiciones facte in VIII dies. Prima de homagiis et aliis tributis.

²⁴ *Dans la marge gauche* : II. Declarando <et> revelando domino.

²⁵ *Dans la marge gauche* : III. Si sit duellum vel causa duelli, quod revelet.

²⁶ *Dans la marge gauche* : IIII. Si sint capturati, remictantur.

²⁷ *Lire* : quelibet.

²⁸ *Lire* : commictendis et applicandis.

dictum dominum cancellarium vulgariter exposita capitula²⁹ inferius descripta recognicionum et publicarum professionum per ipsos pares, non pares et consuetudinarios in consimilibus audienciis generalibus fieri solite et acthenus facte, tam prefato domino nostro duci quam inclite [19r] recordie illustribus principibus dominis Aymoni proavo et Amedeo avo ipsius domini nostri, condam comitibus Sabaudie et ducibus Auguste.

Quibus recognicionibus et publicis professionibus sic lectis, ipsi domini, pares, impares et consuetudinarii, omnes et singuli unanimiter et sponte nemineque disceptante, eodem modo fecerunt et recognoverunt faciuntque et recognoscunt per presentes, prout in ipsis articulis descripta sunt. Et viceversa ipse dominus noster dux, supplicacioni ipsorum parium, imparium, et consuetudinariorum super hiis sibi facte, favore benevolo inclinatus laudabiliter, nomine suorum progenitorum imitando deque prefatorum dominorum suorum consiliariorum deliberacione circumspecta, ipsas eciam recogniciones et professiones ratificavit, confirmavit et approbavit illasque nunc et imposterum teneri et observari decrevit, velut prout et quemadmodum memorati eius progenitores fecerunt.

Quarumquidem recognicionum tenor talis est:

« IN PRIMIS³⁰ fuit per ipsos dominos pares, non pares et consuetudinarios concorditer recognitum quod quam cito castra, domus fortes ipsorum et aliorum parium dicte Vallis reddite sunt eidem domino comiti, predicti pares omnes [19v] et singuli comparere debent coram domino comite et eidem cothidie assistere quamdiu idem dominus comes tenet in Valle predicta sedem suam, secundum consuetudinem Vallisauguste, pro iure reddendo. Et quod ipsa redditio castrorum habetur et censetur pro citatione perhemptoria parium predictorum, secundum consuetudinem eandem.

ITEM³¹ eodem modo recognitum fuit ibidem concorditer per pares predictos³² quod omnes nobiles predicti, quotquot sunt de genere parium dicte terre, sunt et esse debent homines ligii domini comitis nec possunt vel debent alicui alteri de mondo homagium facere nisi salvo et excepto prius et potius homagio et fidelitate domini comitis supradicti.

²⁹ Dans la marge gauche : Per capitula recognita.

³⁰ Dans la marge gauche : Facta redditione castrorum, censentur omnes citari et reddi operum iusticiam.

³¹ Dans la marge gauche : II. Secunda recognitio. Quod omnes nobiles de genere parium sunt <et> debent esse homines ligii et nullo alteri subiecti.

³² Remplace predictos biffé.

ITEM³³ recognitum fuit ibidem per pares predictos consuetudinem esse in Valle augustana predicta quod si aliquis vassallus infra tempus sibi prefixum et denunciatum per dominum suum non fecerit homagium domino suo debitum et non recognoverit feudum quod tenet a domino suo, pena homagii est amissio feudi domino suo apperti et commissi.

[20r] ITEM³⁴ recognitum fuit concorditer per pares predictos ibidem et eodem modo quod duabus partibus litigantibus coram dicto domino comite sedem tenente, pars quelibet si voluerit potest petere a domino comite consilium sibi dari. Et si illa pars petens iuraverit se non posse aliquem pro consilio invenire, tunc dominus comes debet eidem petenti de consilio providere illum vel illos quem vel quos huiusmodi petens consilium voluerit nominare, nisi ipsi petiti possint se iustis excusacionibus excusare. Et debet et tenetur dictus petens, dato vel datis sibi pro consilio satisfacere de labore et patrocinio suo, sumptibus eiusdem petentis.

ITEM³⁵ recognitum fuit modo quo supra quod per consuetudinem Vallisauguste approbatam, nulla mulier succedere debet in feudum quibuscumque et, quamquam alique mulieres sint de nobilibus paribus terre, tamen privilegio parium gaudere non debent.

ITEM³⁶ eodem modo recognitum fuit quod omnes pene in chertris apposite per totam dictam Vallem debent domino comiti applicari si per aliquem fuerit contraventum et lesus super hoc conqueratur.

[20v] ITEM³⁷ eodem modo recognitum fuit quod in adventu domini comitis in dicta Valle omnes captivi ratione guerre sive hostagiamenta proinde data, debent eidem domino comiti per quemcumque detentorem libere expediri et dominus comes potest de ipso suam facere voluntatem.

³³ *Dans la marge gauche* : III. Tertia <recognitio>. Quod si aliquis non recognitur homagium infra tempus prefixum, est admissio feudi.

³⁴ *Dans la marge gauche* : IIII. *Dans la marge droite* : Quelibet pars potest petere consilium et dominus tenetur dare expensis petentis.

³⁵ *Dans la marge gauche* : V. *Dans la marge droite* : Quod nulla mulier debet succedere in feudum et quod nulla mulier gaudet privilegio parium.

³⁶ *Dans la marge gauche* : VI. *Dans la marge droite* : Quod pene apposite in chertris debent applicari domino.

³⁷ *Dans la marge gauche* : VII. Quod omnes captivi ratione guerre sive hostagiamenta debent remitti domino.

ITEM³⁸ dicti pares et consuetudinarii Vallis Auguste dixerunt et cognoverunt concorditer quod, per consuetudinem dicte Vallis Auguste, illi qui prius suam petitionem porrigit, illi pre ceteris et prius est responsio facienda super petitione predicta.

ITEM³⁹ eodem modo cognitum fuit ut supra quod, <quam>quam litigetur inter pares vel impares Vallis Auguste super aliquibus, factum domini comitis vel alias ius ipsius domini comitis tangentibus quoquomodo, si ante litis contestationem de iure domini legitime protestetur, exinde per aliqua que procedant ex lite ipsa ius domini comitis non dirimitur vel leditur, sed saluum remanet per consuetudinem predictam.

ITEM⁴⁰ quod in omnibus causis dominus potest continuare [21r] dietas et assignaciones cum consensu vel sine consensu partium et absque ipsarum preiudicio, exceptis diebus assignatis ad rationem reddendam, quas continuare non potest nisi partium interveniente consensu. Verumptamen potest prorogare et continuare pro consilio habendo, si velit, cum paribus consuetudinariis et iuristis.

De quibus recognicionibus, publicis professionibus, ratifficationibus et aliis premissis, tam prefatus dominus noster dux quam predicti domini pares, impares et consuetudinarii pro ipsorum et cuiuslibet ipsorum interesse requisierunt tam per dictum dominum Petrum Carterii quam <per> quemlibet dictorum secretariorum fieri duo et plura ac tot quot postulaverunt fieri tenoris eiusdem publica instrumenta, acta et data ubi et quando supra in prima generali audiencia. Presentibus testibus supra apposis, videlicet Rodulpho filio domini comitis Montisfortis, Guilliermo de Gebennis, domino Lullini, Iohanne de Menthone, Boniffacio de Saxo, scutifferis et omnibus aliis suprascriptis pluribusque aliis notabilibus viris ad ea astantibus.

CONTUMACIA absencium parium et imparium.

[21v] Ulterius vero pares et alii non comparentes et de more comparere debentes, instante dicto procuratore Vallisauguste, quantum licet reputati fuerunt contumaces et idem procurator illorum respectu ab audiencia licentiavit.

³⁸ *Dans la marge gauche* : VIII. Quod illi quam primo porrigit petitionem suam, primo est respondendum.

³⁹ *Dans la marge gauche* : IX. Quod ex lite inter pares vel impares non sit preiudicium iuris domini si protestatur ante litem contestatam.

⁴⁰ *Dans la marge gauche* : X. Quod dominus potest continuare omnes dietas et assignaciones cum consensu vel sine absque preiudicio exceptis <diebus assignatis> ad rationem reddendam.

SECUNDA AUDIENCIA hora vesperorum tenuta.

Dicta die veneris prima septembris hora vesperorum tenuta fuit per prefatum dominum nostrum ubi et ordine quo supra secunda audiencia in qua affuerunt omnes et singuli consilarii, costumerii, officarii, secretarii, commissarii et testes supra in prima audiencia descripti. Astiterunt etiam domini pares et non pares et prudentes costumerii qui etiam in dicta prima audiencia affuerunt vocati ut est moris, videlicet

PARES

<Dominus Franciscus> comes Chalandi
 Dominus Boniffacius de Challand
 [22r] Amedeus de Valeysia
 <Iacobus> dominus de Nuns
 Anthonius, dominus Brissognie
 <Iacobus de Challant> dominus Ayme Ville
 Bertholinus de Valeysia
 Anthonius, dominus Pontis Sancti Martini
 Michael de Valesia
 Franciscus de Challant
 Humbertus de Sancto Petro
 Boniffacius de Montebello
 Petrus de Turre
 Iohannes de Turre et
 Petrus de Rivo

NON PARES

Aymonetus de Bocza
 Petrus de Bocza
 Iohannes de Roletto, condominus Avisii
 Anthonius de Archeto
 Petrus de Castellario
 Guillermus Maluquini
 Boniffacius de Villa et
 Dominus Petrus Gillarens, canonicus Auguste

Supervenerunt etiam in dicta secunda audiencia pares, non pares et prudentes consuetudinarii, qui sequuntur:

[22v] Dominus Iohannes de Sancto Petro	}	canonici Auguste pares
Dominus Boniffacius eius frater		
Dominus Iohannes Vernerii, prepositus Aquebelle	}	non pares consuetudinarii
Dominus Petrus Magnini, legum doctor, canonicus Auguste		
Iohannes, dominus Avisii		
Iohannes Seriodi		
Petrus Carelli		
Glaudius de Thora		
Iohannes de Castellario		
Alexander de Turre		
Stephanus Mistralis		
Aymonetus Bastardini		
Amedeus de Plantata et		
Iohannes Fuserii		

IURAMENTUM prescriptorum parium, non parium et consuetudinariorum.

Qui siquidem pares, non pares et consuetudinarii nunc ut prefertur superventi, in manibus dicti domini nostri ducis, evvangeliis Dei tactis super femore ipsius domini nostri, ut moris est, repositis, sponte iuraverunt et alias fecerunt prout et quem [23r] admodum alii pares, non pares et consuetudinarii hodie mane in prima generali audiencia iuraverunt et fecerunt se ipsos erga ipsum dominum nostrum humiliter excusando de⁴¹ eo quod hodie mane in incohacione sue generalis audencie non interfuerunt et quos hiis et aliis condignis respectibus ipse dominus noster graciose habuit excusatos.

PRIMA PROPOSICIO in audiencia facta contra Ybletum Seriodi dominum Introdi ex non paribus.

Discretus vir Rudetus Chalvini, procurator Vallisauguste, pro domino ratum habente, de consilio duorum costumeriorum sibi assistentium, produxit in plena audiencia septem processus in forma ordinaria contra Ybletum Seriodi, dominum Introdi domicellum, formatos. Petens super ipsis processibus, debite ut convenit iam publicatis, ius dici ipsumque delatum, propter hoc in turre Auguste detentum, secundum patrie consuetudinem, de consilio parium, imparium et consuetudinariorum condempnari et condempnatum urgeri ad [23v] merendum, luendum et supportandum penas tam corporales quam pecuniales qua⁴² propter hoc venirent infligende. Quo procuratore audito eidemque Ybleto pro

⁴¹ *Biffé* : quo.

⁴² *Lire* : que.

deffensoribus, ut postulavit, Alexandro de Turre, Iohanne de Paleni et Iohanne Coci presentibus concessis ipsisque processibus in plena audiencia lingua vulgali, ut moris est, perlectis ipsiusque visione ac dicti detenti accessu hiis suis deffensoribus quociens voluerint, presentibus tamen officiariis domini, concessis. Assignati sunt ad diem nonam huius mensis ad generalem audienciam mane tenendam, ad dandum ipsius delicti deffensionem si quas legitimas facere voluerit tam assignacioni procurator quam contra dominum facere potest non consentiit.

TERCIA AUDIENCIA per dominum tenuta die sabbati secunda septembris mane ante terciam.

Die sabbati secunda septembris de mane hora solita ante terciam, sedente domino in sua generali audiencia cum suis omnibus consiliariis, costumeriis, secretariis, officiariis, commissariis et aliis supra nominatis, assistentibus [24r] etiam omnibus paribus, non paribus et consuetudinariis qui in audiencia vespertina interfuerunt, excepto dumtaxat Berthelmo de Valesia ex paribus predictis prestino ordine qui sequitur, paribus ipsis ut moris est vocatis absentibusque pro contumacibus reputatis ac procuratore patrie respectu illorum ut moris est licenciatis.

CONSILIARII DOMINI

Dominus episcopus Auguste	
Dominus cancellarius Sabaudie	
Henricus de Colomberio	
Dominus Petrus Amblardi	} milites
Dominus Nycodus de Menthone	
Dominus Coudree	
Dominus Urbanus Curserii	} legum doctores
Dominus Anthonius de Draconibus	
Amedeus de Crescherello, magister hospicii et	
Dominus Petrus Carterii, procurator fiscalis,	
Dominus Castri Veteris, baillivus Auguste	

COSTUMERII CONSILIARII DOMINI

Urbanus de Letavalle
 Urbanus Nervi
 [24v] Nycoletus Maluquini
 Ludovicus Mistralis
 Franciscus Comagny et
 Iohannetus Cordelloz

COSTUMERII PROCURATORI ASSISTENTES

Glaudius Voudani et
Andreas de Villareto

PARES

Dominus <Franciscus> comes Chalandi
Dominus Boniffacius de Chaland
Amedeus de Valeysia
<Iacobus> dominus de Nouns
<Anthonius de Montagniac> dominus Brissognie
<Iacobus de Challant> dominus Ayme Ville
<Anthonius> dominus Pontis Sancti Martini
Michael de Valeysia
[25r] Dominus Iohannes de Sancto Petro } canonici
Dominus Boniffacius de Sancto Petro eius frater }
Franciscus de Challant
Humbertus de Sancto Petro
Boniffacius de Montebello
Petrus et Iohannes de Turre
Petrus de Rivo et
Stephanus de Gressano

NON PARES ET CONSUEUDINARII

Prepositus Aquebelle
Dominus Petrus Magnini, decretorum doctor
Dominus Petrus de Gillarens, canonicus Auguste
Dominus Avisii
Iohannes Seriodi
Petrus Carelli
Anthonius de Archeto
Glaudius de Thora
Boniffacius de Villa
Stephanus Mistralis
Alexander de Turre
Aymonetus Bastardini
Guilliermus Maluquini et
Iohannes Fuserii

[25v] CONTUMACIA parium non astancium.

Procurator Auguste cum assistentibus eius constumeriis⁴³ accusavit contumaciam parium et imparium et consuetudinariorum absencium, se adversus eos licentiam petendo. Quo audito vocatisque paribus predictis, contra pares absentes detentos contumaces ut in forma licentiatur, presentibus quatuor scutifferis superius nominatis.

PROPOSICIO contra Glaudium de Thora, imparem, per procuratorem Vallisauguste facta.

Idem procurator Vallisauguste cum suorum assistencia constumeriorum⁴⁴ proposuit et producit processum publicum contra dictum Glaudium de Thora, domicellum imparem, detentum, petendo ipsum de consilio parium, imparium et consuetudinariorum condemnari et condempnatum compelli ad merendum penas⁴⁵ propter hec de consuetudine infligendas. Quo audito eidemque delato, Alexandro de Turre et Iohanne Coci ac Iohanne de Paleni presentibus⁴⁶ pro deffensoribus datis. Necnon [26r] processu ut moris est perlecto, dixerunt deffensores processum nullum, pluribus de causis per eos acthenus propositis, et delatum adsolvendum, petendo sic de consilio parium, non parium et consuetudinariorum pronunciari. Procurator acceptat dicta quantum pro domino quantum contra negat, petendo terminum adprobandum et opponendum. Alii deffensores produxerunt instrumentum quod inseri pecierunt. Item et aliud instrumentum antiquius quantum pro se. Quibus lectis et inseri iubsis, assignantur ad sabbati proximam, hora vesperorum, ad dicendum, opponendum et proponendum quicquid procurator voluerit. Protestatur procurator de feudo domini proseguendo et deffensores de pena mille librarum contra partem denunciante. Et ulterius sub pena V^c ducatorum relaxentur.

SEXTA AUDIENCIA per dominum tenuta die lune quarta septembris hora vesperorum.

[26v] Dicta die lune quarta septembris, hora vesperorum, tenuit supradictus illustrissimus dominus noster dux eius sextam audienciam, in qua interfuerunt, ordine prestino sedentes, domini consiliarii, officarii, pares, non pares, consuetudinarii et testes qui hodie mane interfuerunt. Et ulterius Anthonius de Archeto, Petrus Carelli et Glaudius de Thora, impares, cridatis prius ut moris est paribus.

⁴³ *Lire* : costumeriis.

⁴⁴ *Lire* : costumeriorum.

⁴⁵ *Biffé* : de con-

⁴⁶ *Le terme presentibus est écrit dans l'interligne supérieur avec un rappel.*

HOMAGIUM domini Fenicii.

Egregius miles dominus Boniffacius de Chaland, filius spectabilis militis domini Boniffacii de Challant, quondam domini Fenicii et marescali Sabaudie, fecit homagium dicto domino nostro duci pro castro, omnimoda iuridicione et mandamento Fenicii ac pro domo et turre parte Auguste, quas nunc tenet, ac aliis per dictum eius quondam patrem recognitis. Quem dominus investivit pro se et suis de more capacibus, salvo iure suo et quolibet alieno ut moris est et plene describitur in instrumento super hoc per Franciscum Guignonardi recepto.

[27r] HOMAGIUM domini Aymeville.

Iacobus de Chalant, filius deffuncti domini Amedei de Chaland, domini Aymeville, fecit homagium domino nostro duci pro castro, iuridicione et pertinenciarum⁴⁷ Aymeville ac aliis que sub eodem homagio tenebat dictus eius quondam pater, de quibus fecit instrumentum ut precedens.

HOMAGIUM domini Avisii.

Iohannes, antenatus filius quondam Anthonii domini Avisii, suo proprio et coniuncto nominibus Roleti, Ybleti, Ludovici, Petri, Iohannis iunioris et Boniffacii eius fratrum, fecit homagium domino de castro, iuridicione et pertinenciarum⁴⁸ Avisii.

Et dictus Roletus, suo et nomine dictorum eius fratrum superius nominatorum, fecit homagium [27v] pro castro Montismelioris, de quibus fuerunt investiti ut precedentes.

SECUNDA ASSIGNACIO Petri de Rivo, paris.

Alexander de Turre et Iohannes Coci, deffensores Petri de Rivo, paris et detenti, dederunt ipsius deffensiones et ad illorum iustificationem duo instrumenta, petendo articulos homagii deffensivos ad probandum admicti. Procuratore presente contradicente, admictuntur ut moris est et comitur examen⁴⁹ commissariis assignando diem mercurii hora vespereorum ad publicandum.

SECUNDA PROPOSICIO per prius facta contra Nycodum Lothan.

Procurator in asistencia quorum supra proposuit et produxit, salvo consilii

⁴⁷ *Lire* : pertinenciis.

⁴⁸ *Lire* : pertinenciis.

⁴⁹ *Biffé* : es-.

melioramento etc., quendam processum publicatum contra dictum Nycodum Lothan detentum, super bina execuccionem debiti sui, petendo ius ut [28r] in forma, etc. Quo lecto et datis pro deffensoribus Glaudio de Thora, Iohanne Coci et Alexandro Sotier, concessa copia quia civis, assignatur⁵⁰ ad sabbati in audientia criminalium de mane ad quam remictitur ad dandum deffensionem et sub caucione relaxetur donec etc.

PROPOSICIO per procuratorem facta contra Iohannetum de Roletto de Avisio.

Idem procurator eodem modo proposuit et produxit processum publicatum contra Iohannem de Roletto de Avisio detentum ad denunciacionem domini Ludovici Britonis, petendo ius ut in forma etc. Datis deffensoribus domino Guilliermo de Rodus absente, Iohanne de Paleni et Iohanne Coci presentibus et acceptantibus, processuque lecto et concessis ut in forma visione et accessu, verum quia dicunt ipsum esse burgensem et copiam petunt vigore franchises, procurator negat ipsum esse burgensem. Remictitur ad cras de mane in prima audientia ad audiendum ordinacionem et relaxatur sub caucione, etc.

[28v] SEPTIMA AUDIENCIA per dominum tenuta die martis quinta septembris de mane ante terciam.

Die martis quinta mensis septembris de mane ante terciam, sedente domino in septima generali audientia in qua fuerunt ordine quo supra et proclatis⁵¹ paribus, prout solitum est, unacum solitis testibus semper astantibus.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
 Dominus cancellarius Sabaudie
 Henricus de Colomberio
 Dominus Petrus Amblardi
 Dominus Coudree
 Dominus Urbanus Curserii
 Dominus Anthonius de Draconibus
 Dominus Petrus Carterii et
 Dominus Castri Veteris, baillivus Auguste

PARES

Dominus <Franciscus> comes Chalandi

⁵⁰ *Première leçon corrigée* : assignantur.

⁵¹ *Lire* : proclamatis.

Dominus Boniffacius de Chaland
Dominus Amedeus de Challand
[29r] Amedeus de Valeysia
Dominus de Nuns
Dominus Brissognie
Dominus Aymeville
Dominus Pontis Sancti Martini
Michael de Valeysia
Dominus Iohannes et }
Dominus Boniffacius } de Sancto Petro
Franciscus de Challand
Humbertus de Sancto Petro
Boniffacius de Montebello
Petrus et Iohannes de Turre
Petrus de Rivo et
Stephanus de Graczano

NON PARES

Dominus prepositus Aquebelle
Dominus Petrus de Gillarens
Dominus Petrus Magnini
Dominus Introdi
Dominus Avisii
Petrus Carrelli
Glaudius de Thora
Anthonius de Archeto
Boniffacius de Villa
Alexander de Turre
Stephanus Mistralis
[29v] Aymonetus Bastardini
Guilliermus Maluquini et
Iohannes Fuserii

IURAMENTUM quorundam parium, imparium et consuetudinariorum.

Ibidem supervenientes dominus Amedeus de Challand, Ybletus Seriodi, dominus Introdi, dominus Ludovicus Britonis, Hugonetus de Turre alias Picard, Iohannes de Paleni, Iohannes Salluardi, Petrus Bastardini de Avisio et Iohannes Coci, Anthonius Tarida et Franciscus de Challorenczal qui consimile iuramentum prestiterunt quale per supra nominatos fuit prestitum.

HOMAGIUM dominorum de Va<le>ysia

[30r] Amedeus de Valeysia, filius deffuncti domini Iohannis de Valeysia militis, fecit homagium domino pro paritate et feudis sibi ex paterna successione deventis, ut in instrumento recepto per Franciscum Guigonardi secretarium.

Michael de Valeysia, eius frater, fecit illud ibidem.

Bertholinus de Valeysia, filius quondam Roleti, pro se et nepotibus suis, filiis Iohannis et Francisci eius quondam fratrum, fecit similiter homagium domino pro feudis et eo modo quo per dictum quondam patrem suum fuit prestitum.

HOMAGIUM Iohannis Seriodi, non paris.

Iohannes Seriodi fecit homagium domino pro iuridicione quam asserit habere et aliis feudis sibi ex paterna sucessionem obventis.

[30v] HOMAGIUM Alexandri de Turre.

Alexander de Turre fecit duo homagia, unum pro turre de Curia Maiori et suis pertinenciis et aliud pro rebus quas habet communibus cum dicto Picart.

CONTINUACIO aliarum iornatarum.

Alie iornate fuerunt ad cras mane ad idem remisse.

SECUNDA ASSIGNACIO Iohannis Seriodi in qua fuit facta remissio ad audienciam criminalem, vocatis consuetudinariis, quia pares cognoscere renuerunt, nec admissi fuerunt pares se ab huiusmodi audiencia pro consulendo retrahendo.

[31r] Comparente procuratore processum renarrante etc. et domino Petro Camaignie, iuris perito, deffensore dicti Iohannis delati, proponente verbo deffensiones eiusdem, ad quarum⁵² iustificacionem producit unum instrumentum, petendo se ad illa plenius probandum et ad magis proponendum admitti et terminum sibi dari.

Procuratore plurima replicante, dicendo ipsum deffensorem non esse ad petita admittendum, petendo illis non obstantibus fieri cognicionem. Sed quia idem deffensor articulos non dat in scriptis nec testes nominat cum quibus petit inquiri, ideo, de consilio dictorum consuetudinariorum, dictum fuit ipsum ad petita non esse admittendum, sed lectus fuit in plena audiencia processus, presente dicto deffensore. Et ipso lecto ac deffensore cum omnibus non sedentibus, ut moris est, extramissis, fuerunt per dominum requisiti dominus comes Challandi et omnes alii pares astantes singulariter singuli, ut eidem domino

⁵² *Biffé* : probandum.

nostro consulerent sententiam super ipso processu de consuetudine ferendam. Qui pares primo requisierunt, per dicti domini comitis organum, ut se ab huiusmodi audiencia modicum levare possent et in alio angulo aule invicem retrahere pro vicissim super dicto consilio ferendo, pocius deliberando. Sed quia hec requisicio est dissona consuetudini diucius et hucusque in talibus [31v] observata, non fuit per dominum admissa, ymo fuit, ut prius, consilium pro prima requisicione per dominum ab eis postulatum super sententia ferenda in principali⁵³ causa. Quod tamen ipsi pares semel, bis et ter requisiti facere noluerunt, semper querendo consilium prebere super admittendis deffensionibus dicti delati, et non super principali sententia ferenda, super quibus deffensionibus iam, ut prefertur, per dominum, de consilio suorum consuetudinariorum, fuit ordinatum. Et quia sic dicti pares ter requisiti consulere renuerunt, ideo prefatus dominus noster, morem suorum inclite recordie progenitorum in talibus assuetum insequendo in contumeliam et remissionem ipsorum parium, huiusmodi processum remisit, diffiniendo in audienciis suis causarum suarum criminalium, vocatis eius in consuetudine consiliariis dumtaxat, assignando dictis deffensoribus diem mercurii crastinam de mane coram dictis auditoribus ad cognitionem et diffinitivam sententiam super ipso processu perhemptorie audiendum.

OCTAVA AUDIENCIA per dominum tenuta dicta die quinta septembris hora vesperorum.

[32r] Dicta die martis quinta mensis septembris, hora vesperorum, sedente domino in sua octava generali audiencia una cum dominis consiliariis, paribus, imparibus, consuetudinariis, officiariis et testibus, eo ordine quo hodie mane interfuerunt, exceptis Bertholino de Valeysia et domino Pontis Sancti Martini detentis.

IURAMENTUM quorundam consuetudinariorum.

Ibidem supervenerunt Aymo de Submonte, Panthelionus Boveti, Gregorius Tarida et Boniffacius Rasani, consuetudinarii qui iuraverunt ut precedentes.

HOMAGIUM fratrum de Sancto Petro.

Humbertus de Sancto Petro, domicellus par, fecit homagium domino pro paritate castroque [32v] iuridicione et pertinenciis Sancti Petri et aliis feudis sibi eiusque fratribus et Iohanni eius nepoti ex paterna successione obventis.

⁵³ *Biffé* : -ter.

HOMAGIUM domini Brissognie et Sarri.

Anthוניus de Montagniaco, dominus Sarri et Brissognie, domicellus par, fecit homagium domino de paritate castroque Sarri et Brissognie illorumque iuridicione et pertinenciis ac aliis feudis que tenet in Vallis Augusta. Quem dominus investivit pro se et suis heredibus et successoribus⁵⁴ quibus pater suus fuerat investitus.

HOMAGIUM domini de Usello.

Franciscus de Challant, dominus de Usello par, fecit homagium domino de paritate castroque de Usello iuridicione et pertinenciis eiusdem ac aliis feudis paternis.

[33r] HOMAGIUM Petri de Bocza, impar.

Petrus de Bocza, condominus dicti loci non par, fecit homagium domino de parte sua castri de Bocza et aliis feudis que tenet in Valle Augusta iuridiconeque quam habere potest.

HOMAGIUM Glaudii Voudani.

Glaudius Voudani, suo et eius uxoris nominibus, fecit homagium domino de rebus feudalibus quas tenet in Valle Augusta a dicto domino nostro et que fuerunt de Gontardis.

HOMAGIUM Nycoleti Maluquini.

Nycoletus Maluquini, suo et nomine eius uxoris, fecit homagium domino pro rebus feudalibus que⁵⁵ habuerunt a Iohanne Brothier.

[33v] HOMAGIUM Roudeti Chalvini.

Roudetus Chalvini, suo et eius uxoris nominibus, fecit homagium domino de et super certis rebus et bonis feudalibus quas tenent in Valle Augusta.

SECUNDA ASSIGNACIO Bertholini de Valeysia.

Comparente procuratore viam precludi et ius petente et domino Guilliermo de Radiis perito et Iohanne Coci deffensore dicti Bertholini de Valeysia, premissis solitis protestacionibus, dederunt articulos deffensivos, quos pecierunt ad probandum admicti. Quibus lectis, procurator opposuit illas non esse admissibiles et producendo processum. Quibus gestis, de consilio astancium consuetudinariorum,

⁵⁴ *Biffé* : quibuscumque.

⁵⁵ *Lire* : quas.

admittuntur ad deffensionem per testes in eis nominatos, per commissarios examinandos, assignando diem lune proximam, hora vesperorum, ad publicandum et omnia quecumque producendo que voluerint perhemptorie et precise alias cognicionem audiendum.

[34r] IMPOSICIO per procuratorem facta contra Anthonium de Archeto.

Idem procurator, salvo consilii melioramento, proposuit et produxit processum nondum publicatum ad denunciacionem Petri de Castellario contra Anthonium de Archeto, domicellum imparem et detentum, per commissarios formatum. Petens dictum delatum, respondere renuentem, urgeri debere ad eidem respondendum et deinde condempnandum ad demerendum penas de consuetudine infligendas. Ad que dominus Guillierrmus de Radiis et Iohannes de Palleni deffensores prodixerunt compositionem, dicentes ipsa actenta non esse ulterius respondendum, petendo ante omnia super hiis cognicionem fieri. Quibus et aliis non sedentibus extramissis, per pares, non pares et consuetudinarios concorditer cognitum fuit quod postquam idem inquisitus iam semel in manibus baillivi respondit etiam, hoc cessante, quia per compositionem factam impositam sibi de consuetudine confessus est, non tenetur ulterius eidem processui respondere. Quibus actentis, procurator fiscalis dixit quod postquam per premissas constat delatum esse confessum et per statuta domini compositionem non valere, petit procurator super principali cognicionem fieri et declarari ipsum delatum incidisse in penas perdicionis persone et bonorum. Deffensoribus vero proposita per procuratorem negantibus, remictitur ad lune de mane ad audiendum cognicionem.

[34v] CONTINUACIO aliarum iornatarum.

Alie autem iornate fuerunt ad cras in audiencia matutina ad idem remisse.

NONA AUDIENCIA die sexta septembris per dominum tenuta de mane ante terciam.

Die mercurii, sexta mense septembris, de mane ante terciam, sedente domino in nona generali audiencia in qua fuerunt ordine quo supra, facta proclamacione parium more solito, astantibus semper testibus solitis. In qua non affuerunt domini de Nuns, Pontis Sancti Martini et Petrus de Rivo, quia detenti in turre.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
Dominus cancellarius Sabaudie
Henricus de Colomberio

Dominus Petrus Amblardi
 D [*sic*]
 [35r] Dominus Coudree
 Dominus Urbanus Curserii
 Dominus Anthonius de Draconibus
 Amedeus de Crescherello
 Dominus Petrus Carterii et
 Dominus Castri Veteris, baillivus

PARES

Comes Chalandi
 Dominus Boniffacius de Chaland
 Dominus Amedeus de Chaland
 Amedeus de Valeysia
 Dominus Brissognie
 Dominus Aymeville
 Barthelinus de Valeysia
 Michael de Valeysia
 Franciscus de Chalant
 Dominus Iohannes de Sancto Petro
 Boniffacius de Montebello
 Dominus Boniffacius de Sancto Petro
 Petrus et
 Iohannes de Turre
 Iohannes de Sancto Petro
 Iohannes de Graczano

CONSUEUDINARII

[35v] Urbanus de Letavalle
 Urbanus Nervi
 Nycoletus Maluquini
 Ludovicus Mistralis
 Franciscus Camagnie
 Iohannetus de Cordello

NON PARES ET CONSUEUDINARII

Dominus Iohannes Vernerii, prepositus Aquebelle
 Dominus Petrus de Gillarens
 Dominus Petrus Magnini

Dominus Introdi
Iohannes Seriodi
Iohannes dominus Avisii
Anthonius de Arculo
Petrus Carrelli
Glaudius de Thora
Boniffacius de Villa
Aymo de Submonte
Alexander de Turre
Bastardinus
Guilliermus Maluquini
Petrus bastardus de Avisio
Leodegarus de Clusellina
[36r] Pantellionus Boneti
Iohannes Saluardi
Iohannes de Paleni
Iohannes Coci
Anthonius Tarida ac
Iohannes Fuserii

HOMAGIUM domini comitis Chalandi.

Magnificus dominus Franciscus, comes Chalandi miles, fecit homagium domino de dignitate comitali comitatuque Chalandi, paritate et aliis feudis et retrofeudis que tenet in Valle Augusta, tam paternis quam aliter obventis. Qui fuit in forma ordinaria⁵⁶ investitus.

HOMAGIUM domini Amedei de Challant.

Dominus Amedeus de Chalant miles, filius spectabilis deffuncti domini Boniffacii de Chalant marescalli Sabaudie, domini [36v] Fenicii, fecit homagium solitum pro paritate.

HOMAGIUM dominorum d'Entreves.

Ybletus Seriodi, dominus Introdi, domicellus, suo et nomine eius filiorum a deffuncta domina d'Entreves eius uxor quondam susceptorum, fecit homagium domino pro castro et pertinenciis d'Entreves et aliis feudis que dicta eius uxor tenebat in Valle Augusta.

⁵⁶ *Biffé* : requisitus.

SUFFERTA MANIFESTI

Francisco de Challant supplicanti, de gracia speciali prorogatur per dominum eius manifestum usque ad lune XI huius mensis septembris mane.

SUFFERTA HOMAGII

Urbano Nervi, uxori Rudeti Chalvini procuratoris Vallisauguste et Francisco Camaignie datur [37r] dilacio homangiandi⁵⁷ pro ipsis et eorum consortibus usque ad diem lune proximam de mane.

SUFFERTA HOMAGII civium Auguste.

Datur sufferta civibus Auguste usque ad sabbati proxime per totum diem.

SUFFERTA MANIFESTI Montagniaci.

Datur sufferta Anthonio de Montagniaco de manifestando hinc ad⁵⁸ decem dies.

SECUNDA ASSIGNACIO Nycodi Lothan super eius primo processu et cognicio super eo facta.

Comparente procuratore Vallisauguste, processum reproducente cum aliis in eo actitatis, petendo viam precludi et cognitionem reddi. Et Glaudio de Thora [37v] ac Iohanne Coci, deffensoribus dicti Nycodi Lothan, dicentibus processum nullum, deffectu tam citacionis quam probacionis et super illo fore dictum Nycodum absolvendum. Quibus auditis et⁵⁹ omnibus in plena audiencia perlectis, fuit per pares, non pares et sapientes consuetudinarios cognitum dictam citacionem et contumaciam inde sequutam – pro eo quod non erat pars instans in ipsa citacione nominata, nec illa in concessione contumacie producta – non valuisse ipsumque delatum ab operibus facti principalis, quia sufficienter non est probatum, fore absolvendum. Sed quia negavit se non fuisse adiornatum nec cognoscere partem contra quam agebat, quod tamen per instrumenta et alias legitime probatur ipsum penas propter hoc supra⁶⁰ impositas commisisse, videlicet viginti quinque librarum pro semel et decem librarum pro qualibet die qua cessavit verum dicere. Que sunt a die qua sibi impositae fuerunt ipse pene usque ad publicacionem dicti processus sibi factam. Que dominus, Christi nomine invocato, per diffinitivam sentenciam sic pronunciavit. De quibus partes, quantum pro se facit, pecierunt instrumentum et, quantum contra, non consencierunt

⁵⁷ Lire : homangiandi.

⁵⁸ Biffé : octo.

⁵⁹ Biffé : Io.

⁶⁰ Le terme supra est inséré dans l'interligne supérieur avec un rappel.

deffensores, graciā [38r] postulando, testes Rodulphus de Monte Forti, Guiliermus de Gebennis, Iohannes de Menthone et Boniffacius de Saro imictando.

TERCIA ASSIGNACIO Petri de Rivo.

Comparente procuratore, reproducente processum, petente viam precludi ulterius quidquam probandum et cognitionem fieri. Et Alexander de Turre ac Iohannes Coci deffensores, tradentes probationes clausas et duo instrumenta que legi petierunt de magis tradendo protestantes. Quibus lectis, procurator quantum contra ius domini facere possunt non consenciit, petens illis non obstantibus cognitionem fieri ad quam faciendum assignantur ad audienciam vespertinam.

DECIMA AUDIENCIA per dominum tenuta die sexta septembris hora vesperorum.

Die sexta mensis septembris mercurii [38v] hora vesperorum, sedente domino in sua decima generali audiencia, una cum dominis paribus, imparibus, consiliariis, officiariis et consuetudinariis testibusque, eo ordine quo hodie mane sederunt.

IURAMENTUM domini Guilielmi de Radiis.

Dominus Guiliermus de Radiis consuetudinarius iuravit solitum et debitum iuramentum.

COGNICIO super processu Petri de Rivo.

Comparente procuratore, reproducente processum contra dictum Petrum parem terre, ad denunciacionem Stephani Carrelli formatum et franchisesiam Auguste, petens super illis debitam rationem reddi et penas in non verum respondendo commissas declarans. [39r] Et Alexander de Turre ac Iohannes de Paleni dicentes ipsum inquisitum fore absolvendum. Quibus auditis dictisque processu et deffensionibus in plena audiencia perlectis, fuit per pares et impares ac consuetudinaris cognitum ipsum inquisitum, quo ad factum principale dicti processus, fore absolvendum. Sed quia imposita sibi pena viginti quinque librarum pro semel et decem librarum pro die quibus in veritate respondenda cessaret. Et veritatem non respondit sed per tres testes convictus ipsas penas commisit, a tempore videlicet impositionis sibi facte usque ad publicacionem dicti processus. Et prefatus dominus noster dux pro tribunali sedens, Christi nomine invocato, sic pronunciavit, sententiavit et declaravit. De quibus partes, in quantum pro se faciunt, pecierunt instrumentum, quantum contra se, non consenserunt deffensores, testes imictando in supradicta audiencia descriptos.

SECUNDA ASSIGNACIO Iohannis de Castellario.

[39v] Comparente procuratore, viam precludi petente, et ipso Iohanne inquisito dicente suas deffensiones habere non potuisse, petente alios deffensores, quibus⁶¹ datur dominus Petrus Camagnie et Fusier, assignando ad lune proximam mane ad dandum deffensionem ista dilacione pro omnibus.

SECUNDA ASSIGNACIO Petri de Castellario.

Comparente procuratore et Petro de Castellario inquisito petente et dicente, ut supra, cui datur pro deffensoribus dictus Petrus Camagnie et Fusier, assignando ad lune proximam mane ad dandum deffensionem ista dilacione pro omnibus.

CONTINUACIO iornatarum.

Alie omnes cause ad nunc cadentes remictuntur ad martis proximam in audientia matutina.

[40r] SUFFERTA HOMAGII Aymonis de Turre.

Datur sufferta Aymoni de Turre hinc ad lune de mane.

LICENCIA

Fuit data licencia domino Boniffacio de Chaland eundi Fenicium usque lune.

UNDECIMA AUDIENCIA die sabbati nona mensis septembris per dominum tenuta de mane ante terciam.

Die sabbati undecima mensis septembris ante terciam de mane, sedente domino in sua generali audientia, in qua fuerunt ordine quo supra, proclamatis paribus more solito in suprascriptorum solitorum testium presenciam. In qua non affuerunt domini [40v] Boniffacius de Chaland, quia licenciatus ut supra usque <ad diem> lune proximam, dominus de Nuns, Bertholinus de Valeysia, Michael de Valeysia, dominus Pontis Sancti Martini, quia detenti in turre domini Auguste.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
 Dominus cancellarius Sabaudie
 Henricus de Colomberio
 Dominus Petrus Amblardi
 Dominus Coudree

⁶¹ Lire : cui.

Dominus Urbanus Curserii
Dominus Anthonius de Draconibus et
Amedeus de Crescherello

PARES

Comes Chalandi
Dominus Amedeus de Chalant
Amedeus de Valeysia
Dominus Brissognie
[41r] Dominus Aymeville
Franciscus de Chaland
Dominus Iohannes de Sancto Petro
Dominus Boniffacius de Sancto Petro
Humbertus de Sancto Petro
Boniffacius de Montebello
Petrus et } de Turre
Iohannes }
Petrus de Rivo
Iohannes de Sancto Petro
Stephanus de Graczano

CONSUEUDINARI

Urbanus de Letavalle
Urbanus Nervi
Nycoletus Maluquini
Ludovicus Mistralis
Franciscus Comagnie et
Iohannes Cordello

NON PARES ET CONSUEUDINARI

[41v] Dominus Petrus de Archeto
Iohannes de Castellario et
Petrus de Castellario, eius frater
Dominus Ludovicus Britonis
Dominus prepositus Aquebelle
Dominus Petrus Gillaren
Dominus Petrus Magnini
Dominus Avisii
Aymonetus de Turre

Boniffacius de Villa
 Stephanus Mistralis
 Aymo de Submonte
 Bastardinus
 Alexander de Turre
 Iohannes de Paleni
 Iohannes Coci
 Guiliermus Maluquini
 Iohannes Saluardi et
 Iohannes Fuserii

HOMAGIUM domini Petri de Archeto et eius fratrum.

Dominus Petrus de Archeto impar, suo et [42r] nomine eius fratrum, fecit homagium domino pro feudis sibi ex successione paterna obventis in Valle⁶² Digna.

HOMAGIUM Aymoneti de Bocza alias de Turre.

Aymonetus de Bocza, alias de Turre, fecit homagium domino pro domo sua forti, quam habet apud Stipulas, et aliis feudis paternis. Et solvit realiter de placito pro domino viginti et pro domina quinque solidorum.

DE IOHANNE DE ROLETO

Comparente procuratore, cognitionem petente et Iohanne Coci ac Iohanne de Paleni deffensoribus, remictuntur ad proximam audienciam vespertinam.

SECUNDA ASSIGNACIO domini Introdì

[42v] Comparente procuratore, viam precludi et cognitionem petente super processu ligarum etc. Et Alexandro de Turre, Iohanne de Paleni tradentibus deffensionarios articulos in scriptis super ipso processu et petentibus legi et ad probandum admitti, testes nominando in eis descriptos, procuratore domini non consenciente nisi quantum pro domino facere possunt. Lectis deffensionibus, procurator domini dixit testes suos esse bone fame, petens nichillominus cognitionem fieri. Quibus auditis, admittuntur articuli deffensionarii ad probandum, commictendo commissariis. Assignantur ad mercurii proximam in audiencia matutina ad probandum precise et procurator domini ad probandum testes suos, si voluerit, non consenciendo deffensionem quantum contra ipsum faciunt.

⁶² *Biffé* : Augusta.

SUPER PROCESSU prothocollorum.

Producunt compositionem, quam procurator dixit esse condicionalem. Assignantur ad cognicionem audiendum ad martis in audiencia matutina, non consenciendo deffensoribus.

[43r] SUPER PROCESSU de Charboneriis, qui potuit fateri vigore infeudacionis facte per dominum modernum episcopum augustensem, quam producunt una cum infeudacione communitatis Chalandi. Item quod primo per denunciante[m] fuit invasus, item⁶³ quod non cedit nisi in penam quinque solidorum, item quia denunciante[m] non habet titulum, procurator dixit rem inter alios actam, item recognovisse rem alienam in penam magnam incidendo, quam declarari petit. Assignantur ad martis mane ad audiendum cognicionem.

SUPER QUARTO PROCESSU de Roletto Vallet, dicunt deffensores quod idem Roletus erat homo et iuridiciarius dicti domini Introdi et sic licuit ipsum pignorare. Procurator dixit quod homagium⁶⁴ non est personale et sic non iuridiciabile. Produxerunt etiam deffensores titulum domini quondam Chalandi et eius laudes. Procurator domini replicat donacionem non fuisse capacem et laudes factas per baillivum reservare ius domini et alterius racionem. Dicens ulterius⁶⁵ feudum huiusmodi ante fuisse donatum. Ad docendum de qua donacione et aliis que voluerint, assignantur ad martis in audiencia matutina.

[43v] SUPER PROCESSU Humberti de Sancto Petro, deffensores producunt transactionem coram consilio cum domino factam. Procurator domini dixit non obesse, cum non essent res domino Ybleto et aliis locis, ad martis in audiencia vespertina et dicendum et producendum per procuratorem que voluerint.

SUPER PROCESSU de Domenge, deffensores dicunt quod alias fuit per consilium articulat[um], dantes articulos deffensivos in scriptis et testes, ad quos probandum peccat admitti. Procurator dixit non esse admittendos, cum ex illis confiteatur proposita contra se. Assignantur ad mercurii in audiencia matutina ad docendum per deffensores de littera ordinacionis precise et cognicionem audiendum.

SUPER PROCESSU pignorum Arverii dicunt deffensores ipsum fore absolvendum pro eo quia principales non denunciaverunt. Replicat procurator quod licuit sibi

⁶³ *Biffé* : non.

⁶⁴ *Biffé* : personale.

⁶⁵ *Biffé* : fidem.

denunciare tanquam de iactura domini. Assignantur ad mercurii in audiencia vespertina ad audiendum cognitionem.

[44r] DUODECIMA AUDIENCIA per dominum die sabbati nona mensis septembris tenuta hora vesperorum.

Die sabbati nona mensis septembris hora vesperorum, sedente domino in sua duodecima audiencia generali, una cum dominis paribus, imparibus, consiliariis, officiariis et consuetudinariis testibusque eodem ordine quo hodie mane sederunt.

SECUNDA ASSIGNACIO Glaudii de Thora.

Comparente procuratore et renarrante processum contra Glaudium de Thora et plura alia verbo adversus eum proponentibus Iohanne et Petro de Castellario, petente se ab omni vi, violencia preservari et ipsos in possessionem rei de qua contenditur manutenere, Alexandro de Turre, Iohanne Coci et Iohanne de Paleni deffensoribus dicti Glaudii dicentibus premissa fieri non debere sed ad ea se opponentibus. Assignantur ad [44v] mercurii proximam in audiencia matutina ad audiendum cognitionem.

PROPOSICIO contra Anthonium dominum Pontis Sancti Martini.

Procurator Auguste produxit processus contra Anthonium dominum Pontis Sancti Martini, formatos ibique publicatos. Super quibus in plena audiencia perlectis, pecit cognitionem fieri domino Guilliermo de Radiis et Alexandro de Turre⁶⁶, datis pro deffensoribus, petentibus processum sibi exhiberi et dictum Anthonium ad suas deffensiones admitti. Assignantur ad sabbati mane ad tradendum deffensiones perhemptorie et precise, concessis eis ut in forma exhibicione et dicti Anthonii visitacione.

SECUNDA ASSIGNACIO Iohannis de Roletto.

Comparente procuratore, petente viam precludi et cognitionem fieri et baillivo asserente quod sibi dixit quod se submictebat marciacioni [45r] domini. Quo audito precluditur via domino Guilliermo, Iohanni Coci et Iohanni de Paleni deffensoribus. Et assignantur ad lune proximam de mane ad audiendum cognitionem nisi interim marciatus fuerit.

SUPER PROCESSIBUS Bartholini de Valeysia.

Tradiderunt dominus Guilielmus de Radiis et Alexander et Iohannes Coci eius deffensores alios articulos deffensionales, super quibus pecierunt per eosdem

⁶⁶ Biffé : d-.

commissarios inquiri cum testibus ibidem nominatis et die assignacionis cum aliis publicari, procuratore se opponente, et petita fieri non debere, asserente tamen ne probatio angustetur. Admictitur ut precedens ac assignatur ad publicandum eadem die iam assignata.

[45v] DECIMA TERCIA AUDIENCIA per dominum tenuta die lune XI septembris de mane ante terciam in qua interfuerunt domini eo ordine qui sequitur.

PRIMO IN SCANNO domini a parte fenestre primo loco sederunt
Dominus episcopus thaurinensis
Dominus episcopus augustensis

AB ALIA PARTE eiusdem scanni
Illustris dominus princeps Pedemoncium
Comes Chalandi
Dominus Boniffacius de Chalant dominus Fenicii

IN SECUNDO SCANNO
Dominus cancellarius in pedibus domini

ET INDE a parte dicte fenestre
Dominus Manfredus de Saluciis
Dominus Petrus Amblardi
Dominus Coudree et
[46r] Dominus Anthonius de Draconibus et
Iohannes de Ananthier

AB ALIA PARTE ipsius scanni
Henricus de Colomberio
Dominus Dynone
Dominus Urbanus Curserii

SOLITO LOCO
Baillivus Vallisauguste

COSTUMERII
Urbanus de Letavalle
Urbanus Nervi
Nycoletus Maluquini
Ludovicus Mistralis

[46v] Franciscus Camagnie et
Iohannetus Cordelloz

Die lune duodecima septembris hora vespertina sedente domino in sua generali audiencia, proclamatis paribus in presencia testium more solito in qua fuerunt ordine qui sequitur

PARES

Dominus Amedeus de Challant
Amedeus de Valeysia
Dominus Brissognie
Dominus Aymeville
Franciscus de Challand
Dominus Iohannes et }
Boniffacius de } de Sancto Petro
Boniffacius de Montebello
Petrus de Turre
Petrus de Rivo
[47r] Iohannes de Sancto Petro
Stephanus de Graczano

NON PARES ET CONSUEUDINARII

Dominus prepositus Aquebelle
Dominus Petrus Gilliaren
Dominus Petrus Magnini
Dominus Petrus de Archeto
Petrus Carrelli
Dominus Avisii
Aymonetus de Turre
Boniffacius de Villa
Stephanus Mistralis
Aymo de Submonte
Alexander de Turre
Iohannes de Paleni
Iohannes Coci
Bastardinus
Guilliermus Maluquini et
Iohannes Fuserii

TERCIA ASSIGNACIO Iohannis de Roletto

[47v] Comparentibus procuratore, Iohanne Coci et Iohanne de Paleni, remictuntur ad veneris in audiencia matutina ad refferendum per deffensores super submissione per baillivum pro ipso facta vel ne.

SUBMISSIO Iohannis et Petri de Castellario

Comparente procuratore contra Iohannem et Petrum de Castellario super processu mistralie. Iohannes Coci, Iohannes de Paleni et Fusier deffensores eorumdem et de ipsorum mandato se submictunt ordinacioni summarie, cognicioni domini. Assignantur coram consilio ad veneris mane ad audiendum narracionem.

DECIMA QUARTA AUDIENCIA tenuta die lune XI septembris hora vesperorum.

Die lune undecima mensis septembris hora vesperorum, sedente domino in sua generali XIII^{ta} audiencia, una cum illustri domino principe [48r] Pedemoncium et aliis dominis paribus, imparibus, consiliariis, officiariis, costumeriis et consuetudinariis testibusque ordine consilii quo hodie sederunt. Et ultra Petrus de Belloforti gubernator provincie inter dominum Dynone et dominum Urbanum Curserii. Supervenit etiam Anthonius de Iordano qui de bene consulendo solitum prestitit iuramentum.

HOMAGIUM Francisci Camagnie et Urbani Nervi, imparium.

Franciscus⁶⁷ Camagnie, suo proposito et Urbani Nervi nomine, ibidem presentis et gesta per eundem Franciscum ratum habentis, fecit homagium domino pro rebus quas habent comites in Valle Savarenchie.

SECUNDA ASSIGNACIO Anthonii de Arculo.

Comparente procuratore viam precludi et cognicionem fieri petente. Et dominus [48v] Guillermus de Radiis et Iohannes de Paleni eiusdem Anthonii deffensores producentes litteram compositam per ipsum factam de et super morte de qua agitur et petentes illam observare. Petro de Castellario petente sibi et eius familiari iusticiam nostram. Et dicti deffensores replicantes concordiam sine processu factam fuisse et sibi propterea observandam fore et super hiis cognicionem petentes, procuratore domini petente terminum ad opponendum. Assignantur ad vicesimam huius ad cognicionem audiendam an procurator ad petita admitti debeat vel ne.

⁶⁷ Dans la marge gauche : Impar.

ASSIGNACIO Bertholini de Valeysia.

Comparente procuratore, petente cognitionem fieri super processu et domino Guillierno de Radiis et Iohanne Coci deffensoribus producentibus quam plure litteras et instrumenta quas petunt legi et in processu inseri. Dicentes testium actestacionem per commissarios fiendam nondum completam, petentes aliam dilacionem cum eorum diligenciam debitam fecerint. Procuratore petente viam precludi de ulterius examinando et petente ut alias, considerato quod competens terminum ad hec habuerunt. Et dictis deffensoribus replicando petentibus nonnullos testes, quos de novo producere [49r] voluerunt, per dictos commissarios examinari et commissionem dictis commissariis ut prefertur⁶⁸ renovari. Et precipue producunt Amedeum et Michalelem de Valeysia, quibus de consilio parium, imparium et consuetudinariorum interloquendo fuit cognitum ipsos deffensores terminum habere debere ad exhibendum testes iam examinatos interea in scriptis redigendos et ulterius ipsos esse admictendos ad producendum duos testes nunc productos. Assignantes ad mercurii proximam hora vesperorum ad producendum testes tam examinatos quam duos ut supra examinandos precise. Cui cognitioni non consenserunt procurator et deffensores precisitari.

ASSIGNACIO Iohannis de Roletto.

Comparente procuratore, domino Ludovico Britonis denunciante, petente cognitionem fieri et per eius personam inquire. Et domino Guillierno de Radiis, Iohanne Coci et Iohanne de Paleni dicentibus petita fieri non debere cum semper fuerit bone fame, dicentibus ulterius se debere admicti ad deffensionem dandam. Assignantur ad veneris [49v] de mane ad cognitionem audiendam si debeat cum eius persona inquire vel non et an debeant ad deffensionem dandam admicti.

COMPOSICIO Aymoneti de Bocza.

Aymonetus de Bocza super processu ictus pugni composuit ad duodecim duchatos domino dandos, salva emenda partis super qua stat submissus ordinacioni consilii.

QUINDECIMA AUDIENCIA per dominum tenuta die martis duodecima septembris de mane ante terciam.

Die duodecima mensis septembris de mane ante terciam, sedente domino in sua quindecima generali audiencia, in qua fuerunt ordine quo supra, de paribus proclamacione facta in suprascriptorum solitorum testium presencia, in qua non

⁶⁸ *Biffé* : renovacio.

affuerunt domini de Nuns, [50r] Pontis Sancti Martini et Bartholinus de Valeysia quia arrestati in turri⁶⁹.

Illustris dominus princeps Pedemoncium

CONSILIARII DOMINI

Dominus episcopus augustensis
 Dominus episcopus thaurinensis
 Dominus cancellarius Sabaudie
 Dominus Manfredus marescallus
 Henricus de Colomberio
 Dominus Dynone
 Dominus Petrus Amblardi
 Dominus Coudree
 Petrus de Belloforti gubernator provincie
 Dominus Urbanus Curserii
 Dominus Anthonius de Draconibus
 Iohannes Dananthier
 Amedeus de Crescherello
 Dominus Petrus Carterii procurator et
 Dominus Castri Veteris baillivus

PARES

[50v] Dominus comes Chalandi
 Dominus Fenicii
 Dominus Amedeus de Chaland
 Amedeus de Valeysia
 Dominus Brissognie et de Sarro
 Dominus Aymeville
 Michael de Valeysia
 Franciscus de Chaland
 Dominus Iohannes
 Dominus Boniffacius et
 Humbertus
 Boniffacius de Montebello
 Petrus de Turre

} de Sancto Petro

⁶⁹ Lire : turre.

Iohannetus de Rivo et
Stephanus de Graczano
qui nunc licenciatus fuit

CONSUEUDINARII DOMINI

Urbanus de Letavalle
Urbanus Nervi
Nycoletus Maluquini
Ludovicus Mistralis
Franciscus Camaignie et
Iohannetus Cordelloz

NON PARES ET CONSUEUDINARII

[51r] Iohannes et Petrus de Castellario
Dominus prepositus Aquebelle
Dominus Petrus de Gillaren
Dominus Petrus Magnini
Iohannes Seriodi
Petrus Carelli
Aymonetus de Turre
Boniffacius de Villa
Aymo de Submonte
Iohannes Coci
Iohannes Paleni
Iacobus Maluquini
Bastardus de Avisio
Iohannes Saluardi et
Iohannes Fuserii

SENTENCIA domini Introdi super processu prothocollorum.

Super processu prothocollorum comparuit procurator, producens processum, petens super eo cognosci. Et Iohannes Coci et Iohannes de Paleni deffensores reproducentes compositionem alias factam, quam petunt observari et illius vigore ipsum dominum Introdi absolvi. Quibus [51v] auditis, de parium, imparium et consueudinariorum consilio, signaculo sancte crucis premissio, idem delatus a contentis in dicto processu absolvitur. De quibus partes pecierunt instrumentum, testes invocando Rodulphum de Monteforti, Guillierrum de Gebennis, Iohannem de Menthone et Bonifacium de Saxo. Et super cognitione iuris cuiuslibet partis super ipsis prothocollis in dicta compositione observata

assignantur coram consilio ad secundam horam post meridiem ad procedendum secundum ipsius reservacionis formam.

SUPER PROCESSU de Charboneriis contra eundem dominum Introdi

Super⁷⁰ processu de Charboneriis, procurator reproduxit processum petens cognicionem et supradicti deffensores reproducentes sua munimenta. Quibus omnibus perlectis, remictuntur in audientia hodierna vespertina ad audiendum cogniciones, alias autem iornatas presencialiter assignatas ad ipsam audientiam vespertinam remictentes. [52r] Dominus ibidem precepit quod fiant paribus et cuilibet ipsorum postulanti lictere testimoniales de recognicionibus per eos in prima audientia factas per alterum suorum secretariorum suprascriptorum.

Quarumquidem licterarum forma hic venit inferenda etc.

Amedeus⁷¹

[52v] DECIMA SEXTA AUDIENTIA per dominum tenuta die martis duodecima septembris hora vespereorum.

Die martis duodecima septembris hora vespertina sedente domino in sua generali vespertina audientia, una cum illustri domino principe Pedemoncium et aliis dominis paribus, imparibus, officiariis et consuetudinariis testibusque ex ordine consimili quo hodie mane sederunt.

SUPER INTITULACIONE domini Introdi.

Ad conspectum illustrissimi domini nostri ducis venientes nobilis Ludovicus de Agladio, gener dicti domini Introdi, Alexander de Turre, Iohannes Coci et Iohannes Paleni, deffensores dicti domini Introdi. Dicentes quod ipse dominus Introdi super omnibus processibus nondum decisis – de quibus est presencialiter intitulatus, excepto quod de processu monopolii qui sibi impingitur et a quo se dicit velle iustis deffensionibus tuheri – paratus est omnimode ordinacioni [53r] misericordie et disposicioni dicti domini nostri et illorum de suo consilio, quos secum asistere voluerit, stare, supplicando ut ipsum ad hec benigniter admictere dignaretur. Quibus auditis, ipse dominus noster clementer agere volens et suos subdictos favoribus tractare graciosis, ipsos generum et deffensores ad petita celeriter admisit, presentibus testibus predictis, de quibus procurator domini peciit instrumentum.

⁷⁰ Biffé : per.

⁷¹ Suit un espace blanc d'une vingtaine de lignes.

ASSIGNACIO

Super collacione prothocollorum per ipsum dominum Introdi delatum dudum facta et captivacione Ludovici de Cuppellino in strata publica, super quibus, in compositione ipsius domini Introdi facta millesimo quatercentesimo decimo sexto, remanet cognicio summaria consilio cum domino residente. Assignantur ipse et procurator [53v] ad cras ad audiendum ius perhemptorie et precise.

RELAXACIO Archeti.

Anthonius de Archeto sub eisdem promissis et penis fuit relaxatus usque ad lune XX inclusive.

SENTENCIA lata per consilium domini contra dominum Introdi super collacione prothocollorum et iuridicione stratarum publicarum.

Die mercurii decima tertia septembris de mane in audiencia criminalium, assistantibus dominis cancellario Henrico de Colomberio, domino Castri Veteris, dominis Urbano Curserii, Anthonio de Draconibus, consiliariis domini, Humberto de Sancto Petro et Petro de Rivo paribus necnon Urbano Nervi, [54r] Francisco Camagnie, Iohanneto Cordelloz, Glaudio Voudani et Andrea de Villareto.

Comparente Rudeto Chalvini, procuratore Auguste, assistente domino Petro Carterii procuratore fiscali et Ybleto Seriodi domino Introdi exhibente compositionem cu<m> domino factam die undecima septembris millesimo CCCC^o decimo sexto per Iohannem Boubat secretarium signatam super multis delictis, et inter cetera super collacione prothocollorum Aymoneti Berthodi notarii quondam, que ipse dominus Introdi contulerat et emolumenta perceperat, et eciam super captivacione per eundem facta in strata publica de Ludovico de Cupellino. In quaquidem compositione expresse actum est quod per consilium cum domino residens fieri deberet cognicio utrum dictus dominus Introdi potuit exercere iuridicionem vel ne in viis regalibus et stratis publicis ac si ipse dominus Introdi dicta prothocolla conferre potuisset vel non, summarie et de plano, prout in ipsa compositione lacius continetur. Cuiusquidem paccionis vigore, partibus⁷² ipsis hodie ad audiendum ipsius consilii super premissis cognicionem et ordinacionem [54v] summarias, prefatus procurator fiscalis exhibuit processum super hoc contra dominum Introdi formatum. Per quod constat collacionem prothocollorum in tota

⁷² *Biffé* : hodie.

Valle Augusta ad dominum nostrum ducem insolidum et pleno iure pertinere. Exhibuit itaque registra antiqua binarum audienciarum recollende memorie illustris avi ipsius domini nostri etiam franchisesias Auguste. Per que omnia apparet iuridicionem omnimodarum stratarum publicarum tocius patrie Vallis Auguste, quandocumque offenditur in eisdem, ad dominum ducem spectare insolidum et pleno iure. Petens propterea per nos cognosci et declarari dictum dominum Introdi non potuisse in dicta strata publica iuridicionem exercere, nec etiam dicta prothocolla conferre, sed ipsum cohartare debere ad ipsa prothocolla restituenda cum emolumentis inde perceptis dicto domino Introdi, contrarium asserente et ordinari petente. Quibus auditis et omnibus prospectis pro tribunali sedens consilium diffinitive probavit ipsum dominum Introdi non potuisse iuridicionem in dicta strata publica exercere, nec predicta prothocolla conferre, quem [55r] propterea ad ipsa prothocolla domino restituendum cum emolumentis perceptis condemnari. A qua sententia ad dominum supplicavit etc. Non admittitur nisi in forma, presentibus consiliario Henrico Castri Veteris, Urbano, Anthonio de Draconibus et Amedeo de Crescherello.

DECIMA SEPTIMA AUDIENCIA per dominum tenuta die mercurii de mane ante terciam decima tertia mensis septembris.

Die mercurii decima tertia septembris, sedente domino in sua generali audiencia XVII, vocatis paribus in solitorum testium semper assistencium presencia, in qua fuerunt ordine quo in precedenti matutina audiencia infrascripti, dempto Michael de Valeysia per villam arrestato.

[55v] Illustris dominus princeps Pedemoncium

CONSILIARI

Dominus episcopus augustensis
Dominus episcopus thaurinensis
Dominus cancellarius Sabaudie
Dominus Manfredus marescallus
Henricus de Colomberio
Dominus Dynone
Dominus Petrus Amblardi
Dominus Coudree
Petrus de Belloforti gubernator Provincie
Dominus Urbanus Curserii
Dominus Anthonius de Draconibus
Iohannes Davanthier

Amedeus de Crescherello
 Dominus Petrus Carterii
 Dominus Castri Veteris baillivus

PARES

Dominus comes Chalandi
 Dominus Bonifacius de Chalant, dominus Fenicii
 Dominus Amedeus de Challant
 Amedeus de Valeysia
 Dominus Brissognie et de Sarro
 Dominus Aymeville
 Franciscus de Chaland
 [56r] Dominus Iohannes
 Dominus Boniffacius et
 Humbertus
 Boniffacius de Montebello
 Iohannes de Rivo
 Petrus de Turre

} de Sancto Petro

CONSUETUDINARII

Urbanus de Letavalle
 Urbanus Nervi
 Nycoletus Maluquini
 Ludovicus Mistralis
 Franciscus Camagnie et
 Iohannetus Cordelloz

NON PARES ET CONSUETUDINARII

Iohannes et Petrus de Castellario
 Dominus prepositus Aquebelle
 Dominus Petrus Gillaren
 Dominus Petrus Magnini
 [56v] Dominus Avisii
 Iohannes Seriodi
 Petrus Carrelli
 Aymonetus de Turre
 Boniffacius de Villa
 Aymo de Submonte
 Iohannes Coci

Iohannes de Paleni
 Guiliermus Maluquini
 Bastardinus
 Iohannes Saluardi et
 Iohannetus Fuserii

ASSIGNACIO domini Introdi super processu monopolii.

Comparente procuratore viam precludi et cognicionem petente. Et Alexander Portier, Iohannes Coci et Iohannes de Paleni deffensoribus⁷³ domini Introdi producentes deffensiones testesque examinatos et instrumentum petentes legi et inde cognosci. Procurator vero, hiis actentis, dedit in scriptis articulos contrarios, [57r] ad quos probandum per testes ibidem descriptos, quos nominavit, pecit se admicti. Deffensores dixerunt ipsum ad hec non esse de consuetudine admictendum, petendo super hoc interloqui. Quibus auditis et lectis articulis approbatoriis, partes, de consensu parium – quia alias casum similem non viderunt – impariumque et consuetudinariorum omnium, et ne testes deffectu appellacionis remanerent infames, interloquendo dominus pronunciavit procuratorem esse admictendum ad probandum huiusmodi suos approbatorios articulos per testes in illis nominatos, commictendo examinacionem testium eisdemmet commissariis. Assignantur ad martis proximam mane ad probandum hinc inde precise et cognicionem audiendum.

ASSIGNACIO Glaudii de Thora.

Comparente procuratore denunciatoribusque et Iohanne Coci et Iohanne de Paleni deffensoribus dicti Glaudii, propter prolixitatem materie et brevitatem temporis, assignantur veneris mane ad audiendum cognicionem.

[57v] DECIMA OCTAVA AUDIENCIA per dominum die mercurii decima tertia septembris hora vespertina tenuta.

Die mercurii tresdecima mensis septembris, sedente domino in sua decima octava generali audiencia, secum illustri domino principe Pedemoncium et aliis dominis paribus, imparibus, officiariis, consuetudinariis testibusque et ordine consimili quo hodie mane sederunt. Et in qua affuit Michael de Valeysia.

ASSIGNACIO Berthelmi de Valeysia.

Comparente procuratore, viam precludi et cognicionem petente. Et domino

⁷³ Lire : deffensores.

Guilliermo de Radiis et Iohanne Coci deffensoribus producentibus deffensionem testesque examinatos necnon et instrumenta que eciam legi petunt et inde diffiniri, de magis producendo si eis videatur semper protestando. Procurator domini non consenciit productioni, quantum tamen iura domini elidere possent, dicens ulterius [58r] testes ducis fore fide dignos omnique excepcione maiores ad quos ad probandum petit amicti et congruum terminum sibi assignari. Et deffensores dicunt hoc de consuetudine non esse fiendum, petendo interloqui. Quibus auditis assignantur ad veneris in audientia vespertina ad interloquendum super premissis hinc inde.

PROPOSICIO per procuratorem facta contra Bertholinum et Michaellem de Valeysia.

Comparente procuratore processum exhibente illumque legi et cognicionem reddi petente, producente ordinacionem et registra antiquarum audientiarum viri domini super invasoribus stratarum publicarum iamdictis et promulgatis. Et Michael de Valeysia, cui pro se et Bertholino fratre suo petenti dantur deffensores, dominus [58v] Guilliermus de Radiis et Iohannes Coci, petentes exhibicionem processus et terminum ad suas deffensiones faciendum. Quo processu lecto et visione, ut moris est, concessa, assignantur ad dandum deffensionem inquisitorum eorundem precise ad mercurii mane non consenserunt deffensores precise. Procurator vero protestatur quod sit semper ius sibi salvum magis proponendi et probandi ac testes suos ad probandum et contra se producendos reprobandum.

Alie cause remictuntur ad veneris mane in prima audientia matutina.

DECIMA NONA AUDIENCIA per dominum tenuta die veneris quindecima mensis septembris.

Die veneris quindecima septembris, sedente [59r] domino in sua generali decima nona audientia, proclamatibus paribus, consiliariis, officariis, costumeriis in testium solitorum presencia, in qua fuerunt infrascripti ordine qui sequitur, domino Amedeo de Chalant certis de causis licenciato.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
 Dominus cancellarius Sabaudie
 Henricus de Colomberio
 Dominus Petrus Amblardi
 Petrus de Belloforti gubernator Provincie
 Dominus Urbanus Curserii
 Dominus Anthonius de Draconibus

Amedeus de Crescherello, magister hospicii et
Dominus Castri Veteris baillivus

PARES

[59v] Dominus comes Chalandi
Dominus Boniffacius de Chalant, dominus Fenicii
Amedeus de Valeysia
Dominus Brissognie
Dominus Aymeville
Franciscus de Chaland
Dominus Boniffacius et } de Sancto Petro
Humbertus
Boniffacius de Montebello
Petrus de Turre
Iohannes de Rivo et
Iohannes de Sancto Petro

CONSUEUDINARII

Urbanus de Letavalle
Urbanus Nervi
Nycoletus Maluquini
Ludovicus Mistralis
Iohannetus Cordelloz et
Franciscus Camagnie

NON PARES ET CONSUEUDINARII

[60r] Dominus Ludovicus Britonis
Dominus Introdi
Roletus de Gilliaco
Hugonetus de Turre alias Picard
Petrus de Castellario
Iohannes Seriodi
Dominus Avisii
Iohannes de Castellario
Petrus Carrelli
Petrus de Bocza
Boniffacius de Villa
Aymo de Submonte
Dominus Guilliermus de Radiis

Iohannes Coci
 Iohannes de Paleni
 Ludovicus Nervi
 Iacobus Maluquini
 Petrus bastardus de Avisio
 Iohannes Saluardi et
 Iohannes Fuserii

CONTUMACIA parium non astancium.

Procurator domini Vallisauguste cum assistentibus [60v] eius costumeriis contumaciam parium, imparium et consuetudinarium absencium accusavit adversus eos licenciam petendo. Quo audito vocatisque paribus predictis contra pares absentes detentos et contumaces licenciatur, ut in forma, presentibus testibus quibus supra contra quos protestatur idem procurator de pena sex solidorum et sex denariorum per quemlibet contumacem de consuetudine debita, nisi si et in quantum legitimas haberent excusaciones.

ASSIGNACIO Iohannis de Roletto.

Comparente procuratore, processum producente et cognicionem super eo petente, domino Guilliermo de Radiis, Iohanne Coci et Iohanne de Paleni deffensoribus dicentibus veritatem cum eius persona inquiri non deberet, eius bona et valitudinaria fama et etate actentis, eciam quia nulla supersunt sufficiencia [61r] indicia et ulterius non deberet ei deffendere denegari. Procuratore replicante sufficiencia indicia superesse sibique iam viam deffensionem dandi preclusam fuisse, ut alias, cognicionem reddi petendo. Supervenit eciam dominus Ludovicus Britonis denuncians, petens, ut alias peciit, adeo cum eius persona inquiri <deberet> quod veritas habeatur, paratum se offerendo tales facere probaciones que petita per eum merito fieri debeant. Deffensores vero ut supra contrarium asserunt et de iniuria adversus dictum denunciantem protestantur. Tandem lecto, ut moris est, processu, pro clariori demonstracione negocii, visitetur camera in qua erat archa de qua agitur, ad sciendum an per unum alium locum quam per hostium valeret ipsam cameram ingredi per procuratorem fiscale commissarium Humbertum de Sancto Petro, Glaudium Voudani, Andream de Villareto qui quod invenerunt remictuntur in audiencia vespertina. Refferant ut tunc sanctius valeant cognosci.

ASSIGNACIO Glaudii de Thora.

Comparente procuratore cum [61v] Petro de Castellario cognicionem

petente. Et Iohannes Coci, Iohannes de Paleni deffensores ut alias dicentibus⁷⁴ ut citius iudicari possit. Ordinatur ut qui supra domum de qua disceptatur et ipsius confines visitent ad sciendum si sit illa de qua mandabatur vel non. Et qui compareant in audientia vespertina et refferant ut tunc pocius cognosci valeant.

PROPOSICIO procuratoris contra Iohannem et Petrum de Castellario.

Comparente procuratore super mistralia, petente declarari penam. Et Iohannes Coci et Iohannes Fuserii deffensores instrumenta et argumenta exhibentes, remittuntur ad cras ad audiendum cognicionem super declaracione penarum.

VICESIMA AUDIENCIA per dominum die veneris quindecima septembris hora vesperorum tenuta, [62r] die veneris quindecima septembris hora vespertina [*sic*], sedente domino in sua XX^a generali audientia secum paribus, imparibus, consiliariis et officiariis eodem ordine quo hodie mane sederunt. Ibidem supervento Aymoneto de Brucio ac domino preposito Aquebelle et domino Iohanne Magnini, qui hodie mane non affuerunt.

ASSIGNACIO Iohannis Roleti.

Comparente procuratore, petente ante omnia penas in processu contentas declarari et inde super causa principali cognosci. Et domino Guilliermo de Radiis, Iohanne Coci et Iohanne de Paleni dicentes⁷⁵ penas ipsas esse declarandas, sed prius audiri relacionem commissariorum qui cameram et archam de quibus agitur visitaverunt et [62v] inde super principali <causa> cognicionem reddi. Quibus auditis et processu perlecto et visitorum relacione audita, quia pares quesierunt domino hanc assignacionem ad diem crastinam prolongare dignaretur, ut magis deliberate possent cognoscere, sicut hoc in sui potestate asseruit⁷⁶ consistere. Ad quorum humilem requisicionem, ipse dominus noster, promciior ad absolvendum quam condempnandum, de gracia speciali iornatam huiusmodi ad audientias cras mane tenendas remisit, ad super predictis penis et aliis petitis cognicionem audiendam.

COGNICIO super processu Glaudii de Thora.

Comparente procuratore, processum exhibente, cognicionem petente. Et Iohannes et Petrus de Castellario denunciantes, sibi de consilio provideri petentes ex una parte. Et dominus Guilliermus de Radiis, Iohannes Coci et Iohannes de Paleni, deffensores dicti Glaudii, relacionem commissariorum, [63r] qui locum occulata fide

⁷⁴ *Lire* : dicentes.

⁷⁵ *Lire* : dicentibus.

⁷⁶ *Biffé* : assistere.

visitaverunt, audire parati et inde cognicionem petentes reddi denuncianteque ad petita non admicti, ex alia. Quibus partibus auditis et relatione dictorum commissariorum audita, ex qua et instrumentis productis constat terram et turrum cum suis indominaturis, de quibus agebatur in executione dictorum denunciacionum, non esse aliam et semotam a turre dicti inquisiti. Eciamsi constant illas esse easdem res quia non fuit de lato notificata saysina nec ille vocatus in sententia. Propterea, de consensu parium, imparium et consuetudinariorum, nemine discrepante, servatisque solempnitatibus solitis, dicitur ipsos fratres denunciante nunc ubi est ad cognicionem reddendam peremptorie assignaturi⁷⁷ noesse⁷⁸ ad postulacionem consilii audiendam et ulterius diffinitive procedendo Christique nomine invocato ipsum Glaudium a contentis in dicto processu absolvi. De quibus deffensores pecierunt instrui testes quos alias invocando, videlicet Rodulphum de Monteforti, Guiliermum de Gebennis, Iohannem de Menthone et Boniffacium de Saxo.

[63v] ASSIGNACIO Bartholini de Valeysia.

Comparente procuratore ad dandum et proponendum articulos approbaturus admicti se petente. Et domino Guiliermo de Radiis et Iohanne Coci dicentibus petita fieri non debere cum ipsorum articuli non sint diffamatorii et super hiis interloqui petentibus. Quibus auditis quia hora tarda est remictuntur ad cras in audiencia matutina.

ASSIGNACIO domini Chalandi et Francisci de Usello.

Comparente Francisco de Chalant et eius fratre, supplicantibus iurantibus non posse consilium reperire, petendo pro consilio Petrum Carrelli, Alexandro⁷⁹ de Turre et Hugonem de Turre alias Picard sibi dari, quorum consilio iura sua valeat experire, ex una. Et dominus comes Chalandi, ex altera. Dictis Petro, Alexandro et Hugone datis pro consilio, [64r] sub pena amissionis feudorum que tenent a domino non obstantibus excusacionibus per eos factis, remictuntur ad lune hora vespertina ad id agendum quod hodie eveniebat faciendum.

VICESIMA PRIMA AUDIENCIA per dominum tenuta die sabbati⁸⁰ decima sexta septembris, de mane ante terciam.

Die decima sexta septembris, sedente domino in sua vicesima prima generali audiencia matutina, in quorum supra solitorum testium presencia semper astancium,

⁷⁷ *Lire* : assignaturus.

⁷⁸ *Lire* : nosse.

⁷⁹ *Lire* : Alexandrum.

⁸⁰ *Biffé* : un-.

proclamacione⁸¹ parium, imparium, consiliorum, officiariorum, costumeriorum
infrascriptorum qui affuerunt ordine qui sequitur.

CONSILIARII

[64v] Dominus episcopus augustensis
Dominus cancellarius Sabaudie
Henricus de Colomberio
Dominus Petrus Amblardi
Petrus de Belloforti, gubernator Provincie
Dominus Urbanus Curserii
Dominus Anthonius de Draconibus
Amedeus de Crescherello, magister hospicii
Dominus Castri Veteris et
Baillivus Vallisauguste

PARES

Dominus comes de Chaland
Dominus Fenicii
Amedeus de Valeysia
Dominus Brissognie
Dominus Ayme ville
Franciscus de Challant
Dominus Boniffacius et } de Sancto Petro
Humbertus
Boniffacius de Montebello
Petrus de Turre
[65r] Petrus de Rivo
Iohannes de Sancto Petro

CONSUEUDINARII

Urbanus de Letavalle
Urbanus Nervi
Nycoletus Maluquini
Ludovicus Mistralis
Iohannetus Cordelloz et
Franciscus Camagnie

⁸¹ *Biffé* : testium.

NON PARES ET CONSUETUDINARI

Iohannes et Petrus de Castellario

Petrus de Bocza

Dominus Petrus Magnini

Dominus Avisii

[65v] Petrus Carrelli

Glaudius de Thora

Aymo de Submonte

Alexandro de Turre

Dominus Guilliernus de Radiis

Iohannes Coci

Iohannes de Paleni

Ludovicus Nervi

Iacobus Maluquini

Petrus Naturalis de Avisio

Anthonius Tarida et

Laurencius Fuser

COGNICIO super processu Iohannis de Roletto et eius submissio respectu penarum ad dispo<s>icionem domini.

Comparente procuratore, petente ut heri cognosci ut cum persona inquisiti inquiratur et pene ante omnia declarentur, ex una. Et dominus Guilliernus de Radiis [66r] Iohannes Coci et Iohannes de Paleni deffensores submittentes ipsum Iohannem respectu penarum cognosci petendo. Quibus auditis, dominus solita mansuetudine clementer agere vellens⁸² ipsum inquisitum super dictis petitis ad oblatam submissionem recepit. Super autem principali <causa>, lecto processu in plena audientia, ut moris est, de consilio parium, imparium et consuetudinariorum, nemine discrepante, actenta ipsius inquisiti etate, condicione et bona fama quodque non probatur archam fuisse clausam nec in illa reposita esse tempore fraccionis preposite instrumenta de quibus agitur, nec alia superesse indicia sufficiencia, idcirco interloquendo dominus pronunciavit non esse, ut probatur per ipsius delati personam, super hiis ulterius inquirendum. Et insuper diffinitive procedendo, Christique nomine invocato, ipsum eundem inquisitum presentem ab intitulatis in dicto processu absolvendum. De quibus idem inquisitus et deffensores pecierunt instrumenta, testes solitos presentes invocando.

⁸² *Lire* : volens.

[66v] INTERLOQUUTORIA Bartholini de Valeysia

Comparente procuratore, petendo perinde se admicti ad articulandum super approbacione suorum et reprobacione testium partis adverse. Et domino Guilliermo de Radiis et Iohanne Coci deffensoribus dicentibus petita fieri non debere. Nam ante publicacionem testium inquisiti non debet procurator admicti ad obiciendum sed post ipsorum factam publicacionem petendo super hiis interloqui. Quibus auditis, de consilio parium, imparium et consuetudinariorum, quia articuli deffensores non sunt diffamatorii nec erat procurator ad articulandum de contrario assignatus, nec etiam procurator produxit in promptu articulos, idcirco interloquendo fuit cognitum procurator⁸³ ad articulandum, ut petebat, non esse admictendum, nec ipsorum publicacionem testium impedire debere sed, publicatis testibus et illis inseri petitis in dicto processu, assignatur ad martis mane ad obiciendum per procuratorem in personam et dicta testium et alia proponendum que sua putaverit interesse.

ASSIGNACIO domini Pontis Sancti Martini

[67r] Comparente procuratore, viam precludi et cognicionem petente. Et dominus Guilliermus de Radiis et Iohannes Coci deffensores dantes articulos deffensivos quibus petunt cum testibus ibidem nominatis inquiri, protestando de magis producendo. Quibus perlectis, quantum decet admictuntur commictendo commissariis examen ipsorum testium qui vacare poterunt et quo ad valitudinarios et infirmos Guigo Iordani, incerto uno notario non suspecto per ipsum Guigonem eligendum, assignatur ad diem mercurii mane ad publicandum et producendum quicquid voluerit. Necnon deffensores predicti ad tradendum deffensionem dicti inquisiti perhemptorie et precise et viceversa ad articulandum de contrario et proponendum que sua putaverint interesse tam ad probacionem suorum quam ad reprobacionem testium partis adverse non consencientibus deffensoribus.

SUBMISSIO domini Pontis Sancti Martini

[67v] Subsequenter die decima sexta septembris hora vespertina in aula alta qua audiencie generales tenentur, presentibus dominis episcopo Augusto, cancellario Henrico de Colomberio, Petro Amblardi, Petro de Belloforti, gubernatore Provincie, domino Urbano Curserii et Anthonio de Draconibus. Dominus Guilliermus de Radiis velut deffensor domini Pontis Sancti Martini ad dominum veniens asserendo ipsum dominum Pontis Sancti Martini paratum fore se totaliter submictere bone ordinationi eiusdem domini nostri ducis de et super omnibus processibus de quibus fuit per eius personam inquisitus, excepto processu mortis cuiusdam Nycodi de

⁸³ *Lire* : procuratorem.

quadam iavalina per eum casualiter et non ex impresia ut asserit percussi, supplicando ut ipsum ad hec gracie admitti dignetur. Precipiendo eius generali consilio ut super dictis processibus prout eis videbitur ordinent qui sua mansuetudine ipsum dominum Pontis Sancti Martini clementer admisit. Quiquidem dominus Pontis <Sancti Martini> ibidem ad ipsius domini nostri conspectum veniens, suprascripta per dictum dominum Guilierrum de Radiis eius deffensores domino exposita ratificando comprobavit et in quorum sua presencia emologavit.

[68r] VICESIMA SECUNDA AUDIENCIA per dominum tenuta die lune decima octava mensis septembris hora vespertina.

Die lune decima octava septembris, domino sedente in sua decima octava generali audiencia vespertina, in quorum supra solitorum testium presencia, vocacione facta parium, imparium, consuetudinariorum et officiariorum, in qua affuerunt infrascripti ordine qui sequitur, domino Ybleto de Ferruciasco milite ibidem superveniente, domino comite Chalandi, domino Amedeo de Chaland et domino Aymeville pro hac vice excusatis.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
 Dominus cancellarius
 Henricus de Colomberio
 Dominus Petrus Amblardi
 Dominus Ybletus de Montebello, capitaneus sancte⁸⁴ Agate
 [68v] Petrus de Belloforti, gubernator Provincie
 Dominus Urbanus Curserii
 Dominus Anthonius de Draconibus
 Amede<us> de Crescherello
 Dominus Petrus Carterii et
 Castri Veteris baillivus

CONSUEUDINARII

Urbanus de Letavalle
 Urbanus Nervi
 Nycoletus Maluquini
 Arducius Mistralis
 Iohannodus Cordello et
 Franciscus Camagnie

⁸⁴ *Biffé* : crucis.

PARES

Dominus Boniffacius de Chaland, dominus Fenicii
 Amedeus de Valeysia
 Dominus Brissognie
 Franciscus de Chalant
 [69r] Dominus Boniffacius et } de Sancto Petro
 Humbertus
 Boniffacius de Montebello
 Petrus de Turre
 Petrus de Rivo et
 Iohannes de Turre

NON PARES ET CONSUETUDINARI

Petrus de Castellario
 Iohannes de Roleto
 Hugonetus de Turre alias Picard
 Dominus Petrus Gillaren
 Iohannes de Castellario
 Petrus Carrelli
 Aymonetus de Bocza
 Alexander de Turre alias Iotier
 Aymo de Submonte
 Iohannes Coci
 Guilliernus Maluquini et
 Iohannes de Paleni

[69v] PROPOSICIO per procuratorem facta contra Bartholinum de Valeysia super testium subornacione.

Comparente procuratore, processum producente et more solito concludente hinc. Et Iohannes Coci et Iohannes de Paleni deffensores dati sub pena quinquaginta solidorum pro semel et decem solidorum pro qualibet die quo morosus se reddidit <inde>. Quo lecto et concessa visione ut in forma, ad mercurii mane ad dandum deffensiones perhemptorie et precise eisdem deffensoribus, domino Iacometo pro eorum⁸⁵ adiuncto.

⁸⁵ Lire : eis.

IN CAUSA CIVILI comitis et liberorum Petri de Challand.

Comparentibus tribus fratribus de Chalant una secum Petro Carelli, Alexandro de Turre [70r] et Hugoneto Picardi eius consilibus. Proposuerunt eorum verbalem petitionem ipsorum supplicacioni ibidem perlecte conforme, ex una parte. Et dominus comes Chalandi secum domino Petro Magnini decretorum doctore, Glaudio de Thora et Iohanne Coci, consiliariis non consencientibus, productis ex adverso quantum contra eum facere possunt, petendo actores interrogari si loco petitionis dant illam supplicacionem quam petunt in processu inseri sibi que diem appensamenti dari, parte ex altera. Quibus omnibus auditis de saniori parte parium, imparium et consuetudinariorum, actentis assignatis interloquendo, duximus diem appensamenti non esse concedendam. Qua ordinacione facta peciit idem dominus comes per organum Glaudii de Thora se non precipitari sed eidem saltim diem consilii sibi dari, actoribus replicantibus hanc diem non esse dandam. Cum per alterius consilium loquatur semper quo habita deliberacione datur dies consilii petita assignando ad cras in audiencia vespertina ad habendam diem consilii precise non consenciendo precise idem comes.

[70v] VICESIMA TERCIA AUDIENCIA per dominum tenuta die martis decima nona mensis septembris.

Die martis decima nona mensis septembris, sedente domino in sua generali matutina decima nona audiencia in quorum supra testium solitorum semper astancium presencia, facta vocacione parium, imparium, consiliariorum, officiariorum et costumeriorum, in qua affuerunt qui heri in proxima precedenti audiencia quibusdam aliis certis de causis licenciati.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
 Dominus cancellarius
 Henricus de Colomberio
 Dominus Petrus Amblardi
 Dominus Ybletus de Montebello,
 Capitaneus sancte Agate
 Petrus de Belloforti
 Dominus Urbanus Curserii
 Dominus Anthonius de Draconibus
 Amedeus de Crescherello
 [71r] Dominus Castri Veteris et
 Aymonetus de Brucio

PARES

Dominus comes de Chaland

Amedeus de Valeysia

Dominus Brissognie

Franciscus de Chaland

Dominus Boniffacius et
Humbertus

} de Sancto Petro

Boniffacius de Montebello

Petrus de Turre et

Petrus de Rivo

PRESTACIO FIDELITATIS civium et incolarum civitatis Auguste.

Glaudius Voudani, Iohannes de Paleni et Boniffacius de Villa procuratores ut [71v] docebant publico instrumento dato Auguste anno et indicione presentibus die decima septima mensis huius et per Aymonetum Saluardi notarium recepto et signato, exhibentes instrumentum fidelitatis domino alias in primis audienciis prestite, eodem modo iterum quia exposit titulo ducali sublimatus extitit homagium et fideliter sacramentum prestiterunt.

ASSIGNACIO Bertholini de Valeysia super processu primevo.

Comparente procuratore processus contra Bertholinum predictum formatos petendo illos legi et super eis cognosci. Et dominus Guilielmus de Radiis ac Iohannes Coci petentes eiusdem delati deffensionem legi et ipsum ab intitulis absolvi. Quibus auditis dictisque processibus lectis unacum deffensionibus perlectis, remictuntur ad audienciam vespertinam ad dandam cognitionem.

[72r] VICESIMA QUARTA AUDIENCIA per dominum tenuta die martis XIX^a hora vespertina tenuta.

Die martis decima nona mensis septembris, domino sedente in sua generali vicesima quarta vespertina audiencia, sederunt in qua affuerunt dominus comes Chalandi, dominus Boniffacius, dominus Ferrieri et dominus Amedeus de Chaland.

ASSIGNACIO Chalandi

Comparentibus fratribus de Chaland secum Petro Carrelli, Alexandro de Turre et Hugoneto de Turre, petentibus assignacioni satisfieri aliter ipsos licenciari, ex una parte. Et dominus comes secum domino Petro Magnini, domino Guiliermo de Radiis, Glaudio de Thora et Iohanne Coci, narrans marciaciones et remisiones inde sibi factas, tradens cedula instrumenti et licteras in quantum concernit bona Petri, narrans et alia faciens prout in ea in quantum <concernit> vero bona

Guilliermi, petit [72v] terminum ad exhibendum licteram adhuc in manibus secretarii consistentem. Requirens Franciscus ne laudari faciat ut promisit petendo de hoc ad partem instrumentum. Actores petunt omnia ex adverso producta in processu inseri et illa non obstare, cum nulla adiudicatio persone nec⁸⁶ bonorum processerit nec remissio facta fuit de bonis nisi de pecunia tradita. Quia licet alias habuerit nunc tamen reperire non potuit dicendo ulterius parti adverse non esse terminus petitus concedendus precipue cum paratus sit eiusdem tituli sibi copiam dare, petendo hoc ideo quod super receptis cum proprietate sibi restitui. Superveniente procuratore Vallisauguste domini, acceptante petita per partes in quantum pro domino faciunt et facere possunt. Quibus auditis, quesito parium, imparium et consuetudinariorum, habito iuramento a comite quod hanc dilacionem non querit causa litis prothellande, assignantur ad sabati mane ad docendum de titulis quos habet super licteris dicti quondam domini perhemptorie et precise. Cui assignacioni non consensit dictus dominus comes quantum contra se procurator vero Auguste dixit quod, postquam non habet idem dominus comes titulos, petit bona ad manus domini reduci et ipsum [73r] ad restituendum domino quidquid de eis precepit restitui. Comes vero per organum suorum advocatorum sibi nunc pro consiliis sibi datis quesivit aliud terminum ad respondendum procuratori domini et ideo tunc ad respondendum super hiis procuratori.

PERMISSIO Bertholini de Valeysia et eius processum ad audiencias criminales propter remissionem parium et aliorum cognoscere renuentium.

Comparente procuratore processum exhibente et diffiniri petente, ex una. Et dominus Guilliermus de Radiis, Iohannes Coci et Iohannes de Paleni, deffensores eiusdem Bartholini, deffensiones suas exhibentes cognicionemque petentes, ex altera. Partibus quibus auditis requisitisque paribus astantibus videlicet dominis Boniffacio et Amedeo de Chaland, domino Brissognie, domino Aymeville, Francisco de Challant, Humberto de Sancto [73v] Petro, Boniffacio de Montebello, Petro de Turre et Petro de Rivo, et super processu hodie bis lecto eorum consilium prebere vellent qui ter, ut moris est, requisiti, diversis excusationibus consulere neglexerunt. Propter quod dominus insequendo morem diucius in talibus assuetum et in suis primevis audienciis in casu simili praticatum et declaratum, processum huiusmodi cum suis partibus remisit ad audienciam suam criminalem per auditores eiusdem, vocatis costumeriis ordinariis, decidendo, assignando partes ipsas ad cras mane in dicta audiencia criminali coram ipsis auditoribus comparituras cognicionemque et diffinitivam sententiam super ipsis processibus perhemptorie audituras. Cui remissioni et

⁸⁶ *Biffé* : p-.

assignacioni deffensores non consenserunt. Et nichillominus <procurator> fecit ut supra. De quibus procurator peciit instrumentum, presentibus testibus solitis.

VICESIMA QUINTA AUDIENCIA per dominum tenuta die mercurii vicesima septembris die mane ante terciam.

[74r] Die mercurii vicesima mensis septembris in sua generali vicesima quinta matutina audiencia, in quorum supra solitorum testium semper astancium presencia, vocacione parium, imparium, officiariorum et consuetudinariorum facta, in qua sederunt infrascripti, ordine subsequuto, dominus⁸⁷ Boniffacio et Amedeo de Chalant et domino Aymeville per dominum pro presenti certa de causa licenciatis.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
 Dominus cancellarius Sabaudie
 Henricus de Colomberio
 Dominus Petrus Amblardi
 Dominus Ybletus de Montebello, capitaneus sancte Agate
 Petrus de Belloforti, gubernator Provincie
 Dominus Urbanus Curserii
 Dominus Anthonius de Draconibus
 Amedeus de Crescherello, magister hospicii
 Dominus Petrus Carterii et
 Dominus Castri Veteris baillivus

[74v] PARES

Dominus comes Chalandi
 Amedeus de Valeysia
 Dominus Brissognie
 Franciscus de Chaland
 Dominus Iohannes et } de Sancto Petro
 Humbertus
 Boniffacius de Montebello
 Petrus de Turre et
 Petrus de Rivo
 Iohannes de Sancto Petro

⁸⁷ Lire : dominis.

Antequam dominus noster separasset ab huiusmodi audiencia, supervenit dominus Boniffacius de Chaland, dominus Fenicii, et Ioacobus Aymeville.

COSTUMERII

Urbanus de Letavalle
Nicolletus Maluquini
Ludovicus Mistralis
Franciscus Camagnie et
Iohannetus Cordelloz

[75r] NON PARES ET CONSUEUDINARI

Dominus Intodi
Iohannes de Castellario
Hugonetus de Turre alias Picard
Petrus de Castellario
Iohannes Seriodi
Dominus prepositus Aquebelle
Dominus Petrus Magnini
Dominus Avisii
Petrus Carrelli
Petrus de Bocza
Alexander de Turre alias Iotier
Stephanus Mistralis
Boniffacius de Villa
Aymo de Submonte
Dominus Guiliermus de Radiis
Iohannes Coci
Iohannes de Paleni
Bastardinus
Petrus Naturalis de Avisio
Amedeus de Plantata
Iohannes Fuserii et
Anthonius Tarida

PROPOSICIO facta per procuratorem contra⁸⁸ Anthonium Berardi alias Quonyam.

⁸⁸ *Biffé* : quoniam.

[75v] Comparente procuratore, processum exhibente illumque legi et cognicionem fieri petente, ex una <parte>. Et Iohannes Coci, Andreas de Villareto et Iohannes Fuserii copiam petentes, quia est burgensis, sibi dari ipsius processus, <ex altera parte>. Qua concessa cum exhibicione persone, ut in forma, assignantur ad lune ad dandum eius deffensiones precise.

SUBMISSIO Iohannis et Petri de Castellario.

Comparente procuratore, producente plures processus contra Iohannem et Petrum de Castellario, fratres, formatos tam super mistralia⁸⁹ quam alias, petendo illos legi et inde debitam cognicionem fieri. Et predicti fratres de Castellario cum suis deffensoribus Iohanne Coci, Iohanne de Paleni et Iohanne [76r] Fuserii de et super delictis quos ex ipsis processibus censi possent commisisse et penis ex eis commissis se misericordie domini nostri ducis submiserunt. Et super iuribus ipsorum dicte mistralie summarie cognicioni sui venerabilis consilii quo supra ad hec dominus benigniter admisit.

SENTENCIA ABSOLUTORIA Anthonii de Archeto.

Comparente procuratore, processum producente et diffiniri petente, ex una parte. Et dominus Guiliermus de Radiis et Iohannes Coci compositiones alias productas producentes et cognosci petentes, <ex altera parte>. Quibus omnibus perlectis, de <consilio> parium, imparium et consuetudinariorum, diffinitive cognoscitur ipsum ab intitulatis et impetitione Petri de Castellario esse absolvendum et non ulterius inquietandum, salva tamen parti lese emenda condigna, arbitrio silvagiorum debito, moderamine taxanda. De quibus dicti deffensores pecierunt instrumentum, presentibus testibus solitis.

[76v] STATUTUM super compositionibus per baillivum et alios officarios Vallisauguste de cetero fiendum.

Quia⁹⁰ tam in casu immediate premissis quam⁹¹ aliis pluribus compertum est baillivos et alios officarios nostros Vallisauguste qui actenus fuerunt, eorum auctoritatibus temerariis, plures compositiones recepisse, super pluribus nephariis criminibus, que iusticia exigente remaneri non debeant impunita, et ad illas compositiones sumendas plus ambitione quam zelo iusticie verissimiliter censi debent prosiliisse. Quibus pro posterum obviare et iusticie presidium militare volentes, de applausu omnium astancium, hac perpetua sanctione nostra, edimus,

⁸⁹ *Suit un espace blanc dans le texte d'une demie ligne environ.*

⁹⁰ *Dans la marge gauche : Nota inserta.*

⁹¹ *Biffé : -ua.*

statuimus et ordinamus quod, a modo in antea, non liceat baillivis, procuratoribus, castellanis nec aliis officiariis nostris dicte patrie ipsorumque locatenentibus nec cuilibet eorundem aliquas compositiones <recipere>, nec etiam remissiones super aliquibus criminibus et delictis <facere>. De quibus, de iure vel de consuetudine, pena publicacionis persone et bonorum seu alterius eorum aut etiam mutilacionem⁹² membri ut iuvet infligenda. Que si fierent ex nunc prout ex tunc, illas decernimus irritas nulliusque⁹³ viribus subsistere nec alicui patrocinari possit.

[77r] VICESIMA SEXTA AUDIENCIA per dominum tenuta die mercurii vicesima mensis septembris hora vespertina.

Die mercurii vicesima septembris, sedente domino in sua generali vicesima sexta audiencia vespertina, eodem ordine quo in hodierna matutinali audiencia sederunt, salvo quod ibidem affuit⁹⁴ dominus Amedeus de Chalant et Aymonetus de Brucio.

SENTENCIA domini Introdi super monopolio.

Comparente procuratore, processum reproducente et legi petente ac cognicionem fieri requirente, ex una parte. Et Alexander de Turre, Iohannes Coci et Iohannes de Paleni deffensores, deffensiones reproducentes et delatum absolvi petentes, ex altera parte. Quibus auditis processuque et deffensionibus ipsius in plena audiencia perlectis, de parium, imparium et consuetudinariorum consilio, diffinitive cognitum est ipsum dominum Introdi fore et esse a contentis in dicto processu absolvendum, qui absolvitur per presentes. De quibus testes, invocando consuetos deffensores, pecierunt publicum instrumentum.

[77v] ASSIGNACIO <domini> Pontis Sancti Martini.

Comparente procuratore, viam precludi et sentenciam fieri petente. Et dominis Guilliermo de Radiis et Alexandro de Turre deffensoribus dicentibus non potuisse commissarios eorum testes expedire, propter hoc aliam dilacionem ad illas exhibendum petentibus. Quibus auditis precipue ipsorum commissariorum relacione assignati fuerunt ad sabbati in audiencia matutina ad ipsorum testes exhibendum et omnia que voluerunt producendum precise.

ASSIGNACIO Bertholini et Michaelis de Valeysia.

Comparente procuratore, viam precludi et cognicionem fieri petente. Et

⁹² *Lire* : mutilacionis.

⁹³ *Biffé* : valore.

⁹⁴ *Lire* : affuerunt.

dominus Guiliermus de Radiis, Iohannes Coci deffensores deffensivos articulos tradentes testes nominando, protestando de magis producendo. Quibus visis admittuntur quantum licet, assignando lune mane ad publicandum et producendum omnia per deffensores precise et per procuratorem si voluerit, de contrario modo [78r] que voluerit et proponendo, non consencientibus deffensoribus.

ASSIGNACIO Berthelini de Valeysia super subornacione testium.

Comparente procuratore, viam precludi et cognicionem petente. Et dominus Guiliermus de Radiis et Iohannes Coci ac Iohannes de Paleni deffensores proposita negando, dicentes delatum esse absolvendum, cum denunciatio non teneat nec probacio sufficiat, etiam si sufficienter non valeat. Propter hoc de consuetudine procuratore contrarium replicante. Quibus auditis, assignantur ad lune in audientia vespertina.

SUBMISSIO domini comitis Chalandi.

[78v] Post quamquidem audientiam in presencia prefati domini episcopi ac magistri hospicii, dominus comes Chalandi super omnibus per et penes commissarios intitulatis, se sponte submittit omnimode ordinacioni domini et eius consilii, exceptis casibus notariorum et iurisdicionis stratarum publicarum, super quibus vult iusticiam in plena audientia sibi ministrari.

VICESIMA SEPTIMA AUDIENTIA per dominum tenuta de mane ante terciam die vicesima tertia septembris.

Die sabbati XXIII^a mensis septembris, domino sedente in sua generali matutina audientia in quorum subscriptorum solitorum testium presencia, vocacione parium, imparium, officiariorum et consuetudinariorum facta, in qua affuerunt [79r] ordine qui sequitur, Amedeo et Michaelae de Valeysia licentiatas et Bartholino in turre detento.

CONSILIARII

Dominus episcopus Auguste
Dominus cancellarius Sabaudie
Ludovicus de Fluxer qui ibidem supervenit
Dominus Petrus Amblardi
Dominus Urbanus Curserii
Dominus Anthonius de Draconibus
Amedeus de Crescherello, magister hospicii et
Dominus Petrus Carterii

PARES

[79v] Dominus comes Chalandi
 Dominus Boniffacius de Chaland
 Dominus Amedeus de Chaland
 Dominus Brissognie
 Dominus Aymeville
 Franciscus de Chaland
 Dominus Boniffacius et
 Humbertus } de Sancto Petro
 Boniffacius de Montebello
 Petrus de Turre
 Petrus de Rivo et
 Vioninus Alexini

COSTUMERII

Urbanus de Letavalle
 Nycoletus Maluquini
 Ludovicus Mistralis
 Franciscus Camagnie et
 Iohannodus Cordelloz

NON PARES ET CONSUEUDINARII

[80r] Dominus prepositus Aquebelle
 Dominus Petrus de Gillaren
 Iohannes Roleti
 Hugonetus de Turre alias Picard
 Alexander de Turre alias⁹⁵ Iotier
 Iohannes et Petrus de Castellario
 Dominus Petrus Magnini
 Iohannes Seriodi
 Dominus Petrus de Arculo
 Dominus Avisii
 Petrus Carrelli
 Glaudius de Thora
 Petrus de Bocza
 Boniffacius de Villa

⁹⁵ *Biffé* : Picard.

Stephanus Mistralis
Aymo de Submonte
Dominus Guilliermus de Radiis
Iohannes Coci
Iohannes de Paleni et
Iohannes Fuserii

PRESTACIO HOMAGII ET FIDELITATIS hominum et comitatus Vallis Digne.

[80v] Iohannes Iaquemodi alias Bredelin notarius et Guilliermus Vaulterini
sindici et procuratores Tullie et Prati Sancti Did^{<er>}ii ut dicebant quodam
publico instrumento dato.

Eodem modo quo alias in ultimis audienciis fidelitatem prestiterunt quia
expost titulo ducali sublimatus est homagium et fidelitatis sacramentum domino
prestiterunt.

PRESTACIO HOMAGII et fidelitatis hominum Curie Maioris.

Item Pantheleon Savoye, syndicus et procurator hominum et communitatis
Curie Maioris, docens eciam de suo procuratorio quodam publico instrumento
dato.

Eodem modo quia dominus titulo ducali sublimatus est ab audiencia proxime
[81r] preteritis⁹⁶ similiter homagium et fidelitatis sacramentum, suo et nomine
dicte communitatis, domino prestiti^{<t>} pro illis de Curia Maiori.

PRESTACIO HOMAGII illorum de Sala.

Andreas de Villareto, procurator illorum de Sala, similiter causis premissis
simile fidelitatis iuramentum prestitit pro ipsis de Sala.

PRESTACIO HOMAGII illorum de Moriatio

Laurencius et Iohannes Fuserii simile fecerunt pro illis de Moriatio.

[81v] HOMAGIUM Vionini de Alexino

Vionetus⁹⁷, filius quondam Petri Alexini, par terre, fecit homagium domino
pro paritate et rebus feudalibus quas tenet possessione in Valle Augusta.

⁹⁶ *Lire* : preterita.

⁹⁷ *Lire* : Vioninus.

SENTENCIA ABSOLUTORIA domini Pontis Sancti Martini super factu iavalline.

Comparente procuratore, processum reproducendo, cognicionem petente, ex una parte. Et dominus Guilliernus de Radiis et Alexander de Turre deffensores et remissionem parentum exhibentibus similiter cognicionem petentibus, ex altera parte. Quibus omnibus perlectis, de parium, imparium et prudentium consuetudinariorum <consilio>, servatis solempnitatibus servandis, ab illis [82r] intitulatis absolvitur. De quibus pecierunt deffensores instrumentum, testes invocando predictos.

IN CAUSA Chalandi videlicet domini comitis.

Comparente comite cum suis consiliariis, exhibente licteras super bonis Guillierni et alia aliis producta cum copia requisicionis per Aymonem de Submonte ut testificatur recepta, ad quam in publicam formam exhibendum pecit terminum, negando proposita ex adverso prout proponuntur et alia requirendo prout in cedula. Et ulterius, vigore iuramenti Francisci, abagendo repelli ipsumque cogi ad faciendum pro eius fratre ratificari, ut promisit, querendo ulterius res de quibus agitur⁹⁸, vigore predictorum, sibi per dominum manuteneri, ex una parte. Et actores cum suis consulibus acceptantes [82v] producta quantum pro se, dicendo fidem non esse copie adhibendam, offerendo se probaturos ea que dominus comes de bonis plus recepit et super ratificatione stare ordinacioni domini nec ob stare producta, quoniam petita per eos fieri debeant, cum nulla transactio fuerit de potestate facta, petendo⁹⁹ de fructibus perceptis, ex altera. Quibus sic altercantibus, procurator fiscalis dixit pactiones productas non valere, cum in preiudicium domini et sine scitu suo facte sint et propter hoc dictas res esse appertas ad que comes, quia ex licteris potestatem habet in quem voluerit transeundi. Quibus auditis, de consilio omnium cognoscitur, de gracia speciali comiti dilatio ad exhibendum in publicam formam licteram concedatur et actores ex debito¹⁰⁰ ad probandum admittuntur. Sed pro acceleracione cause, interrogato comite si preysias recepit a data licterarum usque nunc, dominus comes dixit se aliter¹⁰¹ non teneri respondere. Actoribus petentibus iterum terminum ad probandum quod recepit preysias a tempore licterarum usque nunc, assignantur ad martis mane [83r] ad exhibendum per dominum comitem Chalandi instrumentum in forma, et tunc ad publicandum testes interim per actores atque commissariis¹⁰² producendum.

⁹⁸ *Biffé* : vulgo.

⁹⁹ *Suit un espace blanc d'une demie ligne environ.*

¹⁰⁰ *Biffé* ex debito, *répété*.

¹⁰¹ *Biffé* : tene-.

¹⁰² *Lire* : commissarios.

Partes hinc inde de dampnis et interesse protestate fuerunt, et procurator de iuribus dominicalibus, quod per aliqua que faciant iura domini non ledantur sicut iam fuerunt in exordio huius cause.

VICESIMA OCTAVA AUDIENCIA per dominum die sabbati vicesima tertia septembris.

Die sabbati vicesima tertia septembris, domino sedente in sua generali vicesima octava audiencia vespertina, eodem ordine quo in audiencia hodierna matutina sederunt.

ASSIGNACIO Marie, uxoris Stephani Mistralis, et Petri de Bocza.

[83v] Comparante Stephano Mistralis pro eius uxore reproducente hodie per eum producta et petente cognicionem, hinc. Et Petro de Bocza secum domino Petro Magnini et Iohanne Coci similiter petentibus cognicionem, ex alia. Quibus auditis, de consilio parium <et> imparium, remictuntur coram auditorum audiencia civilium.

VICESIMA NONA AUDIENCIA per dominum tenuta die lune vicesima quinta septembris de mane ante terciam.

Die lune vicesima quinta septembris de mane ante terciam, sedente domino in sua generali matutina audiencia, in quorum supra testium solitorum presencia, vocatis paribus, imparibus, officiariis, consuetudinariis qui affuerunt infrascripti, ordine qui sequitur.

CONSILIARII

[84r] Dominus episcopus Auguste
 Dominus cancellarius Sabaudie
 Dominus Petrus Amblardi
 Dominus Anthonius de Draconibus
 Dominus Petrus Carterii
 Dominus Castri Veteris

PARES¹⁰³

Dominus comes de Chalandi
 Dominus Boniffacius de Chalant, dominus Fenicii
 Dominus Amedeus de Chalant

¹⁰³ Avant la rubrique Pares ont été biffés l'intitulé Costumerii et le nom Urbanus.

Amedeus de Valeysia
 Dominus de Nuns
 Dominus Brissognie
 Dominus Aymeville
 Bertholinus de Valeysia
 Dominus Pontis Sancti Martini
 Humbertus de Sancto Petro
 [84r] Boniffacius de Montebello et
 Petrus de Rivo

COSTUMERII

Urbanus de Letavalle
 Ludovicus Mistralis
 Nycoletus Maluquini
 Franciscus Camagnie et
 Iohannodus Cordelloz

NON PARES ET CONSUEUDINARI

Dominus Introdi
 Iohannes de Castellario
 Hugonetus de Turre
 Iohannes de Roletto
 Iohannes Seriodi
 Glaudius de Thora
 Petrus Carrelli
 Anthonius de Arculo
 [85r] Alexander de Turre
 Aymo de Submonte
 Bastardinus
 Ludovicus Nervi
 Petrus Naturalis de Avisio
 Iohannes Coci
 Andreas de Villareto
 Laurencius Fuserii et
 Iohannes de Paleni

SUBMISSIO Bertholini de Valeysia

Bertholinus de Valeysia, sponte sua, super omnibus in eum intitulatis, excessu processu de limitibus super quo ordinarie petit cognosci, se submitit omnimode

disposicioni domini, supplicando ut hominem suum servare dignaretur illibatum, quem dominus clementer admisit.

ASSIGNACIO Anthonii Berardi dicti Quiomam

[85v] Comparente procuratore, viam precludi petente et cognosci, ex una parte. Et Iohannes Coci, Andreas de Villareto deffensores dantes deffensionem <ex altera parte>. Quibus perlectis et ad probandum admissis, assignantur ad cras mane ad probandum et committitur commissariis ordinariis.

SENTENCIA ABSOLUTORIA domini Nusii super quatuor homicidiis sibi impositis.

Comparente procuratore, processum exhibendo, ius petente. Et Iohanne¹⁰⁴ de Paleni deffensor absolvi dictum dominum Nusii petendo, de parium, imparium et consuetudinariorum consilio unanimiter concordancium, maxime cum ipsa homicidia per testes vel alia sufficiencia indicia non probantur, ipsum inquisitum a contentis in dicto processu respectu ipsorum quatuor homicidiorum absolvitur. De quibus [86r] deffensor licteras peciit testimoniales, invocando testes astantes Rodulphum de Monteforti, Iohannem de Seysello, Guiliermum Verbon, Iohannem de Menthone et Boniffacium de Saxo.

PROPOSICIO per procuratorem contra dominum Guiliermum de Radiis.

Comparente procuratore, processum exhibente et cognitionem petente. Et Iohannes de Paleni deffensor dicti domini Guilielmi de Radiis copiam dicti processus petens, quia ipse est burgensis, sibi dari et ad deffensionem admicti. Quibus perlectis admittitur ad deffensionem ad probandum et committitur commissariis ad cras in audientia vespertina ad publicandum cognitionem audiendum.

ORDINACIO ut in absencia parium procedat ad cognitionem audientie criminalis.

[86v] Quia¹⁰⁵ par<e>s, qui in audientia generali interesse consueverunt, tarde et raro veniunt, sic quod illorum prestolacione cultus iusticie retardatur, super quo opportune providere volentes, de parium, imparium et consuetudinariorum consilio, statuimus ut, si pares in audientia¹⁰⁶ tempore congruo non adsunt, ipsorum absencia non obstante ad cognitiones procedi valeat ac si adessent presentes.

¹⁰⁴ Lire : Iohannes.

¹⁰⁵ Dans la marge gauche : Inseratur.

¹⁰⁶ Les termes ut si pares in audientia sont répétés.

PETICIO tributi domino debiti ad mortem in terra banneretorum dampnatorum.

Quia¹⁰⁷ in antiquis franchisesiis et audienciis, maxime in audiencia que per inclite recordie illustrem avum domini secundario tente fuerunt [*sic*], legitur quod dominus debet et consuevit percipere et habere sexaginta solidorum¹⁰⁸ pro quolibet crimine perpetrato in Valle Augusta unde mors sequeretur, esto quod fieret gracia delinquenti cuius criminis pugnimentum [87r] ad dominum non spectaret sed aliis nobilibus dicte Vallis, procurator fiscalis requisii in plena audiencia omnes pares et impares iuridicionem omnimodam habentes, quibus causis huiusmodi, ab ultimis audienciis citra, advenit, ut tributum huiusmodi domino persolvent, sub pena in prima audiencia generali imposita de ipsa requisicione instrumentum postulando et astantes testes invocando. Cui requisicioni dicte partes non consenserunt nec eidem obtemperare¹⁰⁹ intendunt, usque super hoc plenius fuerint informati, similiter quartam¹¹⁰ postulando. Ad que testes fuerunt Rodulphus de Monteforti et Iohannes de Seyssello specialiter ac alii ad hec consueti.

OBLACIO per dominum de iusticia facta.

Dominus per¹¹¹ organum eius cancellarii in plena audiencia narravit qualiter pro iusticia ministranda advenit, et, Deo laudato, [87v] super omnibus tam civiliter quam criminaliter per querelam suum conspectum delatis debitis unicuique iusticie ministravit. Et quia, exigentibus arduis negociis, ad originalem patriam Sabaudie est suos gressus de proximo acceleraturus, subtulit se paratum fore unicuique rite postulanti celere et debitum ministrare iusticie complementum.

TRIGESIMA AUDIENCIA per dominum die lune vicesima quinta septembris hora vesperorum tenuta.

Die lune vicesima quinta septembris, sedente domino in sua generali XXX^a audiencia vespertina, ibidem astantibus pluribus paribus, imparibus, consuetudinariis et officiariis, eodem ordine quo hodie mane.

ASSIGNACIO Berthelini et Michaelis de Valeysia super processu iuridicionis per eos domino usurpate.

[88r] Comparente procuratore, processum reproducente et cognicionem requirente, ex una parte. Et dictis Berthelino et Michaelae dicentibus nullam

¹⁰⁷ *Dans la marge gauche* : Inseratur.

¹⁰⁸ *Biffé* : unum.

¹⁰⁹ *Biffé* : pretendunt.

¹¹⁰ *Lire* : chartam.

¹¹¹ *Biffé* : opportunum.

iuridicionem usurpasse, ex alia parte. Remictuntur ad veneris ad dandum cognicionem.

TRIGESIMA PRIMA AUDIENCIA die martis vicesima sexta mensis septembris per dominum tenuta de mane ante terciam.

Die martis vicesima sexta septembris, domino sedente in sua generali XXXI^a audiencia matutina, in presencia quorum supra testium, ibidem vocacione facta de imparibus, consuetudinariis, consiliariis et officiariis, in qua fuerunt et sederunt infrascripti, ordine qui sequitur.

CONSILIARII

[88v] Dominus episcopus Auguste
Dominus cancellarius Sabaudie
Dominus Petrus Amblardi
Dominus Urbanus Curserii
Dominus Anthonius de Draconibus
Dominus Iohannes de Draconibus
Dominus Petrus Carterii et
Dominus Castri Veteris

PARES

Dominus comes Chalandi
Dominus Boniffacius, dominus Fenicii
Dominus Amedeus de Challant
Amedeus de Valeysia
Dominus de Nusii
Dominus Aymeville
Bertholinus de Valeysia
Dominus Pontis Sancti Martini
Filius domini Fenicii predicti
Filius dicti domini Nusii
Dominus Iohannes et } de Sancto Petro
Humbertus
[89r] Boniffacius de Montebello et
Petrus de Turre

CONSUEUDINARII

Urbanus de Letavalle
Urbanus Nervi

Nycoletus Maluquini
 Ludovicus Mistralis
 Franciscus Camagnie et
 Iohannodus Cordelloz

NON PARES ET CONSUEUDINARI

Dominus Introd
 Iohannes et } de Castellario
 Petrus }
 Alexander de Turre alias Iotier
 [89v] Hugonetus de Turre alias Picard
 Dominus Ludovicus Britonis iuris peritus
 Dominus prepositus Aquebelle
 Dominus Petrus Magnini
 Iohannes Seriodi
 Anthonius de Arculo
 Petrus Carelli
 Glaudius de Thora
 Iohannes de Roletto
 Stephanus Mistralis
 Boniffacius de Villa
 Guilliernus Maluquini
 Nycodus Lothan
 Bastardinus
 Ludovicus Nervi
 Petrus Naturalis de Avisio
 Iohannes de Paleni
 Andreas de Villareto
 Laurencius Fuserii
 Iohannes Coci et
 Franciscus Borberii

ASSIGNACIO domini comitis Chalandi et Francisci de Challand et eius fratrum.

[90r] Causa domini comitis Chalandi et Francisci de Chaland et eius fratrum hodierna die sopita fuit, per transactionem et compositionem per nonnullos domini consiliarios factam et tractatam.

ASSIGNACIO Anthonii Berardi alias Quomam

Comparente procuratore, processum reproducente et cognitionem requirente.

Et Iohannes Coci, Andreas de Villareto et Laurencius Fuserii asserentes ad plenum testes non examinasse et aliam dilacionem petentes, assignantur ad proximam audienciam vespertinam.

TRIGESIMA SECUNDA AUDIENCIA per dominum tenuta die martis hora vespertina vicesima sexta septembris

[90v] Die martis vicesima sexta septembris hora vespertina, sedente domino in sua generali trigesima secunda audiencia, ibidem astantibus paribus, imparibus, officiariis et consuetudinariis, ordine quo in hodierna matutinali audiencia.

PRESTACIO FIDELITATIS hominum et comitatus Castri Argentei et Ville Nove.

Franciscus Camagnie et Hugonetus, syndici et procuratores hominum et comitatus Ville Nove et Castri Argentei fidem facientes de eorum syndicatu instrumento publico.

Steterunt domino et prestiterunt homagium et fidelitatis sacramentum.

[91r] IESUS

Illustrissime dominacioni Sabaudie ducali, parte fidelium eiusdem dominacionis nobilium parium et imparium vestre Vallis Auguste, humillime supplicando exponitur quod, factis per ipsos exponentes atque perfectis recognicionibus, manifestacionibus, homagiis et consequenter prestitis fidelitatum iuramentis antedictae dominacioni vestre, prout decet et convenit et usus ac consuetudo in talibus requisita exigit, iniunctum eisdem supplicantibus extitit, sub pena amissionis feudi, quod, particulariter et distincte de pecia in peciam et singulos eorum homines nominando infra festum dominice nativitatis proximum, illud feudum, quod a memorata dominacione vestra tenent, consignasse et manifestasse debeant. Quod est propter temporis angustiam eisdem fieri impossibile et eciam est contra formam iuramenti consuetudinarii dicte Vallis et contra modum et formam fieri usitatam per vos et quondam felicium recordacionum antecessores vestros et ipsorum exponencium.

ITEM exponitur quod, per eandem dominacionem vestram seu spectabilem dominum cancellarium antedictae dominacionis vestre, mandato vostro atque voluntate decretum et ordinatum fuit quod strate publice, undecumque sint porrecta itinera tendencia, sint et esse debeant ac omni iure pertinere antedictae dominacioni vestre, quod esse non debet nec patitur ius consuetudinarium dicte Vallis in quorum iuridicione constitute sunt [91v] ipse strate. Et, quod in maximum cederet detrimentum dicte patrie Auguste, eo quod delinquentes in

aliqua terra vel villa aut territorio nobilium dicte Vallis vel alicuius ipsorum fierent securi in strata publica, quod prestaret occasionem ut delicta remaneant impunita.

ITEM exponitur quod per¹¹² eundem spectabilem dominum cancellarium decretum et statutum extitit quod prothocolla tabellionum defunctorum non committantur sive concedantur per dominos dicte Vallis, in quorum iurisdictione et terris degebat notarius deffectus, sed dumtaxat per officarios antelate dominacionis vestre quod tendit in diminucionem iurisdictionis ipsorum nobilium et est propter et contra formam consuetudinis ac iuris dicte Vallis Auguste.

ITEM exponitur quod in vestro generali auditorio preceptum et ordinatum extitit quod de qualibet execucione corporali fienda in dicta Valle Auguste per quemcumque nobilem sive dominum dicte Vallis ante dicte dominacioni vestre debentur sexaginta solidi monete augustensis solvendi errario¹¹³ vestro, quod est contra formam iuris et consuetudinis dicte Vallis et numquam petutum nec observatum extitit per aliquod tempus. Et si de aliqua ordinacione [92r] constaret in contrarium facta, non valeret nec teneret quia per consuetudinem et per tantum temporis spacium de cuius contrario memoria hominis non existit, abiit et eidem derogatum extitit.

ITEM exponitur quod in prima generali audiencia lecta fuerunt nonnulla capitula et per ipsos pares ad opus dominacionis vestre recognita et professa, nulla alia deliberacione inter eos habita super ipsis capitulis et inter cetera precipitanter et erronee ac contra consuetudinem, recognitum fuit quoddam capitulum effective continens quod per consuetudinem Vallis Auguste approbatam diucius nulla mulier succedere debet in feudis quibuscumque et quamquam alique mulieres sint de nobilibus paribus terre, tamen in privilegio parium gaudere non debent. Que duo in ipso capitulo contenta, nisi declarentur et limitacionem recipiant, non secundum consuetudinem sed contra ipsam consuetudinem in aliquibus casibus forent que quedam sint feuda¹¹⁴ privilegiata in quibus mulieres de consuetudine dicte Vallis succedere possunt. Item et de dicta consuetudine mulieres parium gaudent privilegio paritatis nisi non paribus nupte [92v] fuerint, tunc enim privilegium paritatis amictitur. Unde supplicat¹¹⁵ dicti¹¹⁶ pares antelate dominacioni vestre ut

¹¹² *La particule per est insérée dans l'interligne supérieur.*

¹¹³ *Biffé* : fisci.

¹¹⁴ *Biffé* : promulgata.

¹¹⁵ *Lire* : supplicant.

¹¹⁶ *Biffé* : pauperes.

dignetur declarare et limitare predictum capitulum, aliter protestantur ut supra.

ITEM exponitur quod parte eiusdem dominacionis vestre nonnulla decreta et statuta noviter per eandem dominacionem edicta fuerunt publicata in ecclesiis sancte Marie et sancti Francisci dicte civitatis Auguste observari per quoscumque dicte Vallis iussa. Et quia obstante longeva consuetudine decreta nulla fieri possunt in Valle ipsa Auguste nisi quatenus de voluntate, consensu et auctoritate nobilium parium et imparium et sapientum consuetudinariorum dicte Vallis, eapropter dicti supplicantes protestantur de nullitate dictorum decretorum ac precepti ad eorum observanciam facti. Protestantes insuper quod si et in quantum dicta decreta et ordinaciones sint in aliquo contra et preter libertates¹¹⁷, privilegia et consuetudines dicte Vallis quod eis non consentiunt neque consentire intendunt.

Cumque dicta decreta, ordinaciones et statuta, ut premititur, edicta sint contra et¹¹⁸ preter formam iuris et consuetudinis dicte patrie Auguste sintque dictis exponentibus dampnosa et nociva ac [93r] eorum privilegiorum et¹¹⁹ iurium derogatoria, eapropter supplicant dicti nobiles pares et non pares dicte Vallis Auguste ante dicte dominacioni vestre, ut dignetur eadem inclita dominacio dicta ordinamenta et decreta et statuta vestra atque precepta annullare, tollere et irritare eaque ad prestinum statum et morem antiquum semper observari solitum redigere, alias eisdem supplicantibus fieret preiudicium ac eorum iuribus, privilegiis et iurisdicionibus quod non creditur fore de intentu vestre pie et clementis dominacionis iusticie cultricis. Eo vero casu quo predicta renovare et annullare non curaret, quod non creditur, dicta dominacio vestra, protestantur dicti supplicantes, ex eorum certa sciencia, de nullitate dictorum statutorum, preceptorum et ordinamentorum dicte dominacionis vestre quodque ipsi supplicantes eisdem ordinamentis, preceptis et decretis vestre dominacionis non consenserunt neque ullo modo in presente nec in futurum consentire volunt neque intendunt, quonymo de contraria consuetudine protestantur.

AMEDEUS DUX SABAUDIE, Chablaysii et Auguste princeps, marchio in Ytalia, comes Pedemoncium et Gebennensis Valentinsisque et [93v] Dyensis.

Universis serie presencium fiat manifestum quod hodie iudicialiter, coram nobis et nostro nobiscum residente consilio, in nostra generali audientia vespertina, comparuerunt Roudetus Chavini, procurator noster Vallis Auguste,

¹¹⁷ *Le terme libertates corrige le terme voluntatem.*

¹¹⁸ *La particule et est insérée dans l'interligne supérieur.*

¹¹⁹ *Biffé : inter rogatoria.*

sibi assistente domino Petro Carterii iuris perito, procuratore nostro fiscali.

Dicens et proponens quod, de anno Domini millesimo CCCC° decimo sexto, quo Ybletus Seriodi, dominus Introdi, domicellus nobiscum, composuit super collacione et emolumentorum perceptione per eum factis prothocollorum deffuncti Aymoneti Berthodi, notarii, ac super captivacione Ludovici de Cupellino per eundem dominum Introdi in strata publica facta, fuit inter cetera in ipsa composicione expresse determinatum quod ipse Ybletus stare teneretur summarie cognicioni et declaracioni dicti nostri nobiscum residentis consilii, videlicet utrum eidem domino Introdi licuerit ipsa prothocola conferre et dictum Ludovicum in strata publica captivare vel ne, ut in ipsa composicione, quam exhibet manu dilecti fidelis secretarii nostri Iohannis Boubat signatam, lacius continetur.

Petens propterea super hiis, secundum dicte adiectionis formam, cognosci et declarari, exhibendo processus super hoc contra dictum Ybletum tunc formatos. Quibus asserit constare collacionem omnium prothocollorum in tota Valle Augusta ad nos pleno iure insolidum [94r] pertinere, una cum registris antiquis audienciarum illustris domini nostri, per que apperte constat iuridicionem omnimodam stratarum publicarum tocius Vallis Auguste ad nos eciam spectare, ex una parte. Et dictus Ybletus Seriodi dominus Introdi exhibens dictam composicionem per eum super premissis nobiscum factam cuiusquidem pactionis vigore, peciit eciam ipse dominus Introdi per ipsum consilium nostrum nobiscum residens super hiis cognosci ac summarie ordinari et declarari, ex alia parte.

Quibus partibus auditis omnibusque per eas hinc et¹²⁰ inde propositis, petitis, allegatis et fieri requisitis visisque dictis productis, nos dux prefatus dictas partes assignamus coram ipso consilio nostro nobiscum residente, die crastina XIII mensis huius septembris hora prime, loco in quo tenetur nostra criminalium audientia compariturosum ipsiusque consilii nostri, super premissis omnibus ordinationem et declaracionem summarias fieri visuras et audituras perhemptorie et precise.

Datum in civitate Auguste in aula magna domus episcopalis, die martis duodecima mensis septembris anno Domini millesimo CCCC° trigesimo per dominum, presentibus dominis Iohanne de Belloforti, cancellario, Henrico de Colomberio, Petro Amblardi, Urbano Curserii, Anthonio de Draconibus et Amedeo de Crescherello magistro hospicii. Iohannes Ravoyre.

[94v] SENTENCIA

Consilium¹²¹ illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis

¹²⁰ *La particule et est insérée dans l'interligne supérieur.*

¹²¹ *Dans la marge gauche : Inseratur.*

Sabaudie¹²² Chablaysii et Auguste principis, marchionis in Ytalia, comitis¹²³ Pedemoncium et Gebennensis Valentinensisque et Dyensis cum eo residens.

Universis serie presencium fiat manifestum quod, vigore assignacionis per prelibatum dominum nostrum ducem coram nobis facte, comparuerunt iudicialiter coram nobis Roudetus Chalvini, procurator dicti domini nostri ducis in Valle Augusta, sibi assistente domino Petro Carterii, iuris perito, dicti domini nostri ducis secretario et procuratore fiscali.

Dicens et proponens, prout alias iudicialiter coram prelibato domino nostro duce atque nobis dixit et proposuit illaque iterum resumendo proposuit et exhibuit processum in forma malefactorum consueta formatum contra et adversus nobilem Ybletum Seriodi, dominum Introdi. Per quem constat et apparet ipsum dominum Introdi, in quorum <forma> fuit principaliter inquisitum, sua auctoritate temeraria ausuque temerario quedam prothocolla, deffuncti Aymoneti Berthodi notarii vacancia, in patria nostra Vallisauguste contulisse ac emolumentum eorundem recepisse, prout hec et plena alia in dicto processu laciis describuntur. Per quem etiam processum constat et apparet dictum [95r] dominum nostrum ducem habere debere et sibi insolidum pleno iure spectare et pertinere collacionem prothocollorum quorumque notariorum ubilibet decedencium in tota Valle Augusta, absque eo quod cuiquam alteri liceat, nec licitum sit illa conferre nec de eisdem vacantibus se intromittere. Et ulterius exhibuit et narravit processum contra ipsum Ybletum dudum formatum super captivacione Ludovici de Cupillario per eum in strata publica facta. Et ad uberiolem ipsius verifficacionem producens registra antiqua binarum audienciarum per recollende memorie illustrem avum paternum ipsius domini nostri ducis in Valle Augusta tenutarum. Ex quibus eciam registris legitime eciam asserit constare omnimodam iuridicionem stratarum publicarum tocius patrie Vallisauguste ad ipsum dominum nostrum ducem insolidum spectare et pertinere pleno iure. Petens propterea per nos secundum diei hodiernae assignacionem super premissis cognosci ac summarie ordinari et declarari prenominato domino Introdi non licuisse ipsa prothocolla contulisse nec commisisse sed ipsum citari debere ad nobis ipsa prothocolla restituenda cum emolumentis inde perceptis ulteriusque dictum dominum Introdi non potuisse in ipsa strata publica iuridicionem exercere, prout fecit, dum dictum Ludovicum de Cupillino captivavit, ex una parte. Et dictus Ybletus Seriodi, dominus [95v] Introdi, exhibens compositionem per eum super premissis cum dicto domino nostro duce factam, die undecima mensis septembris millesimo quatercentesimo decimo sexto, et per Iohannem Boubat, dicti domini nostri ducis

¹²² *Biffé* : cum eo residens.

¹²³ *L'expression marchionis in Ytalia comitis est insérée au bas de la page avec un signe de rappel.*

secretarium, signatam super multis delictis, et inter cetera super collacione ipsorum prothocollorum Aymoneti Berthodi notarii quondam, et eciam super captivacione per eum facta in strata publica de Ludovico de Cupillino prenominato. In quaquidem composicione expresse actum est quod per nos fieri deberet cognicio summaria utrum dictus dominus¹²⁴ Introdi poterit exercere iuridicionem vel ne in viis regalibus et stratis publicis ac si ipse dominus Introdi dicta prothocola conferre potuit vel non summarie et de plano, prout in ipsa composicione lacius continetur. Cuiusquidem pactionis vigore, peccit ipse dominus Introdi per nos, secundum diei hodieerne assignacionem, super premissis summarie cognosci ordinari et declarari, ex altera parte.

Quibus partibus auditis et visis dictis hinc inde productis ac ceteris omnibus que dicte partes in huiusmodi causa dicere voluerint et proponere, pro tribunali more maiorum sedentes, Deum et sacras scripturas oculis prehabentes, nichil de [96r] contingentibus obmictentes, sed servatis solempnitatibus in talibus opportunis Deique nomine invocato et signum venerande sancte crucis facientes, quia ex tenore dictorum productorum nobis legitime constat et apparet dictum Ybletum Seriodi dominum Introdi supra mencionata prothocola conferre illorumque emolumenta percipere non potuisse, nec eciam iuridicionem in dicta strata publica exercere quinyimo collacionem et emolumenta ipsorum prothocollorum iuridicionemque omnimodam in stratis publicis Vallis Auguste ad ipsum dominum nostrum ducem spectare debent. Propterea hiis et aliis iustis moti rationibus, summarie procedendo pronunciamus, cognoscimus, declaramus et ordinamus dicta prothocola cum emolumento de eisdem per ipsum dominum Introdi percepto fore et esse per eundem dicto domino nostro duci restituenda nec eidem domino Introdi licitum fore in strata publica iuridicionem exercere. Quem dominum Introdi presentem ad premissa prothocola cum ipsorum perceptis emolumentis dicto domino nostro duci restituenda, a hac eadem <die> nostra diffinitiva sententia condemnamus. A qua ipse vive vocis oraculo ad prelibatum dominum ducem supplicavit, quam supplicacionem non admisimus nisi si et in quantum de iure fuerit admittenda, alias non data. Et [96v] lecta fuit hec nostra sententia in domo episcopali Auguste in audiencia criminalium prope capellam loco in quo per nos iura redduntur, die decima tertia septembris anno Domini millesimo¹²⁵ quatercentesimo trigesimo per consilium. Presentibus dominis Io[hanne] de Belloforti cancellario, Henrico de Colomberio, <domino> Castri Veteris, Urbano Curserii, Anthonio de Draconibus et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii.

¹²⁴ *L'expression utrum dictus dominus est répétée.*

¹²⁵ *Dans la marge gauche : 1430.*

SEQUUNTUR quedam inserciones extracte a papiris et registris binarum audienciarum per pie recordacionis illustrem avum dicti domini nostri ducis in Augusta tenutarum super stratis publicis, ecclesiis et notariis.

ET PRIMO IN REGISTRO¹²⁶ recepto per Bonifacium de Mota anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo primo, die [97r] lune vicesima secunda Auguste reperitur super stratis publicis, prout ecce.

Die dominica XXI^a augusti, domino sedente ut supra, dominus de Quarto proposuit contra dominos de Nuns quod quidam malefactor que<m>dam hominem in terra et iuridicione ipsius interfecit qui, cum fugeret, per gentes ipsius de Quarto de calida chacia persecutus fuit, apud Nuns arrestatus et in castrum dicti loci ductus. De quo licet aliqui ex dominis dicti loci quantum ad ipsos pertinebat remissionem fecisse, Vuilliermetus de Nuns et mater eius, quoad ipsos remittere noluit et sic ibi remansit. Peciit igitur ipsum homicidam dictus dominus de Quarto sibi remitti per ipsos de Nuns.

Qua petitione audita, per ipsos dominos de Nuns dixerunt et proposuerunt coram domino quod gentes ipsius domini, videlicet familiares baillivi Vallis-Auguste, ipsum homicidam in castro de Nuns ceperunt, [97v] in raterio dicti castri, custodibus ipsius in dicto raterio dimissis, ne cridarent contra ipsos. Et sic fuit castrum ipsum devestitum de dicto homicida. Quod per dominum pecierunt revestiri antequam domino de Quarto respondere possint ad petitionem suam predictam. Quibus dominus diem lune crastinam ad respondendum assignavit.

Qua die lune vicesima secunda dicti mensis mane, domino sedente ut supra, factis petitionibus per ipsos dominos de Quarto et de Nuns sicut super, Vuilliermetus Vorberti ex parte ipsius domini comitis <respondit> ipsis de Nuns quod homicidium predictum in strata publica factum fuit, cuius strate iuridicio per totam Vallem Auguste de consuetudine franchiseyarum Auguste pertinet ad dominum et sic dicti homicidii¹²⁷ punimentum, propter quod revestitura fieri non debet postulata.

Dicta die hora vesperarum domino sedente sicut supra et factis petitionibus [98r] per dictos dominos de Quarto et de Nuns et per dictum Guilliermetum Vuarberti pro domino respondit prout supra et quod dictus homicida dictis dominis de Nuns, ad opus illius cui pertinere deberet, fuerat commodatus.

¹²⁶ *Dans la marge gauche* : Vide et inserantur in registro novo.

¹²⁷ *Biffé* : pre.

Pecierunt partes cognosci, super quibus dominus habito consilio cum paribus, presentibus nobilibus et aliis pluribus, pronunciavit et cognovit quia devestitura non probatur dictos dominos de Nuns non de dicto homicida revestiri, presentibus in dicta cognicione paribus infrascriptis.

Actum in aula domus episcopalis alta, presentibus dominis Nycolao episcopo Auguste, Guilliermo priore sancti Ursi, Io[hanne] Camere, Io[hanne] sancti Amoris, P[etro] Urciarum, dominis Guilliermo de Balma, H[umberto] bastardo, Benedicto Bartolomei, Iaquemino de Avisio, Vuilliermo Vualberti ac pluribus aliis. Peciit instrumentum dominus P[etrus] de Montegellato et Lancellotus de Castellione, baillivo pro domino.

Domino Petro de Challant

Domino Henrico, domino Quarti

Domino Petro, domino Castellionis

Domino Ebalo de Chalant

Arduconeto

Iohanne
Amedeo

} de Valeisia

[98v] Iaquemeto de Villa in Graczano

Ebalo, filio Iohannis de Chalant

Vuilliermus¹²⁸ de Nuns

Iohannes de Gigno

Iaquemetus de Amavilla *[sic]*

Iohannes de Turre

Die lune vicesima nona mensis augusti comparuit dominus de Quarto contra Alexandrum, Thomassetum, Vuilliermetum et Ybletum condominos de Nuns citatos pro prima die et continuatos usque ad presentem diem, proponens, seu Aymonetus Palmerii pro ipso ratum habente, quod Iacobus Brigan Verissimum Brigan interfecit infra francheysiam dicti domini de Quarto. Qui Iacobus de calida chacia fugatus per gentes dicti domini de Quarto ad ipsam gentium requisicionem arrestatus fuit per dictos dominos de Nuns, ut dicto domino de Quarto remicteretur debite puniendus. Quem licet pecierit idem dominus de Quarto remissionem non potuit a dictis dominis [99r] de Nuns obtinere, propter quod petit ab ipsis dominis de Nuns¹²⁹ ipsum homicidam sibi remicti et a domino quod ipsum sibi remicti faciat.

¹²⁸ *Les quatre derniers noms de la liste - Vuilliermus, Iohannes, Iaquemetus, Iohannes - sont au nominatif dans le texte alors qu'ils devraient être à l'ablatif.*

¹²⁹ *Biffé* : obtinere.

CONTRADICIO domini pro Vuilliermeto quia tangit stratam publicam.

Quibus auditis, Iaqueminus de Avisio, procurator domini, pro ipso domino ratum habente, dixit et proposuit quod, in quantum presens negocium Vuilliermum condominum de Nuns concernit, in¹³⁰ se causam huiusmodi recepit et se deffensorem opponit pro dicto Vuilliermeto. Qui dictum homicidam baillivus Vallisauguste pro domino tradidit et remisit, puniendo de dicto homicidio commisso in strata publica, in qua per totam Vallem Auguste iuridice pertinet ad dominum comitem supradictum [99v] et si quis ab ipso petiit super hiis cum iustitia respondebit.

ITEM ALIO REGISTRO¹³¹ recepto per Michaellem de Cioso in audienciis per dictum dominum tenutis anno Domini millesimo tercentesimo septuagismo sexto reperiuntur certe declaraciones in dictis audienciis de notariis facte que sequuntur, videlicet in tercia audiencia die lune XXV^a iulii ante terciam, presentibus domino Ybleto de Chalant et sequentibus, videlicet:

Henricus, dominus de Quarto

Iohannes	} de Usello
Iaqueminus	

Vuilliermetus de Nuns

Boniffacius de Turre

Petrus Guilliermus de Usello

Iohannes de Valeysia

PETITA pro parte domini episcopi augustensis in forma querimonie.

[100r] Ibidem dominus Guilliermus de Dovia, decretorum doctor et officialis augustensis, nomine et ex parte domini episcopi augustensis et sui capituli ecclesie augustensis, in presencia dicti domini comitis, conquerendo proposuit quod officarii domini comitis in Augusta indebite et iniuste capiunt et incarcerant et redimere faciunt clericos, nedum simplices sed eciam in sacris constitutos et bona ipsorum capiunt et detinent occupata, quamquam dicti clerici, tam de iure communi canonico et civili ac de consuetudine generali, insolidum pertineant ad iuridicionem ecclesiasticam et per episcopum debeant puniri et coram eo conveniri¹³² in quibuscumque causis. Et quod de facto bona eiusdem clerici et diaconi prebendati in ecclesia Auguste, qui dudum captus fuerit per baillivum interim detineretur occupata, adeo quod ipse in curia romana eos prosequitur ad suorum recuperacionem bonorum.

¹³⁰ La particule in est insérée dans l'interligne supérieur.

¹³¹ Dans la marge gauche : 1376.

¹³² Biffé : coram.

ITEM de facto Iohannem de Croso clericum nuper ceperunt et iterum detinent captivatum, qui est clericus cori gerens se in habitu clericali. Quare petiit dictus officialis dicto nomine bona predicti clerici diaconis et personam [100v] alterius restitui et capientem puniri et de hiis sibi imposterum silentium imponi.

ITEM conquestus est, ut supra, quod licet clerici coniugati de iure communi pro causis criminalibus¹³³ non possint nec debeant civiliter aut criminaliter distringi aut etiam condempnari per curiam secularem sed veniant per episcopum puniendi. Et tamen, de facto et contra iustitiam et in lesionem iuris communis et ecclesie libertatis, cothidie dictos clericos coniugatos capiunt predicti officarii et eos tam diu detinent incarceratos donec de criminibus eis impositis vel per eos commissis componunt vel cavent aut pignora tradunt.

ITEM quod dicti clerici coniugati, quicquid sit de iure communi, de consuetudine tamen generali in diocesi Auguste, existunt de iurisdictione episcopi tam in civilibus quam in criminalibus. Tamen dicti officarii ipsos sicut alios non clericos tam in criminalibus [101r] quam in causis civilibus coram ipsis faciunt respondere, iurare et deponere, necnon ipsos pignorant pro subsidiis domini comitis et pro calvacatis et pro aliis exactionibus a meris laicis exigi solitis. Cum tamen athenus allegato per eos privilegio clericali remissi fuerunt ad episcopum eciam¹³⁴ in causa civili et hoc tam diu extitit observatum quam in contrarium hominis memoria non existit, donec nuper in predictum dominum episcopum turbari et inquietare ceperunt.

ITEM quod de consuetudine domini obtenta, et tanto tempore quod non est in contrarium hominum memoria, prothocolla clericorum notariorum tam coniugatorum quam aliorum fuerunt, dictis notariis mortuis, per episcopum solum aliis¹³⁵ notariis commissa. Tamen hiis non obstantibus, officarii predicti dicta prothocolla notarii committunt de facto in preiudicium predicti domini episcopi etc.

ITEM quod officarii predicti et multi domini temporales patiri impediunt actores [101v] volentes pro suis iuribus consequendo aliquos in curia ecclesiastica coniungere et hoc per penarum impositionem et aliis multis modis, licet contra tales sit sententia excommunicatorum a iure prolata, quarum peciit etc, ut supra.

¹³³ *Biffé* : unde.

¹³⁴ *Biffé* : cum.

¹³⁵ *Biffé* : commissariis.

RESPONSIO ad predicta, facta nomine domini comitis, per dominum Guidonem Marchiandi.

Respondetur quod dictus dominus comes vult et intendit esse conservator ecclesie iurium ipsius et clericorum et specialiter dicti domini episcopi et sic precepit, iniungit et mandat singulis officiariis suis volens per eosdem privilegia et libertates quas habent de iure vel consuetudine inviolabiliter observari, sed ad singula proposita singulariter respondetur.

ET PRIMO, quantum ad clericos in sacris ordinibus constitutos vel alios clericaliter viventes non tamen coniugatos, quod [102r] in eisdem dictus dominus comes nullam habet nec habere intendit iuridicionem de consuetudine vel de iure, nec super punicione eorundem vult aliquam molestiam fieri per officiarios suos, sed eosdem, si capti fuerint, vult eidem domino episcopo remitti per instrumenta facienda, excepto quod de consuetudine Vallisauguste, prout asserunt consuetudinarii patrie, punicio clericorum predictorum, si noti existant et in suo officio delinquant, ad dictum dominum comitem pertinent.

ITEM et clerici predicti, si burgenses patrie Vallisauguste vel aliis iuribus temporalibus uti velint, omnia eisdem incumbencia ratione predictorum subire tenentur ac predictis iuribus per dictum dominum comitem vel eius officiarios uti prohiberi possunt secundum consuetudinem antedictam.

NOTABILE

Tu debes bene notare quod dominus comes debet et consuevit percipere et habet [102v] sexaginta solidos pro quolibet crimine perpetrato in Valle Augusta unde mors sequeretur, esto quod fieret gracia delinquenti, cuius criminis punimentum ad dictum dominum comitem¹³⁶ non spectaret sed aliis nobilibus dicte Vallis et super hoc franchisesia videatur.

ITEM quod dominus sedens in sua camera domus episcopalis augustensis, presentibus dominis Iohanne de Giolea, Girardo Desantis, Guichardo Marchiandi, Iohanne Lagereti, Philippo de Brainz, Surleone de Medavariis¹³⁷ iudice Vallis Secusie, Sy[mone] de Brevetio, Iohanne Dierne de Bardo, Ardicione de Valesia, Iohanne de Turre, Iohanne Varli, Bosone de Moriatio et pluribus aliis clericis et commissariis domini. Dominus comes produci fecit coram predictis licteram garde per quam dominus de Quarto se submitit et posuit in garda

¹³⁶ *Biffé* : sp.

¹³⁷ *Lecture incertaine.*

domini, que lecta fuit in publico. Et petiit dominus ab eis lecta lictera utrum dominus de Quarto se potuerit posuisse in garda domini et dominus eum recepissee vel eius baillivus aut locumtenens et conserva gardare cui petitioni per costumerios voluit [103r] responderi predictas. Qui, habito ad partem colloquio, responderunt et fuerunt in arresto finali, prout retulit Iohannes Dierne, quod huiusmodi garda stabat in scriptis, magnum pondus sustinens quo ad ipsos de quibus nesciunt costumerii respondere et quando talia stant in scriptis debet talis responsio per clericos peritos in iure decerni, quibus eam remiserunt.

NONA AUDIENCIA

Anno indicione et loco predictis die XXIII^a mensis iulii hora tertia, presentibus Guigone Marchiandi, Angelerio Cepule et Iohanne Fermi, sedentibus cum eo eius suprascriptis militibus consiliariis peritis et costumeriis.

Proposuit procurator dicti domini comitis quod nonnulli malefactores occiderunt in strata publica Iohannem Capitaviot et [103v] Iohannem Cesnot, prout continetur in processu producto per eum, de verbo ad verbum lecto in plena audiencia per eundem. Ad cuius probacionem produxit ulterius testes et dicta testium in dicta inquisicione contentorum quorum dicta etiam lecta fuerunt. Et lecta inquisicione predicta, petiit dictus procurator qui supra nomine dari consilium dicto domino comiti per terre pares astantes et alios¹³⁸ utrum dicta inquisicio sufficienter sit probata quantum concernit dictum Petrum de Cly vel ne.

Quorum interrogatorum super hoc nomina subsequuntur.

Primo

Dominus de Quarto

Dominus Aymo de Chaland

Ardicio de Valeysia

Iohannes de Curte

Dominus Iohannes de Turrenova

Roletus

Stephanus et

Iohannes

} de Valeysia

Dominus Pontis Sancti Martini

Alexander

Vuilliermus de

} Nuns

¹³⁸ *Biffé* : uctra.

Petrus	}	de Chaland
Guillermus		
[104r] Iohannes de Greczan		
Petrus	}	de Turre
Boniffacius		
Hugonetus de Turre		
Iohannes Archerii		
Petrus Doczan		
Iohannes de Sancto Petro		
Iohannes Gontereti		
Vuilliermetus de Vachoyri		
Gregorius de Castellario		
Anthonius Petrus de Avisio		
Boso de Moriacio		
Petrus Agricole		
Iohannes Sapiens		
Heustacius	}	Seriodi
Ludovicus		
Iaqueminus de Turus		
Petrus Iaquemeti de Arculo		
Vuilliermetus Gontardi		

Et tunc dominus Ybletus, de mandato domini, audiencia exivit tanquam illum¹³⁹ qui fovebat partem dicti domini de Cly. Qua petitione facta per dictum procuratorem ut supra, surrexit de sede dominus Aymo de Chaland et proposuit coram dicto domino comiti quod, quia petitum consilium ponderosum et magnum videtur eidem, nesciret consulere de se ipso. Et [104v] propterea ipse dominus Aymo, nomine suo et aliorum parium terre presentium, supplicavit dicto domino comiti qualiter concedat eis quantum ipsi extra audienciam ad partem se conferant pro habenda deliberacione super dando consilio postulato, ut sanius dicto domino comiti consilium dari valeant super istis. Qui dominus comes respondens ait quod tam ipse dominus Aymo quam alii sibi iuraverunt ad evangelia Dei et fidem corporum dederunt de sibi dando fideli consilio super hiis que in eius audiencia et alibi occurrerint peragenda, cum ab eis et eorum singulis fuerit postulatum. Item, per consuetudinem Vallis Auguste, dictus dominus comes non tenetur nec debet eis concessiones facere quod dictam

¹³⁹ *Lire* : ille.

audienciam exeant pro adinvicem conferendo, sed antequam de sede et audienzia recedant tenetur dicto domino comiti dare consilium secundum quod eis videtur expedire. Et ad probacionem sui dicti aliquos casus recitavit de quasi simili que alias contigerunt.

Et hiis de causis omnes predicti terre pares et alii antequam de sede surrexerunt [105r] dicto domino comiti infrascriptum consilium unanimiter contulerunt.

CONSILIUM parium terre et aliorum predictorum.

Predicti terre pares et alii predicti consuluerunt quod ipsi reputant dictam inquisicionem et processum sufficienter esse probatos contra dictum dominum Petrum de Cly in quantum concernit mortem occisi, nisi dominus Petrus predictus contra testes productos in inquisicione aliquid opponeret quod esset eius relevamen et destrueret actestaciones ipsorum. Unanimi tamen protestati fuerunt dicti pares quod licet merum mixtum imperium et iuridicio super stratis publicis videantur esse probata pro dicto domino comite quod non intendunt quod huiusmodi probando sibi noceat aut preiudicet mero mixto imperio et iuridicione quam et quod se asserunt habere in stratis publicis existentibus infra territorium cuiuslibet eorumdem et de hac protestacione noluerint instrumentum testes predicti.

[105v] PROTESTACIO DOMINI

Dictus autem dominus comes dicens dictum merum mixtum imperium et iuridicionem ad se insolidum pertinere in omnibus stratis Vallis Auguste eciam existentibus infra territoria banneretorum, fuit de contrario solempniter protestatus petendo instrumentum.

EXHIBICIO FRANCHESIE AUGUSTE

Quo dato consilio prout supra et protestacionibus subsequitis, dictus procurator nomine procuratorio quo supra originalem franchisesiam de Augusta produxit, que lecta fuit in passibus illis in quibus infrascripte clausule continentur in hec verba: « Si quis hominem interfecerit infra limites franchiseysie, persona ipsius et eius bona confiscentur ». Alia talis est: « Si quis stratam publicam non solum infra terminos predictos sed eciam extra maliciose fregerit quod persona ipsius et bona eius confiscentur ». Alia talis est: « Item non solum ille qui predicta vel aliquid de predictis fecerit, teneatur [106r] ad predicta banna, sed omnes illi qui eidem ad hec consilium et auxilium dederint, vel qui cum eis fuerint socii ».

1430, 4 septembre – 10 octobre

INVESTITURES accordées par le duc Amédée VIII de Savoie aux nobles de la Vallée d'Aoste de leurs châteaux et maisons fortes.

Archivio di Stato di Torino (ASTo), Cité et Duché d'Aoste, paquet IV, doc. 1.

IN NOMINE DOMINI. AMEN. Anno a nativitate eiusdem sumpto, millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava cum eodem anno sumpta, die vero quarta mensis septembris in civitate Auguste, videlicet in aula alta domus episcopalis, vocata de Cognia. Presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio, episcopo Auguste magnifico egregiisque et spectabilibus viris dominis Francisco, comite Challandi, Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Aymone Coci, domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis specialiter et rogatis.

Per hoc presens publicum instrumentum, cunctis fiat manifestum quod egregio milite domino Bonifacio de Challand, filio deffuncti spectabilis et egregii militis domini Boniffacii de Challand, domini quondam Fenicii, marescalli Sabaudie, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mis notarii et secretarii infrascripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci Sabaudie supplicante se investire per ipsum dominum nostrum ducem de castro, omnimoda iuridicione et mandamento Fenicii ac domo de turre porte Auguste per quam itur a dicto loco Auguste apud Gignio necnon de aliis feudis et retrofeudis rebusque et bonis et iuribus feudalibus per dictum eius quondam patrem recognitis que tenet a dicto domino nostro duce ex successione dicti quondam eius patris, homagium proinde debitum eidem domino nostro duci offerente se facturum.

Quiquidem dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum dominum Bonifacium presentem, stipulantem et recipientem pro se suisque heredibus et successoribus capacibus, ipsius supplicationi inclinatus, de dictis castro Fenicii, turre porte Auguste, feudis, retrofeudis et aliis rebus feudalibus ac omnimoda iuridicione et mandamento dicti castri Fenicii, per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Postque incontinenti ibidem dictus dominus Bonifacius pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam constitutus in iudicio recognovit, instante

dicto domino nostro duce, predictos castrum, omnimodam iuridicionem feudaque, retrofeuda et alia bona feudalia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile et sub homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium ligium debitum, tam pro predictis quam pro paritate terre Vallisauguste, idem dominus Bonifacius pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis interque manus dicti domini nostri ducis manibus ipsius domini Bonifacii positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem dominus Bonifacius per eius iuramentum ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem, commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubique totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem et recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma perpetuo habere et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona et iura feudalia specificare, recognoscere et declarare dicto domino nostro duci, prout et quemadmodum per predecessores suos reperietur declarasse et specificasse, quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem domino Bonifacio investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliququaliter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem dominus Bonifacius omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux ac idem dominus Bonifacius sibi fieri rogaverunt per me notarium et secretarium subscriptum ad opus cuiuslibet duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO, indictione, die et loco quibus supra. Presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste magnifico egregisque et spectabilibus viris dominis Francisco, comite Challandi, Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Aymone Coci, domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste et

Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis specialiter et rogatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili Iacobo filio egregii militis domini Amedei de Challand quondam domini Aymeville, suo proprio et tanquam coniuncta persona Guillierni de Challand eius fratris in quantum ad eum spectat et spectare posset in futurum ex ultima testamentaria ordinacione dicti eius quondam patris, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mis notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per ipsum dominum nostrum ducem de castro, omnimoda iuridicione Aymeville ac aliis feudis et retrofeudis bonisque iuribus et rebus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce, ex successione dicti domini Amedei eius quondam patris, homagium proinde debitum eidem domino nostro duci offerente se facturum.

Quiquidem dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Iacobum de Challand suo et quo supra nomine presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus et successoribus capacibus, ipsius supplicationi inclinatus, de dictis castro Aymeville, feudis, retrofeudis, omnimoda iuridicione bonisque et iuribus feudalibus, per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis iuribus et alterius cuiuslibet semper salvis.

Postque incontinenti idem Iacobus de Challant pro se et suis predictis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predictos castrum Aymeville omnimodam iuridicionem, feuda, bona et iura feudalialia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile et sub homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium ligium debitum, tam pro predictis quam pro paritate terre Vallisauguste, idem Iacobus suo et quo supra nomine pro se et suis predictis fecit <et> prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis, manibus ipsius Iacobi de Challand positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Iacobus de Challand suo proprio et quo supra nomine per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub obligacione omnium bonorum suorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri et suorum ubique totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et

suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem et recognitionem et alia omnia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona et iura feudalalia specificcare, recognoscere et declarare dicto domino nostro duci prout et quemadmodum per predecessores suos reperietur declarasse et specificcasse quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Iacobo de Challand investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquantulum derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Iacobus de Challand omni iure per quod posset contra predicta facere vel venire precipue minoris etatis privilegio. Et omnes alii iure scripto et non scripto canonico et civili per quam contra premissa aut ipsorum aliqua posset dici, obici vel opponi maxime iure dicenti generalem renunciationem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus dicte partes duo et plura tenoris eiusdem sibi fieri rogaverunt per me notarium et secretarium subscriptum publica instrumenta.

ANNO, indictione, die et loco quibus supra. Presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste magnifico egregisque et spectabilibus viris dominis Francisco, comite Challandi, Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, Aymone Coci, domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis specialiter et rogatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Iohanne antenato filio quondam Anthonii domini Avisii, suo proprio et coniunctorio nominibus Roleti, Ybleti, Ludovici, Petri, Iohannis iunioris et Bonifacii de Avisio eius fratrum, pro quibus se fortem facit et rem ratam habere promittit, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mis notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se et dictos eius fratres investiri per dictum dominum nostrum ducem de castris, iurisdictione, mero et mixto imperio Avisii mandamentoque et districtis eiusdem et de aliis bonis rebus et iuribus feudalibus que ipse Iohannes et dicti eius fratres ex successione paterna tenent in feudum a dicto domino nostro duce, homagium

ligium proinde debitum per ipsum et dictos eius fratres dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se et suis heredibus et successoribus ipsius supplicationi inclinatus, ipsum Iohannem pro se et dictis eius fratribus ac suis heredibus et successoribus capacibus, stipulantem et recipientem, de dictis castris, iuridicione, mero et mixto imperio Avisii ac aliis rebus et bonis feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Postque incontinenti idem Iohannes de Avisio, nomine suo et eius fratrum, pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta castra, iuridicionem et merum mixtum imperium, feuda, bona et iura feudalalia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium ligium debitum pro dictis rebus, idem Iohannes de Avisio, nomine quo supra pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis inter manus dicti domini nostri ducis, manibus dicti Iohannis positis et intervenientibus oris obscuro cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promittens dictus Iohannes de Avisio nominibus predictis per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligacione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti se et dictos eius fratres sibi et suis perpetuo successoribus fideles esse eiusque statum, honorem et commodum ubique totis suis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque homagii prestacionem et recognicionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona et iura feudalalia specificare et declarare quodcumque fuerit pro parte dicti domini nostri ducis requisitus, necnon predicta omnia et singula ratificari, approbari et confirmari facere per dictos eius fratres quocienscumque requiretur.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Iohanni investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competere in rebus de quibus fuit facta investitura aliquo modo derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Iohannes nomine quo supra omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum duo et plura sibi ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁴⁰, indicione, die et loco quibus supra. Presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste magnifico egregiisque et spectabilibus viris dominis Francisco, comite Challandi, Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Aymone Coci, domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis et rogatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Roletto filio quondam Anthonii domini Avisii, suo proprio et coniunctorio nominibus Iohannis, antenati Ybleti, Ludovici, Petri, Iohannis iunioris et Bonifacii eius fratrum, pro quibus se fortem facit et rem ratam habere promittit, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mis notarii et secretarii infrascriptorum, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se et dictos eius fratres investire per dictum dominum nostrum ducem de castro, iuridicione, mero et mixto imperio loci et castri Montis Melioris, mandamenti et districtus eiusdem et aliis iuribus, rebus et bonis feudalibus que ipse Roletus et dicti eius fratres tenent in feudum a dicto domino nostro duce, homagium ligium proinde debitum per ipsum et dictos eius fratres eidem domino nostro duci offerente se facturum.

Prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se et suis heredibus et successoribus ipsius supplicacioni inclinatus, ipsum Roletum, pro se et dictis eius fratribus ac suis heredibus et successoribus capacibus, presentem <et> stipulantem, de dicto castro Montis Melioris, iuridicione, mero et mixto imperio castri Montis Melioris et de aliis rebus et bonis ac iuribus feudalibus investivit per unius dague tradicionem, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Deinde dictus Roletus homagium ligium per ipsum et dictos eius fratres debitum eidem domino nostro duci nominibus predictis fecit et prestitit realiter dicto domino nostro duci pro se et suis heredibus et successoribus, stipulanti et recipienti, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis, manibus dicti Roleti positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum

¹⁴⁰ *Dans la marge gauche: Aliud homagium illorum de Avisio.*

fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens dictus Roletus de Avisio nomine quo supra per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti sibi et suis perpetuo successoribus se et dictos eius fratres fideles esse, statum, honorem et commodum dicti domini nostri ducis et suorum ubique totis suis viribus procurare eidemque servire fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque homagii confessionem et recognitionem et omnia alia supra et infrascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona et iura feudalalia specificcare et declarare quandocumque fuerit pro parte dicti domini nostri ducis requisitus, necnon predicta omnia et singula ratificari, approbari et confirmari facere per dictos eius fratres quocienscumque requiretur.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Roleto investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competere in rebus de quibus fuit facta investitura aliquo modo derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solemniter protestatur.

Renuncians idem Roletus nomine quo supra omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum duo et plura sibi fieri ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁴¹, indictione, die et loco predictis. Presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste magnifico egregiusque et spectabilibus viris dominis Francisco, comite Challandi, Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Aymone Coci, domino Castri Veteris et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis et rogatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter quod nobilibus viris Amedeo et Michaeli de Vallesia fratribus, condominis dicte vallis Vallesie, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium misque notarii et secretarii infrascriptorum, personaliter constitutis et eidem domino nostro duci supplicantibus se investiri per

¹⁴¹ Dans la marge gauche : Homagium Amedei et Michaeli de Valesia.

dictum dominum nostrum ducem de feudis, retrofeudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenent a dicto domino nostro duce, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerentibus se facturos.

Quiquidem dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictos Amedeum et Michaellem de Vallesia presentes, stipulantes et recipientes pro se et suis heredibus et successoribus capacibus, ipsorum supplicationi inclinatus, de dictis feudis, retrofeudis, rebus et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti dicti Amedeus et Michael de Vallesia pro se et suis ut supra confessi fuerunt et publice tanquam in iudicio recognoverunt, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, retrofeuda, res, bona et iura feudalalia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium ligium, debitum tam pro predictis quam pro paritate dicte Vallisauguste dicti Amedeus et Michael de Vallesia fratres pro se et suis heredibus fecerunt et prestiterunt realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis, interque manus ipsius domini nostri ducis manibus dictorum Amedei et Michaelis positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promittentes dicti Amedeus et Michael, per eorum iuramenta ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fideles esse, statum, honorem et commodum dicti domini nostri ducis et suorum ubicumque totis suis viribus procurare eidemque servire fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognitionem et omnia alia et singula infrascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona et iura feudalalia specificare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsorum fratrum reperiretur predecessoribus ipsius domini nostri ducis fuisse specificatum et declaratum quodcumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerint requisiti.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eisdem fratribus de Vallesia investitis tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliququaliter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solemniter protestatur.

Renunciantes hiidem Amedeus et Michael de Vallesia omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum duo et plura sibi fieri ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁴², INDICIONE et loco quibus supra et die quinta mensis septembris. Presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste magnifico egregiisque et spectabilibus viris dominis Francisco, comite Challandi, Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Aymone Coci, domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste, et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris pateat evidenter quod nobili viri¹⁴³ Bartholino de Vallesia, filio quondam Roleti de Vallesia, condomino dicte Vallis de Vallesia, suo proprio et tutorio nominibus Arduzonis et Francisci, filiorum quondam Francisci de Vallesia, ac eciam Iohannis Iacobi, filii quondam Iohannis de Valesia, suorum nepotum, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personalite<r> constituto et eidem domino nostro duci supplicante se nomine quo supra investiri per dictum dominum nostrum ducem de feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Quiquidem dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Bartholinum quo supra nomine presentem, stipulantem et recipientem pro se suisque heredibus et successoribus quibuscumque capacibus inclinatus, de dictis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti dictus Bartholinus nomine quo supra pro se et suis ut supra confessus fuit publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, res, bona et iura feudalialia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

¹⁴² *Dans la marge gauche* : Homagium Bartholini Ardissonis et famulorum de Vallesia.

¹⁴³ *Lire* : viro.

Quodquidem homagium debitum tam pro predictis quam pro paritate terre Vallisauguste, idem Bartholinus nomine quo supra pro se et suis heredibus et successoribus fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis, interque manus dicti domini nostri ducis, manibus dicti Bartholini positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Bartholinus, suo et quo supra nomine, per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus se et dictos eius nepotes fideles esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus procurare eidemque servire fideliter et ligie contra omnes et omnimoda alia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognicionem et alia omnia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona et iura feudalia specificcare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsius reperiretur, predecessores ipsius domini nostri ducis fuisse specificatum et declaratum quandocumque pro parte dicte¹⁴⁴ domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus, necnon premissa omnia ratificare, approbare et confirmare facere per dictos eius nepotes dum et quando tempus pubertatis¹⁴⁵ actingerint et inde requirentur.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Bartholino investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliququaliter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solemniter protestatur.

Renuncians idem Bartholinus nominibus quibus supra omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum duo et plura sibi fieri ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁴⁶, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili Iohanne Seriodi, filio quondam Iohannis Seriodi, coram illustrissimo

¹⁴⁴ *Lire* : dicti.

¹⁴⁵ *Lire* : pubertatis.

¹⁴⁶ *Dans la marge gauche* : Homagium Iohannis Seriodi.

principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia testium et mei notarii et secretarii infrascriptorum, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per dictum dominum nostrum ducem de iuridicione, feudis, rebusque et bonis ac iuribus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce in feudum ex successione dicti eius quondam patris, homagium proinde debitum eidem domino nostro duci offerente se facturum.

Quiquidem dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Iohannem presentem, stipulantem et recipientem pro se suisque heredibus et successoribus capacibus inclinatus, de dictis iuridicione, feudis, rebus, bonis rebus et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti dictus Iohannes pro se et suis ut supra confessus fuit publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, res, bona et iura feudalalia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium debitum pro se et suis heredibus fecit et prestitit ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se suisque heredibus et successoribus, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Iohannis positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Iohannes, per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula eidem domino nostro duci et suis predictis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem et recognitionem et omnia alia suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona, res et iura feudalalia specificcare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsius reperiretur, predecessoribus ipsius domini nostri ducis fuisse specificcatum et declaratum quandocumque pro parte ipsius domini nostri ducis fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Iohanni Seriodi investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquid derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Iohannes omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum duo et plura sibi fieri ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁴⁷, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter quod nobili Alexandro de Turre, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia testium et mei notarii et secretarii infrascriptorum, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de quadam turre sua quam habet apud Curiam Maiorem et suis pertinenciis necnon de certis aliis rebus feudalibus quas habet pro indiviso cum Hugoneto de Turre alias Picard deque feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus quas tenet a dicto domino nostro duce, offerente se facturum homagium pro ipsis dicto domino nostro duci debitum.

Cuius supplicationi inclinatus, prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se et suis heredibus et successoribus capacibus universis ipsum Alexandrum pro se et suis heredibus presentem, stipulantem et recipientem, de dictis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti idem Alexander pro se et suis predictis confessus fuit publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, res, bona et iura feudalia tenere velle et debere tenere a dicto domino nostro duce et successoribus suis in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis predictis.

Dictum homagium ligium propterea debitum eidem domino nostri duci fecit et prestitit realiter eidem domino nostro duci pro se et suis stipulanti et recipienti, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Alexandri positus et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Alexander, per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum totis

¹⁴⁷ *Dans la marge gauche* : Homagium Alexandri de Turre.

viribus procurare eidemque servire fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque homagium, prestacionem, recognicionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Alexandro investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquialiter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Alexander omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum duo et plura sibi fieri ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁴⁸, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter quod nobili viro Humberti¹⁴⁹ de Sancto Petro, suo proprio et coniuntorio nomine dominorum Iohannis et Bonifacii eius fratrum et Iohannis eius nepotis, coram illustrissimo principe domino nostro duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de castro, iuridicione et pertinenciis Sancti Petri et aliis feudis, rebus feudalibus quas habet pro indiviso cum Hugoneto de Turre alias Picard deque feudis, rebus, bonis et aliis iuribus feudalibus quas tenet a dicto domino nostro duce tam ex successione paterna quam alias quomodolibet [*sic*] homagium proinde debetur dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Quiquidem dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Humbertum presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus et successoribus capacibus, ipsius supplicationi inclinatus de dictis castro, iuridicione et pertinenciis Sancti Petri ac aliis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti dictus Humbertus suo et quo supra nomine pro se et suis ut supra confessus fuit publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, res, bona et iura feudalialia tenere velle

¹⁴⁸ Dans la marge gauche : Homagium Humberti de Sancto Petro.

¹⁴⁹ Lire : Humberto.

et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis predictis.

Quodquidem homagium ligium debitum tam pro predictis quam pro paritate idem Humbertus nomine quo supra pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipso domino nostri duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus, genibus flexis, inter manus ipsius domini nostri ducis manibus dicti Humberti positus et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promittens idem Humbertus nomine quo supra per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus procurare, incommodum evitare eidemque servire fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, bona, res et iura feudalia specificare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsius reperiretur, predecessoribus ipsius domini nostri ducis fuisse specificatum et declaratum quandocumque super hoc fuerit requisitus, necnon per dictos eius fratres et nepotem laudari, ratificari et confirmari facere quamprimum requiretur.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Humberto investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquammodo derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renunciens idem Humbertus nomine quo supra omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

SUBSEQUENTER¹⁵⁰, anno indicione quibus supra, die octava mensis septembris, presentibus Anthonio Bolomerii et Petro Adini, dictus Iohannes filius quondam Iacobi de Sancto Petro scienter et sponte predicta omnia et singula suprascripta predictum Humbertum eius avunculum facta dicta et confessata atque gesta ratificavit, confirmavit et approbavit promittendo eius iuramenta contra predicta non venire sed ea rata, grata et firma perpetuo habere sub et cum omni iuris et facti renunciacione ad hec necessaria pariter et cauthela.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et

¹⁵⁰ Dans la marge gauche : Ratificatio.

secretarium subscriptum duo et plura sibi facere ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁵¹, indicione, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris pateat evidenter quod nobili viro Anthonio de Montagniac, domino Sarri et Brissonie, coram illustrissimo principe domino nostro duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de castris Brissognie¹⁵² et Sarri, redditibus, usagiis et aliis rebus et bonis, hominibus, fidelitatibus, homagiis, mero mixto imperio et omnimoda iuridicione ceterisque omnibus et singulis rebus et bonis feudalibus sibi ex successione paterna obventis et quas habet tam in castellaniis et mandamentis dictorum castrorum quam alibi quomodolibet in Valle Augusta, sub homagio ligio eidem domino nostro duci debito, dictum homagium ligium ut prefertur ipsi domino nostro duci pro premissis debitum offerente se facturum.

Dictus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Anthonium presentem et recipientem pro se suisque heredibus et successoribus capacibus ipsius supplicationi inclinatus de dictis castris Brissognie et Sarri, redditibus, usagiis, tributis, rebus et bonis hominibus, fidelitatibus, homagiis meroque et mixto imperio et omnimoda iuridicione et aliis omnibus et singulis suprascriptis, sub homagio ligio per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis iuribus et cuiuslibet alterius semper salvis.

Postque ibidem et incontinenti dictus Anthonius confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta castra Brissognie et Sarri, redditus, usagia, tributa, res, bona, homines, fidelitates, homagia cum mero mixto imperio et omnimoda iuridicione et aliis omnibus et singulis que habet in castellanis et mandamentis castrorum predictorum tenere velleque et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium debitum, tam pro predictis quam pro paritate Vallis Auguste, idem Anthonius pro se et suis heredibus et successoribus fecit et prestitit realiter ipso domino nostri duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Anthonii positis ac intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

¹⁵¹ *Dans la marge gauche* : Homagium Anthonii de Montagniac.

¹⁵² *Dans la marge gauche* : Brissognie.

Promictens idem Anthonius per eius iuramentum ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligacione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictosque redditus, usagia, tributa, res et bona fidelitatis et homagia et alia omnia et singula supradicta que ad ipsum pertinent in mandamentis et territoriis dictorum locorum Brissognie et Sarri specificcare et declarare quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Anthonio investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquialiter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solemniter protestatur.

Renuncians idem Anthonius omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁵³, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis presentibus et futuris pateat evidenter quod nobili viro Francisco de Challand, domino de Ussello, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia testium predictorum et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de castro Usselli meroque mixto imperio et omnimoda iuridicione et aliis omnibus et singulis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce ex successione eius quondam patris sibi obventis, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Dictus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Franciscum presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus capacibus, ipsius supplicacioni inclinatus, de dictis castro de Ussello, mero mixto imperio et omnimoda iuridicione, feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et cuiuslibet alterius iuribus semper salvis.

¹⁵³ *Dans la marge gauche* : Homagium Francisci de Challand.

Postque ibidem et incontinenti dictus Franciscus confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predictum castrum de Ussello cum mero mixto imperio et omnimoda iuridicione et aliis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium debitum tam pro predictis quam pro paritate terre Vallisauguste idem Franciscus pro se et suis heredibus et successoribus predictis fecit et prestitit realiter ipso domino nostri duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Francisci positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Franciscus per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, res, bona et iura feudalalia specificare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsius reperire predecessoribus ipsius domini nostri ducis fuisse specificatum et declaratum quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Francisco investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competere in rebus de quibus fuit facta investitura aliququaliter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Franciscus de Challand omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum duo et plura sibi fieri ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁵⁴, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

¹⁵⁴ *Dans la marge gauche* : Homagium Petri de Bocza.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Petro de Bocza, condomino dicti loci, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia testium predictorum et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de parte et porcione sibi contingente in castro de Bocza, feudisque, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce in Valle Augusta, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Dictus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Petrum presentem, stipulantem et recipientem ut supra pro se suisque heredibus et successoribus de dicta parte <et> porcione dicti castri de Bocza feudisque, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et cuiuslibet alterius iuribus semper salvis.

Postque ibidem et incontinenti dictus Petrus pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predictam partem, feuda, res, bona et iura feudalia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium debitum pro predictis, idem Petrus pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipso domino nostri duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Petri positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Petrus per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire predictaque feuda, res, bona et iura feudalia specificare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsius reperietur, predecessoribus dicti domini nostri ducis fuisse specificatum et declaratum quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Petro investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliququaliter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant sollemniter protestatur.

Renuncians idem Petrus omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁵⁵, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Glaudio Voudano, suo et coniunctorio nomine eius uxoris, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia predictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per dictum dominum nostrum ducem de feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Dictus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Glaudium nomine quo supra presentem, stipulantem et recipientem pro se suisque heredibus et successoribus inclinatus de dictis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, proutque et quemadmodum per dictum dominum nostrum ducem dicti coniuges reperient¹⁵⁶ investiti, ipsius domini nostri ducis et cuiuslibet alterius iuribus semper salvis.

Postque ibidem et incontinenti idem Glaudius pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, res, bona et iura feudalalia tenere velleque et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile et sub homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium debitum pro predictis, idem Glaudius nomine quo supra pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipso domino nostri duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Glaudii positis et intervenientibus oris obscuro cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Glaudius per iuramentum suum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et

¹⁵⁵ Dans la marge gauche : Homagium Glaudii Voudani.

¹⁵⁶ Lire : reperientur.

singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire predictaque feuda, res, bona et iura feudalialia specificcare et declarare, quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc requiretur, necnon per dictam eius uxorem laudari, ratificari et confirmari facere quocienscumque super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Glaudio investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquialiter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Gladius omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁵⁷, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Nycoletto Maluquini, suo proprio nomine et Arthande eius sororis, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se et dictam eius sororem investiri per eundem dominum nostrum ducem de feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que ipse Nycoletus et dicta eius soror habuerunt a Iohanne Larchier, offerente se facturum homagium pro ipsis rebus inde dicto domino nostro duci debitum.

Cuius supplicationi inclinatus, prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se et suis heredibus et successoribus universis ipsum Nycoletum nomine quo supra pro se et suis heredibus recipientem de dictis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis iuribus et cuiuslibet alterius semper salvis.

Postque ibidem et incontinenti idem Nycoletus pro se et suis heredibus confessus fuit tanquam in iudicio publice recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, res, bona et iura feudalialia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

¹⁵⁷ *Dans la marge gauche* : Homagium Nycoleti Maluquini.

Quodquidem homagium ligium pro predictis debitum fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci pro se et suis stipulanti et recipienti, genibus flexis, inter manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Nycoleti positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solemnitatibus opportunis.

Promictens idem Nycoletus per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque homagii prestationem et recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, res, bona et iura feudalia specificcare et declarare, necnon premissa omnia et singula ratificari, confirmari et approbari facere per dictam eius sororem quocienscumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Nycoletito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliququaliter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Nycoletus omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dicte partes voluerunt et pecierunt per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura ad opus cuiuslibet earundem publica instrumenta.

ANNO¹⁵⁸, INDICIONE quibus supra, die vero sexta mensis septembris Auguste, in aula magna domus episcopalis dicti loci vocata de Cognia. Presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio episcopo Auguste egregiisque et spectabilibus viris dominis Iohanne de Belloforti, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Aymone Coci, domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis et rogatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod

¹⁵⁸ *Dans la marge gauche* : Homagium comitis Challandi.

spectabili et magnifico domino Francisco comite Challandi, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, Chablaysii et Auguste principe, marchione in Ytalia comite Pedemoncium et Gebennensis Valentinensisque et Dyensis, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii infrascripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de dignitate comitali comitatuque Challandi paritate castrisque, villis, burgis, villagiis, hominibus, homagiis, fidelitatibus, feudis, retrofeudis, rebus et bonis aliis ac iuribus feudalibus quibuscumque quos et que tenet in Valle Augusta sibi tam ex successione paterna et materna quam alias obventis, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Dictus dominus noster dux supplicationi dicti domini comitis benevole annuens scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum spectabilem et magnificum dominum comitem presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus et successoribus de predictis dignitate comitali comitatuque Challandi, paritate, castris, villis, burgis, hominibus, homagiis, fidelitatibus feudisque, retrofeudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius ensis tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et cuiuslibet alterius iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti dictus dominus comes Challandi pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predictas dignitatem comitalem comitatumque, paritatem, feuda, retrofeuda, res, bona et iura feudalalia ceteraque omnia premissa tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium ligium debitum tam pro predictis quam pro paritate terre Vallisauguste idem dominus comes fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus capacibus, genibus flexis interque manus dicti domini nostri ducis manibus dicti domini comitis positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem dominus comes per eius iuramentum ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam

contra facere vel venire dictaque dignitatem comitalem comitatumque, feuda, retrofeuda, res, bona et iura feudalialia specificcare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsius reperietur predecessoribus ipsius domini nostri ducis fuisse specificatum et declaratum, quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem comiti investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competere in rebus de quibus fuit facta investitura aliquiditer derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renunciens idem dominus comes omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictusque dominus comes requisit per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁵⁹, INDICIONE, die et loco predictis, presentibus reverendo in Christo patre domino Ogerio, episcopo Auguste magnifico egregiusque et spectabilibus viris dominis Francisco, comite Challandi, Iohanne de Belloforte, cancellario Sabaudie, legum doctore et milite, Petro Amblardi, baillivo Sabaudie, Rodulpho de Alingio, domino Coudree, militibus, Urbano Ciriserii, Anthonio de Draconibus, legum doctoribus, Aymone Coci, domino Castri Veteris, baillivo Vallisauguste et Amedeo de Crescherello, magistro hospicii, testibus ad infrascripta vocatis et rogatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili et potente viro domino Amedeo de Challand, milite pare terre Vallisauguste, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia testium et mei notarii et secretarii infrascriptorum, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de paritate Vallisauguste et privilegiis eiusdem, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Dictus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque heredibus et successoribus quibuscumque dictum dominum Amedeum de Challand presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus et successoribus ipsius supplicationi inclinatus de dicta paritate et privilegiis eiusdem per unius dague tradicionem investivit.

Quodquidem homagium ligium debitum pro dicta paritate Vallisauguste

¹⁵⁹ Dans la marge gauche : Homagium domini Amedei de Challand.

idem dominus Amedeus pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis interque manus dicti domini nostri ducis manibus dicti domini Amedei positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem dominus Amedeus per eius iuramentum ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligatione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubique totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur dictasque confessionem et homagii prestationem et omnia alia suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire.

Renuncians idem dominus Amedeus de Challand omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictusque confitens requisivit per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶⁰, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Ybleto Seriodi, domino Introdi, suo proprio necnon administratorio nomine Francisci, Petri, Ludovici et Anthonii eius filiorum, a deffuncta Iohanneta domina d'Entraives, eius quondam uxore susceptorum, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia testium et mei notarii et secretarii infrascriptorum, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de domo forti d'Entrayves cum turri quam habet in Curia Maiori meroque mixto imperio et omnimoda iuridictione ac feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce, homagium ligium proinde debitum dicto domino nostro duci nomine quo supra offerente se facturum.

Prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque heredibus et successoribus quibuscumque ipsius supplicationi inclinatus ipsum Ybletum Seriodi suo et administratorio nomine predicto recipientem de dictis domibus mero mixto imperio et omnimoda iuridictione, feudis, rebus, bonis et iuribus

¹⁶⁰ *Dans la marge gauche* : Homagium dominorum de Intrayves.

feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et cuiuscumque alterius iuribus semper salvis.

Deinde dictus Ybletus, suo et administratorio nomine predicto, homagium ligium eidem domino nostro duci pro predictis debitum fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis interque manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Ybleti positis et intervenientibus oris obscuro cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promittens idem Ybletus administratorio nomine premissis per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti et sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum dicti domini nostri ducis et suorum ubique totis suis viribus procurare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque homagii prestationem et recognitionem et omnia alia suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, res, bona et iura feudalia specificare, declarare et specificare facere, necnon approbari, confirmari et ratificari facere per dictos eius liberos quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Ybleto investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competere in rebus de quibus fuit facta investitura aliquantulum derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renunciando idem dominus Ybletus omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictusque Ybletus requisiit per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶¹, indicione, loco et presentibus quibus¹⁶² supra, die vero nona mensis septembris.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter quod nobili viro domino Petro de Archeto, iuris perito, suo proprio et coniunctorio nomine Thome, eius fratris, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia testium et mei notarii et secretarii

¹⁶¹ *Dans la marge gauche* : Homagium Petri de Archeto et eius fratris.

¹⁶² *Le terme quibus est répété.*

infrascriptorum, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce ex successione eorum quondam patris in patria Vallisauguste, homagium debitum pro ipsis dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque heredibus et successoribus ipsius supplicationi inclinatus de dictis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus dictum dominum Petrum nomine quo supra presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus et successoribus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuscumque iuribus semper salvis.

Postque ibidem et incontinenti dictus dominus Petrus, pro se et suis heredibus et successoribus, homagium ligium pro ipsis dicto domino nostro duci debitum fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis interque manus dicti domini nostri ducis manibus ipsius domini Petri positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem dominus Petrus per eius iuramentum ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligacione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti suisque perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognicionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, res, bona et iura feudalialia dicto domino nostro duci specificcare et declarare quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus, necnon predicta ratificari, confirmari et approbari facere per dictum Thomam eius fratrem quando requiretur eius liberos quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem domino Petro investito tribuere, nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquid derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem dominus Petrus nomine quo supra omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictusque dominus Petrus requisit sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶³, INDICIONE, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Aymoneto de Bocza alias de Turre, coram illustrissimo principe domino nostro Sabaudie duce, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de domo sua forti quam habet apud Stipulas, feudisque, rebus, bonis et iuribus feudalibus sibi ex successione paterna obventis, homagium proinde debitum offerente se facturum.

Prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque heredibus et successoribus quibuscumque ipsius supplicationi inclinatus de dicta domo ac iuribus feudalibus ac aliis rebus et bonis dictum Aymonetum de Bocza presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus et successoribus quibuscumque per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et cuiuscumque alterius iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti idem Aymonetus pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predictam domum, feuda, res, bona et iura feudaliter tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagium et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium ligium pro predictis debitum idem Aymonetus pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis predictis, genibus flexis interque manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Aymoneti positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promittens idem Aymonetus per eius iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque homagii prestationem et recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictamque domum,

¹⁶³ Dans la marge gauche : Homagium Aymoneti de Bocza alias de Turre.

feuda, res, bona et iura feudalia specificare et declarare quodcumque fuerit pro parte dicti domini nostri ducis super hoc requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Aymoneto investito tribuere. Nec etiam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquo modo derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renunciando idem Aymonetus omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictusque Aymonetus requiri per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶⁴, INDICIONE, loco et presentibus quibus supra, die vero undecima mensis septembris.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis appareat evidenter quod nobili viro Francisco Camagnie, suo proprio et Urbani Nervi nominibus, ibidem presentis et gesta per eundem Franciscum in quantum eum tangit ratum et gratum habentis, coram illustrissimo principe domino nostro Sabaudie duce, in presencia testium et mei notarii et secretarii infrascriptorum, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se et dictum Urbanum investiri per dictum dominum nostrum ducem de feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus que tenent et habent communes in Valle Savaranchie, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Prefatus dominus noster dux scienter et sponte pro se et suis successoribus quibuscumque ipsius supplicationi inclinatus de dictis feudis, rebus, bonis et aliis iuribus feudalibus dictum Franciscum Camagnie, nomine suo et dicti Urbani, pro se et suis heredibus et successoribus investivit per unius dague tradicionem, ipsius domini nostri ducis et cuiuslibet alterius iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti dictus Franciscus nomine quo pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit, instante dicto domino nostro duce, predicta feuda, res, bona et iura feudalia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et suis successoribus in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium pro predictis debitum idem Franciscus nomine suo et dicti Urbani Nervi pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis predictis, genibus flexis interque

¹⁶⁴ *Dans la marge gauche* : Homagium Francisci Camagnie et Urbani Nerini.

manus dicti domini nostri ducis manibus ipsius Francisci positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Franciscus nomine quo supra per eius iuramentum ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestitum et sub suorum omnium obligacione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere, necnon facere et prestare omnia que in forma fidelitatis nova et veteri continentur et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, res, bona et iura feudalialia specificcare et declarare quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Francisco investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competere in rebus de quibus fuit facta investitura aliquoliter derogare, sed illa sibi semper reservat utque salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Franciscus nomine quo supra omni iuri per quod posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictusque Franciscus requisit per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶⁵, INDICIONE, loco et presentibus quibus supra, die vero decima nona mensis septembris.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod Glaudio Voudani, Iohanne de Pallerio et Bonifacio de Villa, burgensibus Auguste, eius propriis et procuratorio nominibus cunctorum burgensium et aliorum habitatorum civitatis Auguste et burgi Porte Sancti Ursi ac tocius universitatis civitatis et burgi predictorum, in suo procurato[rio instrumento] proxime inserto nominatorum, per Aymonem Saluardi notarium in eo nominatum [sub anno] et indicione presencialiter currentibus et die decima septima mensis huius septembris [de]signato, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, Chablaysii et Auguste principe, marchione in Ytalia, comite Pedemoncium et Gebennensis V[alentinensisque] et Dyensis, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constitutis ex

¹⁶⁵ *Dans la marge gauche* : Homagium illorum de Augusta.

eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt et tanquam in iudicio publice et manifeste recognoverunt ipsos omnes supranominatos esse velleque et debere esse homines ligios prefati domini nostri ducis et successorum suorum, racione franchiesiarum suarum homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta, nominibus predictis, fecerunt et prestiterunt. Homagiaeque serie prestant et faciunt eidem domino nostro duci presenti et ad opus sui et suorum quorumcumque heredum et successorum stipulanti et recipienti, osculando manus dicti domini nostri ducis in pollicibus ipsorum, flexis genibus.

Confitentes eciam quod quicumque moraturus fuerit infra villam dicte civitatis per annum et diem, sicut alii burgenses et cives secundum tenorem dictarum franchiesiarum, est ex tunc homo ligius dicti domini nostri ducis et burgensis dicte civitatis.

Promittentes dicti procuratores, suis et nominibus quibus supra, per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti se ipsos omnes et singulos iam dictos bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis, contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad sui noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma laciis describuntur.

Renunciantes dicti procuratores, nominibus predictis, in hoc facto, sub vidictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuri dicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

Protestantes insuper dicti procuratores, nominibus antedictis, quod predicta confessio et homagiorum prestacio non noceat eorum franchiesiis antedictis.

Tenor vero dicti procuratorii sequitur et est talis:

« Anno Domini millesimo quatercentesimo trigesimo, indicione octava, die decima sexta, mensis septembris, in civitate Auguste in domo fratrum minorum in refectorio dicte domus.

Presentibus nobili Andrea de Vynezyn, Iohanne de Lavoyer et Iohanne de Arliez, ambobus de Ripperia, testibus ad infrascripta vocatis et rogatis noscat modernorum presenciam et futurorum posteritas non ignoret quod ibidem Hugonetus de Turre alias Picard et Franciscus de Turre Nova nobiles dominus

Guilliermus de Radiis iuris peritus, viri discreti Iohannes Coci, Anthonius Tharide, Georgius Tharide, Bonifacius Naturalis de Graczan, Petrus Blanchardi, Iacobus Ioly, Bartholomeus Ponczet, Bonifacius de Gignyo, Iaquemetus Appostolio, Iaquemetus Besten, Bartholomeus Barleti, Iohannes Alaczardi, Petrus Costa, Iohannes Guerra, Petones Casane, Iohannes Piccoliez, Guardus Fanon, Hugonetus Larchier, Martinus de Villetta, Iohannes Fraxinea, Glaudius Maclet, Bassianus de Lodes, Iohannes de Malines, aurifaber, et Anthonius de Cruce, cives burgenses et habitatores Auguste et burgi Porte Sancti Ursi, pro maiori parte dictorum civitatis et burgi congregata, ut moris est, et in presencia potentis viri Aymonis, domini Castri Veteris, et Berionis, baillivi Vallisauguste et castellani Castri Argenti, pro illustrissimo domino domino nostro domino Amedeo Sabaudie ducis omnes unanimes et concordēs, nomine ipsorum et aliorum civium burgensium et habitatorum civitatis et burgi predictorum absencium et nomine tocius universitatis civitatis et burgi predictorum, fecerunt, constituerunt et solenniter ordinaverunt eorum certos nuncios et indubitatos procuratores, actores, factores, deffensores, impetratores et negociorum suorum gestores generales et speciales, ita tamen quod generalitas specialitati non deroget, nec econtra, videlicet viros discretos Glaudium Voudani, Iohannem de Palleno et Bonifacium de Villa notarios, tam cives et burgenses quam habitatores dictorum civitatis et burgi, licet absentes tanquam presentes, specialiter et expresse ad reddendum, faciendum, manifestandum et recognoscendum illustri et excelso principi domino domino nostro domino Amedeo Sabaudie, duci moderno, fidelitatem, homagium, feudum et feuda quam, quas et que dicti cives, burgenses et habitatores memorati ac communitatis eiusdem reddere, facere et recognoscere tenentur, prout et quemadmodum aliis per dictam comitatem, iuxta tenorem et continenciam franchisesiarum dictis civibus, burgensibus et habitatoribus concessarum per inclitos et excelsos principes et dominos dominos nostros dominos Sabaudie comites predecessores domini nostri moderni et prefatum dominum nostrum ducem, contineri videbitur faciendum et alias meliori modo et forma quibus dictis procuratoribus videbitur faciendum, franchitatibus et libertatibus civitatis et burgi predictorum semper salvis.

Dantes et concedentes prenominati constituentes nomine dicte communitatis dictis procuratoribus suis tam presentibus quam absentibus plenam et omnimodam potestatem predictas fidelitates et homagium ligium manifestum et recognitionem reddendi, faciendi, manifestandi et recognoscendi. Et omnia alia et singula dicendi, faciendi, procurandi et exercendi que quilibet veri et legitimi procuratores facere, reddere, manifestare et recognoscere iuxta tenorem dictarum franchisesiarum et que ipsimet constituentes et alii de dicta civitate facerent et facere possent si presentes et personaliter interessent in predictis et circa predicta

emergentibus et connexis ex eisdem si mandatum exigent speciale quod mandatum tenent pro expresso.

Promiccentes dicti constituentes pro se et quibus supra omnibus per iuramenta sua super sanctis Dei evangeliis corporaliter prestita et sub obligatione omnium bonorum habere, tenere, actendere et observare ratum, gratum et firmum quicquid per dictos procuratores suos actum, factum, recognitum, manifestatum, supplicatum, requisitumve fuerit modo quolibet sive gestum iudicioque sisti et iudicatum solvi ipsosque procuratores et ipsorum quemlibet ab omni onere satisfactionis relevare promiserint michi notario infrascripto more publice persone stipulanti et recipienti vice nomine et ad opus quorum interesse poterit.

Renunciantes omni iuri ad hec pariter et cauthela et de predictis iussa fuerint michi notario infrascripto per dictos constituentes fieri tot publica instrumenta quot fuerint requisita ad opus cuius interesse poterit in futurum.

Et ego Aymonetus Saluardi, terre Cliti, augustensis dyocesis, auctoritate imperiali notarius publicus hanc cartam per me receptam rogatus recepi, scribi et levare feci per Guillermum Danister notarium publicum ex commissione michi facta ideo me subscripsi fideliter et signavi manu mea propria ».

De quibus omnibus prefatus dominus noster dux iussit dictique procuratores, procuratorio nomine predicto, requisierunt per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶⁶, INDICIONE, loco et presentibus quibus supra, die vero vicesima tertia mensis septembris.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod Iohanne Iaquemodi alias Bredelin et Guillermo Vontermi de Tullia, notarii, suis propriis procuratorioque et sindicario nominibus hominum et communitatum Tullie et Prati Sancti Diderii, Panthaleono de Savoy, suo eciam proprio sindicarioque et procuratorio nominibus hominum et communitatis Curie Maioris, Laurencio Fuserii, suo itaque procuratorioque et sindicario nominibus hominum et communitatis Moriacci et Andrea de Villareto similiter suo proprio procuratorioque et sindicario nominibus hominum et communitatis de Sala fidem facientibus de suo procuratorio quodam publico instrumento per Roudetum Chalvini notarium publicum sub anno et indicione presencialiter currentibus et die vicesima quarta mensis marci recepto et signato, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et

¹⁶⁶ *Dans la marge gauche* : Homagium civitatum Vallis Digne.

mei notarii secretariiue subscripti, personaliter constitutis, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt tanquam in iudicio publice et manifeste recognoverunt quod ipsi omnes et singuli locorum predictorum tam constituentes quam constituti et alii quicumque sint de Valle Digna, sunt et esse debent ac de predictis nominibus esse constituunt et esse deberi constituunt homines ligios predicti domini nostri ducis et successorum suorum et quod, tam de iure quam de consuetudine antiquitus observata, omnes qui nascuntur in tota dicta Valle Digna sunt et esse debent homines ligii dicti domini nostri ducis, exceptis apud Curiam Maiorem illis de albergo de Puerteys et de albergo de Chinaley, exceptis eciam aliquibus hominibus quos infra dictam vallem habent ut dicitur capitulum Beate Marie de Augusta et prior Sancti Ursi homagiaque ligia et fidelitates sacramenta nominibus predictis fecerunt et prestiterunt harumque serie prestant et faciunt dicto domino nostro duci, ad opus sui et suorum quorumcumque heredum et successorum, stipulanti et recipienti osculando manus prius in pollicibus ipsorum flexis genibus.

Promictentes ipsi procuratores et sindici, suo et nominibus antedictis, per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter et sponte prestita et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum, dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti, se et syndicos alios homines dictarum communitatum et locorum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis, contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Renunciantes dicti sindici et procuratores, nominibus predictis, in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua se iuvare vel venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuri dicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus prefatus dominus noster dux iussit dictique sindici et procuratores, nominibus predictis, requisierunt per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶⁷, indicione, die, loco et presentibus quibus supra.

¹⁶⁷ *Dans la marge gauche* : Homagium Vionini Alexini.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter quod nobili Vyonino filio quondam Petri Alexini, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia dictorum testium et mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constituto et eidem domino nostro duci supplicante se investiri per eundem dominum nostrum ducem de feudis, bonis et rebus feudalibus que tenet a dicto domino nostro duce, homagium proinde debitum dicto domino nostro duci offerente se facturum.

Quiquidem dominus noster dux scienter et sponte pro se suisque successoribus quibuscumque dictum Vioninum presentem, stipulantem et recipientem pro se et suis heredibus et successoribus capacibus, ipsius supplicationi inclinatus de dictis feudis, rebus, bonis et iuribus feudalibus per unius dague tradicionem investivit, ipsius domini nostri ducis et alterius cuiuslibet iuribus semper salvis.

Postque ibidem incontinenti dictus Vioninus pro se et suis ut supra confessus fuit et publice tanquam in iudicio recognovit instante dicto domino nostro duce predicta feuda, res, bona et iura feudalalia tenere velle et tenere debere a dicto domino nostro duce et successoribus eiusdem in feudum ligium et nobile subque homagio et fidelitate ligiis.

Quodquidem homagium ligium debitum tam pro predictis quam pro paritate terre Vallisauguste idem Vioninus pro se et suis heredibus fecit et prestitit realiter ipsi domino nostro duci stipulanti et recipienti pro se et suis heredibus et successoribus, genibus flexis interque manus dicti domini nostri ducis manibus dicti Vionini positis et intervenientibus oris osculo cum expressione verborum fidelitatis et homagii et aliis solennitatibus opportunis.

Promictens idem Vioninus per suum iuramentum ad sancta Dei evangelia corporaliter prestitum et sub obligatione omnium bonorum suorum dicto domino nostro duci ut supra stipulanti et recipienti sibi et suis perpetuo successoribus fidelis esse, statum, honorem et commodum ipsius domini nostri ducis et suorum ubicumque totis viribus conservare fideliter et ligie contra omnes et alia omnia et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que in forma fidelitatis nova et veteri continentur. Dictasque confessionem, recognitionem et omnia alia et singula suprascripta rata, grata et firma habere perpetuo et tenere et numquam contra facere vel venire dictaque feuda, res, bona et iura feudalalia specificare et declarare, prout et quemadmodum per predecessores ipsius reperietur predecessoribus dicti domini nostri ducis fuisse specificatum et declaratum, quandocumque pro parte dicti domini nostri ducis super hoc fuerit requisitus.

Non tamen intendens ipse dominus noster dux per huiusmodi investituram aliquod ius eidem Vionino investito tribuere, nec eciam sui ipsius aliis iuribus si que alia sibi competerent in rebus de quibus fuit facta investitura aliquialiter derogare, sed illa sibi semper reservat et ut salva remaneant solenniter protestatur.

Renuncians idem Vioninus omni iuri [per quod] posset contra predicta facere vel venire.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictusque Vioninus requisiiit per me notarium et secretarium [subscriptum] sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁶⁸ et indicione quibus supra, die vero vicesima sexta mensis septembris, Auguste in domo Iohannis Colosii notarii supra cameram mali consilii, presentibus Nicoletto Auberti, vicecastellano Bardi, et Bonifacio de Villa, burgensis Auguste, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc presens publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instantiam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Anthonius Iacobini, faber, Iohannes Rossignol et Anthonius Barleti, parrochie Donacii suis propriis, necnon Iohannes, filius Vuilliermini Baczolmi, dictus Barlet ac Iohannes Borreti suis eciam propriis et procuratorio nominibus hominum et communitatum parrochiarum Bardi, Donacii et Campo Porcherii fidem facientes de eorum procuratorum duobus publicis instrumentis, uno per Perroninum Oldi et alio per Petrum Rissablem de Hona, notarios, sub anno et indicione presencialiter currentibus receptis et signatis, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua super sanctis Dei evvangeliis manualiter tactis prestita, confessi fuerunt et tanquam in iudicio publice et manifeste recognoverunt quod ipsi omnes et singuli locorum predictorum tam constituentes quam constituti sunt et esse debent ac se predictis nominibus esse constituunt et esse debere submictunt homines ligios predicti domini nostri ducis et suorum successorum homagiaque ligia et fidelitatis sacramenta nominibus predictis in manibus mis dicti notarii et secretarii subscripti ut supra stipulantis et recipientis fecerunt et prestiterunt.

Promictentes ipsi Anthonius Iacobini, Iohannes Rossignol et Anthonius Barleti, suis propriis, necnon dicti procuratores, suis et nominibus antedictis, per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum se et alios homines dictarum parrochiarum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum

¹⁶⁸ *Dans la marge gauche* : Homagium hominum et communitatum Donacii, Bardi et Campi Porcherii.

ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent. Et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Renunciantes dictis¹⁶⁹ procuratores et sui consortes, nominibus predictis, huiusmodi homagium prestantes, in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuri dicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supranominatis comitatibus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam ipsa postulari fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷⁰, indicione, die predictis et presentibus quibus in secundo proxime precedenti.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod Francisco Camagny et Anthonio de Foro, burgensibus Ville Nove, suis propriis sindicarioque et procuratorio nominibus aliorum hominum, burgensium et incolarum locorum Castri Argenti et Ville Nove fidem facientibus de eorum procuratorio et sindicatu quodam publico instrumento per Bonifacium Rossani notarium sub anno Domini millesimo quatercentesimo vicesimo quarto, indicione secunda et die sexta mensis ianuarii recepto et signato, coram illustrissimo principe domino nostro domino Amedeo duce Sabaudie, in presencia mei notarii et secretarii subscripti, personaliter constitutis ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt ipsos omnes et singulos supra nominatos dictorum locorum esse velleque et debere esse homines ligios et fideles dicti domini nostri ducis et suorum successorum ratione franchisesiarum suarum homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta nominibus predictis. Propterea fecerunt et prestiterunt harumque serie prestant et faciunt eidem domino nostro duci presenti et ad opus sui et suorum quorumcumque heredum et successorum stipulanti et recipienti osculando manus dicti domini nostri ducis in pollicibus ipsorum, flexis genibus.

Promictentes dicti syndici et procuratores suis et nominibus quibus supra per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum dicto domino nostro ut supra stipulanti

¹⁶⁹ *Lire* : dicti.

¹⁷⁰ *Dans la marge gauche* : Homagium communitatis Castri Argenti et Ville Nove.

et recipienti se ipsos omnes et singulos iamdictos bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem, statum et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare illaque sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo natura[li] et ligio facere tenentur et debe[n]t et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Renunciantes dicti procuratores nominibus antedictis in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuri dicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus dictus dominus noster dux iussit dictique procuratores requisierunt per me notarium et secretarium subscriptum sibi fieri duo et plura tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷¹ et indicione predictis, die vero penultima mensis septembris, Auguste in domo Iohannis Colosii, presentibus Francisco Camagnie, Petro Adini et Anthonio Bolomerii, notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Iohannes Cescum de Geo, Iohannes Chabodi, Iaqueminus Henscam et Aymoninus de Chenraria, suis propriis et procuratorio nominibus hominum et communitatis Vallis Savaranchie, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Urbanum Nervi, notarium, sub anno, die et indicione presencialiter currentibus recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, ratificando prius et apportando recognicionem et manifestacionem dicto domino nostro duci per ipsam communitatem in manibus Nycoleti Maluquini, eius commissarii, factas et prestitas, confessi fuerunt tanquam in iudicio publice et manifeste recognoverunt quod ipsi omnes et singuli dicti communitatis, tam constituentes quam constituti et alii quicumque fuerint de dicta Valle Savarenchie, racione franchisesiarum suarum,

¹⁷¹ *Dans la marge gauche* : Homagium illorum de Valle Savaranchie.

sunt et esse debent ac se, predictis nominibus, esse constituunt et esse debere submictunt homines ligios dicti domini nostri ducis et successorum suorum pre ceteris dominis et personis mundi. Et quod, tam de iure quam de consuetudine antiquitus observata, omnes qui nascuntur in dicta Valle Savarenchie sunt et esse debent homines ligii dicti domini nostri ducis et suorum predictorum homagique ligia et fidelitatis sacramenta nominibus predictis in manibus miis notarii et secretarii subscripti ut supra stipulantis et recipientis propterea faciendo et serie presencium prestando.

Promictentes ipsi procuratores nominibus antedictis per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia iam corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligacione bonorum se et omnes alios homines dicte Vallis Savarenchie bonos, ligios et fideles dicto domino nostro duci et suis perpetuo existere contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula dicto domino nostro duci et suis facere et prestare que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in forma fidelitatis nova et veteri lacius describuntur, iuxta tamen formam et tenorem dictarum suarum franchisesiarum quibus nullathenus propter huiusmodi fidelitatis prestationem quomodolibet derogare intendunt.

Renunciantes dicti procuratores nominibus predictis in hoc facto, sub vidictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuri dicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus dictis procuratoribus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus dicti domini nostri ducis quam memorate comitati fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷², indicione, die et loco predictis, presentibus Petro Adini et Anthonio Bolomerii, notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretarii que illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Lyenardus Rolini suo proprio et

¹⁷² *Dans la marge gauche* : Homagium hominum et communitatum de Dovia et de Dallion, de Villario de Ollomont, de Vallepellina et de Agacia.

procuratorio nominibus hominum et communitatis de Villario de Ollomont, Clemens Amedei suo itaque proprio et procuratorio nominibus hominum et communitatis de Vallepellina et Grossus Iohannes de Canalibus suo similiter proprio et procuratorio nominibus hominum et communitatis de Agacia, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Anthonium Rosseti, notarium, sub anno et indicione presencialiter currentibus et die XVII mensis huius septembris recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt tanquam in iudicio publice et manifeste recognoverunt quod ipsi omnes et singuli locorum predictorum tam constituentes quam constituti sunt et esse debent ac se, predictis nominibus, esse constituunt et esse debere submictunt homines ligios dicti domini nostri ducis et successorum suorum homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta nominibus predictis in manibus mei dicti notarii et secretarii subscripti ut supra stipulantis et recipientis fecerunt et prestiterunt ac recognitionem et manifestacionem per dictas communitates in manibus Glaudii Voudani, commissarii, dicto domino nostro duci factas et prestitas laudaverunt, ratificaverunt et emologaverunt ac per presentes nominibus predictis laudant, ratificant et emologant.

Promictentes dicti procuratores suis et procuratorio nominibus antedictis per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia iam corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligacione bonorum se et omnes alios homines dictorum locorum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo natura[li] et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma laciis describuntur.

Renunciantes dicti procuratores nominibus predictis in hoc facto, sub vidictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supranominatis comitatibus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam ipsarum communitatum fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷³, indicione et loco predictis, die vero ultima mensis septembris, presentibus Glaudio Voudani et Petro Adini, notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Aymonetus de Prato et Andrevetus de Saxo burgenses Villefranche Quarti, suis propriis et procuratorio nominibus aliorum hominum ipsius Villefranche, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Iohannem Chivallerii de Belloforti, notarium, sub anno et indicione presencialiter currentibus et die penultima mensis huius septembris recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt ipsos omnes et singulos dicte Villefranche esse velleque et debere esse homines ligios dicti domini nostri ducis et suorum successorum, racione franchisesiarum suarum homagiaque ligia et fidelitatis sacramenta nominibus predictis propterea faciendo et serie presencium prestando eidem domino nostro duci in manibus mei dicti notarii et secretarii subscripti stipulantis et recipientis ut supra.

Promictentes dicti procuratores suis propriis et nominibus antedictis per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter iam prestita et sub suorum omnium expressa obligacione bonorum se et omnes alios homines dicte Villefranche bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Renunciantes dicti procuratores nominibus predictis in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

Non tamen propterea intendentes dicti procuratores aliquid derogare eorum franchisesiis et libertatibus per illustres predecessores dicti domini nostri ducis hominibus burgensibus et comitati dicti loci concessis.

¹⁷³ *Dans la marge gauche* : Homagium hominum et communitatis Villefranche Quarti.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus dictis procuratoribus, nominibus predictis, duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam ipsorum hominum dicte Villefranche fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷⁴, indictione et loco predictis, die vero tertia mensis octobris, presentibus Petro Adini et Anthonio Bolomerii, notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guignonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Anthonius Thoparelli et Bonifacius de Clauso parrochie Sancti Laurencii mandamenti Quarti, suis propriis et procuratorio nominibus hominum et communitatum Porroczeni et Pontis Lapidei, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Petrum Blanchardi notarium, sub anno, die et indictione presencialiter currentibus recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt se et omnes alios homines dictarum communitatum esse velleque et debere esse homines ligios dicti domini nostri ducis et suorum successorum tam ratione meri mixti imperii ac omnimode iuridicionis quibus sibi ipsi domino nostro duci subsunt quam franchisesiarum suarum homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta propterea faciendo et tenore presencium prestando in manibus mis dicti notarii et secretarii subscripti stipulantis et recipientis ut supra, ratificando itaque et approbando recogniciones et manifestaciones per singulares personas ipsarum communitatum, eidem domino duci pridem factas in manibus Glaudii Voudani, eius commissarii.

Promictentes ipsi procuratores suis et nominibus antedictis per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum se et omnes alios homines dictarum communitatum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare eidem domino nostro duci et suis que boni homines ligii et

¹⁷⁴ *Dans la marge gauche* : Homagium hominum et communitatum Porroczeni et Pontis lapidei.

fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma laicius describuntur.

Protestantes insuper dicti procuratores, nominibus predictis, quod huiusmodi confessio et homagiorum prestacio non noceat eorum franchisesiis supradictis.

Renunciantes eciam, suis et nominibus antedictis, in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus dictis comitatibus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam ipsarum communitatum fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷⁵, indicione et loco predictis, die vero quinta octobris, presentibus Anthonio Bolomerii et Iohanne Blanchardi, notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Iohannes Dureti de Blooney et Iohannes Crista Roysani, suis propriis et procuratorio nominibus aliorum hominum communitatis et parrochie Roysani, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Iohannem Chivalerii, notarium, sub anno, die et indicione presencialiter currentibus recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt se esse velleque esse homines ligios dicti domini nostri ducis et successorum suorum, tam ratione meri mixti imperii ac omnimode iuridicionis quibus subsunt dicto domino nostro duci quam pro franchisesiis et bonis quas per et secundum recogniciones dicti domini nostri ducis eidem astricti reperientur homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta nominibus predictis in manibus mis dicti notarii et secretarii ut supra stipulantis et recipientis propterea faciendo et tenore huiusmodi publici instrumenti prestando, ratificando eciam et approbando recognicionem et manifestacionem per ipsos homines dicto domino nostro duci factas in manibus quondam Anthonii Voudani eius commissarii, aliis tamen

¹⁷⁵ *Dans la marge gauche* : Homagium hominum et communitatis et parrochie Roysani.

fidelitatibus et homagiis ad que teneri possent et reperirentur astricti aliis quibuscumque dominis <reservatis>.

Promictentes dicti procuratores, suis et nominibus quibus supra, per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium obligacione bonorum se et omnes alios <homines> dicte communitatis Roysani bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Protestantes insuper dicti confitentes, nominibus predictis, quod huiusmodi confessio et homagiorum prestacio non noceat eorum franchisesiis et libertatibus. Et ego notarius et secretarius subscriptus protestatus sum atque protestor quod si per regichias seu extentas et recogniciones dicti domini nostri ducis aliter reperirentur astricti quod huiusmodi homagii et fidelitatis sacramentum prestacio nullatenus preiudicare possit vel valeat quin semper iuxta ipsorum recognicionum formam possit et valeat uti et gaudere iuribus suis solitis et recognitis.

Renunciantes supranominati procuratores, nominibus iam dictis, in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supranominatis confitentibus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam dicti communitatis fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷⁶, indicione, die et loco predictis, presentibus Anthonio Bolomerii et Petro Adini, notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie¹⁷⁷, stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Sanctorius de Vacharye, Iohannes Benedicti,

¹⁷⁶ Dans la marge gauche : Homagium communitatis Stipularum.

¹⁷⁷ L'incise depuis notarii publici jusqu'à ducis Sabaudie est insérée à la fin de l' instrumentum.

Colotius Francisci, Petrus de Guigne et Petrus filius Iohannis Ovirini, suis propriis et procuratorio nominibus burgensium et aliorum hominum communitalis et parrochie Stipularum, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Iohannem Cordela, notarium, sub anno, indicione et die presencialiter currentibus recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste tanquam in iudicio recognoverunt se esse velleque et debere esse homines ligios dicti domini nostri ducis et successorum suorum, tam ratione meri mixti imperii et omnimode iuridicionis quibus subsunt dicto domino nostro duci quam suarum franchisesiarum homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta, nominibus predictis, in manibus mis dicti notarii et secretarii ut supra stipulantis et recipientis fecerunt et prestiterunt recognicionem et manifestacionem per ipsos dicto nostro domino duci factas in manibus Roudeti Chalvini eius commissarii, serie presencium ratificando, aliis tamen fidelitatibus et homagiis ad que teneri possent et reperirentur astricti, aliis quibuscumque personis reservatis.

Promictentes dicti procuratores, suis propriis et nominibus antedictis, per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium obligacione bonorum se et omnes alios homines communitalis et parrochie de Stipulis bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Protestantes insuper dicti procuratores nominibus predictis quod huiusmodi confessio et homagiorum prestacio non noceat eorum franchisesiis et libertatibus predictis. Et ego notarius et secretarius subscriptus protestatus sum atque protestor quod si per regichias seu extentas et recognicionem dicti domini nostri ducis aliter reperirentur astricti quod huiusmodi homagii et fidelitatis sacramentum prestacio nullatenus preiudicare possit vel debeat quin semper iuxta ipsarum recognicionum formam possit et valeat uti et gaudere iuribus suis solitis et recognitis.

Renunciantes supranominati procuratores nominibus iam dictis in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod possent contra premissa aut ipsorum aliqua venire aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supranominatis

dictis procuratoribus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam dicti communitatis fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

Datum ut supra.

ANNO¹⁷⁸, indictione, die, loco et presentibus quibus supra.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Iaquemetus Castini alias Arcevesque, Iaquemetus de Ruffino, Iohannes Pastoris, Iohannes Charleti de Sancto Eugendo, suis propriis et aliorum hominum loci et communitatis parrochie Sancti Eugendi, nominibus pro quibus se fortes faciunt et rem raram quo ad infrascripta habere promictunt bona sua quecumque propterea obligando, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste tanquam in iudicio recognoverunt se esse velleque et debere esse homines ligios dicti domini nostri ducis et successorum suorum homagiaque ligia et fidelitatis sacramenta, nominibus predictis, in manibus mis dicti notarii et secretarii ut supra stipulantis et recipientis fecerunt et prestiterunt, tam ratione mixti imperii et omnimode iuridicionis quibus subsunt dicto domino nostro duci, quam suarum franchisesiarum per felicitis recordacionis illustres progenitores dicti domini nostri ducis concessarum iuxta eciam formam et tenorem recognicionis et manifestacionis per ipsos homines dicto nostro domino duci factarum in manibus Glaudii Voudani eius commissarii. Quas serie presencium ratificaverunt et ratificant, aliis tamen fidelitatibus et homagiis ad que teneri possent et reperirentur astricti reverendo in Christo patri domino preposito et hospitali Sancti Bernardi Montis Iovis et aliis quibuscumque personis reservatis.

Promictentes dicti confitentes, suis propriis et nominibus quibus supra, per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium obligatione bonorum se et omnes alios dicti communitatis Sancti Eugendi bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci que boni homines ligii et fideles

¹⁷⁸ Dans la marge gauche : Homagium communitatis Sancti Eugendi.

domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma laciùs describuntur, necnon premissa omnia ratificari et confirmari per absentes dicti communitatis facere quocienscumque requirentur.

Protestantes insuper dicti confitentes nominibus predictis quod huiusmodi confessio et homagiorum prestacio non noceat eorum franchisesiis et libertatibus supradictis. Et ego notarius et secretarius suprascriptus protestatus sum atque protestor quod si per regichias seu extentas et recogniciones dicti domini nostri ducis aliter reperirentur abstricti quod huiusmodi homagii et fidelitatis sacramentum prestacio nullatenus eidem domino nostro duci preiudicare possit vel debeat quin semper iuxta ipsarum recognicionum formam possit et valeat uti et gaudere iuribus suis solitis et recognitis.

Renunciantes supranominati confitentes, suis et quibus supra nominibus, in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supranominatis confitentibus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam ipsorum confitentium fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁷⁹, indicione, loco et presentibus quibus supra, die vero sexta mensis octobris.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretarii que illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Iohannes Cirisie et Iohannodus Curnillionis, suis propriis et procuratorio nominibus hominum et communitatis parrochie de Alleni, Leonardus de Seyssello suo eciam proprio et procuratorio nominibus hominum et communitatis parrochie Sancti Stephani, Martinus Pilliodi, Anthonius Iaquemeti et Franciscus de Avisio, suis itaque propriis et procuratorio nominibus hominum et communitatis parrochie Gignodi, et Petrus Domengii, suo similiter proprio et procuratorio nominibus hominum et communitatis parrochie Corliani, de eorum procuratorio edocentes quodam publico instrumento per Iaquemetum Condamini notarium sub anno, indicione presencialiter

¹⁷⁹ *Dans la marge gauche* : Homagium communitatum Aleni, Sancti Stephani, Gignodi et Corliani.

currentibus et die herina quinta mensis huius recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt se et omnes alios dictarum communitatum iam tam constituentes quam constitutos esse velleque et debere esse homines ligios dicti domini nostri ducis et successorum suorum pre ceteris dominis et personis mundi, et hoc tam ratione meri mixti imperii et omnimode iuridicione quibus subsunt eidem domino nostro duci quam usus certarum rerum suarum, in manibus ipsius domini nostri ducis commissariorum per eosdem alias recognitarum et manifestatarum et quas recogniciones et manifestaciones serie presencium ratificant et approbant quod etiam franchisesiarum suarum quibus nullatenus per presentes derogare intendunt et homagia ligia et fidelitatis sacramenta, propterea ipsi domino nostro duci faciendo et prestando in manibus mis dicti notarii et secretarii stipulantis et recipientis.

Promictentes dicti procuratores, suis propriis et nominibus antedictis, per iuramenta sua ad sancta Dei evangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium obligatione bonorum se et omnes alios homines predictarum parrochiarum et communitatum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi eiusque statum, honorem et commodum ubique procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula dicto domino nostro duci facere et prestare que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma laciis describuntur, salvis tamen in premissis ipsis hominibus et comitatibus aliis fidelitatibus ligiis occasione feudorum que tenent aliis personis debitis.

Renunciantes ipsi procuratores, suis et quibus supra nominibus, in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supranominatis confitentibus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus dicti domini nostri ducis quam ipsarum parrochiarum fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁸⁰, indicione et loco predictis, die vero secunda mensis octobris, presentibus Glaudio Voudani et Petro Adini testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

¹⁸⁰ *Dans la marge gauche* : Homagium parrochiarum Quarti et Sancti Christofori.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Dominicus de Chailloni de Vallepellina, habitator Quarti, notarius, et Iacobus, filius Iosserandi Orto de ultra Cristam, suis propriis et procuratorio nominibus aliorum [hominum] parrochiarum Quarti et Sancti Christofori ac totius communitatis dictarum parrochiarum, salvis tamen et reservatis burgensibus Villefranche qui in infrascriptis nullathenus includuntur, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Iohannem Chivallerii notarium sub anno, indicione presencialiter currentibus et die penultima mensis septembris recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt se esse velleque et debere esse homines ligios dicti domini nostri ducis et suorum successorum, videlicet aliqui ipsorum tam de et pro mero mixto imperio ac omnimoda iuridicione quibus subsunt dicto domino nostro, quam pro feudis, rebus et bonis quas tenent ab eodem, prout dicti homines confessi fuerunt in manibus quondam Anthonii Voudani, commissarii manifestorum Quarti, et alii dumtaxat pro mero mixto imperio et omnimoda iuridicione quibus subsunt eidem domino nostro duci homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta nominibus predictis in manibus mis dicti notarii ut supra stipulantis et recipientis fecerunt et prestiterunt, ratificando et approbando recognicionem et manifestacionem per ipsos homines dicto domino nostro duci factas in manibus dicti Anthonii Voudani.

Promictentes dicti procuratores suis propriis et nominibus antedictis per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligatione bonorum se et omnes alios homines parrochiarum predictarum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare dicto domino nostro duci et suis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et que in nova et veteri fidelitatis forma laciis describuntur, salvis eciam in premissis omnibus fidelitatibus ligiis occasione feudorum que tenent aliis personis debitis.

Protestantes insuper dicti procuratores nominibus predictis quod huiusmodi confessio et homagiorum prestacio non noceat eorum franchesiis et libertatibus per predecessores dicti domini nostri ducis eisdem et eorum predecessores

concessis et per ipsum dominum nostrum ducem modernum eis laudatis et confirmatis.

Renunciantes ipsi procuratores, suis et nominibus quibus supra, in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod possent contra premissa venire aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supradictis procuratoribus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus dicti domini nostri ducis quam ipsarum parrochiarum fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁸¹, indictione et loco predictis, die vero septima mensis octobris, presentibus Petro Blanchardi et Anthonio Bolomerii, notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guignonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Martinus Froa et Anthonius Quoquilliardi, suis propriis et procuratorio nominibus hominum et communitatum Sancti Remigii, Iohannes Valeti de la Gorra et Iohannes Pollier eciam suis propriis et procuratorio nominibus hominum et communitatis de Bocza, omnes parrochie dicti loci Sancti Remigii, fidem facientes de eorum procuratorio quodam publico instrumento per Iohannem Cordello, notarium sub anno et indictione presencialiter currentibus recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt se et omnes alios dictarum communitatum atque parrochie esse velleque et debere esse homines ligios et fideles dicti domini nostri ducis et suorum heredum et successorum quorumcumque et hoc tam ratione meri mixti imperii ac omnimode iuridicionis quibus eidem domino nostro duci subsunt quam rerum per eos ipsi domino nostro duci in manibus eius commissariorum manifestatorum homagiaeque ligia et fidelitatis sacramenta, nominibus predictis, in manibus mis dicti notarii et secretarii ut supra stipulantis et recipientis, propterea faciendo et prestando, salvis tamen et reservatis ipsis hominibus aliis fidelitatibus omnibus occasione certorum feudorum que tenent aliis dominis et personis debitis iam alias per ipsos homines dictarum communitatum reservatis in manifestis per eos dicto domino nostro duci prestitis in manibus Anthonii

¹⁸¹ *Dans la marge gauche* : Homagium hominum et communitatum Sancti Remigii de Bocza.

Voudani eius quondam commissarii, quod manifestum tenore presencium ratificant et approbant.

Promictentes dicti procuratores, suis et nominibus antedictis, per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia ut supra corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligacione bonorum se et omnes alios homines ipsius parrochie et communitatum predictarum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque honorem, statum et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare eidem domino nostro duci et suis supradictis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et debent et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Protestantes insuper ipsi procuratores quod huiusmodi confessio et homagiorum prestacio eorum franchisesiis tam per predecessores dicti domini nostri ducis quam quondam dominos Quarti sibi concessis obesse [non valeat].

Renunciantes eciam in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod contra premissa seu ipsorum aliqua venire possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supradictis procuratoribus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam dictarum communitatum fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

ANNO¹⁸², indictione et loco predictis, die vero decima mensis octobris, presentibus Anthonio Bolomerii, Vuillelmeto Cabra et Petro Adini notariis, testibus ad infrascripta astantibus et vocatis.

Per hoc publicum instrumentum cunctis fiat manifestum quod, ad instanciam mei Francisci Guigonardi de Ponte Vallium, lugdunensis dyocesis, notarii publici secretariiue illustrissimi principis domini nostri domini Amedei ducis Sabaudie stipulantis et recipientis, vice nomine et ad opus sui et suorum heredum et successorum quorumcumque, Petrus Pestellini de Fyerna de Valle Tornenchia, suis propriis et procuratorio nominibus omnium et singulorum aliorum hominum et communitatum montis de Vren aliorumque locorum villagiorum et parrochiarum totius Vallis Tornenchie, castellanie et mandamenti Cliti, necnon Vuillierminus Brunerii, Iohannodus de Pleo et Guiononus Petri Martini, eorum

¹⁸² *Dans la marge gauche* : Homagium communitatum mandamenti Cliti.

eciam propriis et procuratorio nominibus omnium aliorum et singulorum hominum et parrochiarum tocius communitatis Varaye et Sancti Dyionisii eciam castellanie et mandamenti dicti loci Cliti, de eorum procuratorio edocentes quodam publico instrumento per Poretum Vuillieti notarium sub anno, indicione presencialiter currentibus et die octava mensis huius octobris recepto et signato, ex eorum certis scienciis ac per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia corporaliter prestita, confessi fuerunt publice et manifeste recognoverunt se et omnes alios dictarum communitatum et parrochiarum esse velleque et debere esse homines ligios et fideles dicti domini nostri ducis et suorum successorum, et hoc tam ratione meri mixti imperii et omnimode iuridicionis quibus eidem domino nostro duci subsunt quam rerum per eos et singulares personas dictarum communitatum ipsi domino nostro duci in manibus quondam Iohannis Formage eius commissarii manifestatarum et recognitarum. Que quidem manifesta serie presencium ratificaverunt et approbaverunt, ratificant et approbant homagiaque ligia et fidelitatis sacramenta, nominibus predictis, in manibus mis dicti notarii et secretarii ut supra stipulantis et recipientis, propterea faciendo et prestando pre ceteris dominis et personis mundi, salvis tamen et reservatis ipsis hominibus post dictum dominum nostrum ducem aliis fidelitatibus et homagiis que tenent aliunde occasione feudorum aliis dominis et personis debitis.

Promictentes dicti procuratores, suis propriis et procuratorio nominibus antedictis, per iuramenta sua ad sancta Dei evvangelia ut supra corporaliter prestita et sub suorum omnium expressa obligacione bonorum se et omnes alios homines ipsarum communitatum, locorum et parrochiarum bonos, ligios et fideles existere dicto domino nostro duci et suis predictis pre et contra quoscumque dominos et personas mundi ipsiusque statum, honorem et commodum ubique totis viribus procurare et sinistra vitare ac illa sibi revellare quamprimum ad ipsorum noticiam pervenerint. Et generaliter omnia alia universa et singula facere et prestare eidem domino nostro duci et suis predictis que boni homines ligii et fideles domino suo naturali et ligio facere tenentur et que in nova et veteri fidelitatis forma lacius describuntur.

Protestantes insuper ipsi procuratores, suis et quibus supra nominibus, quod huiusmodi confessio et homagiorum prestacio non noceat eorum franchisesiis, libertatibus et bonis consuetudinibus tam per dictum dominum nostrum ducem quam eius progenitores sibi concessis nullathenus preiudicare seu aliquod preiudicium afferre possit aut valeat.

Renunciantes eciam in hoc facto, sub vi dictorum suorum iam prestitorum iuramentorum, omni iuri per quod possent contra premissa seu ipsorum aliqua se iuvare possent aut alias quomodolibet se tuheri, signanter iuridicenti generalem renunciacionem non valere nisi precesserit specialis.

De quibus omnibus ego notarius et secretarius subscriptus supradictis procuratoribus duo et plura et tot quot voluerint tam ad opus prelibati domini nostri ducis quam dictarum communitatum et parrochiarum fieri duxi tenoris eiusdem publica instrumenta.

[S.T.] Ego vero Franciscus Guigonardi de Ponte Villum, lugdunensis dyocesis, publicus imperialis notarius, suprascripta instrumenta per me recepta maioribus prepeditus per Anthonium Bolomerii de Pucino dicte dyocesis notarium, auctoritate inde michi commissa scribi feci hicque me propria manu subscripsi ac mei tabellionatus signum consuetum hiis dictis instrumentis apposui in robur ac testimonium veritatis omnium et singulorum premissorum.

TABLE DES MATIÈRES

	<i>Page</i>
Préface	7
Les Audiences générales tenues à Aoste par Amédée VIII en 1409 et en 1430 <i>Joseph-Gabriel Rivolin</i>	9
Documents	
Audiences générales de 1409 : rémission des châteaux et registre des Audiences <i>Fausta Baudin</i>	19
Audiences générales de 1430 : rémission des châteaux <i>Roberto Bertolin</i>	123
Audiences générales de 1430 : registre des Audiences et actes d'investiture <i>Roberto Willien</i>	159

Achevé d'imprimer
sur les presses de l'imprimerie
Grafiche ITLA d'Aoste
au mois de décembre 2022

Édition hors commerce de 500 exemplaires
réalisée par la Région Autonome Vallée d'Aoste